

Pejë, me 17.06.2025

Në bazë të nenit 68 paragrafi 3, Ligjit mbi Vetëqeverisje Lokale Nr.03/L-040 datë 04.06.2008/Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr.28 datë: (04.06.2008) neni 17, paragrafi 1.2, neni 19 paragrafi 1,2 dhe 3 dhe neni 22 paragrafi 1.3 dhe 1.6 i Udhëzimit Administrativ MAPL Nr.06/2018 për Standardet minimale të Konsultimit me Publikun në Komuna i datës 31.12.2018 dhe nenit 51 dhe 52 statutit të Komunës së Pejës, 01/2020 i datës 30 shtator 2020 DPKSHP bënë këtë:

NJOFTIM PËR MBAJTJEN E KONSULTIMIT PUBLIK ME QYTETARË, OJQ DHE GRUPET E INTERESIT, LIDHUR ME:

- 1. Draft – Planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2025-2035, për pesë Komunat e rajonit të Dukagjinit: Pejë, Istog, Klinë, Deçan dhe Junik, si dhe**
- 2. Raportin e Vlerësimit strategjik mjedisor për Planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2025-2035, për pesë Komunat e rajonit të Dukagjinit: Pejë, Istog, Klinë, Deçan dhe Junik**

Të nderuar bashkëqytetarë të Komunës së Pejës, përfaqësues të Shoqërisë Civile - OJQ, grupe të interesit dhe të gjithë ju të interesuar ju njoftomë se ditën e **mërkurë, datë 02 Korrik 2025 me fillim në ora 10:00**, në Sallën e Asamblesë Komunale, do të mbahet takimi i hapur me qytetar për konsultimin dhe shqyrtimin e Planit ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2025-2035 dhe Vlerësimi strategjik mjedisor për Planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2025-2035.

Konsultimi publik për planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2025-2035 zgjat 15 ditë, nga data 17.06.2025 deri me datën 02.07.2025, ndërsa për Raportin e Vlerësimit strategjik mjedisor për Planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave 2025-2035, zgjat 30 ditë dhe atë nga data 17.06.2025 deri me datën 16.07.2025.

Rekomandimet, vërejtje apo komentet tuaja mund ti dërgojnë në emaillet: agron.nikci@rks-gov.net dhe ilir.lulaj@rks-gov.net.

Këto dokumente mund ta gjeni ne web faqen zyrtare te Komunës se Pejës - kk.rks-gov.net/peje, në mënyre qe me pjesëmarrjen tuaj aktive me vërejtjet dhe sugjerimet tuaja te ndihmoni në plotësimin dhe përmirësimin e këtij dokumenti.

Te nderuar bashkëqytetar, pjesëmarrja juaj ne këtë takim dëshmon përcaktimin tuaj për Demokraci, ku si parakusht kryesor nënkupton pjesëmarrjen aktive te qytetarëve në proceset e vendimmarrjes.

Sinqerisht,

Agron Nikçi

Drejtör i DPKSHP

Komuna e Pejës

PLANI NDËRKOMUNAL PËR MENAXHIMIN E INTEGRUAR TË MBETURINAVE (PNMIM) PËR PESË KOMUNAT E RAJONIT TË DUKAGJINIT: PEJË, KLINË, ISTOG, DEÇAN DHE JUNIK 2025 – 2035

Ky plan është hartuar në bashkëpunim me komunat e rajonit të Dukagjinit (Pejë, Klinë, Istog, Deçan dhe Junik), me mbështetje të Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, financuar nga qeveria gjermane.

Hartues:

Numri i projektit : 22.2123.2-001.00

TN: 81305796

TABELA E PËRMBAJTJES

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	1
1 SFONDI	13
1.1 Objektivi i Përgjithshëm i Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave	13
1.2 Kuadri ligjor dhe rregullator	13
1.2.1 Politikat dhe Direktivat e BE-së	13
1.2.2 Legjislacioni Nacional për Menaxhimin e Mbeturinave	16
1.2.2.1 Legjislacioni primar	17
1.2.2.2 Aktet Nënligjore	19
1.2.2.3 Transpozimi i kornizës ligjore të BE-së për menaxhimin e mbeturinave në kornizën ligjore të Kosovës	23
1.3 Korniza institucionale dhe organizative	24
1.3.1 Niveli nacional	24
1.3.2 Niveli lokal	28
1.4 Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave	29
1.4.1 Planet për Menaxhimin e Mbeturinave Komunale Inerte	30
2 PËRSHKRIMI I RAJONEVE	33
2.1 Karakteristikat fiziko-gjeografike	33
2.1.1 Vendndodhja Gjeografike	33
2.1.2 Klima	33
2.1.3 Kushtet Fizike	33
2.1.4 Rreziqet Natyrore	33
2.1.5 Përdorimi i Tokës	34
2.1.6 Zonat e Mbrojtura	34
2.2 Popullsia	35
2.3 Përshkrimi socio-ekonomik	35
2.3.1 Të dhëna për të ardhurat dhe shpenzimet për frymë/familje	35
2.3.2 Biznesi dhe industria	38
2.3.3 Turizmi	39
2.3.4 Bujqësia	39
3 BAZA PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE	40
3.1 Gjenerimi aktual i mbeturinave komunale	40
3.1.1 Amvisëritë	40
3.1.2 Burime komerciale dhe institucionale	41
3.1.3 Mbeturinat e gjelbra nga zonat publike	44
3.1.4 Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit	44
3.2 Përbërja e mbeturinave	45
3.3 Ofrimi aktual i shërbimeve komunale për menaxhimin e mbeturinave	46
3.3.1 Grumbullimi i mbeturinave	46
3.3.2 Grumbullimi ndaras i mbeturinave	48
3.3.3 Transferimi i mbeturinave	48
3.3.4 Rikuperimi i mbeturinave	48
3.3.5 Deponimi i mbeturinave	48
3.3.6 Lëvizja e mbeturinave	50
3.3.7 Stafi për menaxhimin e mbeturinave	50
3.3.8 Tarifat e mbeturinave	50
3.3.9 Roli i sektorit jo-formal	51
3.4 Menaxhimi i mbeturinave tjera	52
3.4.1 Fraksionet e veçanta të mbeturinave	52
3.4.2 Mbeturinat e rrezikshme të amvisërisë	52
3.4.3 Mbeturinat medicinale	53
3.4.4 Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit	53
3.4.5 Mbeturinat e vëllimshme	54
3.4.6 Mbeturinat bujqësore	54
3.4.7 Mbeturinat industriale	54

3.4.8	Mbeturinat nga ITUZ	54
3.5	Ndërgjegjësimi publik	54
3.6	Analiza e mangësive të situatës ekzistuese për menaxhimin e mbeturinave	55
4	OBJEKTIVAT DHE SYNIMET	56
5	PARASHIKIMI I POPULLSISË DHE GJENERIMIT TË MBETURINAVE	58
6	ANALIZA E OPSIONEVE	60
6.1	Supozimet dhe metodologjia	60
6.2	Parandalimi i mbeturinave	61
6.3	Grumbullimi i mbeturinave	62
6.3.1	Gjendja aktuale	62
6.3.2	Opsionet për grumbullimin e mbeturinave	62
6.3.3	Vlerësimet e kostos	70
6.4	Transporti dhe transferimi i mbeturinave	73
6.4.1	Situata aktuale	73
6.4.2	Llojet e stacioneve të transferit	73
6.4.3	Opsionet për transportin e mbeturinave	74
6.4.4	Krahasimi i kostos së opsioneve	75
6.5	Grumbullimi ndaras e mbeturinave	77
6.5.1	Gjendja aktuale	77
6.5.2	Pajisjet për magazinimin e mbeturinave dhe sistemet për grumbullimin ndaras të mbeturinave	77
6.5.3	Opsionet për grumbullimin ndaras të mbeturinave	78
6.5.4	Krahasimi i kostos së opsioneve	80
6.6	Riciklimi dhe rikuperimi i mbeturinave	84
6.6.1	Gjendja aktuale	84
6.6.2	Teknologjitë për klasifikimin e mbeturinave	84
6.6.3	Teknologjitë për trajtimin dhe rikuperimin e mbeturinave komunale	86
6.6.4	Kompostimi i mbeturinave të gjelbra	89
6.6.5	Grumbullimi ndaras dhe trajtimi i mbeturinave ushqimore (mbeturinave tjera organike)	94
6.7	Deponimi i mbeturinave	95
6.7.1	Gjendja aktuale	95
6.7.2	Zhvillimi i sistemit të deponimit të mbeturinave	95
6.7.3	Kostot e ndërlidhura	96
6.7.4	Mbyllja e deponive të vjetra	96
6.8	Skenarët për zhvillimin e një sistemi të integruar të menaxhimit të mbeturinave	96
6.8.1	Formulimi i skenarëve për sistemin e ardhshëm të menaxhimit të mbeturinave komunale	97
6.8.2	Krahasimi i kostove të skenarëve	98
6.9	Menaxhimi i fraksioneve tjera të mbeturinave	101
6.9.1	Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënit	101
6.9.2	Mbeturinat e vëllimshme	104
6.9.3	Fraksionet e veçanta të mbeturinave	105
6.9.4	Mbeturinat bujqësore	105
6.10	Opsionet për ndritjen institucionale dhe organizative	106
6.10.1	Grumbullimi i mbeturinave	107
6.10.2	Transferimi i mbeturinave	108
6.10.3	Kompostimi i mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras	108
6.10.4	Grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i mbeturinave të ambalazhit	109
6.10.5	Operacionet e rikuperimit të mbeturinave	110
6.11	Qëndrueshmëria financiare dhe përballueshmëria e shërbimeve	111
6.12	Integrimi gjinor dhe përfshirja e grupeve të cënueshme	114
7	ZHVILLIMI I SISTEMIT TË REKOMANDUAR	117
7.1	Konfigurimi i sistemit	117
7.2	Kostot e investive dhe operacionale	119
7.3	Rrjedhat e mbeturinave dhe balanca e përgjithshme/masës i sistemit të rekomanduar	124
8	PLANI I VEPRIMIT	126
8.1	Aktivitetet kryesore	126

8.1.1	Aktivitetet dhe përgjegjësitë kryesore	126
8.1.2	Ndërlidhjet ndërmjet detyrave	126
8.2	Orari për zbatim	129
8.2.1	Aktivitete afatshkurtra për zbatim	129
8.2.2	Aktivitete afatmesme dhe afatgjata për zbatim	138
8.3	Kostot dhe burimet	144
8.3.1	Grumbullimi ndaras i materialeve të riciklueshme dhe klasifikimi	144
8.3.2	Kompostimi i mbeturinave të gjelbra	147
8.3.3	Kompostimi shtëpiak	149
8.3.4	Grumbullimi dhe transferimi i mbeturinave të përziera	150
8.3.5	Deponia	153
8.3.6	Rikuperimi i mbeturinave	155
8.3.7	Plani i financimit	158
8.3.8	Implikimet tarifore dhe përballueshmëria	158
8.4	Konsultimi publik, ndërgjegjësimi dhe masat edukative	164
8.4.1	Konsultimi publik	164
8.4.2	Masat e ndërgjegjësimi dhe edukimit	164
8.5	Monitorimi, vlerësimi dhe rishikimi i planit	165
SHTOJCA 1. BALANCAT E PËRGJITHSHME/MASËS SIPAS KOMUNAVE		166

LISTA E TABELAVE

Tabela 1. Objektivat dhe synimet për sistemin rajonal	1
Tabela 2. Prezantimi i sistemit të preferuar	5
Tabela 3. Përmbledhje e planit të investimeve afatgjatë, mijë euro	9
Tabela 4. Tarifat mujore të amvisërisë në vitin 2027	10
Tabela 5. Transpozimi i kornizës ligjore të BE-së për menaxhimin e mbeturinave në kornizën ligjore të Kosovës	23
Tabela 6. Përgatitja për objektivat e ripërdorimit dhe riciklimit të mbeturinave komunale	30
Tabela 7. Objektivat për fraksionet e veçanta të mbeturinave	30
Tabela 8. Objektivat e riciklimit për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënim	30
Tabela 9. Masat e parapara në planet komunale për menaxhimin e mbeturinave	30
Tabela 10. Zonat e mbrojtura në rajon	34
Tabela 11. Popullsia e rajonit, 2011 dhe 2020	35
Tabela 12. Numri i familjeve në secilën komunë	35
Tabela 13. Numri i familjeve të angazhuara në aktivitete bujqësore	39
Tabela 14. Numri i bagëtive (krerë)	40
Tabela 15. Sipërfaqet e të korrave në hektarë (ha)	40
Tabela 16. Sipërfaqet e pemishteve, në ha	40
Tabela 17. Gjenerimi i mbeturinave nga amvisëritë (të mbledhura), 2021 dhe 2022	40
Tabela 18. Gjenerimi i mbeturinave në rajonin e Pejës, 2023	41
Tabela 19. Normat e gjenerimit të mbeturinave, 2023	41
Tabela 20. Numri i bizneseve që marrin shërbimin e grumbullimit të mbeturinave komunale, 2021	42
Tabela 21. Numri dhe lloji i bizneseve në rajon, 2024	42
Tabela 22. Numri dhe lloji i institucioneve kryesore në rajon, 2024	42
Tabela 23. Gjenerimi i MNRr-ve në Rajonin e Pejës, 2024	45
Tabela 24. Përbërja e mbeturinave në Pejë	45
Tabela 25. Pronësia e pajisjeve dhe përgjegjësia për të investuar në pajisje	46
Tabela 26. Kontejnerët e grumbullimit të mbeturinave për amvisëri	47
Tabela 27. Kontejnerët e grumbullimit të mbeturinave për biznese dhe institucione	47
Tabela 28. Trendi i numrit të deponive të egra	49
Tabela 29. Numri dhe Karakteristikat e Venddeponive të Paligjshme, 2021	50
Tabela 30. Efikasiteti i stafit për menaxhimin të mbeturinave, 2021	50
Tabela 31. Tarifa mujore e mbeturinave të amvisërisë, EUR	50
Tabela 32. Tarifat mujore të mbeturinave për personat juridikë, EUR	50
Tabela 33. Tarifat e hyrjes në deponi, EUR	51
Tabela 34. Të hyrat aktuale vjetore nga tarifa e mbeturinave nga amvisëritë, EUR	51
Tabela 35. Të hyrat aktuale nga tarifa e mbeturinave nga personat juridikë	51

Tabela 36. Lista e kompanive të licencuara që merren me mbeturina të veçanta	52
Tabela 37. Mbeturinat medicinale të gjeneruara në spitalin rajonal në Pejë	53
Tabela 38. Sasitë e MM të gjeneruara nga ISH primare	53
Tabela 39. Sasitë e mbeturinave të trajtuara, 2015-2021, kg	53
Tabela 40. Aktivitete dhe fushata ndërgjegjësimi në lidhje me menaxhimin e mbeturinave në rajonin e Dukagjinit	54
Tabela 41. Analiza e mangësive të situatës ekzistuese për menaxhimin e mbeturinave	55
Tabela 42. Objektivat dhe synimet për sistemin rajonal	56
Tabela 43. Krahاسimi i sistemeve të ndryshme të para-grumbullimit	63
Tabela 44. Kostot për njësi për kontejnerët dhe automjetet për grumbullimin e mbeturinave	71
Tabela 45. Numri i nevojshëm i kontejnerëve dhe automjeteve grumbulluese	72
Tabela 46. Vlerësimet e kostos për grumbullimin e mbeturinave të përziera komunale	72
Tabela 47. Krahاسimi i alternativave për transferimin e mbeturinave	75
Tabela 48. Krahاسimi i kostove të zbritura për njësi për grumbullimin dhe transferimin e mbeturinave për ton të mbeturinave të gjeneruara, €/ton	76
Tabela 49. Normat e supozuara të arritjes për fraksione të ndryshme të mbeturinave të riciklueshme	79
Tabela 50. Krahاسimi i alternativave për grumbullimin ndaras të mbeturinave të riciklueshme	82
Tabela 51. Avantazhet dhe disavantazhet e alternativave të klasifikimit	84
Tabela 52. Çmimet e supozuara të tregut për mbeturinat e artikujve të riciklueshëm	85
Tabela 53. Vlerësimet e kostos për alternativa të ndryshme për klasifikimin e mbeturinave të riciklueshme të grumbulluara ndaras	86
Tabela 54. Teknologjitë e shndërrimit të mbeturinave në energji	86
Tabela 55. Vlerësimet e kostos së investimit TMB	89
Tabela 56. Vlerësimet e kostove operacionale të instalimit të TMB	89
Tabela 57. Krahاسimi i skemave të ndryshme të grumbullimit të mbeturinave të kopshtit	91
Tabela 58. Karakteristikat kryesore dhe vlerësimet e kostove nëpër për kompostimin e mbeturinave të gjelbra në shtresa	93
Tabela 59. Krahاسimi i kostos së alternativave për trajtimin e mbeturinave ushqimore të mbledhura ndaras	94
Tabela 60. Vlerësimet e kostove të investimeve në deponi	96
Tabela 61. Dispozitat për mbylljen e deponive ilegale, në EUR	96
Tabela 62. Opsionet për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave komunale	97
Tabela 63. Vlera aktuale e kostove të investimit për skenarë të ndryshëm, mijë €	98
Tabela 64. Kostot operative në vitin 2035 për skenarë të ndryshëm, mijë €	99
Tabela 65. Krahاسimi i kostove të zbritura për njësi për ton mbeturinash të gjeneruara, për opsionet e ndryshme	99
Tabela 66. Sasitë e MNRr-ve në Rajonin e Dukagjinit	101
Tabela 67. Pajisjet për grumbullim dhe transport të MNRr-ve	102
Tabela 68. Rrjeti i pikave të hedhjes	102
Tabela 69. Kostot e investimit për menaxhimin e MNRr-ve	103
Tabela 70. Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për grumbullimin e mbeturinave	107
Tabela 71. Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për transferimin e mbeturinave	108
Tabela 72. Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për kompostimin e mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras	109
Tabela 73. Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për rikuperimin e mbeturinave	110
Tabela 74. Shpenzimet mesatare vjetore të familjeve, 2022	111
Tabela 75. Parashikimi i përballueshmërisë së tarifave të mbeturinave, çmimet e vitit 2024	111
Tabela 76. Tarifa e kostos mesatare të rikuperimit drejt vitit 2035, çmimet e vitit 2024	112
Tabela 77. 2022, Pagesa aktuale për person	113
Tabela 78. Tarifa e rikuperimit të kostos për mbeturinat e përziera, sipas komunave drejt vitit 2034	113
Tabela 79. Kostoja e rikuperimit për mbeturinat e përziera me stacion transferi me ngjeshje, 2035	114
Tabela 80. Vlerësimi i ndikimeve të mundshme tek personat e cënueshëm dhe masat specifike për integrimin gjinor dhe përfshirjen sociale	115
Tabela 81. Prezantimi i sistemit të preferuar	117
Tabela 82. Kostot e zbritura për njësi për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave për ton mbeturina të gjeneruara, €/ton	123
Tabela 83. Transporti dhe transferimi i mbeturinave	129
Tabela 84. Aktivitetet për zbatimin afatmesëm dhe afatgjatë, 2028-2035	139
Tabela 85. Materialet e riciklueshme të graumbulluara ndaras nga komunat, ton, 2027-2035	144
Tabela 86. Sasitë vjetore të mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras	148
Tabela 87. Kostot investimit fillestar për kompostimin e mbeturinave të gjelbra	148
Tabela 88. Kostot e vlerësuar operacionale dhe mirëmbajtjes për kompostimin e hapur palë palë	148

Tabela 89. Të hyrat potenciale nga shitja e kompostit	149
Tabela 90. Kostot vjetore që do të mbulohen nga tarifa e mbeturinave, mijë euro	149
Tabela 91. Kostot komunale dhe mbeturinat e gjelbra dhe ushqimore të kompostuara në shtëpi në zonat rurale	150
Tabela 92. Pajisjet e nevojshme për grumbullimin e mbeturinave të përziera 2027	151
Tabela 93. Kostot investive në stacionet e transferit, mijë euro	152
Tabela 94. Kostot e grumbullimit të mbeturinave të përziera në Pejë, mijë euro	152
Tabela 95. Kostot e grumbullimit dhe transferimit të mbeturinave të përziera në Istog, mijë euro	152
Tabela 96. Kostot e grumbullimit të mbeturinave të përziera në Klinë, mijë euro	152
Tabela 97. Kostot e grumbullimit dhe transferit të mbeturinave të përziera në Deçan, mijë euro	153
Tabela 98. Kostot e grumbullimit dhe transferimit të mbeturinave të përziera në Junik, mijë euro	153
Tabela 99. Sasitë e parashikuara të mbeturinave për deponi	153
Tabela 100. Vlerësimet e kostove fillestare të investimit në deponi	153
Tabela 101. Rrjedha e parasë në deponi, mijë euro	155
Tabela 102. Mbeturinave të pranuar për trajtim dhe rikuperim	155
Tabela 103. Vlerësimet e kostos së investimit në TMB dhe në kontejnerë të specializuar	156
Tabela 104. Kostot operacionale për TMB-së dhe kompostimit në kontejnerë të specializuar, 2032	156
Tabela 105. Balanca e përgjithshme/masës e impiantit TMB	157
Tabela 106. Përmbledhja e kostove të rikuperimit dhe deponimit përfundimtar të mbeturinave, mijë euro	157
Tabela 107. Përmbledhje e planit afatgjatë të investimit, mijë euro	158
Tabela 108. Parashikimi i përballueshmërisë së tarifave të mbeturinave, çmimet e vitit 2025	159
Tabela 109. Llogaritja e tarifës, komuna e Pejës, mijë euro	159
Tabela 110. Llogaritja e tarifës, komuna e Istogut, mijë euro	160
Tabela 111. Llogaritja e tarifës, komuna e Klinës, mijë euro	161
Tabela 112. Llogaritja e tarifës, komuna e Deçanit, mijë euro	162
Tabela 113. Llogaritja e tarifës, komuna e Junikut, mijë euro	163
Tabela 114. Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Pejës	166
Tabela 115. Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Istogut	166
Tabela 116. Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Klinës	167
Tabela 117. Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Deçanit	167
Tabela 118. Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Junikut	168

LISTA E FIGURAVE

Figura 1. Parashikimi i popullsisë për Rajonin e Dukagjinit, 2024-2035	3
Figura 2. Parashikimi i gjenerimit të mbeturinave komunale, 2024-2035	4
Figura 3. Vendndodhja e objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në ZMM	7
Figura 4. Kostot e investimit për operacionalizimin e menaxhimit të mbeturinave	8
Figura 5. Kostot vjetore operacionale për operacionet e menaxhimit të mbeturinave	9
Figura 6. Balanca e përgjithshme/masës e sistemit të propozuar të menaxhimit të mbeturinave	10
Figura 7. Balanca e përgjithshme/masës e sistemit në vitin 2035	11
Figura 9. Korniza institucionale për menaxhimin e mbeturinave në nivel nacional	27
Figura 10. BPV për kokë banori sipas rajoneve dhe nivelit nacional, €, 2020 dhe 2021	36
Figura 11. Struktura ekonomike e rajonit të Pejës, vlera bruto e shtuar sipas aktivitetëve kryesore ekonomike, 2021, burimi ASK	37
Figura 12. Shkalla e punësimit dhe papunësisë në Kosovë, 2018-2023, Burimi ASK	38
Figura 13. Numri i vizitorëve vendas dhe ndërkombëtarë dhe netët e kaluara	39
Figura 14. Përbërja e MKI-ve sa i përket potencialit për riciklim/rikuperim	46
Figura 15. Pamje e deponisë në Sverkë	49
Figura 16. Parashikimi i popullsisë për Rajonin e Dukagjinit, 2024-2035	58
Figura 17. Parashikimi i gjenerimit të mbeturinave komunale, 2024-2035	59
Figura 18. Përbërja e mbeturinave komunale	59
Figura 19. Stacioni i transferit me ngjeshje	74
Figura 20. Stacione transferi pa ngjeshje	74
Figura 21. Ringarkimi nga automjeti mobil/satelitor (majtas) dhe ringarkimi në kontejnerin me ngjeshje (djathtas)	77
Figura 23. Lloje të ndryshme të sistemeve për sjelljen e mbeturinave	78
Figura 24. Banorët të cilëve u ofrohen shërbime të grumbullimit ndaras të mbeturinave	79

Figura 25. Shembuj të TMB	88
Figura 26. Sistemet e kompostimit	90
Figure 27. Shembull i një komposteri jo të kushtueshëm	93
Figure 28. Thërrmuesi për MNRr	102
Figure 29. Pikë grumbullimi për mbeturinat e vëllimshme	104
Figure 30. Oborr tipik riciklimi	105
Figura 31. Vendndodhja e objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në WMZ	119
Figura 32. Kostot e investimit për operacionalizimin e menaxhimit të mbeturinave	120
Figura 33. Kostot vjetore operacionale për operacionet të menaxhimit të mbeturinave	121
Figura 34. Kostot vjetore për operacione të menaxhimit të mbeturinave	122
Figura 35. Kostot vjetore për llojin e kostos	122
Figura 36. Kostot vjetore për njësi për ton mbeturina të gjeneruara	123
Figura 37. Bilanca e përgjithshme/masës e sistemit të propozuar të menaxhimit të mbeturinave gjatë periudhës së planifikimit.	125
Figura 38. Balanca e përgjithshme/masës e sistemit në vitin 2035	125
Figura 39. Kostot e investimeve për grumbullimin ndaras të mbeturinave	145
Figura 40. Kostot vjetore për grumbullimin ndaras, klasifikimin e materialeve të riciklueshme të grumbulluara ndaras dhe të hyrat nga shitjet e materialeve të riciklueshme	147
Figure 41. Impiant tipik kompostimi palë palë	148
Figura 42. Kostot vjetore operacionale në deponinë rajonale	154
Figura 43. Të hyrat e Pejës të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë	160
Figura 44. Të hyrat e Istogut të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë	161
Figura 45. Të hyrat e Klinës të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë	162
Figura 46. Të hyrat e Deçanit të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë	163
Figura 47. Të hyrat e Junikut të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë	164

LISTA E SHKURTESAVE

AMMK	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit në Kosovë
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
BE	Bashkimi Evropian
BNK	Bashkëpunimi Ndërkomunal
BPV	Bruto Produkti Vendor
DIMNUNI	Departamenti për Inspektimin e Mjedisit, Natyrës, Ujërave, Ndërtimit dhe Infrastrukturës
EQ	Ekonomia Qarkore
IKMM	Inspektoriati i Kosovës për Mbrojtjen e Mjedisit
IKSh	Institucionet e Kujdesit Shëndetësor
ITUZ	Impiant për Trajtimin e Ujërave të Zeza
KDM/RDF	Karburante të Derivuara nga Mbeturinat
KRM	Kompania Rajonale e Mbeturinave
MAPL	Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
ME	Ministria e Ekonomisë
MFPT	Ministria e Financave, Punës dhe Transfereve
MKI/MSW	Mbeturina Komunale Inerte
MKSh	Mbeturinat e Kujdesit Shëndetësor
MIM	Menaxhim i Integruar i Mbeturinave
MMI	Menaxhimi i Mbeturinave Inerte
MMPHI	Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
MNRr/CDW	Mbeturina të Ndërtimit dhe Rrënit
MpE/WfE	Mbeturina për Energji
NB/SAS	Ndarje në Burim
NP	Ndërmarrje Publike
OPP/PRO	Organizata me Përgjegjësi të Zgjeruar
OR/CAC	Oborr Riciklimi
ORM/MRF	Objekte për Rikuperimin e Mbeturinave

PNMIM 2025 – 2035, Rajoni i Dukagjinit

PNj	Plastikë Një përdorimëshe
PKMMNR	Plani Kombëtar i Menaxhimit të Mbeturave të Ndërtimit dhe Rrënit
PNMIM	Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturave
SKMIM	Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturave
ST	Stacion Transferi
TMB/MBT	Trajtimi Mekanik Biologjik
ZMM	Zona e Menaxhimit të Mbeturave (Rajoni i Dukagjinit)

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Plani Ndërkomunal i Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave për rajonin e Dukagjinit synon të përmirësojë kushtet për ofrimin e shërbimeve publike dhe zhvillimin e ekonomive lokale në përputhje me kërkesat e BE-së, përmes promovimit të bashkëpunimit rajonal ndërkomunal dhe transferimit të njohurive midis sektorit publik, sektorit privat dhe shoqërisë civile. Ky plan synon gjithashtu t'u mundësojë autoriteteve lokale të përmirësojnë shërbimet komunale në përputhje me Agjendën e Gjellbër të BE-së për Ballkanin Perëndimor, duke kontribuar në arritjen e Agjendës 2030 dhe Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm.

Më konkretisht, objektivi kryesor i planit është të sigurojë krijimin e praktikave më të mira mjedisore për menaxhimin e integruar të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit. Megjithatë, transformimi drejt një sistemi të integruar dhe qarkor të menaxhimit të mbeturinave është sfidues për komunat individuale si në aspektin financiar ashtu edhe teknik dhe kërkon një përpjekje të koordinuar midis komunave për të zhvilluar një sistem rajonal të menaxhimit të mbeturinave me kosto efektive dhe të përballueshme.

Procesi i përgatitjes së këtij Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) është mbikëqyrur në mënyrë aktive nga një Grup Teknik Pune, i përbërë nga përfaqësuesit e komunave të këtij rajoni. Procesi ka përfshirë një sërë prezantimesh nga një ekip konsulentësh, në fazat kryesore të procesit, duke përfshirë Studimin Bazë, Analizën e Opsioneve, Planin e Veprimit dhe PNMIM përfundimtar. Diskutimet e zhvilluara dhe refleksionet e marra në proces mbi draft dokumentet kanë qenë shumë të çmueshme në sigurimin që ky PNMIM të përfshijë masa që janë si teknikisht të pranueshme ashtu edhe të mbështetura nga komunat partnere.

Strategjia për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë (SKMIM) është marrë plotësisht në konsideratë, veçanërisht pasi ajo lidhet me përgjegjësitë e komunave në menaxhimin e integruar të mbeturinave (MIM), nevojën për të përmbushur në të ardhmen objektivat e riciklimit dhe shkarkimit të deponive, si dhe nevojën për të orientuar investimet në objektet dhe shërbimet e menaxhimit në burim të mbeturinave, duke mbështetur një tranzicion drejt një ekonomie rrethore.

Objektivat dhe synimet e PNMIM

Tabela më poshtë paraqet objektivat dhe synimet për sistemin e menaxhimit të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit, në përputhje me dispozitat e SKMIM 2024-2035.

Tabela 1 Objektivat dhe synimet për sistemin rajonal

Objektivi	Treguesi	Baza	Objektivi	Viti
Rritja e shërbimit të grumbullimit të mbeturinave	Përqindja e popullsisë së përgjithshme me qasje adekuate dhe të rregullt në shërbimet komunale të mbledhjes së mbeturinave	99%	100%	2026
Rritja e riciklimit dhe rikuperimit të burimeve	Mbeturinat komunale të gatshme për ripërdorim dhe riciklim	< 5%	20%	2030
			50%	2035
			60%	2045
	Popullsia që i ofrohen shërbime të grumbullimit të ndarë të mbeturinave	0%	80%	2030
			90%	2035
			100%	2045
	Rikuperimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit	< 5%	45%	2028
			60%	2030
			70%	2035

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Objektivi	Treguesi	Baza	Objektivi	Viti
	Riciklimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit, përfshirë:			
	Plastikë	< 5%	22.5%	2028
			30%	2030
			50%	2035
	Letër dhe karton	< 5%	60%	2028
			70%	2030
			75%	2035
	Qelqi	< 5%	30%	2028
			50%	2030
			70%	2035
	Metalet me ngjyra	< 5%	30%	2028
			50%	2030
			70%	2035
	Alumin	< 5%	30%	2028
			40%	2030
			50%	2035
	Dru	< 5%	10%	2028
			15%	2030
			25%	2035
Të zvogëlohet varshmëria nga deponimi i mbeturinave	Deponimi i mbeturinave komunale	> 95%	< 30%	2035
			< 10%	2045
	Mbyllja e deponive komunale	70	0	2028
Rritja e riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave të ndërtimit dhe rrënit	Ripërdorimi dhe riciklimi i MNRR-ve	0%	40%	2030
			50%	2035
	Ripërdorimi, riciklimi dhe rikuperimi i materialeve të tjera të MNRR-ve	0%	60%	2030
			70%	2035

Parashikimi i popullsisë dhe gjenerimit të mbeturinave

Analiza e opsioneve është zhvilluar sipas parashikimeve të popullsisë dhe parashikimeve të gjenerimit të mbeturinave siç paraqitet në figurat e mëposhtme. Të dhënat e popullsisë bazohen në regjistrimin e fundit të popullsisë, publikuar në vitin 2024.

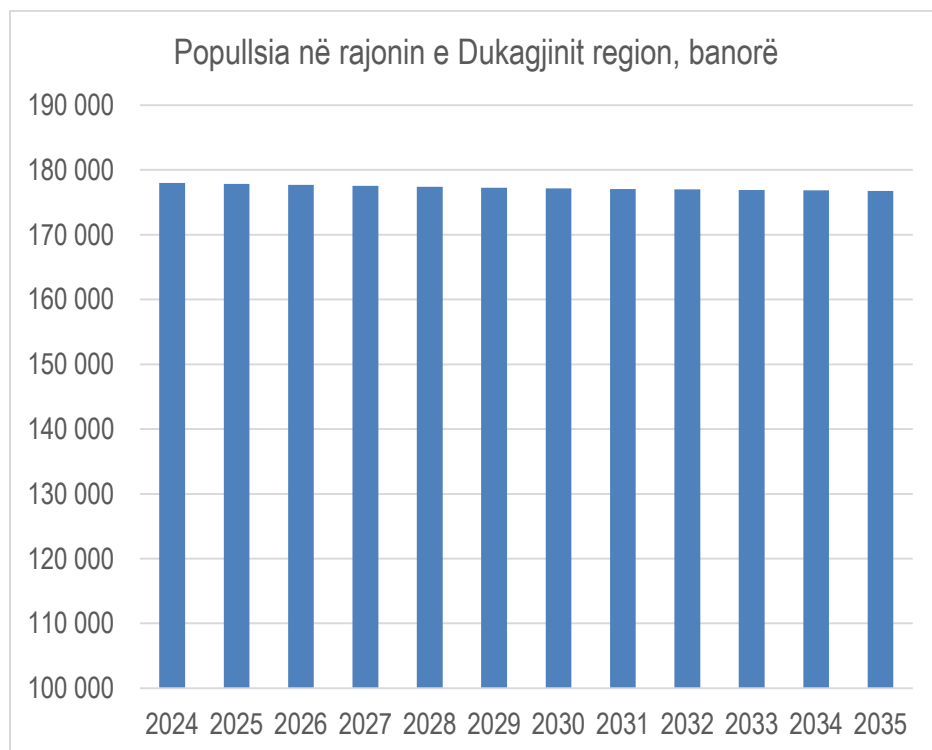

Figura 1. Parashikimi i popullsisë për Rajonin e Dukagjinit, 2024-2035

Siç shihet nga diagrami i mësipërm, popullsia e rajonit të Dukagjinit pritet të zvogëlohet në mënyrë të pandjeshme në periudhën e planifikimit dhe të mbetet pak nën 180 mijë banorë.

Figura më poshtë tregon një parashikim për sasi të mbeturinave gjatë periudhës së planifikimit.

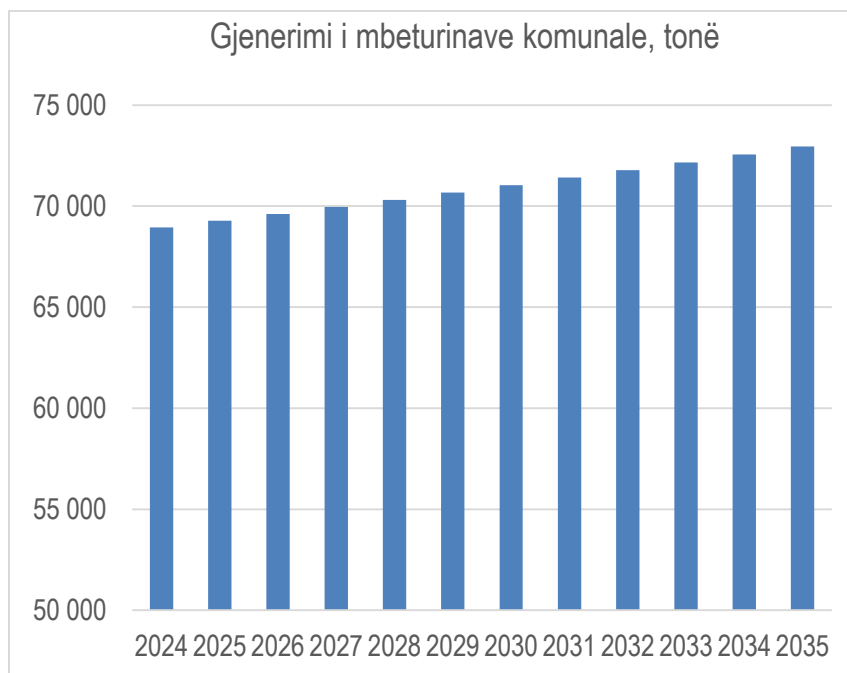

Figura 2 Parashikimi i gjenerimit të mbeturinave komunale, 2024-2035

Megjithëse popullsia e rajonit pritet të mbetet mjaft konstante, sasia e mbeturinave pritet të rritet me 7% në fund të periudhës së planifikimit dhe të arrijë në rreth 73,000 tonë në vitin 2035. Kjo vjen si pasojë e rritjes së pritshme të BPV-së gjatë kësaj periudhe.

Analiza e opsioneve dhe zhvillimi i sistemit të rekomanduar

Janë vlerësuar opsionet, të cilat mbulojnë komponentët e mëposhtëm të sistemit:

- Parandalimi i mbeturinave
- Mbledhja e mbeturinave
- Transporti dhe transferimi i mbeturinave
- Mbledhja ndaras e mbeturinave
- Riciklimi dhe rikuperimi i mbeturinave
- Deponimi i mbeturinave
- Marrëveshjet institucionale dhe organizative

Analiza e opsioneve krahasoi skenarë të ndryshëm me qëllim të identifikimit të shkallës së mundshme të kostove dhe përfitimeve që mund të vijnë nga këta skenarë të ndryshëm të riciklimit dhe trajtimit më intensiv në zonën e menaxhimit të mbeturinave (ZMM).

Tabela më poshtë paraqet një përmbledhje të detajuar të sistemit të preferuar për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave inerte.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 2 Prezantimi i sistemit të preferuar

Elementi i sistemit	Përshkrimi	Kapaciteti	Viti/periudha
Parandalimi i mbeturinave	Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të kompostimit shtëpiak Miratimi i udhëzimeve për prokurimin e gjelbër publik Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës njëpërdorimshe	• n/a	Vazhdimisht
Grumbullimi i mbeturinave të përziera	Shporta individuale plastike 120/240 l për shtëpi familjare Shporta plastike individuale 120/240 l ose kontejnerë 1.1 m³ për ndërtesa shumëkatëshe në zonat urbane	• 54,234 tonë mbeturina të përziera të mbledhura në vitin 2026 • 37,644 ton të mbledhura në vitin 2035	Ndërrimi gradual i kontejnerëve dhe automjeteve grumbulluese
Mbledhja ndaras e mbeturinave	Shporta individuale plastike 120/240 l për grumbullimin e materialeve të riciklueshme, Kontejnerë 1.1 - 1.5 m³ për grumbullimin e veçantë të qelqit	• 100% e banorëve në zonat urbane dhe 80% e banorëve në zonat rurale • 19,000 tonë mbeturina të mbledhura ndaras më 2035	2026 në zonat urbane 2030 për zonat rurale
Oborret e Riciklimit (OR)	Do të krijohen 5 OR, një në secilën komunë	Fraksionet e mbeturinave që do të grumbullohen: • Mbeturinat e vëllimshme • Mbeturinat e rrezikshme shtëpiake • Fraksionet e veçanta të mbeturinave	2025
Transporti dhe transferimi	Stacionet e transferit do të ngriten në Istog dhe Deçan	• Istog – kapacitet prej 9,700 tonë /vit • Deçan – kapacitet prej 6,700 tonë/vit	2026
Klasifikimi i mbeturinave	Një stacion klasifikimi për materialet e grumbulluara ndaras do të ngritet në deponinë rajonale në Sferkë	• Kapaciteti i objektit ORM – 21,000 tonë/vit të lëndëve të riciklueshme të mbledhura ndaras	2026
Kompostimi	Katër objekte kompostimi për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara veçmas do të ngriten në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan. Kompostimi në Pejë do të organizohet në lokacion të përhershëm, ndërsa në komunat tjera do të zbatohet kompostimi i decentralizuar duke përdorur pajisje mobile.	• Objekti i kompostimit në Pejë – kapacitet prej 2,400 tonë/vit • Objekti i kompostimit në Istog – kapacitet 600 tonë/vit • Objekti i kompostimit në Klinë – kapacitet 600 tonë/vit • Objekti i kompostimit në Deçan – kapacitet 550 tonë/vit	2026
	Filiimi me kompostimin shtëpiak në	• n/a	I përhershëm

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Elementi i sistemit	Përshkrimi	Kapaciteti	Viti/periudha
	zonat rurale		
Rikuperimi i mbeturinave	Do të ngritet 1 impiant TMB i cili do të trajtojë mbeturinat e përziera komunale nga të pesë komunat	• Kapaciteti prej 40,000 tonë/ vit • Prodhimi prej 12,000 tonë/vit KDM	2031
	1 impiant kompostimi brenda kontejnerëve të specializuar do të ngritet ¹ në hapësirën e impiantit TMB ose në objektin e kompostimit në Pejë	• Kapaciteti prej 3,500 tonë/vit	2031
Deponimi i mbeturinave	Përmirësimi i deponisë sanitare rajonale ekzistues për të gjithë ZMM	• Kapaciteti i deponisë prej rreth 475 mijë tonë² për një periudhë 20 vjeçare	2026 për qelinë e parë dhe infrastrukturën e përbashkët
MNRr	Rrjeti i pikave të hedhjes	• Pejë (që shërben edhe Deçanin dhe Junikun) me kapacitet prej 5,400 m³/vit	2025-2027
		• Istog - kapaciteti 2,900 m³/vit	2025-2027
		• Klinë - kapaciteti 2,400 m³/vit	2025-2027
		• Deçan (që shërben edhe Junikun) me kapacitet 2,400 m³/vit	2025-2027
	Një objekt riciklimi me një thërmues mobil	• Kapaciteti 12,800 m³/vit	2027
	Një objekt deponimi	• Kapaciteti 19,300 m³/vit	2027

Shifrat e mëposhtme paraqesin vendndodhjen e objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në ZMM

¹Përndryshe, mund të ngritet një strukturë e tretjes anaerobe në vendin e impiantit TMB, në varësi të gjetjeve të studimit përkatës të fizibilitetit.

² Nuk përfshihen mbeturinat industriale jo të rrezikshme

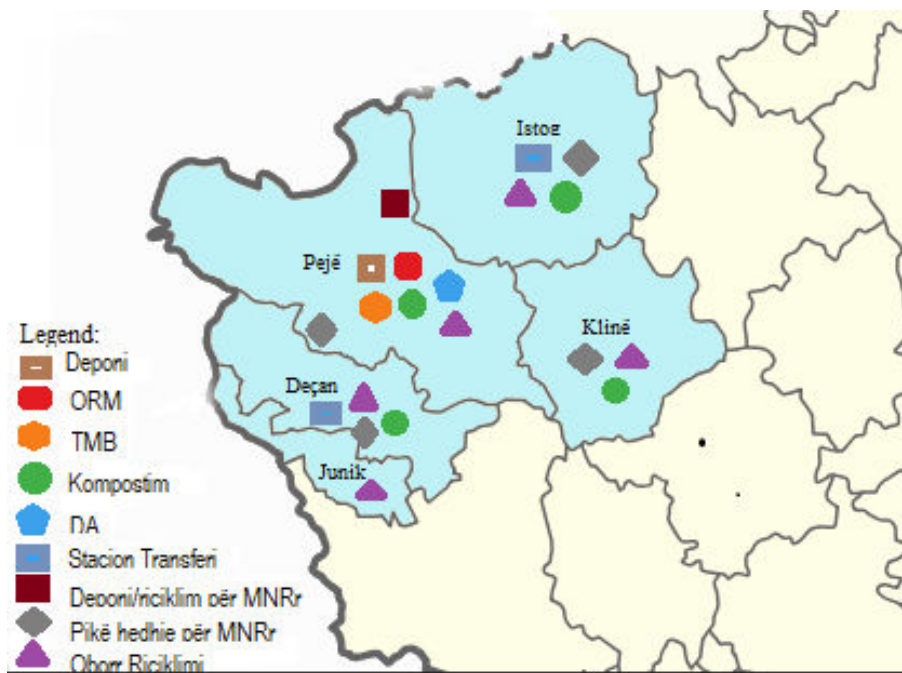

Figura 3 Vendndodhja e objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në ZMM

PNMIM gjithashtu identifikon menaxhimin e preferuar të fraksioneve tjera të mbeturinave, si mbeturinat e vëllimshme, mbeturinat bujqësore dhe fraksionet e veçanta të mbeturinave, Masat fillestare për mbeturinat e vëllimshme do të përqendrohen në shërbimin e grumbullimit të planifikuar të organizuar nga komunat. Përveç kësaj, familjeve do t'u ofrohet gjithashtu mundësia që mbeturinat e tyre të vëllimshme t'i dërgojnë në oborret e centralizuara të riciklimit. Lidhur me mbeturinat bujqësore, do të zhvillohen udhëzuesit për ruajtjen e plehut organik në fermë, kompostimin e mbeturinave bujqësore dhe rikuperimin e energjisë nga biomasa.

Pasi skemat e Përgjegjësisë së Zgjeruar të Prodhuesit (PZP) të funksionalizohen plotësisht në vend, komunat në ZMM do të lidhin kontrata me operatorët e PZP-së për mbledhjen ndaras të fraksioneve specifike të mbeturinave, si mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike, vajrat e përdorura, automjetet e hedhura dhe mbeturinat e tyre, bateritë dhe akumulatorët e harxhuar dhe gomat e shpenzuara. Amvisëritë do të lejohen të hedhin në oborret e riciklimit fraksione të ndryshme të grumbulluara ndaras, si lloje të ndryshme të mbeturinave të riciklueshme, mbeturina të gjelbra, mbeturina të vëllimshme, vajra të përdorura, lloje specifike të mbeturinave të ndërtimit dhe rrënit. Oborret e riciklimit do të jenë gjithashtu të pajisura për të mbledhur mbeturinat e rrezikshme shtëpiake.

Çdo komunë do të jetë përgjegjëse për rritjen e ndërgjegjësimit të banorëve të saj në lidhje me kërkesat dhe detyrimet e menaxhimit të mbeturinave dhe për rritjen e pjesëmarrjes së publikut në programet e ardhshme të grumbullimit ndaras dhe të kompostimit shtëpiak.

Kostot dhe financimi i menaxhimit të mbeturinave

Kostot e investimit gjatë periudhës së planifikimit vlerësohen në 54.6 milionë €, duke përfshirë kostot për zëvendësimin e aseteve.

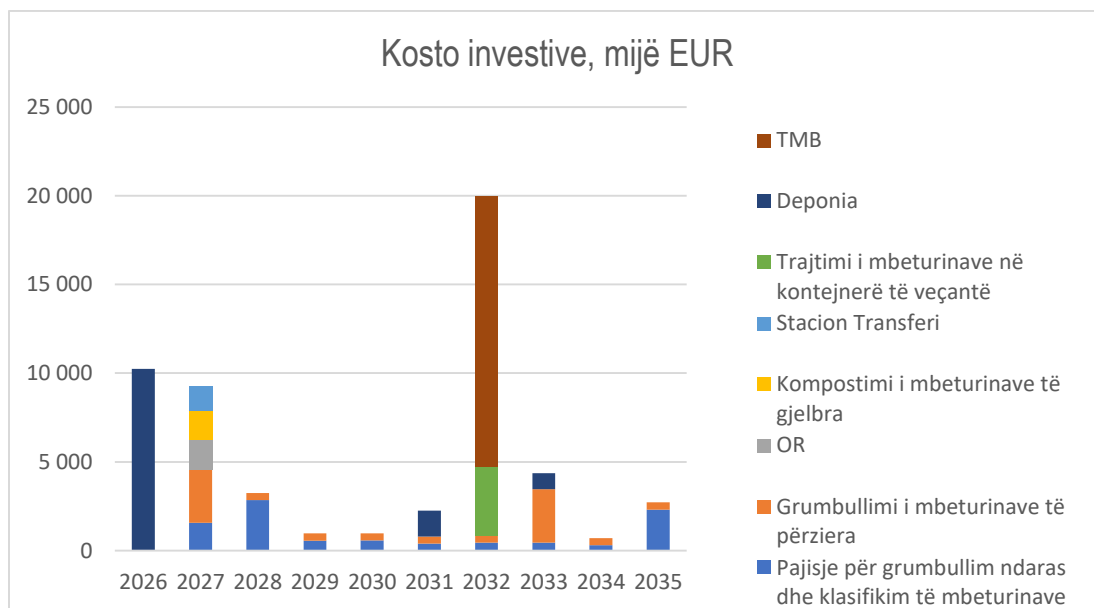

Figura 4 Kostot e investimit për operacionalizimin e menaxhimit të mbeturinave

Kostot vjetore të operacionale priten të rriten me ndërtimin e deponisë së re dhe me fillimin e grumbullimit ndaras të mbeturinave të riciklueshme dhe kompostimit të mbeturinave të gjelbra, nga 5.3 milionë € në 2026 në 7.8 milionë € në 2031 kur priten të funksionalizohen impianti TMB si dhe grumbullimi ndaras i mbeturinave ushqimore.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

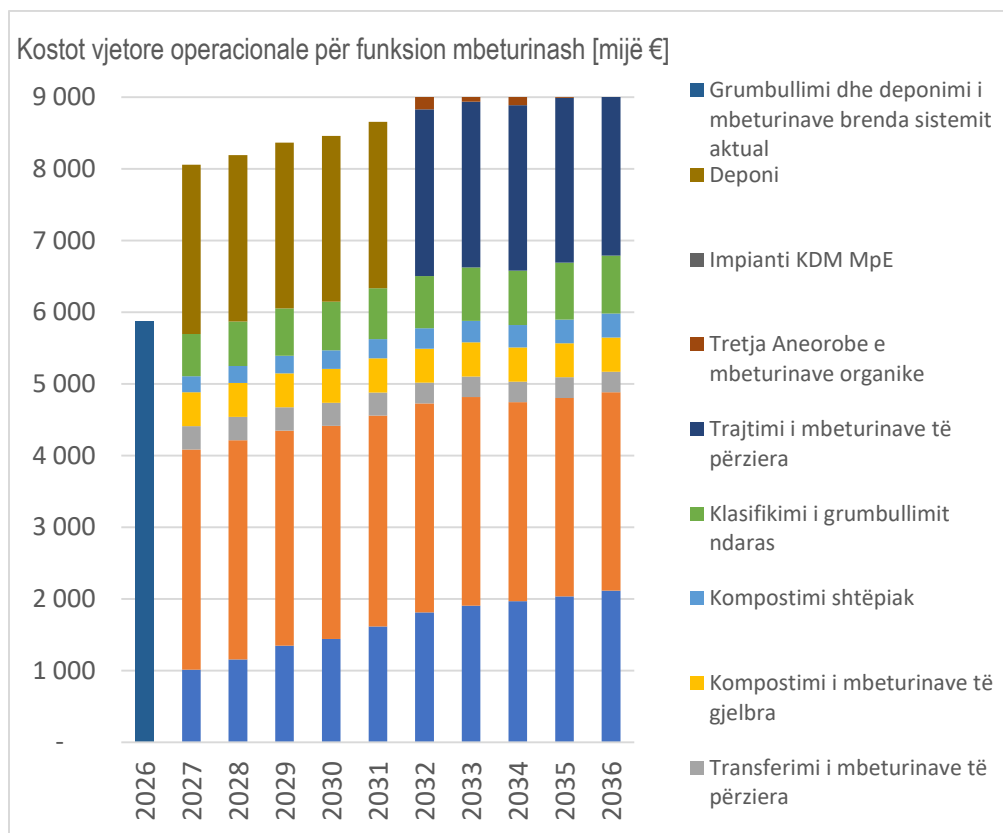

Figura 5 Kostot vjetore operationale për operacionet e menaxhimit të mbeturinave

Tabela më poshtë përmbledh investimet e vlerësuara për masat e planifikuara për periudhën 2026-2031 në Zonën e Menaxhimit të Mbeturinave (ZMM):

Tabela 3Përmbledhje e planit të investimeve afatgjatë, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Burimi
	Faza I					Faza II	
Pajisjet e grumbullimit ndaras të mbeturinave & objekti i klasifikimit	1,575	2,855	567	570	397	444	PZP
OR-të	800						grant
Objekti i kompostimit në Pejë	912						grant
Pajisjet për kompostim në Istog, Klinë, Deçan	702						grant
Stacioni i Transferit Istog	575	119					grant
Stacioni i Transferit Deçan	607	119					grant
Deponia rajonale	10,248					1,458	grant/hua
TMB rajonale						15,254	grant
Objekti rajonal i trajtimit në kontejnerë të specializuar						3,897	grant
Gjithsej	15,419	3,093	567	570	397	21,053	
Totali, pa investimet nga skema PZP	13,844	238	0	0	0	20,609	

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Investimi total për periudhën arrin në 41 milionë euro, 6.4 milionë euro do të sigurohen nga skema PZP. Kredia është konsideruar për ndërtimin e qelisë së dytë të deponisë. Për pjesën tjetër të investimit do të kërkohet financim me grante, nga të cilat 14 milionë euro për fazën e parë dhe 19 milionë euro për fazën e dytë.

Masat e planifikuara janë të përballueshme nën supozimin se financimi fillestar i grantit të kapitalit për të gjitha komunat do të sigurohet. Tarifa mesatare mujore në secilën komunë për një familje prej 4 personash është vlerësuar për vitin 2027 (me çmimet e vitit 2025) dhe paraqitet në tabelën vijuese.

Tabela 4 Tarifat mujore të amvisërisë në vitin 2027

Komuna	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Tarifa mesatare mujore për amvisëri	8 €	8 €	7.6 €	6.6 €	5.7 €

Rrjedha e mbeturinave dhe bilanca e përgjithshme/masive e sistemit të rekomanduar

Shifrat e mëposhtme tregojnë balancën e përgjithshme/masës të sasive të mbeturinave për periudhën e planifikimit dhe për referencën e vitit të kaluar (2035).

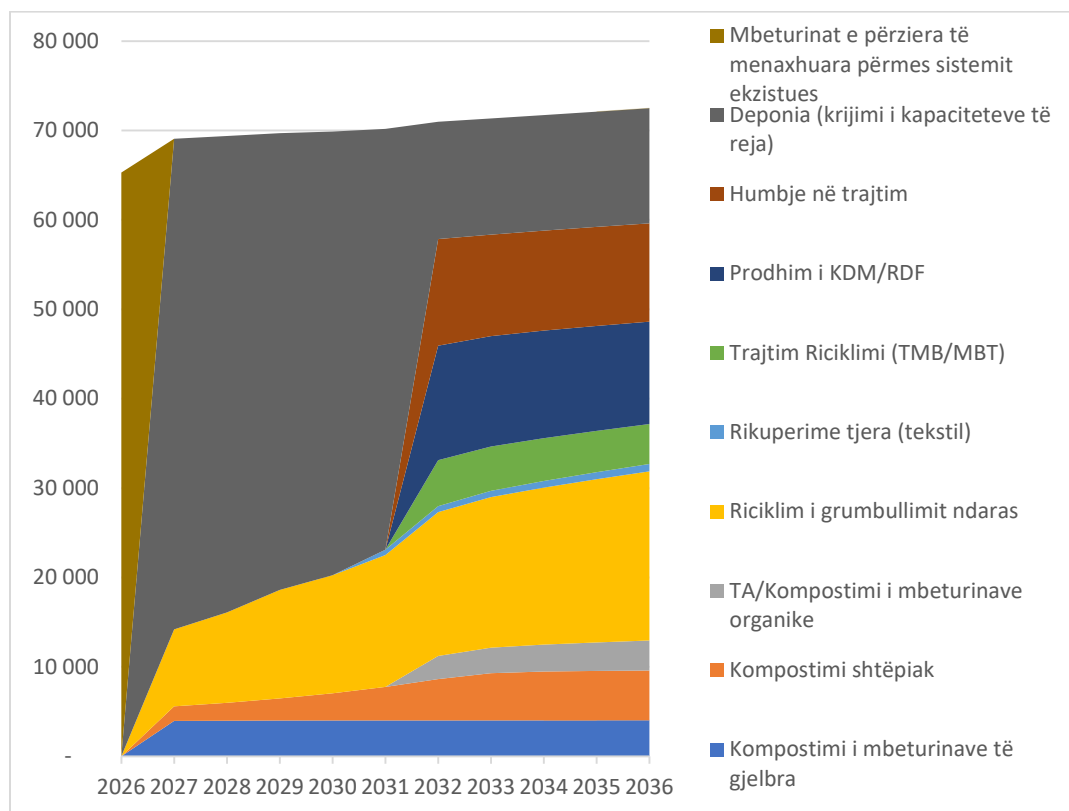

Figura 6 Balanca e përgjithshme/masës e sistemit të propozuar të menaxhimit të mbeturinave gjatë periudhës së planifikimit

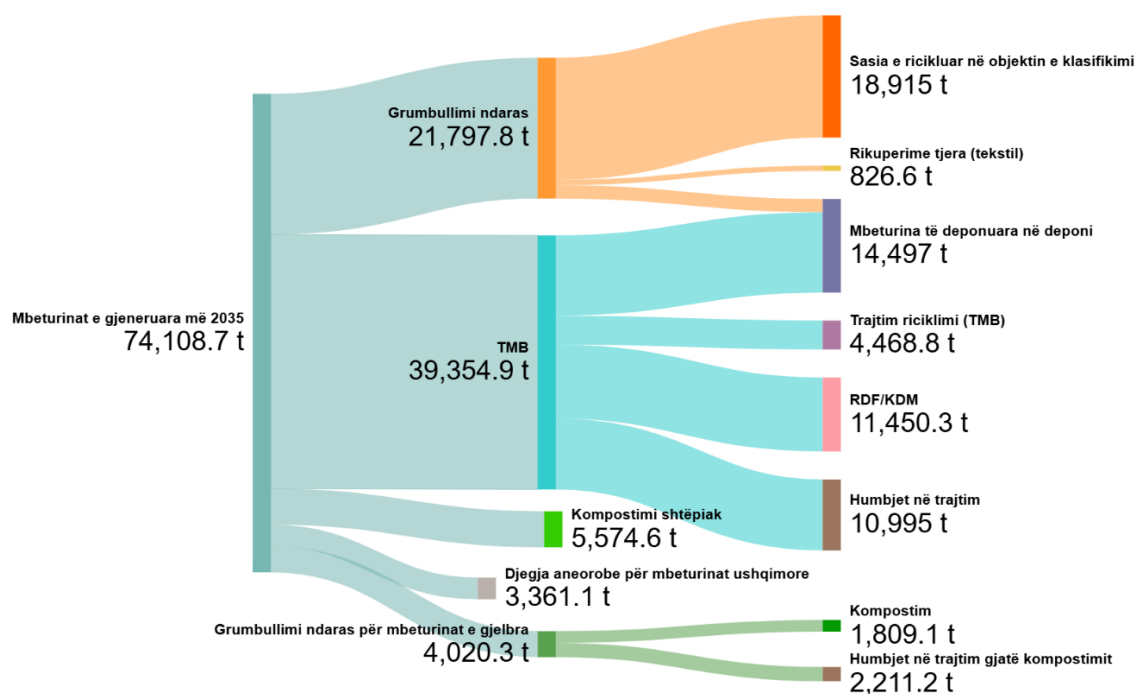

Figura 7 Bilanca e përgjithshme/masës e sistemit në vitin 2035

Balanca e përgjithshme/masës tregon se në vitin 2035 do të arrihet një shkallë riciklimi 50.1% për peshën e mbeturinave të gjeneruara komunale ndërsa sasia e mbeturinave komunale të deponuara do të reduktohet në 17.8%.

Plani i Veprimit

Një Plan Veprimi përcakton veprimet prioritare të nevojshme për zbatimin e masave të parashikuara, duke mbuluar të gjitha fraksionet me prioritet të mbeturinave, buxhetin e nevojshëm për secilin aktivitet, burimin e financimit, përgjegjësitë për zbatim dhe treguesit e performancës. Plani i Veprimit do të përditësohet sipas nevojës dhe në varësi të progresit të zbatimit të aktiviteteve.

Plani i Veprimit përmban aktivitete të cilat do të jenë përgjegjësi individuale e komunave dhe si të tilla të ndërlidhen me ngritjen e objekteve rajonale për menaxhimin e mbeturinave dhe rrjedhimisht do të jenë përgjegjësi e të gjitha komunave.

Më poshtë janë renditur aktivitetet kryesore të cilat do të jenë përgjegjësi e komunave individuale :

- Masat për parandalimin e mbeturinave (të 5 komunat)
- Të fillohet me grumbullimin ndaras të mbeturinave të riciklueshme të thata (të 5 komunat)
- Ngritja e oborreve të riciklimit (të 5 komunat)
- Krijimi i dy stacioneve të transferit (për komunën e Istogut dhe Deçanit)
- Krijimi i një objekti kompostimi për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara ndaras (në komunën e Pejës) dhe zbatimi i kompostimit të decentralizuar të mbeturinave të gjelbra duke përdorur pajisje mobile në komunat Istog, Klinë, Deçan dhe Junik.
- Të fillohet me kompostimin shtëpiak në zonat rurale (të 5 komunat)

- Krijimi i katër pikave të hedhjes së mbeturinave nga ndërtimi dhe rrënimi (në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan)

Lista e mëposhtme tregon aktivitetet kryesore që do të zbatohen në nivel rajonal :

- Përmirësimi i deponisë sanitare rajonale ekzistuese
- Krijimi i një objekti klasifikimi për mbeturinave të riciklueshme të grumbulluara ndaras
- Ngritja e një impianti TMB për trajtimin e mbeturinave të përziera komunale
- Ngritja e një impianti për trajtimin e mbeturinave organike (kompostimi në kontejnerë të specializuar ose impiant të tretjes anaerobe)
- Ngritja e një objekti riciklimi për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënitimit
- Ngritja e një vend deponimi për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënitimit

Aktivitetet e parashikuara për vitet e para të zbatimit synojnë adresimin e problemeve dhe mangësive më urgjente për periudhën 2025-2027. Aktivitetet e parashikuara për zbatim afatmesëm (për periudhën 2028-2035) synohet të ngriten mbi veprimet afatshkurtra me qëllim të krijimit të një sistemi të integruar ndërkomunal të menaxhimit të mbeturinave, duke i mundësuar komunave të arrijnë objektivat e vendosura për vitin 2035.

1 SFONDI

1.1 Objektivi i Përgjithshëm i Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave

Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për rajonin e Dukagjinit synon të përmirësojë kushtet për ofrimin e shërbimeve publike dhe zhvillimin e ekonomive lokale në përputhje me kërkesat e BE-së, përmes promovimit të bashkëpunimit ndërkomunal rajonal dhe transferimit të njohurive ndërmjet sektorit publik, sektorit privat dhe shoqërisë civile. Ky plan synon gjithashtu të mundësojë që autoritetet lokale të përmirësojnë shërbimet komunale në përputhje me Agjendën e Gjelbër të BE-së për Ballkanin Perëndimor, duke kontribuar në arritjen e Agjendës 2030 dhe të Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm.

Më konkretisht, objektivi primar i planit është të sigurojë vendosjen e praktikave më të mira mjedisore për menaxhimin e integruar të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit. Transformimi drejt sistemit qarkor dhe të integruar të menaxhimit të mbeturinave, megjithatë, është financiarisht dhe teknikisht sfidues për komunat veç e veç dhe kërkon një përpjekje të koordinuar ndërmjet komunave për të zhvilluar një sistem rajonal të menaxhimit të mbeturinave me kosto efikase dhe të përballueshme.

Qëllimi i Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave është të përcaktojë status quo-në e menaxhimit të mbeturinave dhe të identifikojë masat për përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit. Objektivi i këtij PNMIM/IIWMP është të paraqesë një vizion të menaxhimit të mbeturinave për vitet në vijim.

Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM/IIWMP) për rajonin është zhvilluar në përputhje me objektivat shtetërore për menaxhimin e mbeturinave dhe i udhëhequr nga masat e parapara për rajonin në Strategjinë e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave 2024-2035 dhe Planin e Veprimit 2024-2026 (SKMIM/KIWMS).

1.2 Kuadri ligjor dhe rregullator

1.2.1 Politikat dhe Direktivat e BE-së

Legjislacioni i BE-së për menaxhimin e mbeturinave përbëhet nga aktet kryesore të mëposhtme:

- Direktiva Kuadër për Mbeturinat (Direktiva 2008/98/KE)
- Direktiva 94/62/KE për paketimin dhe mbeturinat e paketimit
- Direktiva 1999/31/KE për vendgrumbullimin e mbeturinave
- Direktiva (BE) 2019/904 për reduktimin e ndikimit të disa produkteve plastike në mjedis
- Direktiva 2012/19/BE për mbeturinat nga pajisjeve elektrike dhe elektronike (MPEE/WEEE)
- Direktiva 2011/65/BE për kufizimin e përdorimit të substancave të caktuara të rrezikshme në pajisjet elektrike dhe elektronike
- Direktiva 2006/66/KE për bateritë dhe akumulatorët dhe mbeturinat e baterive dhe akumulatorët
- Direktiva 2000/53/KE për automjetet mbeturinë
- Direktiva 2010/75/BE mbi emetimet industriale
- Direktiva 96/59/KE deponimi i bifenileve të poliklorinuara dhe terfenileve të poliklorinuara (PCB/PCTs)
- Rregullorja (KE) Nr. 2150/2002 për statistikën e mbeturinave të BE-së
- Rregullorja No 1013/2006 për dërgesat e mbeturinave

Direktiva 2008/98/KE për mbeturinat (Direktiva Kuadër për Mbeturinat). Kjo krijon kuadrin ligjor për menaxhimin e mbeturinave në Bashkimin Evropian. Direktiva përcakton hierarkinë e mëposhtme të aktiviteteve për menaxhimin e mbeturinave:

Figura 8. Hierarkia e mbeturinave siç përshkruhet në DKM/WFD

Ai konfirmon parimin 'ndotësi pagan', sipas të cilit prodhuesi fillestar i mbeturinave duhet të paguajë për kostot e menaxhimit të mbeturinave. Ai prezanton konceptin e 'përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit', sipas të cilit prodhuesit e produkteve mbajnë përgjegjësi financiare ose përgjegjësi financiare dhe organizative për menaxhimin e fazës së mbeturinave të ciklit jetësor të një produkti .

Direktiva përmban gjithashtu dispozitat kryesore të mëposhtme:

- Menaxhimi i mbeturinave duhet të kryhet pa asnjë rrezik për ujin, ajrin, tokën, bimët ose kafshët, pa shkaktuar shqetësime përmes zhurmës ose aromave, ose pa dëmtuar fshatin ose vendet me interes të veçantë.
- Prodhuesit ose mbajtësit e mbeturinave duhet t'i trajtojnë ato vetë ose t'i a lënë ato një operatori të njohur zyrtarisht. Të dyja kërkojnë leje dhe inspektohen periodikisht.
- Autoritetet kombëtare kompetente duhet të hartojnë plane për menaxhimin e mbeturinave dhe programe për parandalimin e mbeturinave.
- Kushte të veçanta zbatohen për mbeturinat e rrezikshme, vajrat e përdorur dhe mbeturina organike.
- Ai prezanton objektivat e riciklimit dhe rikuperimit që duhen arritur deri në vitin 2020 për mbeturinat shtëpiake (50%) dhe mbeturinat e ndërtimit dhe prishjes (70%).

Si pjesë e një pakete masash mbi ekonominë rrethore, Direktiva (BE) 2018/851 ndryshon Direktivën 2008/98/KE. Ajo përcakton kërkesat minimale operative për skemat e përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit. Këto mund të përfshijnë gjithashtu përgjegjësinë organizative dhe një përgjegjësi për të kontribuar në parandalimin e mbeturinave dhe në ripërdorshmërinë dhe riciklueshmërinë e produkteve. Ajo forcon rregullat mbi parandalimin e mbeturinave.

Direktiva gjithashtu vendos objektiva të reja për riciklimin e mbeturinave komunale:

- Deri në vitin 2025, të paktën 55% e mbeturinave urbane sipas peshës do të duhet të riciklohen. Ky objektivi do të rritet në 60% deri në vitin 2030 dhe në 65% deri në vitin 2035.
- Shtetet Anëtare duhet:
 - të vendosin, deri më 1 janar 2025, një grumbullim të veçantë të tekstileve dhe mbeturinave të rrezikshme të krijuara nga familjet;

- të sigurojnë që deri më 31 dhjetor 2023, mbeturinat biologjike të mblidhen veçmas ose të riciklohen në burim (për shembull, përmes kompostimit).

Direktiva thekson gjithashtu shembuj të stimujve për të aplikuar hierarkinë e mbeturinave, të tilla si tarifat e deponimit dhe asgjësimit me djegie si dhe skemat e pagesës sipas sasisë së hedhur.

Direktiva 94/62/EC për paketimin dhe mbeturinat e paketimit. Ajo përcakton rregullat e BE-së për menaxhimin e paketimit dhe mbeturinat e paketimit. Synon harmonizimin e masave kombëtare në lidhje me menaxhimin e ambalazheve dhe mbeturinave të paketimit dhe përmirësimin e cilësisë së mjedisit duke parandaluar dhe reduktuar ndikimin e ambalazheve dhe mbeturinave të paketimit në mjedis.

Vendet e BE-së duhet gjithashtu të marrin masat e nevojshme për të përmbushur objektivat e riciklimit, të cilat ndryshojnë në varësi të materialit të paketimit. Për këtë qëllim, ata duhet të zbatojnë rregullat e reja të llogaritjes për raportimin mbi objektivat e reja të riciklimit që duhet të arrihen deri në vitin 2025 dhe 2030.

Deri më 31 dhjetor 2025, të paktën 65% e sasisë së të gjitha mbeturinave të paketimit duhet të riciklohen. Deri më 31 dhjetor 2030, të paktën 70% e sasisë së të gjitha mbeturinave të paketimit duhet të riciklohen.

Direktiva 1999/31/EC për vendgrumbullimin e mbeturinave. Direktiva synon të parandalojë, ose të zvogëlojë sa më shumë që të jetë e mundur, çdo ndikim negativ nga deponia në ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore, tokën, ajrin ose shëndetin e njerëzve. Ajo e bën këtë duke futur kërkesa të repta teknike. Deponitë ndahen në 3 kategori: deponi për mbeturina të rrezikshme; deponi për mbeturina jo të rrezikshme; dhe deponi për mbeturina inerte (mbeturinat të cilat nuk do të dekompozohen apo digjen, si zhavorri, rëra dhe gurët).

Vendet e BE-së duhet të zbatojnë strategji kombëtare për të reduktuar në mënyrë progresive sasinë e mbeturinave të biodegradueshme të dërguara në deponi. Objektet e deponive nuk mund të pranojnë goma të përdorura ose mbeturina të lëngshme, të ndezshme, shpërthyes ose gërryese, ose ato nga spitalet dhe praktikat mjekësore dhe veterinarë. Vetëm mbeturinat që janë trajtuar mund të deponohen.

Direktiva (BE) 2019/904 për reduktimin e ndikimit të disa produkteve plastike në mjedis. Direktiva synon të parandalojë dhe zvogëlojë ndikimin e produkteve të caktuara plastike në mjedis dhe të promovojë një tranzicion drejt një ekonomie qarkore në të gjithë Bashkimin Evropian (BE) duke futur një kombinim masash të përshtatura për produktet e mbuluara nga direktiva, në veçanti duke siguruar që produktet plastike njëpërdorimshe (PNjP/SUP), për të cilat ekzistojnë alternativa më të qëndrueshme dhe të përballueshme, nuk mund të vendosen në treg. Ajo ofron strategjinë e BE-së për plastikën, një element i rëndësishëm në lëvizjen e BE-së drejt një ekonomie qarkore.

Direktiva 2012/19/BE për mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike (MPEE/WEEE). Direktiva synon të mbrojë mjedisin dhe shëndetin e njeriut duke inkurajuar prodhimin dhe konsumin e qëndrueshëm. Kjo bëhet duke parandaluar krijimin e mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike (MPEE/WEEE), duke promovuar ripërdorimin, riciklimin dhe mënyra tjera të rikuperimit të mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike (PEE/EEE), dhe duke mbështetur përdorimin efikas të burimeve dhe rikuperimin e lëndëve të para të vlefshme dytësore.

Direktiva 2011/65/BE — kufizim i përdorimit të substancave të caktuara të rrezikshme nga pajisjet elektrike dhe elektronike. Direktiva forcon rregullat ekzistuese për përdorimin e substancave të rrezikshme, si plumbi, zhiva dhe kadmiumi, në pajisjet elektrike dhe elektronike (PEE/EEE) për të mbrojtur shëndetin e njeriut dhe mjedisin, në veçanti duke mundësuar rikuperimin dhe trajtimin e mbeturinave nga PEE/EEE. Kjo përditëson Direktivën

2002/95/KE e cila kufizoi përdorimin e substancave të caktuara të rrezikshme nga PEE/EEE, ndër të tjera, duke zgjeruar kufizimet në përdorimin e substancave të rrezikshme në një gamë më të gjerë të PEE/EEE.

Direktiva 2006/66/KE për bateritë dhe akumulatorët dhe mbeturinat e baterive dhe akumulatorëve. Direktiva ndalon vendosjen në treg të disa baterive (ose akumulatorëve) me përmbajtje merkuri ose kadmiumi mbi një prag të dakorduar. Ajo promovon një shkallë të lartë të grumbullimit dhe riciklimit të baterive mbeturinë dhe përmirësimin e performancës mjedisore të të gjithë të përfshirëve në ciklin e jetës së baterive, duke përfshirë riciklimin dhe deponimin e tyre. Qëllimi është të zvogëlohet sasia e substancave të rrezikshme – në veçanti, merkurit, kadmiumit dhe plumbit – të hedhura në mjedis; kjo duhet bërë duke reduktuar përdorimin e këtyre substancave në bateri dhe duke trajtuar dhe ripërdorur sasitë që përdoren.

Direktiva 2000/53/KE për automjetet e hedhura dhe mbeturinat e tyre. Direktiva përcakton masat për të parandaluar dhe kufizuar mbeturinat nga automjetet mbeturinë (AM/ELV) dhe përbërësit e tyre duke siguruar ripërdorimin, riciklimin dhe rikuperimin e tyre. Ajo synon gjithashtu të përmirësojë performancën mjedisore të të gjithë operatorëve ekonomikë të përfshirë në ciklin e jetës së automjeteve. Gjatë projektimit dhe prodhimit të produkteve të tyre, prodhuesit e automjeteve dhe pajisjeve përcjellëse duhet të marrin parasysh çmontimin, ripërdorimin dhe rikuperimin e automjeteve. Ata duhet të sigurojnë që automjetet e reja janë:

- të ripërdorshme dhe/ose të riciklueshme në një minimum prej 85% të peshës për automjet
- të ripërdorshme dhe/ose të rikuperueshme në një minimum prej 95% të peshës për automjet.

Direktiva 2010/75/BE mbi emetimet industriale. Direktiva përcakton rregulla për të parandaluar ose, kur kjo nuk është praktike, për të reduktuar emetimet industriale në ajër, ujë dhe tokë dhe për të parandaluar gjenerimin e mbeturinave, në mënyrë që të arrihet një nivel i lartë i mbrojtjes së mjedisit. Të gjitha instalimet e mbuluara nga direktiva duhet të parandalojnë dhe zvogëlojnë ndotjen duke aplikuar teknikat më të mira të disponueshme (AMD/BAT) dhe të adresojnë përdorimin efikas të energjisë, parandalimin dhe menaxhimin e mbeturinave dhe masat për të parandaluar aksidentet dhe për të kufizuar pasojat e tyre.

Direktiva 96/59/KE - asgjësimi i bifenileve të poliklorinuara dhe terfenileve të poliklorinuara (PCB/PCTs). Direktiva harmonizon ligjin për deponimin/asgjësimin e bifenileve të poliklorinuara dhe terfenileve të poliklorinuara (PCB/PCTs) dhe dekontaminimin ose deponimin/asgjësimin e pajisjeve që i përmbajnë ato.

Rregullorja (KE) Nr. 2150/2002 mbi statistikën të BE për mbeturinën. Ky ligj i Bashkimit Evropian (BE) lejon mbledhjen e të dhënave të rregullta dhe të krahasueshme për mbeturinat në vendet e BE-së dhe transmetimin e tyre në Eurostat, zyrën e statistikave të BE-së. Statistikat e mbledhura mundësojnë monitorimin dhe vlerësimin e zbatimit të politikave të BE-së.

Rregullorja (KE) Nr. 1013/2006 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 14 qershor 2006 mbi dërgesat e mbeturinave. Rregullorja përcakton rregullat për kontrollin e dërgesave të mbeturinave në mënyrë që të përmirësohet mbrojtja e mjedisit. Ajo gjithashtu përfshin dispozitat e Konventës së Bazelit dhe rishikimin e vendimit të OECD-së të vitit 2001 për kontrollin e lëvizjeve ndërkufitare të mbeturinave të destinuara për operacione rikuperimi (d.m.th. kur një mbeturinë përpunohet për të rikuperuar një produkt të përdorshëm ose konvertohet në lëndë djegëse) në ligjin e BE-së.

1.2.2 Legjislacioni Nacional për Menaxhimin e Mbeturinave

Në Kosovë, korniza ligjore për menaxhimin e mbeturinave është ndërtuar në mënyrë të strukturuar dhe të qëndrueshme. Në nivelin më të lartë juridik, Kushtetuta e Republikës së Kosovës parashikon parimet themelore për mbrojtjen e mjedisit, të cilat konkretizohen më tej përmes ligjeve dhe akteve nënligjore përkatëse.

Në këtë kontekst, Ligji Nr. 04/L-060 për Mbeturinat (Ligji për Mbeturinat) përbën bazën kryesore ligjore për rregullimin e këtij sektori. Ky ligj është ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin Nr. 08/L-071, duke e bërë atë më të përshtatshëm me kërkesat aktuale dhe standardet ndërkombëtare, përfshirë ato të Bashkimit Evropian. Kjo kornizë ligjore është gjithëpërfshirëse dhe përcakton qartë parimet, përgjegjësitë institucionale dhe mekanizmat për menaxhimin e mbeturinave.

Përveç legjislacionit primar, janë miratuar edhe një sërë aktesh nënligjore (legjislacion dytësor), të cilat ndihmojnë në zbatimin praktik të ligjit dhe mbulimin e aspekteve specifike të menaxhimit të mbeturinave. Seksionet në vijim do të ofrojnë një përmbledhje të legjislacionit primar dhe sekondar, si dhe një pasqyrë të procesit të transpozimit të direktivave të Bashkimit Evropian në kornizën ligjore të Kosovës për menaxhimin e mbeturinave.

1.2.2.1 Legjislacioni primar

Kushtetuta e Republikës së Kosovës. Kushtetuta³, në nenin 7 [Vlerat], paragrafi 1, përcakton se: “Rendi kushtetues i Republikës së Kosovës bazohet në parimet e lirisë, paqes, demokracisë, barazisë, respektimit të të drejtave dhe lirive të njeriut dhe sundimit të ligjit, mosdiskriminimit, të drejtës së pronës, **mbrojtjes së mjedisit**, drejtësisë sociale, pluralizmit, ndarjes së pushteteve shtetërore dhe ekonomisë së tregut”. Gjithashtu, Kushtetuta në nenin 52 [Përgjegjësia për Mjedisin e Jetës], përcakton se:

- “1. **Natyra dhe biodiversiteti, mjedisi** dhe trashëgimia kombëtare janë përgjegjësi e të gjithëve.
- 2. Secilit duhet t'i jepet mundësia për t'u dëgjuar nga institucionet publike dhe për t'u marrë parasysh mendimet e tyre për çështje që ndikojnë në **mjedisin** ku ai jeton.
- 3. Ndikimi në mjedis merret parasysh nga institucionet publike në proceset e tyre vendimmarrëse”.

Ligji nr. 04/L-060 për mbeturinat. Ligji për Mbeturina⁴ parashikon dhe përcakton parimet për mbrojtjen e mjedisit dhe përcakton rolet dhe përgjegjësitë e organeve të administratës shtetërore në nivel qendror dhe lokal, si dhe licencimin e operatorëve, personave juridikë dhe fizikë, për menaxhimin e mbeturinave. Ligji për Mbeturina përcakton dhe rregullon parimet dhe objektivat për menaxhimin e mbeturinave, strategjitë, planet dhe programet për menaxhimin e mbeturinave, të drejtat dhe detyrimet e personave juridikë dhe fizikë në lidhje me menaxhimin e mbeturinave, mënyrën dhe kushtet në të cilat mund të bëhet grumbullimi, transporti, ripërdorimi, trajtimi, ruajtja, përpunimi dhe asgjësimi i mbeturinave, importin, eksportin dhe tranzitin e mbeturinave, krijimin e sistemit të informacionit, si dhe financimin dhe mbikëqyrjen e menaxhimit të mbeturinave.

Ligji përcakton menaxhimin e mbeturinave të pajisjeve elektrike dhe elektronike, dispozitat për menaxhimin e mbeturinave të baterive dhe akumulatorëve, si dhe ka dispozitat që lidhen me përgjegjësinë e zgjeruar të prodhuesve për menaxhimin e mbeturinave të produkteve të tyre. Ligji për Mbeturina prezanton dispozita për mbeturinat e vajrave dhe fraksioneve tjera të mbeturinave në lidhje me sistemin e zgjeruar të përgjegjësisë së prodhuesit, si dhe zgjidhje të reja ligjore për katër fushat e reja. Megjithatë, kushtet e kërkuara minimale për skemat e përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit ende nuk janë përcaktuar. Gjithashtu, procedura e lejes për organizatat që zbatojnë obligimet e zgjeruara të përgjegjësisë së prodhuesit në emër të prodhuesve të produkteve nuk janë të përcaktuara me ligj.

Një koncept dokument është përgatitur nga Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHIP). Qëllimi i këtij Koncept Dokumenti është të ofrojë një analizë gjithëpërfshirëse të politikave dhe legjislacionit në fushën e menaxhimit të mbeturinave si dhe të analizojë opsionet për përmirësimin e legjislacionit dhe të rekomandojë opsionin e preferuar. Për më tepër, Koncept Dokumenti përshkruan objektivat dhe veprimet konkrete

³ Kushtetuta e Republikës së Kosovës e vitit 2008, e ndryshuar më vonë, e disponueshme në: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

⁴ Ligji Nr. 04/L-060 për Mbeturina, Gazeta Zartare e Republikës së Kosovës nr. 17/29, Qershor 2012; Ligji nr. 08/L-071 për plotësim ndryshimin e Ligjit për Mbeturina Ligji Nr. 04/L-060e, Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës nr. 29 / 1 Shtator 1, 2022.

për të përmirësuar sistemin e menaxhimit të mbeturinave. Një nga rekomandimet kryesore të Koncept Dokumentit është që kuadri ligjor në fushën e menaxhimit të mbeturinave të përmirësohet dhe të miratohet një ligj i ri për mbeturina. Koncept Dokumenti është në pritje të miratimit nga Qeveria.

Ligje tjera që kanë efekt në rregullimin e sektorit të menaxhimit të mbeturinave përfshijnë:

Ligji Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit. Ligji parashikon që objektet e trajtimit dhe depozitimit të mbeturinave të vendosen në vende që sigurojnë mbrojtje të plotë të mjedisit. Ligji kërkon që funksionimi i impianteve dhe aktiviteteve që mund të kenë ndikim negativ në shëndetin e njeriut dhe mjedisin duhet të kërkojnë licencë të integruar. Ligji parashikon gjithashtu kërkesat për lejet mjedisore për të gjitha objektet, instalimet dhe makineritë e ndërtuara që i janë nënshtruar Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis. Komunitetet janë gjithashtu të autorizuar të lëshojnë leje mjedisore komunale.

Ligji Nr. 08/L-181 për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis. Qëllimi i këtij ligji është: (i) të sigurojë një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit nëpërmjet parandalimit të dëmeve dhe efekteve negative në mjedis të projekteve publike ose private; (ii) të përcaktojë rregullat dhe procedurat për identifikimin dhe vlerësimin e ndikimeve të projekteve dhe aktiviteteve në mjedis, për të siguruar parandalimin ose reduktimin e ndikimeve negative të projekteve të propozuara publike dhe private; dhe (iii) garantimin e procesit gjithëpërfshirës dhe të hapur të vendimmarrjes nëpërmjet përcaktimit të rregullave dhe procedurave administrative, gjatë procesit të vendimmarrjes për marrjen e pëlqimit mjedisor.

Ligji është pjesërisht në përputhje me Direktivën 2014/52/BE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 16 prill 2014 e cila ndryshon Direktivën 2011/92/BE për vlerësimin e ndikimit mjedisor të projekteve të caktuara publike dhe private.

Ligji Nr. 08/L-145 për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes. Ky ligj synon të përcaktojë kompetencat, procedurat dhe përgjegjësitë e institucioneve për pajisjen me leje të impianteve, mbikëqyrjen inspektuese, si dhe detyrimet e operatorëve, në lidhje me parandalimin dhe kontrollin e integruar të ndotjes nga aktivitete të ndryshme industriale, për të arritur një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit. Ky ligj është pjesërisht në përputhje me Direktivën 2010/75/BE, për shkarkimet industriale (parandalimi dhe kontrolli i integruar i ndotjes).

Ligji nr.03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës. Ligji përcakton një sistem për mbrojtjen dhe ruajtjen e përgjithshme të natyrës dhe vlerave të saj. Natyra në kuptimin e Ligjit përfaqëson të gjithë diversitetin biologjik dhe peizazhor. Natyra dhe trashëgimia natyrore janë me interes për Republikën e Kosovës dhe kanë mbrojtje të veçantë.

Ligji № 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale. Ligji vendos bazën ligjore për një sistem të qëndrueshëm të vetëqeverisjes lokale në Kosovë. Ligji gjithashtu përcakton statusin juridik të komunave, kompetencat e tyre dhe parimet e përgjithshme të financave komunale, organizimin dhe funksionimin e organeve komunale, aranzhimet ndërkomunale dhe bashkëpunimin ndërkomunal duke përfshirë bashkëpunimin ndërkufitar dhe marrëdhëniet midis komunave dhe ndërmjet komunave dhe pushtetit qendror. Për më tepër, neni 17, kompetencat vetanake, paragrafi 17.1, përcakton se: "Komunitetet kanë kompetenca të plota dhe ekskluzive, për atë që kanë të bëjnë me interesin lokal, duke respektuar standardet e përcaktuara në legjislacionin në fuqi në fushat e mëposhtme:

- e) mbrojtjen lokale të mjedisit;
- f) ofrimin dhe mirëmbajtjen e shërbimeve publike, duke përfshirë furnizimin me ujë, kanalizimet dhe, trajtimin e ujërave të zeza, menaxhimin e mbeturinave, rrugëve lokale, transportin lokal dhe skemat e ngrohjes lokale".

Ligji № 03/L-087 për Ndërmarrjet Publike⁵. Ligji ofron një kornizë ligjore për pronësinë e Ndërmarrjeve Publike (NP) dhe për qeverisjen e tyre në përputhje me parimet e njohura ndërkombëtarisht të qeverisjes korporative për ndërmarrjet në pronësi publike. Për sa i përket pronësisë, Ligji bën dallimin ndërmjet NP-ve qendrore (në pronësi të qeverisë qendrore) dhe NP-ve lokale (në pronësi të komunave). Nëse një ndërmarrje ofron shërbime të grumbullimit të mbeturinave për më pak se tre komuna, ajo do të jetë NP Lokale, përndryshe do të jetë NP Qendrore.

Komunat, përmes kuvendeve komunale, caktojnë një Komitet të palëve të interesit prej 3 anëtarësh, organ i cili mbikëqyrë ndërmarrjen, zgjedh bordin e drejtorëve dhe i raporton pronarit (në këtë rast, kuvendet komunale përkatëse). Bordi i drejtorëve është organi vendimmarrës që zgjedh kryeshefin ekzekutiv të ndërmarrjes. Anëtarët e bordit zgjidhen në përputhje me pasurinë/asetet që posedon secila komunë.

Ligji № 04/L-042 për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës⁶. Qëllimi i ligjit është të sigurojë përdorimin sa më efikas, me kosto efektive, transparente dhe të drejtë të fondeve publike, burimeve publike dhe çdo fondi dhe burimi tjetër të autoriteteve kontraktuese në Kosovë duke përcaktuar kushtet e kërkuara dhe rregullat që do të respektohen, procedurat që do të ndiqen, të drejtat që do të respektohen dhe detyrimet që do të realizohen nga personat, operatorët ekonomikë, sipërmarrjet, autoritetet kontraktore, koncesionarët e punimeve dhe organet publike që kryejnë, ose përfshihen, marrin pjesë ose interesohen në një aktivitet prokurimi që përfshin ose ndërlidhen me përdorimin e këtyre fondeve dhe/ose burimeve. Prandaj, blerja e çdo malli apo shërbimi për menaxhimin e mbeturinave duhet të ndjekë procedurat e përcaktuara në këtë ligj.

Ligji № 04/L-045 për Partneritetin Publiko-Privat. Qëllimi i ligjit është të krijojë kuadrin ligjor për Partneritetet Publiko-Private, duke përfshirë procedurat për dhënien e Partneritetit Publiko-Privat, përmbajtjen dhe strukturën e një Marrëveshjeje të Partneritetit Publiko-Privat dhe kuadrin institucional përgjegjës për menaxhimin dhe zhvillimin e Partneriteteve Publiko-Private në Republikën e Kosovës. Dispozitat në ligj rregullojnë Partneritetin Publiko-Privat për ofrimin e shërbimeve publike dhe/ose infrastrukturës publike në të gjithë sektorët ekonomikë dhe socialë, duke përfshirë, por pa u kufizuar, në: “...**grumbullimin, deponimin, riciklimin dhe menaxhimin e mbeturinave**”.

Ligji № 04/L-197 për Kimikatet⁷. Qëllimi i ligjit është të përcaktojë kushtet për vendosjen në treg të substancave të rrezikshme, procedurën për marrjen e lejes së kimikateve, kushtet për klasifikimin, etiketimin, paketimin, importin e kimikateve të rrezikshme, përgjegjësitë e autoritetit kompetent për zbatimin, kontrollin, raportimin dhe monitorimin e ligjit si dhe administrimin, mbikëqyrjen dhe kontrollin e detergjenteve.

1.2.2.2 Aktet Nënligjore

Udhëzimi Administrativ (QRK) № 08/2017 për menaxhimin e deponisë së mbeturinave. UA rregullon llojin e mbeturinave të pranuar në deponi dhe menaxhimin e tyre. Ndër dispozitat e tjera, ai përcakton gjithashtu:

- Klasa të ndryshme të deponive
- Detyrimet e operatorit të deponive
- Kushtin që deponitë duhet të operojnë në bazë të planeve të menaxhimit të deponive dhe dispozitave se çfarë duhet të përfshijë një impiant i menaxhimit të deponive
- Procedurat e pranimit të mbeturinave të mbeturinave në deponi

⁵ Ndryshuar me akte nënligjore duke ndryshuar Ligjin për Ndërmarrjet Publike nr. 05/L-009 dhe No. 04/L-111

⁶ Ndryshuar dhe plotësuar me akte nënligjore duke ndryshuar dhe plotësuar Ligjin për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës nr. 04/L-237 të vitit 2014, 05/L-068 të vitit 2016 dhe nr. 05/L-092 të vitit 2016

⁷ Ligji nr. 08/L-116 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.04/L-197 për Kimikatet

- Masat e kontrollit të mjedisit
- Masat për mbylljen e deponisë dhe kujdesin pasues

Udhëzimi Administrativ MMPHI Nr.02/2024 Për përcaktimin e kushteve, kriterëve dhe procedurave për dhënien e lejeve për import, eksport dhe tranzit të mbeturinave. Qëllimi i këtij Udhëzimi Administrativ është përcaktimi i kushteve, kriterëve dhe procedurave për dhënien e lejeve për eksport, import dhe tranzit të mbeturinave në Republikën e Kosovës, si dhe mbikëqyrjen e lëvizjes ndërkufitare të mbeturinave. Ky Udhëzim Administrativ është pjesërisht në përputhje me Rregulloren (KE) Nr. 1013/2006 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 14 qershor 2006, për lëvizjen ndërkufitare të mbeturinave.

Udhëzimi Administrativ MMPHI Nr.03/2024 Për Kriteret e Përzgjedhjes së Lokacioneve të Deponive dhe Kushtet Teknike të tyre sipas destinacionit të tyre. Ky Udhëzim Administrativ synon të përcaktojë kriteret për përzgjedhjen e vendndodhjes së deponisë dhe kushtet teknike sipas destinacionit të tyre, qofshin ato të rrezikshme, jo të rrezikshme apo inerte. Ky Udhëzim Administrativ është pjesërisht në përputhje me Direktivën e Këshillit 1999/31/EC e datës 26 prill 1999 për deponinë e mbeturinave.

Udhëzimi Administrativ (QRK) Nr. 07/2023 për Ambalazhin dhe Mbeturinat nga Paketimi. Ky Udhëzim Administrativ synon të përcaktojë kushtet, procedurat, përgjegjësitë dhe detyrimet për prodhuesit, importuesit, shitësit dhe palët e tjera, për menaxhimin e ambalazhit dhe mbeturinave të paketimit.

Udhëzimi Administrativ MMPH - Nr. 07/2015 për Menaxhimin e Mbeturinave nga Ndërtimi dhe Demolimi i Objekteve të Ndërtimit. Udhëzimi Administrativ përcakton kushtet dhe masat për mbrojtjen e mjedisit nga ndotja, nga mbeturinat ndërtimore dhe rrënimi i objekteve ndërtimore, si dhe përcakton kushtet dhe mënyrën e largimit të tyre brenda territorit të komunës.

Udhëzimi Administrativ Nr. 01/2020 për Menaxhimin e Mbeturinave që Përmbajnë Asbest. Udhëzimi Administrativ përcakton masat e nevojshme për menaxhimin dhe zvogëlimin e ndikimit negativ të mbeturinave që përmbajnë azbest, duke përfshirë: mbledhjen, paketimin, grumbullimin, ruajtjen, transportimin, përpunimin, trajtimin dhe deponimin e mbeturinave që përmbajnë azbest.

Udhëzimi Administrativ MMPH - Nr. 15/2015 për Menaxhimin e Mbeturinave nga Tubat fluoreshente që përmbajnë merkur. Udhëzimi Administrativ përcakton kushtet dhe masat për mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit të njerëzve nga ndotja nga mbeturinat e tubacioneve fluoreshente, si dhe zbatimin dhe funksionimin e një sistemi mjedisor të përshtatshëm dhe të qëndrueshëm për parandalimin dhe kufizimin e ndikimeve negative në mjedis dhe në jetën e njeriut në përgjithësi të tubave fluoreshente që përmbajnë merkur. Gjithashtu, ky Udhëzim Administrativ përcakton rregullat, kushtet dhe kërkesat për menaxhimin dhe kontrollin e aktivitetëve që kanë të bëjnë me grumbullimin, trajtimin, ruajtjen dhe transportimin e tubave fluoreshente që përmbajnë merkur.

Udhëzimi Administrativ MMPH – Nr. 25/2014 për menaxhimin e mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike dhe kufizimin e përdorimit të substancave të rrezikshme në pajisjet elektrike dhe elektronike. Udhëzimi Administrativ synon të përcaktojë detyrimet dhe kushtet për mbledhjen, grumbullimin, ruajtjen, përpunimin, transportimin, ripërdorimin, trajtimin, ruajtjen dhe mënyrën e menaxhimit të mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike, lista e pajisjeve elektrike dhe elektronike (Shtojca I, II, III dhe IV). Gjithashtu, ky UA përcakton masat për ndalimin ose kufizimin e përdorimit të produkteve që përmbajnë përbërës të dëmshëm për të parandaluar ose reduktuar efektet negative në mjedis dhe shëndetin e njeriut nga mbeturinat nga pajisjeve elektrike dhe elektronike, si dhe kufizimin e përdorimit të substancave të rrezikshme në pajisjet elektrike dhe elektronike.

Udhëzimi Administrativ MMPH -Nr.26/2014 për Menaxhimin e Mbeturinave nga Bateritë dhe Akumulatorët. Udhëzimi Administrativ synon të përcaktojë rregullat, detyrimet dhe kushtet për parandalimin ose zvogëlimin e efekteve negative në mjedis dhe shëndetin e njeriut, mënyrën dhe kërkesën mjedisore për prodhimin, vendosjen në treg, grumbullimin, ruajtjen, përpunimin, riciklimin, trajtimin dhe deponimin e baterive dhe akumulatoreve mbeturinë.

Gjithashtu, kjo UA përcakton masat për ndalimin ose kufizimin e përdorimit të produkteve që përmbajnë përbërës të dëmshëm, si dhe kufizimin e vendosjes në treg të baterive dhe akumulatorëve që përmbajnë lëndë të rrezikshme.

Udhëzimi Administrativ Nr. 05/2013 për Menaxhimin e Vajrave të Përdorura dhe Vajrave Mbeturinë. Udhëzimi Administrativ synon të mbrojë mjedisin dhe shëndetin e njerëzve nga ndotja nga vajrat e përdorura dhe vajrat mbeturinë, si dhe të mundësojë ngritjen dhe funksionimin e sistemit të përshtatshëm dhe të sigurt për mjedisin për menaxhimin dhe kontrollin e vajrave të përdorur dhe vajrave mbeturinë, duke parandaluar reduktimin dhe kufizimin e ndotjes së ujit, tokës dhe ajrit, nëpërmjet përcaktimit të kushteve për grumbullimin, transportimin, ripërdorimin dhe ruajtjen e vajrave të përdorura dhe vajrave mbeturinë.

Udhëzimi Administrativ Nr. 19/2012 për Menaxhimin e Automjeteve Mbeturinë dhe dhe Përbërësve të tyre. Udhëzimi Administrativ synon parandalimin dhe uljen e ndotjes së mjedisit nga automjetet mbeturinë dhe përbërësit e tyre, duke arritur një nivel të lartë përdorimi, riciklimi, vendosja e kushteve të përshtatshme për ruajtjen, grumbullimin, klasifikimin, trajtimin dhe forma të tjera të përpunimit të automjeteve mbeturinë dhe përbërësve të tyre. Gjithashtu, ky UA krijon sistemin e grumbullimit, transportit dhe trajtimit të automjeteve mbeturinë, si dhe operatorëve ekonomikë që merren me këtë aktivitet me qëllim të mbrojtjes së mjedisit.

Udhëzimi Administrativ Nr. 23/2012 për Menaxhimin e Gomave jashtë përdorimit dhe Mbeturinave të Gomës . Udhëzimi Administrativ ka për qëllim:

- parandalimi dhe reduktimi i ndotjes së mjedisit nga gomat e përdorura dhe mbeturinat e gomave
- rritja e nivelit të ripërdorimit të gomave dhe mbeturinave të gomave jashtë përdorimit; riciklimi i gomave të përdorura dhe mbeturinave të gomës
- krijimi i sistemit të informacionit për grumbullimin, transportimin dhe trajtimin e gomave jashtë përdorimit dhe mbeturinave të gomave.

Udhëzimi Administrativ MMPH - Nr. 20/2014 për Menaxhimin e Mbeturinave të Biodegradueshme. Udhëzimi Administrativ synon të merret me mbrojtjen e mjedisit nga mbeturinat e biodegradueshme, të krijojë një sistem për grumbullimin dhe trajtimin e tyre, si dhe të përcaktojë të drejtat dhe detyrimet e operatorëve dhe personave që merren me trajtimin e këtyre mbeturinave.

Udhëzimi Administrativ (QRK) - Nr. 03/2021 për Menaxhimin e Mbeturinave të Rrezikshme. Udhëzimi Administrativ përcakton rregullat për grumbullimin, klasifikimin, ruajtjen, transportimin, si dhe ruajtjen dhe paketimin e mbeturinave të rrezikshme.

Udhëzimi Administrativ MMPH - Nr. 10/2015 për trajtimin e mbeturinave nga produktet medicinale. Udhëzimi Administrativ përcakton kushtet dhe masat për mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit të njerëzve nga ndotja nga mbeturinat e produkteve medicinale, si dhe përcakton kushtet për dhënien e këshillave dhe udhëzimeve për trajtimin e sigurt të këtyre mbeturinave, si dhe përcakton kompetencat dhe përgjegjësitë për menaxhimin e tyre.

Udhëzimi Administrativ nr. 07/2014 për kompetencat e pronarit, prodhuesit dhe importuesit të produktit të mbeturinave. Udhëzimi Administrativ përcakton detyrimet, kushtet dhe masat për trajtimin e mbeturinave dhe shfrytëzimin sa më të mirë të lëndëve të para, zvogëlimin e sasisë së mbeturinave, kursimin e burimeve natyrore dhe shfrytëzimin e energjisë. Gjithashtu, ky Udhëzim Administrativ përcakton të drejtat dhe detyrimet e të gjithë aktorëve që merren me trajtimin e mbeturinave, qofshin prodhues, importues, operatorë ekonomikë, persona fizikë apo juridikë, si dhe mbikëqyrjen dhe monitorimin e trajtimit të mbeturinave.

Udhëzimi Administrativ MMPH - Nr. 21/2014 për Menaxhimin e Mbeturinave nga Industria Ekstraktive dhe Minerare. Udhëzimi Administrativ synon të përcaktojë masat, procedurat dhe udhëzimet, si dhe menaxhimin e mbeturinave që rrjedhin nga kërkimi, shfrytëzimi, trajtimi, ruajtja e burimeve minerale të krijuara nga puna në grup në objekte dhe pajisje si dhe të parandalojë ose reduktojë efektet negative në mjedis, veçanërisht mbi ujin, ajrin, tokën,

florën, faunën dhe peizazhin, si dhe çdo gjë që rrezikon shëndetin e njeriut, si rezultat i administrimit të mbeturinave nga industria ekstraktive dhe minerare.

Udhëzimi Administrativ MMPH - Nr. 29/2014 për Menaxhimin e Lymit nga Trajtimi i Ujërave Ndotës. Udhëzimi Administrativ ka për qëllim menaxhimin e mbeturinave të lymit nga trajtimi i ujërave, duke përcaktuar kushtet dhe kriteret për përdorimin e mbeturinave nga lymit i ujërave të trajtuar, metodat e shqyrtimit të tyre, kushtet për lejimin e përdorimit të tyre, kushtet që duhet plot[soj] toka në të cilën përdoret uji (vetëm në bujqësi brenda vlerave të caktuara), si dhe kushtet në të cilat duhet të trajtohen dhe depozitohen këto mbeturina. Gjithashtu, ky UA përcakton masat për ndalimin ose kufizimin e përdorimit të lymit përtej kufijve të caktuar, për të parandaluar ose reduktuar efektet negative në mjedis dhe në shëndetin e njeriut nga mbeturinat e lymit gjatë përdorimit bujqësor.

Udhëzimi Administrativ MMPHI NR.02/2024 për përcaktimin e kushteve, kriterëve dhe procedurave për dhënien e lejeve për import, eksport dhe transit të mbeturinave. Ai përcakton kushtet dhe procedurat për dhënien e lejeve për import, eksport dhe transit të mbeturinave në Republikën e Kosovës. Gjithashtu, ky Udhëzim Administrativ rregullon procedurat për mbikëqyrjen e lëvizjes ndërkufitare të mbeturinave në vendkalimet kufitare që kanë të bëjnë me lëvizjen e mbeturinave në Republikën e Kosovës.

Udhëzimi Administrativ (MMPH) - Nr. 02/2017 për Listën e Kategorive të Mbeturinave të Rrezikshme sipas Prejardhjes. Udhëzimi Administrativ përcakton dhe udhëzon personat juridikë dhe fizikë për mënyrën e Listës së kategorisë së mbeturinave të rrezikshme sipas origjinës, e cila është pjesë përbërëse e Konventës së Bazelit dhe Ligjit për Mbeturina të Republikës së Kosovës.

Udhëzimi Administrativ (MMPH) - Nr. 14/2017 për Mbeturinat që përmbajnë Ndotës Organik të Qëndrueshëm. Udhëzimi Administrativ synon të mbrojtë mjedisin dhe shëndetin e njerëzve nga mbeturinat që përmbajnë Materie me Ndotës Organik të Qëndrueshëm (MNOQ), duke kufizuar dhe ndaluar prodhimin, vendosjen në treg dhe përdorimin e materialeve që përmbajnë NOQ me qëllim minimizimin dhe eliminimin e këtyre çështjeve. Gjithashtu, ky Udhëzim Administrativ rregullon mënyrat dhe procedurat e menaxhimit të mbeturinave me NOQ, vlerat kufitare dhe përqendrimet e NOQ-ve, në lidhje me mbeturinat që përmbajnë ose janë të kontaminuara me NOQ, si më poshtë:

- Mbeturinat nga pajisjet elektrike dhe elektronike që përmbajnë bifenile të poliklorinuara që përmbajnë NOQ dhe vajrat mbeturinë që përmbajnë PCB;
- Mbeturinat e ndërtimit që përmbajnë NOQ dhe PCB, duke përfshirë materialet e kontaminuara me NOQ ose PCB;
- Mbeturinat nga pesticidet që përmbajnë substanca NOQ;
- Mbeturinat e kontaminuara gjatë prodhimit të materialeve që përmbajnë NOQ.

Udhëzimi Administrativ MMPHI - Nr. 01/2015 për Listën e mbeturinave të OECD. Udhëzimi Administrativ merr parasysh dhe udhëzon përdorimin e Listës e OECD-së për Mbeturinat, Listat e Legjislacionit të BE-së për Mbeturinat, si dhe Listën e Konventës së Bazelit për Mbeturinat, të cilat janë pjesë përbërëse e Ligjit për Mbeturina dhe akteve nënligjore të nxjerra në zbatim të tij.

Udhëzim Administrativ MMPH - Nr. 05/2015 për Menaxhimin e Bifenileve dhe Trefenileve të Poliklorinuara dhe Mbeturinave të PCB-ve dhe PCT-ve. Udhëzimi Administrativ përcakton kushtet e nevojshme për mbledhjen, ruajtjen, trajtimin dhe kontrollin e bifenileve të poliklorinuara (PCB) dhe trifenileve të poliklorinuara (PCT) në materialet dhe mbeturinat e pajisjeve, në mënyrë që të mos rrezikohet shëndeti i njeriut dhe mjedisi.

Udhëzimi Administrativ Nr. 13/2013 për Katalogun Shtetëror të Mbeturinave. Udhëzimi Administrativ synon të udhëzojë personat fizikë dhe juridikë për përdorimin e Katalogut Shtetëror të Mbeturinave, harmonizimin e tij me Katalogun Evropian të Mbeturinave dhe kategorizimin e mbeturinave sipas llojeve në Shtojcën I të këtij UA. Katalogu

i mbeturinave është një listë që përfshin të gjitha mbeturinat e rrezikshme, jo të rrezikshme dhe inerte, sipas të cilave mbeturinat klasifikohen duke i shënuar me numra të caktuar.

Udhëzimi Administrativ Nr. 16/2013 për vlerat kufitare të përqendrimeve për komponentët e rrezikshëm në mbeturina. Udhëzimi Administrativ synon klasifikimin e mbeturinave dhe vlerat kufitare të përqendrimit për komponentët e rrezikshëm në mbeturina, në bazë të të cilave përcaktohen karakteristikat e mbeturinave, sipas shtojcave të përcaktuara në këtë UA.

Udhëzimi Administrativ (MMPH) Nr. 22/2013 për Menaxhimin e Mbeturinave nga Produktet Medicinale Humane dhe Veterinare. Udhëzimi Administrativ synon mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit të njerëzve nga kontaminimi me mbeturina të produkteve medicinale, humane dhe veterinare, si dhe të përcaktojë kompetencat dhe përgjegjësitë si dhe ngritjen e sistemit të duhur për grumbullimin, trajtimin, paketimin, ruajtjen, deponimin dhe transportimin e mbeturinave Medicinale, humane dhe veterinare me qëllim të mbrojtjes së shëndetit publik dhe mjedisit.

1.2.2.3 Transpozimi i kornizës ligjore të BE-së për menaxhimin e mbeturinave në kornizën ligjore të Kosovës

Tabela e mëposhtme tregon direktivat kryesore për menaxhimin e mbeturinave në nivel të BE-së dhe aktet përkatëse legjislative primare dhe sekondare të miratuara në nivel nacional.

Tabela 5 Transpozimi i kornizës ligjore të BE-së për menaxhimin e mbeturinave në kornizën ligjore të Kosovës

Aktet ligjore të BE-së në menaxhimin e mbeturinave	Transpozimi në kornizën ligjore të Kosovës
Direktiva 2008/98/KE për mbeturinat dhe shfuqizimi i disa direktivave Ndryshuar me Direktivën (BE) 2018/851	Ligji nr. 04/L-060 për mbeturinat Ligji nr. 08/L-071 që ndryshon dhe plotëson Ligjin nr. 04/L-060 për mbeturinat Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit
Direktiva 1999/31/KE për deponinë e mbeturinave	Ligji nr. 04/L-060 për mbeturinat Ligji nr. 08/L-071 që ndryshon dhe plotëson Ligjin nr. 04/L-060 për mbeturinat Udhëzimi Administrativ Nr. 08/2017 për menaxhimin e deponive të mbeturinave
Direktiva 2010/75/BE për emetimet industriale	Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit Udhëzim Administrativ Nr. 11/2018 për vlerat kufitare të emetimeve të ndotësve në tokë Udhëzimi Administrativ Nr. 02/2009 për nivelet maksimale të lejuara të shkarkimit dhe shpërndarjes së ndotësve në tokë Udhëzimi Administrativ Nr. 04/2022 për leje mjedisore Udhëzimi Administrativ Nr. 03/2022 për ndryshimin dhe plotësimin e udhëzimit administrativ (mea) Nr. 01/2021 për autorizimin mjedisor Udhëzimi Administrativ Nr. 04/2018 për parandalimin e aksidenteve të mëdha që përfshijnë substanca të rrezikshme Udhëzimi Administrativ Nr. 07/2017 për lejet mjedisore Udhëzimi Administrativ Nr. 01/2017 për dhënien e lejes mjedisore komunale Udhëzimi Administrativ Nr. 17/2013 për regjistrin e shkarkimeve të ndotësve në mjedis;
Direktiva 94/62/KE për ambalazhin dhe mbeturinat e ambalazhit	Udhëzim Administrativ (QRK) Nr. 07/2023 për ambalazhin dhe mbeturinat e ambalazhit
Direktiva (BE) 2019/904 për reduktimin e ndikimit të produkteve të caktuara plastike në mjedis	Ligji nr. 04/L-060 për mbeturinat dhe Ligji nr. 08/L-071 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 04/L-060 për mbeturinat Udhëzim Administrativ (QRK) Nr. 07/2023 për ambalazhin dhe mbeturinat e ambalazhit (Nenet 6, 7, 8 dhe 42).
Direktiva 96/59/KE - asgjësimi i bifenileve të	Udhëzimi Administrativ №. 05/2015 Për menaxhimin e bifenileve dhe

Aktet ligjore të BE-së në menaxhimin e mbeturinave	Transpozimi në kornizën ligjore të Kosovës
poliklorinuara dhe terfenileve të poliklorinuara (PCB/PCTs)	trifenileve të poliklorinuara dhe mbeturinave me PCB dhe PCT
Direktiva 2006/66/EC për bateritë dhe akumulatorët dhe menaxhimin e mbeturinave nga bateritë dhe akumulatorët	Udhëzimi Administrativ №. 26/2014 për mbeturinat nga bateritë dhe akumulatorët e shpenzuar;
Direktiva 2012/19/BE për mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike	Udhëzimi Administrativ №. 25/2014 për menaxhimin e mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike
Direktiva 2000/53/EC për automjetet mbeturinë	Udhëzimi Administrativ №. 19/2012 për menaxhimin e automjeteve mbeturinë dhe komponentet e tyre shfuqizon: Udhëzimin Administrativ -№. 02/2009 për administrimin e automjeteve të deponuara dhe mbeturinate tyre Udhëzimi Administrativ №. 05/2013 për menaxhimin e vajrave të përdorura dhe mbeturinave me vajra
Direktiva 91/271/EEC – Trajtimi i ujërave të zeza urbane	LIGJI №. 04/L-147 për ujërat e Kosovës Udhëzimi Administrativ №. 02/2022 për kushtet, metodat, parametrat dhe vlerat kufizuese të shkarkimit të ujërave të ndotura në rrjetin publik të kanalizimit dhe në trupin ujqor
Rregullorja Nr. 1013/2006 për dërgesat e mbeturinave	Udhëzimi Administrativ MMPHI Nr.02/2024 për përcaktimin e kushteve, kriterëve dhe procedurave për dhënien e lejeve për import, eksport dhe tranzit të mbeturinave.

Harmonizimi i kornizës ligjore të Republikës së Kosovës me acquis të BE-së ka qenë synim i vazhdueshëm i politikës së Qeverisë së Kosovës. Megjithatë, ka ende boshllëqe të rëndësishme në kuadrin ligjor ekzistues, të cilat duhet të adresohen për zbatimin e politikës nacionale të menaxhimit të mbeturinave, siç përshkruhet në SKMIM e rishikuar.

1.3 Korniza institucionale dhe organizative

1.3.1 Niveli nacional

MMPHI

Sipas Ligjit për Mbeturina, institucioni kryesor nacional përgjegjës për mbeturinat është Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës. Neni 14 i Ligjit për Mbeturina përcakton kompetencat e MMPHI-së. Disa nga kompetencat kryesore janë:

- Përcaktimi i politikave të përgjithshme, hartimi i Strategjisë, ligjet që rregullojnë menaxhimin e mbeturinave.
- Rregullimi i sektorit të mbeturinave.
- Hartimi i planit të veprimit për menaxhimin e mbeturinave.
- Zbatimi strategjisë dhe planit.
- Lëshimi i lejeve përkatëse dhe mbajtja e dëshmive në regjistrin e lejeve.
- Lëshimi i lejeve për import, eksport dhe tranzit të mbeturinave.
- Krijimi i bazave të të dhënave dhe sistemit të informacionit për menaxhimin e mbeturinave nga Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit.
- Përpilimi i raporteve për menaxhimin e mbeturinave në Republikën e Kosovës nga Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit.
- Zbatimi i marrëveshjeve në sferën e bashkëpunimit ndërkombëtar për menaxhimin e mbeturinave.

- Zbatimi i masave të nevojshme për të siguruar menaxhimin e mbeturinave në objektet e pajisura me lejet përkatëse mjedisore.
- Mbulimi i shpenzimeve administrative dhe shpenzimeve për menaxhimin e mbeturinave të rrezikshme dhe mbeturinave tjera që nuk janë nën juridiksionin e komunës dhe pronari i të cilave nuk dihet.
- Të marrë pjesë në hartimin e dispozitave ligjore për ruajtjen dhe deponimin e mbeturinave të bimëve narkotike dhe substancave narkotike të sekuestruara, në bashkëpunim me institucionet kompetente.

Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave 2024-2035 dhe Plani i Veprimit 2024-2026 është dokumenti kryesor i planifikimit i hartuar nga MMPHI, i cili ofron udhëzim strategjik për zhvillimin e sektorit të menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë investimet prioritare dhe caktimin e përgjegjësive.

MMPHI ka autoritetin të zbatojë parimin ndotësi paguan për prodhuesit dhe mbajtësit e mbeturinave, si dhe për të zbatuar politikatat dhe instrumentet ekonomike si ndalimin e ambalazhit për një përdorim, kufizimet në depozitimin e mbeturinave, taksat për ambalazhin etj. MMPHI është autoriteti përgjegjës për të krijuar fondin mjedisor, taksat e produkteve dhe burimeve etj.

MMPHI është institucioni përgjegjës për zbatimin e skemave të përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit (PZP) për të siguruar që prodhuesit e produkteve të mbajnë përgjegjësi financiare ose përgjegjësi financiare dhe organizative për menaxhimin e fazës së mbeturinave të ciklit jetësor të një produkti.

MMPHI është gjithashtu autoriteti licencues dhe lejues për operatorët e mbeturinave që merren me menaxhimin e mbeturinave komunale. MMPHI gjithashtu lëshon licenca për operatorët që merren me mbeturinat e ndërtimit dhe demolimit (MND) të objekteve ndërtimore, automjetet mbeturinë, vajrat e përdorura, gomat e hedhura, mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike, azbestin, bateritë dhe llambat fluoreshente. MMPHI lëshon licenca edhe për importuesit dhe eksportuesit e mbeturinave.

Përveç këtyre funksioneve, MMPHI koordinon menaxhimin e llojeve specifike të mbeturinave me ministritë e tjera: mbeturinat medicinale me Ministrinë e Shëndetësisë, mbeturinat bujqësore me Ministrinë e Bujqësisë, mbeturinat industriale me Ministrinë e Tregtisë, deponimin e mbeturinave – me Ministrinë e Zhvillimit Ekonomik.

MMPHI përbëhet nga gjashtë departamente kryesore. Menaxhimi i mbeturinave bie në përgjegjësinë e Departamentit të Mbrojtjes së Mjedisit. Vetë Departamenti përbëhet nga 4 Divizione; Divizioni i Mbeturinave dhe Kimikateve (DMK) është Divizioni përgjegjës direkt për funksionet e mandatuara.

AMMK dhe IMMK

Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit në Kosovës (AMMK), e themeluar brenda MMPHI siguron monitorimin dhe raportimin e ligjit për mbeturinat. Inspektorati për Mbrojtjen e Mjedisit në Kosovë (IMMK) është organi ekzekutiv vartës i MMPHI që siguron mbikëqyrjen dhe kontrollin e operacioneve të mbeturinave dhe ndotjes mjedisore. AMMK është organi kombëtar për mbledhjen dhe përpunimin e të dhënave për mbeturinat dhe është përgjegjës për krijimin dhe mirëmbajtjen e bazës së të dhënave për menaxhimin e mbeturinave dhe për përpilimin e raporteve mbi mbeturinat.

Inspektorati për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës është organ ekzekutiv vartës i MMPHI që, si i vetëm dhe/ose në bashkëpunim me inspektoratet komunale, siguron mbikëqyrjen dhe kontrollin e operimit të mbeturinave dhe ndotjes së mjedisit, dhe mbikëqyrë zbatimin e ligjit dhe akteve nënligjore për mbeturinat dhe aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave.

Ministritë tjera

Ministria e Ekonomisë (ME) është përgjegjëse për Ndërmarrjet Publike Qendrore, siç është Kompania për Menaxhimin e Deponive në Kosovë (KMDK), duke emëruar bordin e saj të drejtorëve, duke miratuar planin e saj të biznesit dhe duke kontrolluar performancën e përgjithshme të KMDK-së. Gjithashtu, ME cakton tarifën e portës për deponimin e mbeturinave komunale në deponitë e menaxhuara nga KMDK.

Ministria e Financave është ministria e linjës përgjegjëse për procesin e planifikimit dhe buxhetimit të Kosovës. Në kontekstin e vendit, buxheti qendror siguron një pjesë të konsiderueshme të buxhetit të komunave të Kosovës.

Roli i Ministrisë së Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL) është të rrisë autonominë lokale dhe të forcojë aftësinë e komunave për të ofruar shërbime me kosto efektive për qytetarët. MAPL mbështet komunat në forma të ndryshme duke përfshirë grantin për garën për mjedis të pastër.

Sipas dispozitave të Ligjit për Mbeturina, Dogana e Republikës së Kosovës kryen kontrolle, regjistron dhe mbikëqyrë importin, eksportin dhe transitin e mbeturinave, mban evidencë të shkeljeve doganore dhe bashkëpunon me MMPHI.

Objektet e trajtimit të mbeturinave, stacionet e transferit dhe deponitë / vend depozitimit të mbeturinave menaxhohen në nivel qendror.

- Kompania për Menaxhimin e Deponive në Kosovës (KMDK) menaxhon deponitë rajonale dhe stacionet e transferit
- Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë e Kosovës (AUVK) menaxhon objektin e trajtimit të mbeturinave nga përpunimi i kafshëve.
- Ministria e Shëndetësisë menaxhon objektet e trajtimit të mbeturinave të rrezikshme të kujdesit shëndetësor në spitalet rajonale.

Institucionet kryesore publike të përfshira në menaxhimin e mbeturinave në nivel nacional paraqiten në Figurën 1 më poshtë:

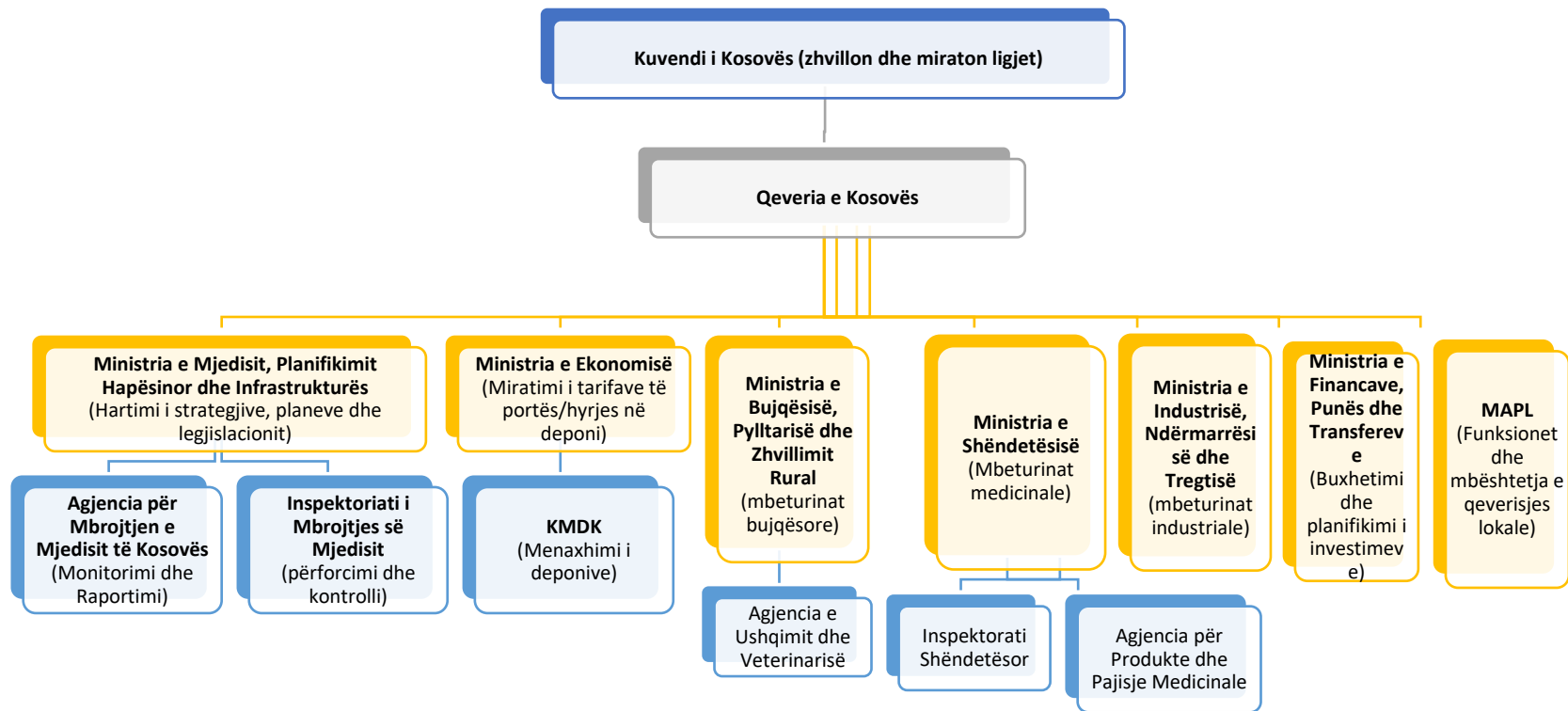

Figura 8 Korniza institucionale për menaxhimin e mbeturinave në nivel nacional

1.3.2 Niveli lokal

Përgjegjësitë komunale

Në përputhje me nenin 17 të LIGJIT NR. 03/L-040 PËR VETËQEVERISJEN LOKALE, cikli i plotë i menaxhimit të mbeturinave komunale është përgjegjësi e Komunave.

Sipas Ligjit për mbeturina, komunat janë përgjegjëse për ngritjen e sistemit të menaxhimit të mbeturinave në përputhje me parimin e hierarkisë së menaxhimit të mbeturinave në territorin e tyre dhe për zhvillimin e planeve komunale për menaxhimin e mbeturinave të harmonizuara me planin nacional për menaxhimin e mbeturinave. Për sa i përket fraksioneve të mbeturinave, ato janë përgjegjëse për mbeturinat e ngurta komunale (përfshirë mbeturinat shtëpiake, komerciale dhe ato të vëllimshme) dhe MND.

Nga komunat kërkohet të përcaktojnë tarifat për mbeturina dhe mënyrën e grumbullimit të të hyrave për shërbimet komunale; për të mbledhur, dokumentuar dhe raportuar të dhëna për sasinë e mbeturinave; të inspektojnë zbatimin e ligjit në bashkëpunim me inspektoratin e mjedisit; për të monitoruar dhe pastruar mbeturinat historike dhe për të parandaluar hedhjen e paligjshme të mbeturinave. Komunat caktojnë edhe tarifat për deponimin e mbeturinave në ato objekte që janë pasuri e komunës.

Komunat mund të ofrojnë shërbime të grumbullimit të mbeturinave përmes një sërë modelesh operative, duke përfshirë kontraktimin e brendshëm, kontraktimin e ndërmarrjeve publike, kontraktimin e kompanive private nëpërmjet Tenderëve të hapur, partneritet publik privat (PPP) ose mënyra të tjera.

Udhëzimet specifike administrative vendosin obligime specifike ndaj Komunave për të organizuar grumbullimin, ruajtjen dhe transferimin e mbeturinave, vetëm ose në bashkëpunim me sektorin e biznesit. Udhëzimet administrative që u delegojnë më shumë kompetenca komunave janë:

- Udhëzim Administrativ (MEA) nr. 01/2020 për menaxhimin e mbeturinave që përmbajnë azbest.
- Udhëzim Administrativ MMPH - nr. 06/2018 për ndëshkimet me gjoba mandatare,
- Udhëzim Administrativ MEPH - nr. 07/2015 për menaxhimin e mbeturinave nga ndërtimi dhe rrënimi i objekteve ndërtimore.

Gjithashtu, udhëzime të tjera administrative u delegojnë përgjegjësi të caktuara komunave.

Për qëllime të përmirësimit të menaxhimit të mbeturinave, dy ose më shumë komuna mund të hyjnë në marrëveshje dhe të krijojnë një bashkëpunim ndërkomunal, Duke marrë parasysh që Ligji Nr. 04/L-060 për Mbeturinat, i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin Nr. 08/L-071, Ligjin Nr. 03/L-040 për Vetëqeverisjen Lokale dhe Ligjin Nr. 04/L-010 për Bashkëpunimin Ndërkomunal ofrojnë bazën ligjore për zhvillimin e planeve të përbashkëta komunale dhe për bashkëpunimin ndërkomunal, duke përfshirë marrëveshjen për bashkëpunimin ndërkomunal (Neni 8 i Ligjit për Bashkëpunimin Ndërkomunal);

Kompetencat e komunave në përputhje me Ligjin për Mbeturinat përfshijnë:

- Krijimi i një sistemi për menaxhimin e mbeturinave bazuar në parimin e hierarkisë për menaxhimin e mbeturinave për territorin e tyre, hartimi i një plani të veprimit lokal për menaxhimin e mbeturinave dhe krijimi i kushteve për zbatimin e tij;
- Përgjegjësi për Planin Komunal për Menaxhimin e Mbeturinave (5 vjet), i cili parashikon masa konkrete për sektorin së bashku me burimet financiare dhe zbatimin e tij;
- Nxjerr Rregulloren Komunale për Menaxhimin e Mbeturinave (akte nënligjore që e kanë shumica e komunave), me këtë rregullore, përcaktohen tarifat dhe shërbimet për familjet rezidente, jorezidentët (turistët), bizneset, institucionet dhe kontratat e veçanta për shërbimet. Kjo rregullore përcakton mënyrën e shërbimit, itineraret, shërbimin sipas zonave, përcakton tarifën e deponimit (në ato depo ku pronare është komuna), rregullon procedurën për përzgjedhjen e mosmarrëveshjeve midis ofruesve të shërbimeve dhe klientëve, etj.

- Hartimi i raportit vjetor për menaxhimin e mbeturinave. Raporti vjetor duhet t'i dorëzohet Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor;
- Rregullimi i përgjegjësi dhe detyrimeve për kryerjen e shërbimeve për menaxhimin e mbeturinave, zbatimin e tyre, organizimin dhe menaxhimin e mbeturinave në territorin e tyre;
- Mirëmbajtja dhe kujdesi për sistemin e informimit dhe raportimit publik për kryerjen e punëve të përcaktuara me këtë ligj, si dhe aktet tjera ligjore për menaxhimin e mbeturinave;
- Zbatimi i procedurave të prokurimit, përzgjedhja e personave të licencuar për mbledhjen, grumbullimin, ruajtjen dhe transportimin e mbeturinave: inerte, komunale, komerciale, të vëllimshme, si dhe mbeturinat nga ndërtimi dhe rrënimi i objekteve ndërtimore brenda territorit të tyre;
- Përcaktimi i tarifave dhe mënyrës së mbledhjes së mjeteve financiare për shërbimet komunale;
- Identifikimi i vendeve të ndotura në territorin e tyre, hartimi i projekteve për sanimin e tyre me shënime mbi vendndodhjen, karakteristikat gjeometrike hapësinore, llojin e ndotjes, sasinë e mbeturinave, afatet për përmirësimin e gjendjes dhe shënime të tjera të rëndësishme për realizimin e projekteve.
- Ligji për Mbeturinat, si 'lex specialis', parashikon shprehimisht se komunat kanë përgjegjësi dhe detyra për të zbatuar dispozitat e ligjit, duke përfshirë, ndër të tjera, zbatimin e procedurave të prokurimit, përzgjedhjen e personave të licencuar për mbledhjen, ruajtjen dhe transportimin e mbeturinave: inerte, komunale, komerciale, të vëllimshme dhe mbeturinat nga ndërtimi dhe rrënimi i objekteve ndërtimore brenda territorit të tyre. 1 Neni 17.
- Përcaktimi i lokacioneve për deponimin e mbeturinave, vendndodhjet e pikave të grumbullimit të mbeturinave, llojin e shërbimit, harton Planin Operacional të shërbimeve.
- Përcaktimi i mënyrës së menaxhimit të mbeturinave inerte, demolimi i konstruksioneve ndërtimore dhe përcakton vendndodhjen për deponim.
- Janë përgjegjëse për trajtimin sekondar të mbeturinave (ndarja e mbeturinave në burim dhe procesi i riciklimit).

Rolet dhe përgjegjësitë e organeve komunale në menaxhimin e mbeturinave paraqiten si më poshtë:

- Drejtoria për Shërbime Publike, Mbrojtje dhe Shpëtim - është përgjegjëse për menaxhimin e mbeturinave.
- Drejtoria për Buxhet dhe Financa - është përgjegjëse për propozimin e taksave, tarifave dhe ngarkesave tjera komunale, si dhe për përfshirjen e tyre.

Çdo komunë ka personelin e vet të caktuar për menaxhimin e mbeturinave.

1.4 Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave

Dokumenti kryesor strategjik i zhvilluar nga MMPHI është Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave 2024-2035 dhe Plani i Veprimit 2024-2026. Ai përcakton objektiva strategjike, objektiva specifike, objektiva dhe tregues për menaxhimin e mbeturinave të fraksioneve të ndryshme të mbeturinave. Strategjia synon të çojë përpara përmirësime të mëdha në sektorin e menaxhimit të mbeturinave duke vendosur dhe realizuar katër objektiva strategjike.

Ndërsa Ligji për Mbeturina përcakton kornizën për krijimin e një Përgjegjësie të Zgjeruar të Prodhuesit (PZP/EPR)⁸, SKMIM identifikon katër produkte/materiale prioritare për të cilat duhet të organizohen skema të ndryshme të PZP-së. Në Strategji është vendosur një objektivi që deri në vitin 2024, mbeturinat nga pajisjeve

⁸ Përgjegjësia e zgjeruar e prodhuesit është një qasje ndaj politikës së menaxhimit të mbeturinave, përmes së cilës prodhuesi i një produkti është përgjegjës për menaxhimin e mbeturinave të produktit pasi ai të ketë arritur fundin e jetëgjatësisë së përdorimit

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

elektrike dhe elektronike (MPEE), bateritë, automjetet mbeturinë (AM) dhe mbeturinat e vajrave të mbulohen nga skemat PZP.

Kosova ka objektiv që të arrijë një pajtueshmëri afatgjate me kërkesat e BE-së në sektorin e menaxhimit të mbeturinave. Përkatësisht, objektivat për përgatitjen për ripërdorim dhe riciklim të mbeturinave komunale, devijimin e deponive dhe objektivat për fraksionet specifike të mbeturinave të përcaktuara në SKMIM janë formuluar në përputhje me Direktivën Kornizë të Mbeturinave. Objektivat e vendosura në nivel nacional duhet të transpozohen në planet ndërkomunale për menaxhimin e integruar të mbeturinave. Disa nga objektivat shkojnë përtej afatit kohor të këtij PNMIM/IIWMP, por që atë të arrihen kërkohet ndërmarrjes e masave në periudhën deri në vitin 2030.

Objektivat e menaxhimit të mbeturinave, siç janë identifikuar në SKMIMI, paraqiten në tabelat më poshtë.

Tabela 6 Përgatitja për objektivat e ripërdorimit dhe riciklimit të mbeturinave komunale

Objekti	Deri në vitin 2030	Deri në vitin 2035	Deri në vitin 2045
Mbeturinat komunale të përgatitura për ripërdorim dhe riciklim	20%	50%	60%
Deponimi i mbeturinave komunale		< 30%	< 10%
Popullata pajiset me shërbime të veçanta të grumbullimit të mbeturinave	80%	90%	100%

Tabela 7 Objektivat për fraksionet e veçanta të mbeturinave

Lloji i mbeturinave të ambalazhit	Deri në vitin 2028	Deri në vitin 2030	Deri në vitin 2035
Rikuperimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit	45%	60%	70%
Riciklimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit, duke përfshirë	40%	55%	65%
Plastikë	22.5%	30%	50%
Letër dhe karton	60%	70%	75%
Xham	30%	50%	70%
Metalet me ngjyra	30%	50%	70%
Alumin	30%	40%	50%
Dru	10%	15%	25%

Tabela 8 Objektivat e riciklimit për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënit

Objekti	Deri në vitin 2030	Deri në vitin 2035
Ripërdorimi dhe riciklimi i MNRr-ve	40%	50%
Ripërdorimi, riciklimi dhe rikuperimi i materialeve të tjera të MNRr-ve	60%	70%

1.4.1 Planet për Menaxhimin e Mbeturinave Komunale Inerte

Tabela më poshtë paraqet masat kryesore të parashikuara në planet komunale për menaxhimin e mbeturinave.

Tabela 9 Masat e parapara në planet komunale për menaxhimin e mbeturinave

Komuna	Statusi i planit dhe afati kohor	Parandalimi	Riciklim dhe Rimëkëmbje	Masa të tjera
Pejë	Adoptuar 2023-2027	Aplikimi i tarifave të pagesës në vitin 2025 Futja e stimujve financiarë për bizneset Shpërndarja e 250 kompostatorëve shtëpiak çdo vit për	Futja e sistemit të ndarjes së burimit Riciklimi i mbeturinave të biodegradueshme Krijimi i qendrës së ripërdorimit për mbeturinat e vëllimshme dhe fraksionet specifike.	Digjitalizimi i shërbimit të grumbullimit të mbeturinave. Përmirësimi i deponisë ekzistuese. Forcimi i kapaciteteve institucionale të komunës

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	Statusi i planit dhe afati kohor	Parandalimi	Riciklim dhe Rimëkëmbje	Masa të tjera
		familjet dhe bizneset (në varësi të interesit) Fushata ndërgjegjësuere publike për parandalimin e mbeturinave	Ngritja e qendrës së riciklimit të mbeturinave të ndërtimit dhe demolimit. Aktivitete ndërgjegjësuere për ripërdorimin dhe riciklimin	
Istog	Adoptuar 2023-2027	Ndërgjegjësimi i qytetarëve për parandalimin e mbeturinave. Riorganizimi i shërbimit për të mundësuar matjen e mbeturinave të grumbulluara Shpërndarja e 120 kompostatorëve shtëpiak për familjet dhe bizneset, çdo vit për periudhën 2024-2027,	Zgjerimi i mbulimit me shërbimin e ndarjes së mbeturinave në burim Riciklimi i mbeturinave të riciklueshme jo të degradueshme Riciklimi i mbeturinave të bio-degradueshme.	Zgjerimi i mbulimit me shërbimin e ndarjes së mbeturinave në burim Riciklimi i mbeturinave të riciklueshme jo të degradueshme Riciklimi i mbeturinave të bio-degradueshme.
Klinë	Adoptuar 2023-2027	Fokusimi në reduktimin dhe minimizimin e gjenerimit të mbeturinave. Promovimi i ripërdorimit të materialeve përpara se të hudhen. Zbatimi i nismave dhe programeve të riciklimit për të rritur normat e riciklimit dhe rikuperimin e burimeve. Shpërndarja e kompostatorëve nëpër amvisëri dhe restorante.	Futja e sistemit të ndarjes në burim Ndërtimi i oborrit të riciklimit për klasifikimin dhe ngjeshjen e mbeturinave që do t'u shiten ricikluesve përfundimtarë. Kontraktimi i operatorëve të licencuar për grumbullimin dhe transportimin e mbeturinave të riciklueshme.	Rritja e ndërgjegjësimin të publikut për ndarjen e mbeturinave përmes programeve. Promovimi i Ripërdorimit të materialeve përpara hudhjes/deponimit. Përmirësimi i deponisë ekzistuese. Forcimi i kapaciteteve institucionale të komunës
Deçan	Adoptuar 2023-2027	Ristrukturimi i grumbullimit të mbeturinave për të përmirësuar efikasitetin dhe efektivitetin në menaxhimin e mbeturinave Vendosja e tarifave bazuar në vëllimin e mbeturinave të gjeneruara për të inkurajuar reduktimin	Futja e sistemit të ndarjes në burim. Krijimi i objekteve për klasifikimin e materialeve të riciklueshme Përmirësimi i infrastrukturës për grumbullimin dhe transportin e lëndëve të riciklueshme Zbatimi i fushatave ndërgjegjësuere për rritjen e pjesëmarrjes së	Krijimi i një fondi të dedikuar për të mbështetur projektet e vazhdueshme të menaxhimit të mbeturinave. Rritja e inspektimeve dhe gjobave për mosrespektim të rregulloreve për menaxhimin e mbeturinave. Shtrirja e shërbimeve të

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	Statusi i planit dhe afati kohor	Parandalimi	Riciklim dhe Rimëkëmbje	Masa të tjera
		e mbeturinave. Sigurimi i kompostuesve për familjet për të promovuar kompostimin dhe reduktimin e mbeturinave organike	publikut në programet e riciklimit. Krijimi i partneriteteve me kompanitë e riciklimit për të lehtësuar ripërdorimin e materialeve	grumbullimit të mbeturinave në zonat rurale të pashërbyera për të siguruar mbulim gjithëpërfshirës në të gjithë komunën.
Junik	Adoptuar 2020-2025	Edukimi në shkollë dhe qendra komunitare mbi teknikat e reduktimit të mbeturinave. Reduktimi i gjenerimit të mbeturinave në burim duke imponuar rregulloret për bizneset dhe institucionet publike Shpërndarja e 100 kompostuesve shtëpiak	Kontraktimi i operatorëve të licencuar për grumbullimin dhe transportin e materialeve të riciklueshme. Zbatimi i sistemeve të grumbullimit të veçantë për lloje të ndryshme të materialeve të riciklueshme. Sigurimi i stimuljeve për familjet dhe bizneset që marrin pjesë aktive në programet e riciklimit	Pastrimi dhe rregullimi i venddepozitimeve të paligjshme për të reduktuar rreziqet mjedisore. Zbatimi i strategjive për optimizimin e kostos së shërbimeve dhe rritjen e të hyrave përmes tarifave të menaxhimit të mbeturinave.

2 PËRSHKRIMI I RAJONEVE

2.1 Karakteristikat fiziko-gjeografike

2.1.1 Vendndodhja Gjeografike

Rajoni i Pejës ndodhet në pjesën veriperëndimore të Kosovës, në kufi me Malin e Zi dhe Shqipërinë. Përfshin një sipërfaqe të përgjithshme prej 1,808.67 km² dhe përfshin 5 komuna: Pejën, Deçanin, Istogun, Klinën dhe Junikun. Rajoni shtrihet përgjatë fushës aluviale të lumit Lumbardhi në Pejë, në hyrje të grykës së Rugovës, një zonë malore, majat e së cilës formojnë një kurorë të lartë, duke përfshirë Kopranikun (2460m), Zhlebin (2352m), Hajlën (2460m), Mokrën (1932m), Guri i Verdhë (2522m), e të tjera.

Pozita gjeografike e Pejës, së bashku me pasuritë e saj të pasura natyrore dhe trashëgiminë kulturore, e bën atë një zonë jetike jo vetëm brenda Kosovës, por edhe si një lidhje me Ballkanin Perëndimor dhe kontekstin më të gjerë evropian.

2.1.2 Klima

Klima në rajonin e Pejës është kontinentale, e karakterizuar nga një ndryshim i klimës në komunat e saj për shkak të veçorive të ndryshme gjeografike. Rajoni përjeton katër stinë të dallueshme, me verë të ngrohtë ku temperaturat mesatare janë rreth 19.7°C në gusht dhe dimra të ftohtë me një mesatare prej -1.9°C në janar. Komunat si Deçani dhe Istogu ndajnë modele të ngjashme të motit me reshje pak më të larta vjetore, përkatësisht rreth 1100 mm dhe 950 mm, për shkak të afërsisë së tyre me malet. Klina dhe Juniku përjetojnë klimë të moderuar me verë pak më të ngrohtë. Në përgjithësi, rajoni ka rreth 1,000 mm reshje në vit, ku muaji nëntor është muaji më i lagësht dhe gushti më i thati. Peja dhe zonat përreth gëzojnë rreth 85 orë diell në muaj, duke mbështetur një sërë aktiviteteve në natyrë dhe biodiversitet të pasur.

2.1.3 Kushtet Fizike

Rajoni i Pejës karakterizohet nga formacione të ndryshme gjeologjike dhe llojllojshmëri të përdorimit të tokës. Formacione të spikatura shkëmbore gjenden veçanërisht në pjesët veriore dhe perëndimore pranë zonave malore. Luginat pjellore, veçanërisht ato përgjatë lumenjve Bistrica e Pejës dhe Drinit të Bardhë, mbështesin një sërë aktiviteteve bujqësore, duke përfshirë kultivimin e kulturave të ndryshme. Rajoni është gjithashtu i pasur me burime ujore, me lumenj të shumtë e të rrjedhshëm, burime natyrore dhe liqene artificiale. Kanioni i Rugovës, një tipar i rëndësishëm gjeografik, është i njohur për bukurinë e tij piktoreske dhe ujërat e rrjedhshëm. Pellgjet kryesore të ujit që ushqejnë lumenjtë Bistrica e Pejës dhe Drini i Bardhë kontribuojnë në mënyrë të konsiderueshme në rezervat ujore të zonës, duke mbështetur nevojat për ujë të pijshëm dhe ujtje.

Diversiteti gjeologjik i Pejës shtrihet në peizazhet e tij të larmishme, nga luginat pjellore të lumenjve deri te terrenet e thyera malore. Ky variacion mbështet lloje të ndryshme të vegjetacionit dhe përdorimit të tokës, me zonat e pyllëzuara, tokat bujqësore dhe vendbanimet urbane që bashkëjetojnë. Prania e veçorive të rëndësishme natyrore si burimi i Drinit në Radavc dhe shpellat dhe kanionet e ndryshme në Luginën e Rugovës rrit vlerën ekologjike dhe turistike të rajonit. Vendndodhja strategjike e Pejës, pranë kufijve me Malin e Zi dhe Shqipërinë, së bashku me pasuritë e mëdha natyrore, e bëjnë atë një rajon me rëndësi ekonomike dhe ekologjike.

2.1.4 Rreziqet Natyrore

Rajoni i Pejës përballlet me disa rreziqe natyrore për shkak të terrenit malor dhe kushteve gjeologjike. Tërmetet janë një rrezik i madh, pasi Kosova shtrihet në një zonë aktive sizmike (tektonike), duke rritur mundësinë e aktiviteteve sizmike që mund të dëmtojnë infrastrukturën dhe të paraqesin rreziqe sigurie. Për më tepër, zona është e prirur ndaj rrëshqitjeve të dheut, veçanërisht gjatë reshjeve të dendura ose shkrirjes së shpejtë të borës, të cilat mund të pengojnë transportin dhe të kërcënojnë vendbanimet. Përmbytjet janë një tjetër rrezik, veçanërisht në luginat pjellore përgjatë lumenjve Bistrica e Pejës dhe Drinit të Bardhë, ku reshjet e tepërta mund

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

të çojnë në derdhje të lumenjve, duke prekur tokat bujqësore dhe zonat e banuara. Këto rreziqe natyrore kërkojnë strategji efektive të menaxhimit dhe zvogëlimit të fatkeqësive për të mbrojtur rajonin dhe banorët e tij.

2.1.5 Përdorimi i Tokës

Bujqësia luan një rol vendimtar në zhvillimin lokal të rajonit të Pejës. Luginat pjellore, veçanërisht përgjatë lumenjve Bistrica e Pejës dhe Drinit të Bardhë, përdoren kryesisht për rritjen e të korrave dhe blegtorinë. Të lashtat e zakonshme përfshijnë grurin, misrin dhe perime të ndryshme. Blegtoria, veçanërisht gjedhët dhe dhentë, është domethënëse, ku bletaria gjithashtu shfaqet si një aktivitet i rëndësishëm, duke kontribuar në prodhimin e mjaltit dhe produkteve të tjera të lidhura me bletët. Peizazhi i larmishëm i rajonit mbështet aktivitete të shumta ekonomike, ku turizmi është një kontribuues i madh për shkak të atraksioneve si Lugina e Rugovës, e cila ofron shëtitje, skijim dhe aktivitete të tjera në natyrë. Resurset e pasura natyrore të Pejës plotësohen nga prodhimet bujqësore, duke e bërë atë një zonë jetike për zhvillimin lokal.

Peja është gjithashtu e njohur për pylltarinë dhe pasuritë e saj minerale. Zonat e gjera të pyllëzuara ofrojnë lëndë drusore dhe dru zjarri, ndërsa pasuria minerale e rajonit përfshin depozita plumbi, zinku dhe argjendi, megjithëse aktivitetet minerare kanë ndikuar historikisht në mjedis. Përveç kësaj, zona është e njohur për pikat e saj turistike kulturore dhe natyrore, si burimi i Drinit në Radavc dhe kanioni i Rugovës. Përafërsisht 50% e popullsisë së Pejës jeton në zonat rurale, duke u angazhuar në bujqësi, pylltari dhe aktivitete të ngjashme. Ky angazhim rural, i kombinuar me florën e pasur dhe klimën e favorshme të rajonit, mbështet kultivimin e frutave të malit dhe bimëve mjekësore, duke i dhënë dimensione të mëtejshme ekonomisë lokale. Peizazhi i larmishëm, nga luginat pjellore deri te terrenet e thyera malore, gjithashtu mbështet lloje të ndryshme të vegjetacionit dhe përdorimit të tokës, duke rritur vlerën ekologjike dhe turistike të Pejës.

2.1.6 Zonat e Mbrojtura

Tabela më poshtë paraqet zonat e mbrojtura në territorin e pesë komunave.

Tabela 10 Zonat e mbrojtura në rajon

Kodi	Emri i zonës/objektit	Komuna/zona	Sipërfaqja / ha	Kategoria sipas IUCN	Vitet e Mbrojtjes	Përshkrim i shkurtër i vlerave
PARKU KOMBËTAR (gjithsej 50,000 ha)						
NP_001	Parku Kombëtar 'Bjeshkët e Nemuna'	Pejë, Deçan	50,000	II	2012	I pasur me specie endemike të florës dhe faunës, me veçori të theksuara gjeologjike dhe hidrologjike.
MONUMENTE NATYRORE (10,085 ha, gjithsej)						
MN_201	Kanioni i Rugovës	Pejë	450	III	1985	Kanion spektakolar me rëndësi gjeomorfologjike dhe hidrologjike.
MN_202	Burimi i Drinit të Bardhë	Pejë	20	III	1985	Vend i rëndësishëm hidrologjik me vlerë të konsiderueshme ekologjike.
MN_203	Shpella e Radavcit	Pejë	10	III	2000	Monument i shquar speleologjik me formacione unike shpellore.
MN_204	Gryka e Istogut	Istog	15	III	2010	Vend i rëndësishëm gjeologjik dhe hidrologjik me florë dhe faunë të larmishme.
MN_205	Gryka e Deçanit	Deçan	5	III	2015	Monument gjeologjik me biodiversitet të spikatur.
MN_206	Malet e Junikut	Junik	100	III	2000	Vargmal me biodiversitet të pasur dhe bukuri piktoreske.
MN_207	Ujëvarat e Mirushës	Klinë	200	III	1983	Ujëvara me vlerë të konsiderueshme ekologjike dhe

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Kodi	Emri i zonës/objektit	Komuna/zona	Sipërfaqja / ha	Kategoria sipas IUCN	Vitet e Mbrojtjes	Përshkrim i shkurtër i vlerave
						turistike.
MN_208	Kanioni i Deçanit	Deçan	50	III	1985	Kanion me formacione gjeologjike dhe biodiversitet unik.
MN_209	Bifurkacioni i Pejës	Pejë	25	III	1975	Pikë bifurkacioni me rëndësi hidrologjike dhe ekologjike.
MN_210	Mokna Gora (Mali i Lagësht)	Pejë	200	III	2000	I pasur me florë dhe faunë me karakteristika të rëndësishme gjeologjike.
MN_213	Patriarkana e Pejës	Pejë	10	III	1979	Monument kulturor dhe historik me një mjedis natyror të rëndësishëm.

2.2 Popullsia

Në vitin 2024, nga data 5 prill deri më 24 maj, Kosova ka realizuar Regjistrimin e Popullsisë, Ekonomive Familjare dhe Banesave. Rezultatet e para përfundimtare janë publikuar në dhjetor 2024

Tabela 11 Popullsia e rajonit, 2011 dhe 2020

Komuna	2020
Pejë	82,745
Istog	33,008
Klinë	30,503
Deçan	27,775
Junik	3,943
Totali	177,947

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK)

Tabela më poshtë tregon numrin e familjeve në secilën komunë, sipas të dhënave të Regjistrimit të Popullsisë të vitit 2024.

Tabela 12 Numri i familjeve në secilën komunë

Komuna	Numri i familjeve	Madhësia e familjeve
Deçan	5,790	4.8
Istog	7,374	4.3
Junik	860	4.6
Klinë	6,541	4.7
Pejë	19,112	4.3
Totali	39,677	4.5

Sipas këtyre të dhënave, madhësia mesatare e një familjeje ishte 4.5 persona për familje.

2.3 Përshkrimi socio-ekonomik

2.3.1 Të dhëna për të ardhurat dhe shpenzimet për frymë/familje

Bruto-produkti i vendor për kokë banori

ASK publikoi në dhjetor 2023 të dhënat statistikore rajonale për periudhën 2018/2021⁹. Figura më poshtë përmbledh BPV-në për frymë sipas rajoneve dhe mesatares kombëtare për vitet 2020-2021:

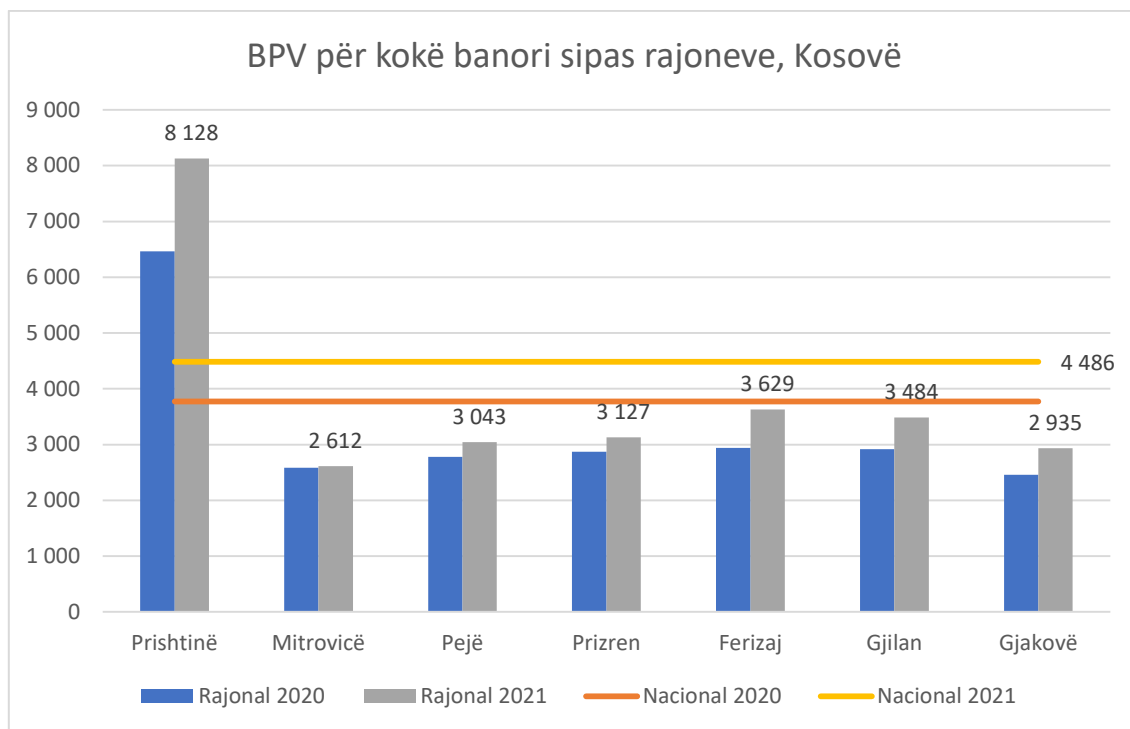

Figura 9BPV për kokë banori sipas rajoneve dhe nivelit nacional, €, 2020 dhe 2021

BPV për kokë banori të rajonit të Pejës përfaqëson 68% të BPV-së nacional (mesatarja) për frymë në vitin 2021. BPV-ja nacionale për kokë banori u rrit me 19% në vitin 2021, në terma nominalë, me rritje prej 26% në Prishtinë dhe 9% në rajonin e Pejës. Sipas të dhënave në publikim, BPV për kokë banori në rajonin e Pejës është rritur me normë mesatare vjetore prej 4.4% në periudhën 2018-2021, përkundër rënies prej 5% në vitin 2020, për shkak të krizës së COVID.

Vlera rajonale e shtuar bruto për rajonin e Pejës arrin në 540 milionë euro në vitin 2021 dhe struktura e tij sipas aktiviteteve ekonomike është paraqitur në grafikun e mëposhtëm:

⁹ <https://askapi.rks-gov.net/Custom/54ab93a9-061e-4b12-b850-dff45dd32637.pdf> - Llogaritë Rajonale të Produktit të Brendshëm Bruto sipas Rajoneve Statistikore 2018/2021 - vlerësime eksperimentale

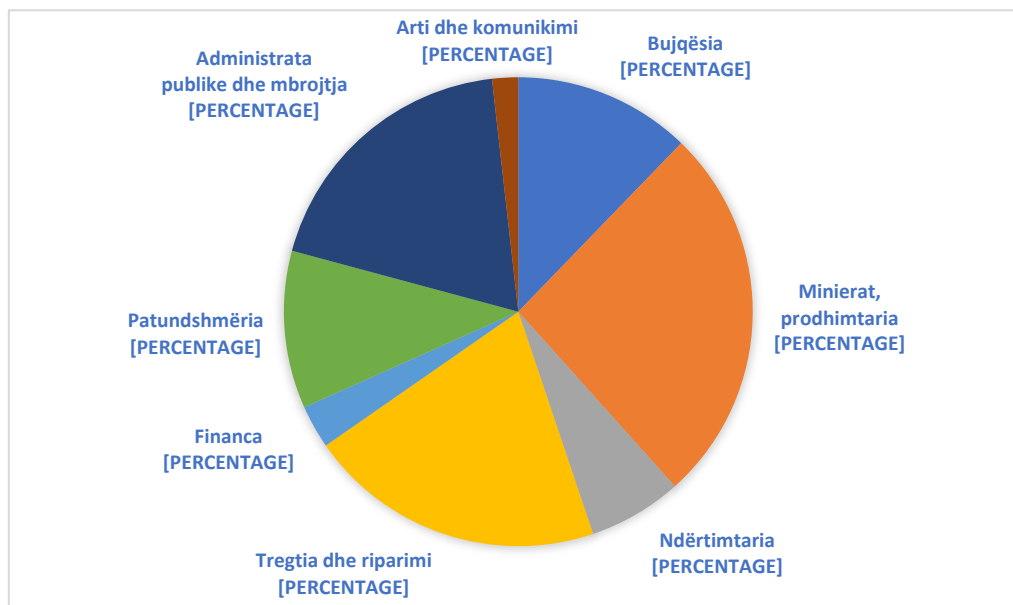

Figura 10 Struktura ekonomike e rajonit të Pejës, vlera bruto e shtuar sipas aktiviteteve kryesore ekonomike, 2021, burimi ASK

Prodhimi, tregtia dhe bujqësia janë aktivitetet kryesore ekonomike në rajon.

Shpenzimet e familjeve/për frymë

Të dhënat për shpenzimet e familjeve për kokë banori janë të disponueshme vetëm në nivel nacional, të ofruara nga Anketimi i buxheteve të familjeve.

I fundit i publikuar është ai i qershorit 2023¹⁰ për vitin 2022 dhe përcakton shpenzimet mesatare vjetore për person prej 1,903 €. Në zonat urbane është pak më e lartë - 2,004 €, derisa në zonat rurale është 1,817 €. Të dhënat për shpenzimet e ekonomive familjare janë gjithashtu të disponueshme, por meqenëse madhësia e ekonomisë familjare ndryshon nuk citohen këtu. ASK nuk publikon të dhëna për të ardhurat familjare.

Anketa e publikuar më parë është për vitin 2017.

Punësimi

Shkalla e punësimit pasqyron përqindjen e popullsisë në moshë pune (15-64 vjeç) që është e punësuar. Shkalla e përgjithshme e punësimit në Kosovë po rritet vazhdimisht në 5 vitet e fundit, përveç në vitin 2020, për shkak të krizës Covid, siç shihet në grafikun e mëposhtëm dhe në anën tjetër paraqitet trendi i shkallës së papunësisë:

¹⁰ <https://askapi.rks-gov.net/Custom/05ec40da-61a2-4ace-ae25-241e2c38c050.pdf> Rezultatet e Anketës së Buxhetit të Ekonomive Familjare 2022

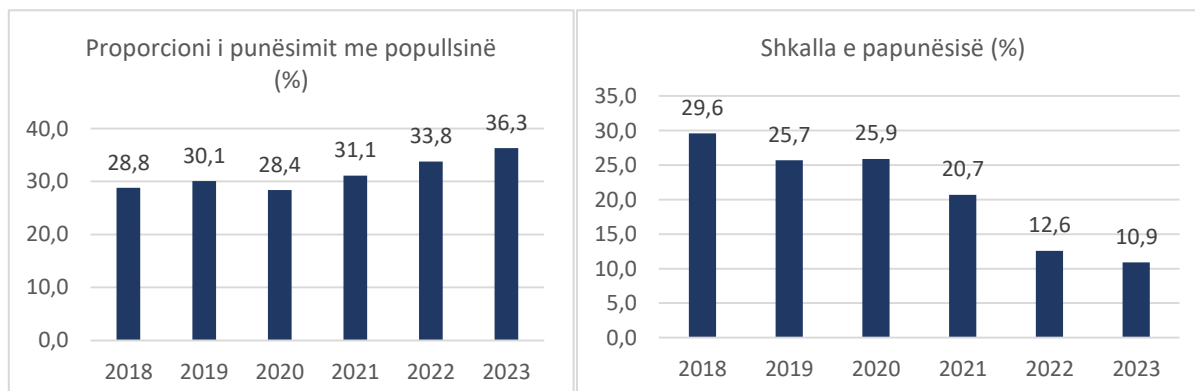

Figura 11 Shkalla e punësimit dhe papunësisë në Kosovë, 2018-2023, Burimi ASK

Në rajonin e Pejës, punësimi është përqendruar kryesisht në sektorët e mëposhtëm:

- Bujqësia: Shumë banorë merren me bujqësi, blegtori dhe pylltari.
- Shërbimet: Përfshirë shitjen me pakicë, mikpritjen (veçanërisht shërbimet që lidhen me turizmin) dhe administratën publike.
- Industria: Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM) të përfshira në prodhim, veçanërisht në tekstil, mobile dhe përpunimin e ushqimit.
- Sektori Publik: Punë në arsim, kujdes shëndetësor dhe shërbime të qeverisjes lokale.

Shkalla e papunësisë në Kosovë, përfshirë Pejën, është relativisht e lartë, veçanërisht në mesin e të rinjve dhe grave. Çështjet strukturore të tilla si mospërputhja e aftësive, mundësitë e kufizuara të punësimit jashtë qendrave urbane dhe varësia ekonomike nga remitancat kontribuojnë në këto sfida.

Sfidat socio-ekonomike

Shumë familje në rajonin e Pejës përballen me varfëri ose janë të ndjeshme ndaj goditjeve ekonomike, pavarësisht përpjekjeve për të përmirësuar standardin e jetesës. Ekziston një hendek i rëndësishëm midis familjeve me të ardhura të larta dhe me të ardhura të ulëta, duke kontribuar në pabarazitë sociale. Ekonomia lokale mbështetet shumë në remitancat nga diaspora, duke e bërë atë të pambrojtur ndaj kushteve të jashtme ekonomike. Sfidat në zhvillimin e infrastrukturës, veçanërisht në transport dhe shërbime komunale, pengojnë rritjen ekonomike dhe aksesin në shërbime.

Mundësitë për Zhvillim Ekonomik

Modernizimi i bujqësisë, promovimi i praktikave të qëndrueshme dhe rritja e produktivitetit mund të rrisin të ardhurat rurale. Zhvillimi i infrastrukturës turistike dhe promovimi i eko-turizmit në zonat natyrore si kanioni i Rugovës dhe vendet kulturore mund të krijojnë vende pune dhe të stimulojnë bizneset lokale. Ofrimi i mbështetjes për bizneset e vogla dhe bizneset fillestare përmes trajnimeve, financimit dhe programeve të inkubacionit të biznesit. Investimi në arsim, trajnim profesional dhe programe për ndërtimin e aftësive për t'u përshtatur me nevojat e tregut dhe për të rritur mundësitë e punësimit. Përmirësimi i rrugëve, shërbimeve komunale dhe telekomunikacionit për të tërhequr investime, për të lehtësuar tregtinë dhe për të përmirësuar standardet e jetesës.

Duke adresuar këto sfida socio-ekonomike dhe duke shfrytëzuar mundësitë në dispozicion, rajoni i Pejës mund të nxisë rritje të qëndrueshme ekonomike, të ulë varfërinë dhe të përmirësojë cilësinë e jetës për banorët e saj.

2.3.2 Biznesi dhe industria

Seksioni 3.1.2 paraqet informacion për numrin dhe llojin e subjekteve tregtare në rajon. Lloji i mbeturinave të prodhuara nga këto biznese është kryesisht i ngjashëm me mbeturinat e amvisërisë.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Industritë në rajonin e Pejës mund të gjenerojnë disa lloje të mbeturinave që mund të kategorizohen kryesisht në dy kryesore: mbeturina industriale jo të rrezikshme dhe të rrezikshme.

2.3.3 Turizmi

Në nivel rajonal janë zhvilluar shtigje për ecje malore dhe çiklizëm që lidhin 3 komuna (Pejë, Deçan dhe Junik) duke përfshirë Parkun Kombëtar Bjeshkët e Nemuna, ndërsa janë zhvilluar oferta për çiklizëm rekreativ që lidhin 6 komuna të fushës së Dukagjinit.

Në nivel ndërkufitar janë zhvilluar shtigje ecjeje që lidhin Kosovën me Shqipërinë dhe Malin e Zi. Shtegu 'Balkan Peaks', i cili është 192 km i gjatë dhe kalon nëpër Bjeshkëve të Nemuna në tre shtete, nga Këshilli Botëror i Udhëtimit dhe Turizmit¹¹ ka fituar çmimin e parë në botë për menaxhim të suksesshëm. Përveç kësaj, 300 km shtigje për ecje dhe çiklizëm janë zhvilluar ndërmjet Kosovës dhe Malit të Zi përmes Bjeshkëve të Nemuna.

Grafiku i mëposhtëm tregon numrin e vizitorëve dhe qëndrimeve vendase dhe ndërkombëtare në rajon për periudhën 2008 – 2017.

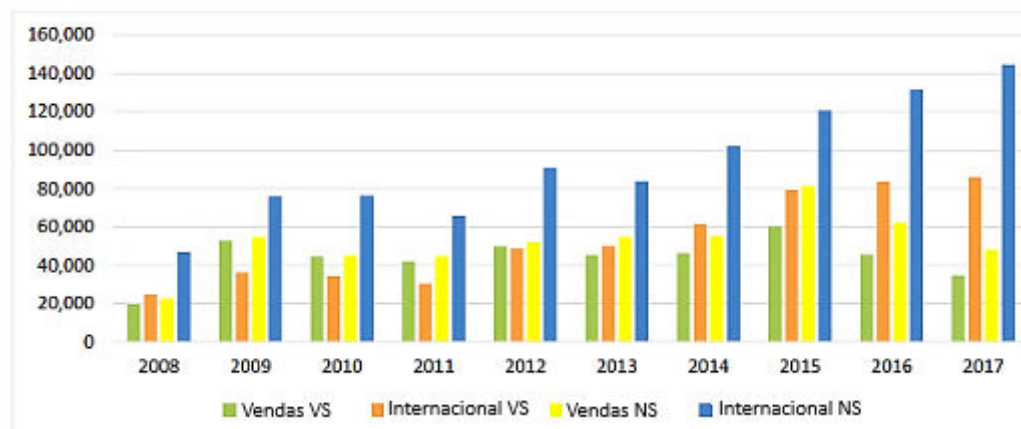

Figura 12 Numri i vizitorëve vendas dhe ndërkombëtarë dhe netët e kaluara

Burimi: përshtatur nga ASK, 2018

Sipas të dhënave të ASK-së, numri i vizitorëve vendas dhe të huaj ishte: 65.099 në vitin 2019, 42.521 në vitin 2020 dhe 76.013 në vitin 2021. Numri i njësisve akomoduese është 93, me 1.235 dhoma dhe 2.327 shtretër.

2.3.4 Bujqësia

Të dhënat e fundit të Regjistrimit treguan se bujqësia ishte profesioni kryesor në rajon me rreth 20,000 amvisëri të angazhuara në bujqësi, që ishte mbi 50% e familjeve në rajon.

Tabela 13 Numri i familjeve të angazhuara në aktivitete bujqësore

Komuna	Numri i familjeve të angazhuara në aktivitete bujqësore
Deçan	3,936
Istog	5,063
Junik	343
Klinë	4,442
Pejë	6,038

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK), 2014 (të dhënat e regjistrimit të popullsisë)

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=xAl7B-vrodC>.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela më poshtë tregon të dhënat e Regjistrimit për numrin e bagëtive në rajon.

Tabela 14 Numri i bagëtive (krerë)

Komuna	Lopë	Dele	Dhi	Pula	Derra
Deçan	11,367	3,139	216	9,874	36
Istog	15,817	10,055	1,153	41,957	607
Junik	1,113	1,000	23	1,619	-
Klinë	10,474	2,345	606	41,546	4,160
Pejë	18,199	8,599	1,420	61,411	829

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK), 2014 (të dhënat e regjistrimit të popullsisë)

Tabela më poshtë paraqet të dhënat për sipërfaqet në rajon të mbjellura me kultura bujqësore.

Tabela 15 Sipërfaqet e të korrave në hektarë (ha)

Komuna	Grurë	Misër	Elb	Të tjera
Deçan	1,685	823	7	2,481
Istog	6,038	2,137	71	9,052
Junik	325	111	-	278
Klinë	7,586	1,767	48	10,214
Pejë	4,096	1,825	21	7,419

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK), 2014

Tabela më poshtë paraqet të dhënat për sipërfaqet në rajon të mbjellura nga pemishtet.

Tabela 16 Sipërfaqet e pemishteve, në ha

Komuna	Mollë	Kumbull	Dardhë	Qersh	Qersh e thartë	Të tjera
Deçan	68.22	4.59	8.72	0.49	0.57	8.89
Istog	272.63	4.79	27.51	0.09	0.21	9.88
Junik	18.00	0.19	0.42	k	9.09	0.25
Klinë	73.67	18.81	50.00	0.66	1.69	25.27
Pejë	176.70	8.92	28.52	0.31	0.30	16.74

Burimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK), 2014 (të dhënat e regjistrimit të popullsisë)

3 BAZA PËR MENAXHIMIN E MBETURINAVE

3.1 Gjenerimi aktual i mbeturinave komunale

Mbeturinat e menaxhuara nga komunat gjenerohen kryesisht nga 3 kategori kryesore përdoruesish: i) amvisëritë, ii) institucionet dhe iii) bizneset. Ky seksion synon të vlerësojë sasinë e mbeturinave komunale të gjeneruara nga secila komunë për të ofruar një vlerësim të përgjithshëm për mbeturinat e prodhuara në rajonin e Pejës, të cilat do të duhet të menaxhohen në objektet e caktuara.

3.1.1 Amvisëritë

Tabela më poshtë paraqet sasinë e mbeturinave të brumbulluara nga secila komunë në vitin 2021 dhe 2022.

Tabela 17 Gjenerimi i mbeturinave nga amvisëritë (të mbledhura), 2021 dhe 2022

Komuna	Mbeturinat e mbledhura, 2021	Mbeturinat e mbledhura, 2022	kg/kokë banori/vit, 2022
Pejë	36,063	36,113	436
Istog	16,256	11,892	360

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	Mbeturinat e mbledhura, 2021	Mbeturinat e mbledhura, 2022	kg/kokë banori/vit, 2022
Klinë	9,758	9,173	300
Deçan	8,298	8,289	300
Junik	818	920	233
Totali	71,193	66,396	436

Burimi: Raporti i Gjendjes së Mjedisit, i AMMK, 2021 dhe 2022

Në raportimin ekzistues të AMMK-së, të dhënat e gjenerimit të mbeturinave nuk janë të ndara për kategori të ndryshme të prodhuesve kryesorë të mbeturinave. Prandaj, numrat e paraqitur janë shifra të përmbledhura për mbeturinat e përziera nga secila komunë.

Tabela më poshtë paraqet mbeturinat e gjeneruara në vitin 2023 sipas kategorive të ndryshme (aty ku ka) në secilën komunë.

Tabela 18. Gjenerimi i mbeturinave në rajonin e Pejës, 2023

Burimi	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik	Totali
Amvisëritë	30,500	11,569	7,738	3,913	860	54,580
Entitetet komerciale	5,150			2,134		7,284
Institucionet	1,650			712		2,362
Industritë				356		356
Totali	37,300	11,569	7,738	7,115	860	64,582

Burimi: të dhëna nga komunat, 2024

Shënim: Sasitë e mbeturinave të raportuara nga komunat e Istogut, Klinës dhe Junikut përbëjnë totalin e mbeturinave komunale (nga familjet dhe burime të ngjashme me familjet)

Siç shihet nga Tabelat e mësipërme, vetëm në Pejë prodhimi i mbeturinave ka shënuar rritje të lehtë. Në të gjitha komunat e tjera, gjenerimi i mbeturinave ka shënuar rënie në vitet e fundit.

Tabela më poshtë tregon normat e përlogaritura të gjenerimit të mbeturinave në secilën komunë bazuar në sasitë e raportuara të mbeturinave të gjeneruara në vitin 2023.

Tabela 19 Normat e gjenerimit të mbeturinave, 2023

Komuna	Popullsia, 2024	Mbeturinat e gjeneruara, 2023	kg/kokë banori/vit	kg/kokë banori/ditë
Pejë	82,745	451	374	1.24
Istog	33,008	350	278	0.96
Klinë	30,503	254	189	0.70
Deçan	27,775	256	166	0.70
Junik	3,943	218	133	0.60

Burimi: bazuar në të dhënat nga komunat dhe ASK-ja

Gjenerimi mesatar i mbeturinave për kokë banori ndryshon midis komunave nga 218 (Junik) në 451 (Pejë) kg/vit me një **mesatare të përgjithshme për rajonin prej 363 kg/kokë banori/vit ose 0.99 kg/kokë banori/ditë**.

3.1.2 Burime komerciale dhe institucionale

Të dhënat nga AMKM tregojnë numrin e bizneseve aktive në rajon dhe ato kanë marrë shërbimin komunal për grumbullimin e mbeturinave komunale në vitin 2022.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 20 Numri i bizneseve që marrin shërbimin e grumbullimit të mbeturinave komunale, 2021

Komuna	Numri i bizneseve aktive në komunë	Numri i institucioneve në komunë	Numri i bizneseve që marrin shërbimin	Numri i institucioneve që marrin shërbimin
Pejë	2,737	91	2,737	91
Istog	1,484	69	742	69
Klinë	1.211	64	744	64
Deçan	1,3053	50	590	50
Junik	120	8	107	8

Burimi: AMMK 2022

Tabela më poshtë tregon numrin dhe llojin e bizneseve në rajon.

Tabela 21 Numri dhe lloji i bizneseve në rajon, 2024

Komuna	Me shumicë	Restorante	Kasapë	Të tjera
Pejë	1942	743	n/a	n/a
Istog	2	30	5	753
Klinë	n/a	n/a	n/a	n/a
Deçan	597	19	3	-
Junik	-	7	1	112

Burimi: të dhëna komunale, 2024

Numri i institucioneve për secilën komunë është renditur në tabelën më poshtë. Institucionet kryesore në rajon janë objektet e kujdesit shëndetësor dhe shkollat/institucionet arsimore.

Institucionet kryesore në secilën komunë janë renditur në Tabelën më poshtë.

Tabela 22 Numri dhe lloji i institucioneve kryesore në rajon, 2024

Komuna	Kujdes Shëndetësor	Shkolla	Institucione kulturore	Të tjera
Pejë	24 23 Qendra të Kujdesit Primar 1 Kujdesi Sekondar SPITAL	54 46 objekte shkollore 4 Kopshte fëmijësh 1 universitet publik 1 Kolegj Privat 2 Shkolla private	11 "Jusuf Gërvalla" Kinema-Teatër Kompleksi Rinor (Zum) Qendra Rinore Shtëpia e Kulturës Istref Begolli Teatri i Qytetit Muzeu Etnografik Stadiumi Shahin Haxhi Islami	48 Ndërmarrje publike: Stacioni i autobusëve Ambienti Eko-Sig Hidrodrini Drini i Bardhë Infrakos Zyra Postare Institucione të tjera: Zyra për ndihmë juridike Ministria e Punëve të Brendshme - ish ndërtesa e Bankosit (pasaporta) Qendra e regjistrimit të automjeteve Gjykata Themelore në Pejë Divizioni për Kundërvajtje Prokuroria Themelore Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë Stacioni veterinar

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	Kujdes Shëndetësor	Shkolla	Institucione kulturore	Të tjera
			Qendër shumëprofesionale Shtëpia e Kulturës Halla e Sportit Qendra Sportive "Tahir Vokshi"	Qendra Rajonale e Punësimit Administrata Tatimore e Kosovës ATK Kryqi i Kuq i Kosovës Spitali i Përgjithshëm Q.Sh. Qendra e Ministrisë së Punëve të Brendshme për regjistrimin e automjeteve Qendra e Mirëqenies së Gruas "Perandori Justinian" Agjencia Kosovare për Krahaskimin dhe Verifikimin e Pasurisë Ministria e Arsimit Qendra për aftësi profesionale Qendra për mirëqenie sociale Instituti Bujqësor i Kosovës MBPHR Instituti i Pyjeve Agjencia Pyjore Njësia e fishekzjarrëve UNMIK-u Universiteti Publik "Haxhi Zeka" Gjykata Themelore-Pejë Inspektorati i Arsimit Agjencia shtetërore e arkivave të Kosovës Arkivi ndërkomunal - Pejë Instituti për mbrojtjen e monumentit "Kulla e Gjokajve" Kisha Katolike Subjekti Hidromed "Ali Kelmendi" INFRAKOS SH.A. Hekurudha HEKURUDHA E KOSOVËS Hendikos Qendra e Bashkësisë Islame Qendra e shëndetit mendor Ministria e Mirëqenies Sociale e Shërbimit Sprovues të Republikës së Kosovës Life-Pharm Ministria e Shëndetësisë Pema - Qendra e Kujdesit Ditor Ent Higjienik Burgu i Qarkut Doganat Ministria e MTPT-së Shoqatat e dala nga lufta
Istog	1 CCMF 8 QMF	13 shkolla fillore 2 shkolla të mesme 8 institucione 10 institucione parashkollore	1 Bibliotekë	3 zyra postare 1 stacion zjarfikës

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	Kujdes Shëndetësor	Shkolla	Institucione kulturore	Të tjera
Klinë	13 QKMF 3 QMF 11 AMF – Spitali rajonal	26 shkolla fillore 2 shkolla të mesme	1 Bibliotekë 1 shtëpi e kulturës	1 Zyrë Postare 1 stacion zjarrfikësish 13 zyra të gjendjes civile 1 QKRA 1CRC
Deçan	1 QKMF, QMF, spital rajonal, klinika, klinikë private	19 shkolla fillore 2 shkollë e mesme institucionet parashkollore Universiteti	1 Muze 1 Bibliotekë	1 Zyrë Postare 1 stacion zjarrfikësish
Junik	1 Qendër Kryesore e Mjekësisë Familjare	1 Shkollë e Mesme e Ulët 1 Gjimnaz		Komuna Zyra postare Stacion zjarrfikësish Stacion i Policisë Qendra për Regjistrimin Civil dhe të Automjeteve QPS

Burimi: të dhëna komunale, 2024

Sasia e saktë e mbeturinave komerciale është e vështirë të përcaktohet për shkak të mungesës së të dhënave të besueshme. Për bizneset e vogla dhe të mesme, shërbimi ofrohet në të njëjtën mënyrë si për amvisëritë, që do të thotë në bazë të shpeshtësisë së caktuar të inkasimit. Bizneset më të mëdha janë të pajisura me kontejnerë dhe tarifohen ose për zbrazje ose sipas kërkesës.

Në mungesë të të dhënave të besueshme, vlerësimi i mbeturinave të gjeneruara nga institucionet dhe institucionet komerciale, zakonisht të referuara si të ngjashme me ato të amvisërisë, zakonisht bazohet në dy supozimet e mëposhtme:

- Në zonat urbane, mbeturinat e ngjashme me ato të amvisërisë përbëjnë 15% të totalit të mbeturinave të amvisërisë.
- Në zonat rurale, mbeturinat e ngjashme me ato të amvisërisë përbëjnë 5% të totalit të mbeturinave të amvisërisë.

3.1.3 Mbeturinat e gjelbra nga zonat publike

Përveç familjeve, bizneseve dhe institucioneve, një burim tjetër i gjenerimit të mbeturinave komunale janë sipërfaqet e gjelbra publike. Sipërfaqet e gjelbra publike përfshijnë: parqet, varrezat, mirëmbajtjen e rrugëve, hotelet, pronat komerciale, etj. Si pritjet, sasitë e mbeturinave të gjelbra nga sipërfaqet e gjelbra publike nuk janë të regjistruara, për faktin se mbeturinat e gjelbra pasi që mbledhen, në vend që të kompostohen në një objekt të caktuar, përfundojnë në deponinë rajonale.

Në mungesë të të dhënave të besueshme, vlerësimi i mbeturinave të gjelbra të gjeneruara në zonat publike të gjelbra zakonisht bazohet në dy supozimet e mëposhtme:

- Në zonat urbane, mbeturinat e gjelbra nga zonat publike përbëjnë 30 kg për person në vit.
- Në zonat rurale, mbeturinat e gjelbra nga zonat publike përbëjnë 10 kg për person në vit.

3.1.4 Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit

Plani Kombëtar i Menaxhimit të Mbeturinave nga Ndërtimi dhe Rrënim (PKMMNRr) ofron një vlerësim të sasive të mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit (MNRr) të gjeneruara në rajon. Këto paraqiten në tabelën më poshtë.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 23. Gjenerimi i MNRr-ve në Rajonin e Pejës, 2024

Burimi	Rajoni i Pejës, m ³ /vit	Rajoni i Pejës, ton/vit
Mbeturinat e ndërtimit	37,731	31,339
Mbeturinat e rrënit	15,092	12,536
MNRr nga familjet	1,580	1,313
Totali i MNRr-ve	54,404	45,188

Burimi: PKMMNRr

Tonelatat janë vlerësuar me supozimin se dendësia e MNRr-ve është 830.6 ton/m³. Sipas PMMMNRr, familjet kontribuojnë në gjenerimin e përgjithshëm të MNRr-ve me vetëm 3%. Burimi më i rëndësishëm i gjenerimit të MNRr-ve është sektori i ndërtimit - rreth 70%.

3.2 Përbërja e mbeturinave

Analiza e përbërjes së mbeturinave komunale është bërë për 1 vit, nga tetori 2021 deri në nëntor 2022, në 7 regjionet e Kosovës, në komunat e Prishtinës, Prizrenit, Ferizajt, Gjakovës, Mitrovicës Jugore, Gjilanit dhe Pejës. Mostrat janë marrë në 4 zona të qyteteve, duke përfshirë ambiente banimi kolektive, individual, biznese dhe kategori të përziera (kompani kolektive, individuale dhe afariste).

Rezultatet mesatare të kombinuara të tre anketave në Pejë janë paraqitur në tabelën më poshtë.

Tabela 24. Përbërja e mbeturinave në Pejë

Kategoria e mbeturinave	Rezultati mesatar
Mbeturinat organike	29.7%
Mbeturinat e gjelbra	3.3%
Tetrapak	1.9%
Plastikë	18.5%
Letër/karton	16.8%
Tekstil	6.8%
Metal	1.8%
Qelq	7.1%
Dru	1.8%
MNRr	2.4%
Mbeturina të rrezikshme	0.1%
Pelena	2.4%
Mbeturina të imëta	7.4%
Totali	100.0%

Sa i përket potencialit për riciklimin dhe rikuperimin e mbeturinave, figura më poshtë tregon përbajtjen e mbeturinave të biodegradueshme dhe të riciklueshme të thata në totalin e MKI-ve.

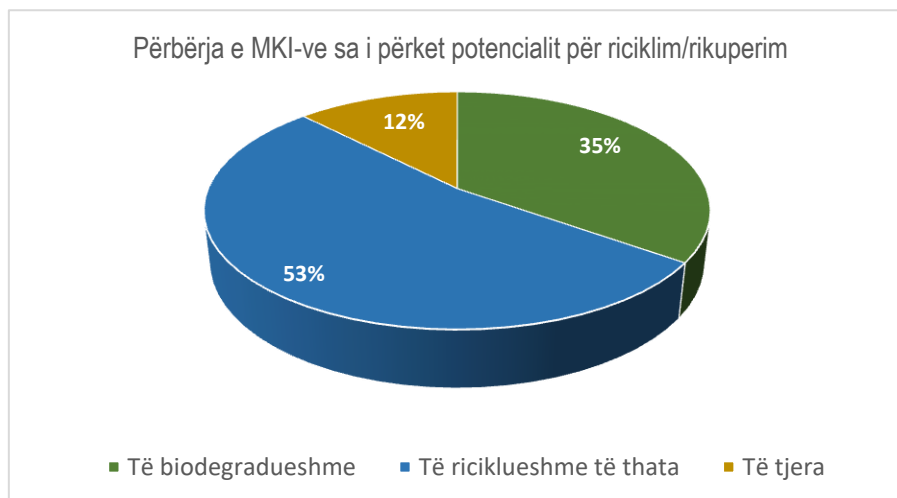

Figura 13 Përbërja e MKI-ve sa i përket potencialit për riciklim/rikuperim

Siç shihet nga figura më sipër, 88% e MKI-ve kanë potencial për një formë riciklimi dhe rikuperimi.

3.3 Ofrimi aktual i shërbimeve komunale për menaxhimin e mbeturinave

3.3.1 Grumbullimi i mbeturinave

Komuna e Pejës. Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet nga MRM Ambienti. Shërbimi ofrohet nga 17 kamionë grumbullues mbeturinash me kapacitet nga 1 deri në 8 tonë. Pesë nga ata kamionë janë të rinj (të prodhuar në vitin 2022), ndërsa pjesa tjetër janë kryesisht të vjetër (prodhuar midis viteve 1985 dhe 2012).

Komuna e Istogut. Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet nga KRM Ambienti. Shërbimi ofrohet nga 10 kamionë grumbullues mbeturinash me kapacitet nga 1 deri në 11 tonë. Vetëm një nga këta kamionë është i ri (prodhuar në vitin 2022), ndërsa pjesa tjetër janë kryesisht të vjetër (prodhuar midis viteve 2000 dhe 2011). Të gjithë kamionët janë të pajisur me kompakt; vetëm një është një kamion i hapur, i prodhuar në vitin 1987.

Komuna e Klinës. Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet nga KRM Ambienti. Shërbimi ofrohet nga 6 kamionë grumbullues mbeturinash me kapacitet nga 4 deri në 10 tonë. Tre nga këta kamionë janë të rinj (prodhuar në vitin 2022), ndërsa tre të tjerët janë të vjetër (prodhuar midis viteve 1997 dhe 2001). Të gjithë kamionët janë të pajisur me sistemin kompakt.

Komuna e Deçanit. Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet nga një kompani komunale. Kompania përdor 10 kamionë për grumbullimin e mbeturinave. Vetëm 1 është i ri (prodhuar në vitin 2023); pjesa tjetër është mjaft e vjetër (prodhuar midis viteve 1996 dhe 2007).

Komuna e Junikut. Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet nga një kompani private – Euro Steel LLC. Grumbullimi i mbeturinave organizohet me një kamion grumbullues mbeturinash me kapacitet 8 m³ dhe prodhuar në vitin 2005.

Tabela më poshtë paraqet pronësinë e aseteve në secilën komunë dhe përgjegjësinë për investimin në pajisjet e grumbullimit të mbeturinave.

Tabela 25 Pronësia e pajisjeve dhe përgjegjësia për të investuar në pajisje

Komuna	Kontejnerët, amvisëritë	Kontejnerët, bizneset	Kamionët	Përgjegjësia për investimin në pajisje
Pejë	KRM Ambienti	KRM Ambienti	KRM Ambienti	Komuna dhe KRM-ja
Istog	KRM Ambienti	KRM Ambienti	KRM Ambienti	Komuna dhe KRM-ja
Klinë	Komuna	Komuna	Komuna	Komuna dhe kompania

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	Kontejnerët, amvisëritë	Kontejnerët, bizneset	Kamionët	Përgjegjësia për investimin në pajisje
				komunale
Deçan	Kompania komunale	Kompania komunale	Kompania komunale	Komuna dhe KRM-ja
Junik	Komuna/përdoruesit	Komuna/përdoruesit	Operator privat	Operatori privat (automjete), komuna (kontejnerë)

Burimi: të dhënat nga komunat (2024)

Tabelat më poshtë paraqesin numrin dhe llojin e kontejnerëve në përdorim për grumbullimin e mbeturinave nga amvisëritë dhe bizneset/institucionet, si dhe frekuencën e grumbullimit të mbeturinave.

Tabela 26 Kontejnerët e grumbullimit të mbeturinave për amvisëri

Komuna	Masa	1.1 m ³	120 litra
Pejë	numri	-	22,000
	frekuenca e grumbullimit	-	1 herë në javë
Istog	numri	50	870
	frekuenca e grumbullimit	1 herë në javë	1 herë në javë
Klinë	numri	180	4,825
	frekuenca e grumbullimit	1 herë në javë	1 herë në javë
Deçan	numri	-	7,853
	frekuenca e grumbullimit	-	1 herë në javë
Junik	numri	-	1,000
	frekuenca e grumbullimit	-	një herë në javë

Burimi: të dhënat nga komunat (2024)

Tabela 27 Kontejnerët e grumbullimit të mbeturinave për biznese dhe institucione

Komuna	Masa	1.1 m ³	240 litra	120 litra	> 4 m ³
Pejë	numri	390	850	-	45
	frekuenca e grumbullimit	me kontratë	1 herë në javë	-	sipas kërkesës
Istog	numri	150	-	-	-
	frekuenca e grumbullimit	1-3 herë në javë	-	-	-
Klinë	numri	133	-	30	-
	frekuenca e grumbullimit	sipas kërkesës	-	1 herë në javë	-
Deçan	numri	171	-	-	-
	frekuenca e grumbullimit	1-3 herë në javë (biznese); me kërkesë (institucione)	-	-	-
Junik	numri	26	-	6	-
	frekuenca e grumbullimit	1 herë në javë	-	1 herë në javë	-

Burimi: të dhënat nga komunat (2024)

Siç shihet nga tabelat e mësipërme, lloji mbizotërues i kontejnerit që përdoret për grumbullimin e mbeturinave nga amvisëritë është 120 litërsh, për shkak të llojit të banimit të përhapur në rajon (shtëpi individuale). Kontejnerët më të mëdhenj 1.1 m³ janë zgjedhja e preferuar për grumbullimin e mbeturinave nga bizneset dhe institucionet. Komuna e Pejës përdorë edhe një numër të madh të kontejnerëve 240 litërsh për grumbullimin e mbeturinave nga bizneset.

Shërbimi i grumbullimit të mbeturinave u ofrohet 100% të banorëve të përhershëm në 4 nga 5 komunat. Në Klinë raportohet se grumbullimi i mbeturinave i ofrohet 98% të popullsisë me plane për të rritur mbulimin e shërbimeve në 100%.

3.3.2 Grumbullimi ndaras i mbeturinave

Grumbullimi ndaras i mbeturinave të materialeve të riciklueshme nuk është organizuar në asnjë nga pesë Komunitet. Është planifikuar nga Komunitet që kjo të fillojë nga viti 2025 e në vazhdim. Komunitet e Pejës ka përvojë të mëparshme me nisma pilot, rezultatet e të cilave treguan se përpjekjet e tilla sporadike nuk janë të suksesshme nëse nuk mbështeten nga kushtet e tjera të nevojshme dhe nëse nuk ekziston infrastruktura e nevojshme.

Të 5 komunitet kanë lokacione të caktuara për ngritjen e oborreve të riciklimit (OR).

3.3.3 Transferimi i mbeturinave

Asnjë stacion transferi nuk është në përdorim në Zonat e Menaxhimit të Mbeturinave (ZMM). Një lokacion në Istog fillimisht ishte paraparë të shfrytëzohej si stacion transferi nga ku mbeturinat do të transportoheshin në deponinë rajonale të Pejës. Mirëpo, për shkak të problemeve fillestare të pajisjeve dhe kostove të larta të transportit deri në deponinë e Pejës, lokacioni në Istog përfundoi duke u përdorur si deponi. Ky i fundit tani është i mbyllur dhe mbeturinat nga Istogu transportohen direkt në deponinë rajonale në Pejë.

3.3.4 Rikuperimi i mbeturinave

Në ZMM-të mungojnë objektet formale të trajtimit për fraksionet e ndryshme të mbeturinave që gjenerohen në rajon. Ky është një nga faktorët kryesorë kufizues për trajtimin e duhur të mbeturinave në ZMM.

Një rol aktiv në grumbullimin e veçantë të shumëllojshmërisë së materialeve të riciklueshme ka Euro Steel Nushi Ltd, kompania për ndërtim dhe riciklim, me seli në qytetin e Pejës. Kompania mbledh materiale të riciklueshme kryesisht nga bizneset në të gjithë rajonin dhe ka vendosur kontakte me ricikluesit në tregun ndërkombëtar. Kompania aktualisht është duke ofruar shërbimin e grumbullimit të mbeturinave edhe për Komunitet e Junikut.

SKMIM e përditësuar parashikon infrastrukturën e mëposhtme të riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave për të gjithë ZMM-në:

- Objekti për rikuperimin e materialeve (ORM/MRF) në Pejë për materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras
- Impianti i kompostimit për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara ndaras në ZMM.
- Impianti i trajtimi mekaniko-biologjik (TMB/MBT) për mbeturinat e përziera komunale për prodhimin e karburantit të derivuar nga mbeturinat (KDM/RDF) për të gjithë ZMM-në
- Tretje anaerobe për mbeturinat ushqimore të grumbulluara ndaras në zonat urbane për të gjithë ZMM-në.

KDM-ja e prodhuar nga të gjitha ZMM-të në vend do të trajtohet në një objekt qendror nacional të caktuar për djegjen e KDM-së me rikuperim energjie.

Një studim fizibiliteti për krijimin e një ORM-je në Pejë është kryer tashmë.

3.3.5 Deponimi i mbeturinave

Deponia e Pejës

Të gjitha komunat e rajonit i deponojnë mbeturinat e tyre komunale në deponinë e Pejës. Deponia e Pejës është ndërtuar në vitin 2001. Është projektuar në sipërfaqe prej 3.6 ha, me gjeomembranë të vendosur në sipërfaqe prej 3 ha. Është projektuar me një kapacitet prej 1.5 milion m³. Fillimisht, stacioni i pompës së riqarkullimit të kullimit është jashtë funksionit duke çuar në rrjedhjet dhe ujërat sipërfaqësore të kontaminuara që rrjedhin nga zona e deponisë. Vetëm procedura të kufizuara operacionale zbatoheshin në baza ditore – profilizimi dhe ngjeshja e mbeturinave. Aktualisht, trupi i deponisë është shumë i lartë dhe pothuajse nuk zbatohen procedura operacionale. Kapaciteti i deponisë është varfëruar për një kohë të gjatë.

Figura 14 Pamje e deponisë në Sverkë

Projektimi i detajuar dhe dokumentet e tenderit për mbylljen e lokacionit ekzistues dhe ndërtimin e deponisë të re janë në përgatitje dhe rishikim tash e disa vite. Plani parashikon mbylljen dhe rehabilitimin e zonës ekzistuese të depozitimit; dhe ndërtimi i një qelie deponie, si një zgjatim i deponisë aktuale, e cila do të plotësojë kriteret e përcaktuara në Direktivën e BE-së për Deponitë¹².

Deponitë e hapura

Numri i deponive të hapura u rrit ndjeshëm në vitin 2019 krahasuar me vitin 2017. Pas kësaj, numri i tyre ka shënuar rënie të ndjeshme, siç paraqitet në tabelën më poshtë. Në përgjithësi, numri i përgjithshëm i deponive ilegale është ulur me 57% nga 162 në 2019 në 70 deponi ilegale në 2022.

Tabela 28 Trendi i numrit të deponive të egra

Komuna	Numri i deponive ilegale		
	2017	2019	2022
Pejë	19	73	13
Istog	22	22	10
Klinë	9	46	33
Deçan	31	21	8
Junik	22	0	3
Totali	103	162	67

Burimi: AMMK

¹² Direktiva e Këshillit 1999/31/EC e datës 26 prill 1999 për depozitimin e mbeturinave

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

35% e deponive ilegale klasifikohen si mbeturina komunale të përziera (MKP), 28% si mbeturina nga ndërtimi dhe rrënim (MNRr) dhe 38% si mbeturina tjera. Në Pejë, 1% e deponive ilegale janë klasifikuar Mbeturina të Rrezikshme Industriale (MRrI). Asnjë nga venddeponitë nuk u klasifikua për mbeturinat e vëllimshme(MV).

Tabela 29 Numri dhe Karakteristikat e Venddeponive të Paligjshme, 2021

Komuna	Shpërndarja e mbeturinave					
	Totali	MKP	MNRr	MRrI	MV	Të tjera
Pejë	21	41.0%	5.0%	1.0%	0.0%	53.0%
Istog	16	55.0%	18.0%	0.0%	0.0%	27.0%
Klinë	31	43.0%	35.0%	0.0%	0.0%	22.0%
Deçan	2	0.0%	52.0%	0.0%	0.0%	48.0%
Junik	0	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Totali	70	34.8%	27.5%	0.3%	0.0%	37.5%

Burimi: AMMK

3.3.6 Lëvizja e mbeturinave

Informacioni i kufizuar është i disponueshëm për lëvizjen e mbeturinave brenda dhe jashtë ZMM-ve. Komuna e Pejës ka vlerësuar se 12,176 tonë mbeturina të riciklueshme janë eksportuar në vitin 2023. Fraksionet e mbeturinave të riciklueshme dhe PZP transportohen brenda dhe jashtë rajonit në varësi të vendndodhjes së objekteve të licencuara të grumbullimit, magazinimit, përpunimit/riciklimit/trajtimit. Siç është përmendur tashmë në Seksionin 0, rol udhëheqës në eksportin e materialeve të riciklueshme ka kompania Euro Steel, me seli në Pejë.

3.3.7 Stafi për menaxhimin e mbeturinave

Situata ekzistuese e punonjësve në menaxhimin e mbeturinave në ZMM është renditur në tabelën vijuese. Ndryshimet e stafit për klient janë mjaft të ngjashme ndërmjet komunave. Përkrahim bën vetëm Komuna e Junikut, ku efikasiteti i stafit për 1,000 konsumatorë të shërbyer është më i lartë në krahasim me 4 komunat tjera.

Tabela 30 Efikasiteti i stafit për menaxhimin të mbeturinave, 2021

Komuna	Stafi i Ofruesit të Shërbimeve	Klientët e shërbyer	Efikasiteti i stafit për 1,000 klientët e shërbyer
Pejë	110	20,455	5
Istog	33	7,746	4
Klinë	46	7,219	6
Deçan	55	8,242	6
Junik	11	1,033	10

Burimi: AMMK 2021

3.3.8 Tarifat e mbeturinave

Të dhënat mbi tarifat e fundit të mbeturinave për amvisëritë janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme:

Tabela 31 Tarifa mujore e mbeturinave të amvisërisë, EUR

Viti	Deçan	Istog	Klinë	Pejë	Junik
2023	6.85	6	6	6	6
2024	6.85	7	6	6	6

Burimi: të dhëna komunale, 2024

Tabela më poshtë përmbledh gamën e tarifave të mbeturinave të aplikuara për personat juridikë:

Tabela 32 Tarifat mujore të mbeturinave për personat juridikë, EUR

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Viti	Deçan	Istog	Klinë	Pejë
2023	11.95	5.40 -50	7.5-40	5.4-24
2024	14.52	5.94 – 100	14	7.6-26

Burimi: të dhëna komunale, 2024

Tarifat e portës së deponisë për ton mbeturina të aplikuara për personat juridikë janë paraqitur në tabelën më poshtë:

Tabela 33 Tarifat e hyrjes në deponi, EUR

Viti	Deçan	Istog	Klinë	Pejë	Junik
2023	8	9	9	5	14
2024	9	9	9	5	15

Burimi: të dhënat komunale, 2024

Të dhënat për të hyrat aktuale nga tarifat e mbeturinave janë paraqitur në tabelën në vijim. Tarifa për kokë banori paraqet matjet e popullsisë nga ASK për vitin 2022.

Tabela 34 Të hyrat aktuale vjetore nga tarifa e mbeturinave nga amvisëritë, EUR

Viti	Deçan	Istog	Klinë	Pejë	Junik ¹³
2021	322,086	324,264	266,360	893,282	54,720
2022	294,457	351,352	316,528	875,587	41,100
2022 për kokë banori ¹⁴	10.6	10.6	10.4	10.6	10.4

Burimi: AMMK, 2021 dhe 2022

Tabela e mëposhtme përmbledh të hyrat aktuale nga tarifat e mbeturinave nga personat juridikë:

Tabela 35 Të hyrat aktuale nga tarifa e mbeturinave nga personat juridikë

Viti	Deçan	Istog	Klinë	Pejë	Junik
2021	123,588	154,710	122,286	381,654	15,767
2022	281,585	169,957	115,196	372,018	15,560

Burimi: AMMK, 2021 dhe 2022

Shkalla e grumbullimit të tarifave të mbeturinave (pagesat e faturuara/arkëtuara) është më e lartë se 90% si për amvisëritë ashtu edhe për personat juridikë. Pagesat e amvisëritë përfaqësojnë 50 deri në 72% të të hyrave totale nga tarifa e mbeturinave. Pjesa tjetër mbulohet nga persona juridikë.

3.3.9 Roli i sektorit jo-formal

Sektori jo-formal është i përfshirë në mënyrë aktive në aktivitetet e riciklimit në të gjithë vendin si dhe në ZMM kryesisht në ndarjen e materialeve të riciklueshme. Sektori jo-formal mbledh të gjitha llojet e materialeve të riciklueshme me vlerë pozitive tregu, të cilat më pas u dërgohen operatorëve të riciklimit.

Nuk ka të dhëna të disponueshme për sasi të materialeve të riciklueshme të mbledhura veçmas në ZMM.

¹³ Të dhënat për Junikun janë marrë nga raportet e AMMK-së, komuna ka ofruar të dhëna për të ardhurat në total.

¹⁴ 2024 Census data applied for population applied

3.4 Menaxhimi i mbeturinave tjera

3.4.1 Fraksionet e veçanta të mbeturinave

Kuadri rregullator kombëtar përcakton që fraksionet e veçanta të mbeturinave duhet të menaxhohen përmes mekanizmit të Përgjegjësisë së Zgjeruar të Prodhuesit (PZP). Fraksionet e tilla të mbeturinave përfshijnë:

- Automjetet mbeturinë (AM)
- Vajrat e përdorura
- Mbeturinat nga pajisjet elektrike dhe elektronike (MPEE)
- Gomat e harxhuara
- Bateritë e shpenzuara

Kuadri rregullator, megjithatë, nuk përcakton kërkesat minimale për krijimin e skemave PZP, siç përshkruhet në Direktivën Kuadër të Mbeturinave. Si rezultat, skemat PZP nuk janë krijuar ende për fraksionet e sipërpërmendura të mbeturinave.

Në mungesë të skemave PZP, në të dy rajonet ka operatorë të cilët janë të licencuar për të kryer grumbullimin dhe aktivitete tjera të menaxhimit të mbeturinave për mbeturinat e veçanta. Lista e kompanive të licencuara që merren me mbeturinat PZP është paraqitur në Tabelën më poshtë:

Tabela 36 Lista e kompanive të licencuara që merren me mbeturina të veçanta

Emri i kompanisë	Vendndodhja	Fraksioni i mbeturinave	Aktiviteti i licensuar
Riciklimi MOS HARRO "Euro Steel" Sh.P.K. Riciklimi – ED Vemor	Pejë	Automjetet Mbeturinë dhe mbeturinat metalike, grumbullimi i plastikës, metaleve, etj. Rikuperimi i materialeve të klasifikuara	Grumbullimi, përpunimi, trajtimi, presimi dhe riciklimi i automjeteve skrap, grumbullimi i plastikës dhe metalit
VALKOS SH.P.K. N.B.S. SH.P.K. N.P.T. "Vellezërit Sadrija" Te Aleni SH.P.K. N.T.P. " Niti -Com"	Istog	Automjetet Mbeturinë dhe mbeturinat metalike, grumbullimi i plastikës, metaleve, etj.	Grumbullimi, përpunimi, trajtimi, presimi dhe riciklimi i automjeteve skrap, grumbullimi i plastikës dhe metalit
EVOLVE SRL S L.L.C. Eli SH.P.K.	Klinë	Automjetet Mbeturinë dhe mbeturinat metalike, grumbullimi i plastikës, metaleve, etj.	Grumbullimi, përpunimi, trajtimi, presimi dhe riciklimi i automjeteve skrap, grumbullimi i plastikës dhe metalit
DEKOR SH.P.K. Valmir Zogaj B.I.	Deçan	Grumbullimi i mbeturinave jo të rrezikshme (veprimtari dytësore)	Grumbullimi, përpunimi, trajtimi, presimi dhe riciklimi i automjeteve skrap, grumbullimi i plastikës dhe metalit
N/A	Junik	N/A	N/A

3.4.2 Mbeturinat e rrezikshme të amvisërisë

Asnjë nga komunat në Rajonin e Dukagjinit nuk zbaton një sistem për grumbullimin ndaras të mbeturinave të rrezikshme amvisërisë (MRrA).

3.4.3 Mbeturinat medicinale

Ligji nr. 04/L-125 për Shëndetësinë organizon shërbimet shëndetësore për institucionet shëndetësore të tri niveleve: primar, sekondar dhe terciar, dhe bën dallimin ndërmjet shërbimeve shëndetësore të ofruara nga institucionet publike, private dhe publike-private.

Sa i përket institucioneve të kujdesit parësor shëndetësor (IKPSH), në çdo komunë ekziston Qendra Kryesore e Mjekësisë Familjare (QKMF) si njësi parësore me njësitë e saj përbërëse përkatëse: Qendrat e Mjekësisë Familjare (QMF) dhe Ambulantat e Mjekësisë Familjare (AMF). Një pjesë e shërbimeve të kujdesit shëndetësor sekondar dhe terciar organizohen përmes 7 spitaleve rajonale, duke përfshirë një në Pejë.

Tabela 37 Mbeturinat medicinale të gjeneruara në spitalin rajonal në Pejë

Nr. i shtretërve			Shkalla e zënies %			Gjenerimi i MM (kg/shtretër të zënë/vit)		
2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
376	387	390	53.95	40.20	44.65	101524	77853	87144

Burimi: Strategjia Kombëtare e Menaxhimit të Mbeturinave Medicinale

Në vitin 2021, sasia e Mbeturinave Medicinale (MM) të gjeneruara në spitalin rajonal në Pejë ishte rreth 87 tonë.

Tabela më poshtë tregon sasi të MM të gjeneruara nga Institucionet Shëndetësore (ISh) në ZMM.

Tabela 38 Sasi të MM të gjeneruara nga ISh primare

Komunat	Vizitat e mjekësisë familjare 2019	Vizitat e mjekësisë familjare 2020	Mbeturinat e gjeneruara/pacientët ambulatorë (2019), kg	Mbeturinat e gjeneruara/pacientët ambulatorë (2020), kg
Pejë	139,061	134,189	2,086	2,013
Istog	41,945	233,941	629	3,509
Klinë	79,610	59,252	1,194	889
Deçan	42,482	73,041	637	1,096
Junik	17,731	13,626	266	204
Totali në ZMM	320,829	514,049	4,812	7,711

Burimi: Strategjia Kombëtare e Menaxhimit të Mbeturinave Medicinale

Në vitin 2020, më pak se 8 tonë të MM u gjeneruan nga ISh parësore në ZMM.

Mbeturinat infektive dhe të mprehta trajtohen në autoklava hibride në spitalin rajonal në Pejë. Autoklava është instaluar në vitin 2012 dhe ka kapacitet prej 350 litra për cikël.

Tabela më poshtë paraqet sasi të MM të rrezikshme të trajtuara në autoklava të vendosura në spitalin rajonal në Pejë për periudhën 2015-2021.

Tabela 39 Sasi të mbeturinave të trajtuara, 2015-2021, kg

2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
44,418	49,403	49,351	49,215	45,720	50,480	47,560

Burimi: AMMK

3.4.4 Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit

Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit aktualisht trajtohen vetëm në Komunën e Junikut, e cila ka marrëveshje me operatorë privat në ZMM. Disa komuna, si Peja dhe Klina, kanë ndarë lokacione specifike për deponim të përkohshëm.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nga raporti më i fundit nacional për deponitë e egra, u vlerësua se 27.5% e mbeturinave në deponitë ilegale janë në të vërtetë MNRr.

3.4.5 Mbeturinat e vëllimshme

Sipas Ligjit për mbeturina, komunat janë përgjegjëse për organizimin e menaxhimit të mbeturinave të vëllimshme. Nuk ka të dhëna të disponueshme për sasinë e mbeturinave të vëllimshme në mbeturinat e përziera komunale dhe raportohet se këto mbeturina shpesh përfundojnë në deponitë e egra. Megjithatë, mbeturinat e vëllimshme nuk u hasën në deponitë e egra në vitin 2022 (AMMK).

Vetëm Komuna e Pejës ofron shërbimin e grumbullimit të mbeturinave të vëllimshme edhe pse ende nuk ka një sistem për trajtimin e tyre.

3.4.6 Mbeturinat bujqësore

Nuk ka informacion se si menaxhohen aktualisht mbeturinat nga aktivitetet bujqësore. Siç tregohet në Seksionin 2.3, bujqësia është një aktivitet i rëndësishëm ekonomik në Rajonin e Dukagjinit. Çdo vit, ga aktivitetet bujqësore në rajon gjenerohen sasi të konsiderueshme mbeturinash. Menaxhimi i mbeturinave bujqësore duhet të ndjekë parimin “ndotësi-paguan”, që do të thotë se gjeneruesit e mbeturinave bujqësore duhet të jenë përgjegjës për menaxhimin e tyre dhe duhet të mbulojnë kostot e menaxhimit.

3.4.7 Mbeturinat industriale

Në rajon nuk funksionon asnjë minierë aktive. Gjithashtu, 35% e deponive ilegale klasifikohen si mbeturina komunale të përziera (MKP), 28% si mbeturina nga ndërtimi dhe rrënimi (MNRr) dhe 38% si mbeturina tjera. Në Pejë, 1% e deponive ilegale janë klasifikuar Mbeturina të Rrezikshme Industriale (MRrI). Asnjë nga venddeponitë nuk u klasifikua për mbeturinat e vëllimshme(MV).

Tabela 29 e këtij Plani tregon se mbeturinat e rrezikshme industriale janë hasur vetëm në Komunën e Pejës, duke përbërë 1% të mbeturinave të deponuara në deponitë ilegale. Ndryshe, mbeturinat jo të rrezikshme industriale po deponohen në deponinë rajonale të Pejës – rreth 8,500 tonë në vitin 2023.

Industritë e mëdha janë të detyruara të operojnë sipas lejeve të Kontrollit të Integruar të Parandalimit të Ndotjes, të cilat lëshohen nga autoritetet, vetëm nëse industritë kanë plane për menaxhimin e mbeturinave.

3.4.8 Mbeturinat nga ITUZ

Në rajon ekziston vetëm një impiant për trajtimin e ujërave të zeza (ITUZ), në qytetin e Pejës, i ndërtuar në vitin 2022. Proceset e trajtimit që përdoren në impiant janë stacionet e pompimit, trajtimi mekanik dhe biologjik i kanalizimeve, tretja anaerobe e lymit, prodhimi dhe shfrytëzimi i biogazit dhe prodhimi i energjisë elektrike dhe nxehtësisë që mbulojnë shumicën e kërkesave të impiantit për furnizim me energji elektrike.

Prodhimi vjetor i lymit nga trajtimi vlerësohet të jetë 2.9 tonë në vit. Lymi hiqet dhe depozitohet në ambientet e fabrikës sipas metodave dhe proceseve të përcaktuara në projekt. Supozohet se pas stabilizimit lymi mund të përdoret si pleh organik.

3.5 Ndërgjegjësimi publik

Numri i aktiviteteve ndërgjegjësuere të publikut për menaxhimin e mbeturinave dhe për ekonominë qarkore në 3 vitet e fundit është renditur në tabelën më poshtë.

Tabela 40 Aktivitete dhe fushata ndërgjegjësimi në lidhje me menaxhimin e mbeturinave në rajonin e Dukagjinit

Komuna	Numri i aktiviteteve me popullatën për rritjen e ndërgjegjësimin		
	2021	2022	2023
Pejë	Kalendari i ditëve mjedisore	Kalendari i ditëve mjedisore	Kalendari i ditëve mjedisore
Istog	n/a	n/a	n/a

Komuna	Numri i aktiviteteve me popullatën për rritjen e ndërgjegjësimit		
	2021	2022	2023
Klinë	Kalendari i ditëve mjedisore (22 prill, 24 maj, 5 qershor)	Kalendari i ditëve mjedisore (22 prill, 24 maj, 5 qershor)	Kalendari i ditëve mjedisore (22 prill, 24 maj, 5 qershor)
Deçan	E kryer, nuk specifikohet	E kryer, nuk specifikohet	E kryer, nuk specifikohet
Junik	Fushata ndërgjegjësimi në shkollë, fushata "Pastroni Kosovën"	Fushata ndërgjegjësimi në shkollë, fushata "Pastroni Kosovën"	Fushata ndërgjegjësimi në shkollë, fushata "Pastroni Kosovën"

3.6 Analiza e mangësive të situatës ekzistuese për menaxhimin e mbeturinave

Analiza e mangësive të situatës ekzistuese për menaxhimin e mbeturinave paraqitet në tabelën më poshtë.

Tabela 41 Analiza e mangësive të situatës ekzistuese për menaxhimin e mbeturinave

Kategoria	Situata ekzistuese	Masat për përmirësim	Qëllimi
Parandalimi i mbeturinave	Nuk ka strategji për parandalimin e mbeturinave dhe synohen vetëm disa fushata ndërgjegjëse	Plani për parandalimin e mbeturinave dhe fushata ndërgjegjëse	Ulja e niveleve aktuale të gjenerimit të mbeturinave
	Deri më tani kompostuesit shtëpiak u janë shpërndarë amvisërive vetëm në Komunën e Pejës	Rritja e përqindjes së shtëpive me kompostues në zonat e rezidenciale dhe rurale	Reduktimi i prodhimit të mbeturinave biologjike në zonat rurale
Grumbullimi i Mbeturinave	Shërbimet e grumbullimit të mbeturinave i ofrohen 100% të popullsisë në 4 prej 5 komunave. Në Klinë grumbullimi i mbeturinave u sigurohet 98% të popullsisë	Ruajtja e përqindjes së popullsisë së lidhur me shërbimet bazë (amvisëritë, biznese dhe institucione)	Arritja 100% dhe mirëmbajtja e shërbimeve të mbuluara
Grumbullimi ndaras i mbeturinave	Nuk ka sisteme të drejtuara nga komunat për ndarjen në burim (NB)	Zhvillimi i sistemit NB dhe rritja e përqindjes së popullsisë me qasje në sistemin me 2 ose 3 shporta për grumbullim (amvisëritë, bizneset dhe institucionet)	Futja e sistemit të NB në të gjitha zonat urbane dhe fshatrat e mëdha dhe arritja e normave të përcaktuara të riciklimit
	Nuk ka Oborr Riciklimi (OR) për grumbullimin ndaras të mbeturinave të fraksioneve të veçanta të mbeturinave	Zhvillimi i sistemit rajonal të OR-ve	Rritja e përqindjes së popullsisë me qasje në OR
	Nuk ka sistem formal për grumbullimin e fraksioneve prioritare të mbeturinave (PZP)	Futja e sistemit formal për grumbullimin dhe trajtimin ndaras të fraksioneve të mbeturinave PZP në përputhje me zhvillimet në nivelin nacional	Fraksionet kryesore të PZP mbulohen nga sektori privat
Riciklimi dhe trajtimi i mbeturinave	Nuk ka objekte riciklimi dhe rikuperimi të drejtuara nga komunat në ZMM. Sektori privat është i pranishëm	Zhvillimi i objekteve rajonale për rikuperimin dhe riciklimin e materialeve	Arritja e normave të përcaktuara të riciklimit dhe zvogëlimi i sasisë së mbeturinave të dërguara në deponi

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Kategoria	Situata ekzistuese	Masat për përmirësim	Qëllimi
	dhe aktiv në organizimin e aktiviteteve të riciklimit		
Deponimi i mbeturinave	100% e mbeturinave komunale të grumbulluara hidhen në një deponi, e cila duhet të ishte mbyllur dhe rehabilituar vite më parë. Deponia rajonale në Pejë nuk i plotëson standardet moderne mjedisore.	Përmirësimi i deponimit aktual të mbeturinave duke ndërtuar një kapacitet të ri deponie që plotëson të gjitha standardet mjedisore	Zgjerimi i deponisë rajonale me qelia sanitare dhe rritja e rikuperimit të mbeturinave për të zvogëluar përqindjen e mbeturinave që deponohen
Qëndrueshmëri financiare	Shkalla e arkëtimit nga klientët e faturuar për shërbimet bazë të grumbullimit të mbeturinave komunale është mbi 90% Kostot e deponimit të mbeturinave nuk janë të mjaftueshme për të mbuluar koston e plotë për funksionimin, rehabilitimin dhe ri-investimet në një deponi sanitare Mbledhja e tarifave është e mjaftueshme për të mbuluar kostot e grumbullimit, trajtimit dhe deponimit të mbeturinave	Efikasiteti, planifikimi financiar dhe mbulimi i kostove u përmirësuan për të mbuluar kostot e investimeve të planifikuara, kostot operacionale dhe kostot e riinvestimit, mirëmbajtjes dhe rehabilitimit Kostot e deponive të rishikuara dhe të harmonizuara me kostot e rehabilitimit dhe investimeve	Krijimi i një sistemi të deponimit të mbeturinave në bazë të mbulimit të plotë të kostos
Ndërgjegjësimi i publikut	Pak fushata sporadike janë zhvilluar për të rritur ndërgjegjësimin publik.	Fushata të synuara për rritjen e ndërgjegjësimit mbi NB dhe parandalimin e mbeturinave	Rritja e ndërgjegjësimit mbi parandalimin e mbeturinave dhe ekonominë qarkore

4 OBJEKTIVAT DHE SYNIMET

Tabela e mëposhtme paraqet objektivat dhe synimet për sistemin e menaxhimit të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit, në përputhje me dispozitat e Strategjisë së Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave 2024-2035 (SKMIM).

Tabela 42 Objektivat dhe synimet për sistemin rajonal

Objektivi	Treguesi	Baza	Synimi	Viti
Rritja e shërbimit të grumbullimit të mbeturinave	Përqindja e popullsisë së përgjithshme me qasje adekuatë dhe të rregullt në shërbimet komunale të mbledhjes së mbeturinave	99%	100%	2026
Rritja e riciklimit dhe rikuperimit të burimeve	Mbeturinat komunale të gatshme për ripërdorim dhe riciklim	< 5%	20%	2030
			50%	2035
			60%	2045
	Popullsia që i ofrohen shërbime të		80%	2030

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Objektivi	Treguesi	Baza	Synimi	Viti
	grumbullimit të ndarë të mbeturinave	0%	90%	2035
			100%	2045
	Rikuperimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit	< 5%	45%	2028
			60%	2030
			70%	2035
	Riciklimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit, përfshirë:			
	<i>Plastikë</i>	< 5%	22.5%	2028
			30%	2030
			50%	2035
	<i>Letër dhe karton</i>	< 5%	60%	2028
			70%	2030
			75%	2035
	<i>Qelq</i>	< 5%	30%	2028
			50%	2030
			70%	2035
	<i>Metale me ngjyra</i>	< 5%	30%	2028
			50%	2030
			70%	2035
	<i>Alumin</i>	< 5%	30%	2028
			40%	2030
			50%	2035
	<i>Dru</i>	< 5%	10%	2028
			15%	2030
			25%	2035
Të zvogëlohet varshmëria nga deponimi i mbeturinave	Deponimi i mbeturinave komunale	> 95%	< 30%	2035
			< 10%	2045
	Mbyllja e deponive komunale	70	0	2028
Rritja e riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit	Ripërdorimi dhe riciklimi i MNRr-ve	0%	40%	2030
			50%	2035
	Ripërdorimi, riciklimi dhe rikuperimi i materialeve tjera të MNRr-ve	0%	60%	2030
			70%	2035

5 PARASHIKIMI I POPULLSISË DHE GJENERIMIT TË MBETURINAVE

Analiza e opsioneve është zhvilluar sipas parashikimeve të popullsisë dhe parashikimeve të gjenerimit të mbeturinave siç paraqitet në figurat e mëposhtme. Të dhënat e popullsisë bazohen në regjistrimin e fundit të popullsisë, publikuar në vitin 2024.

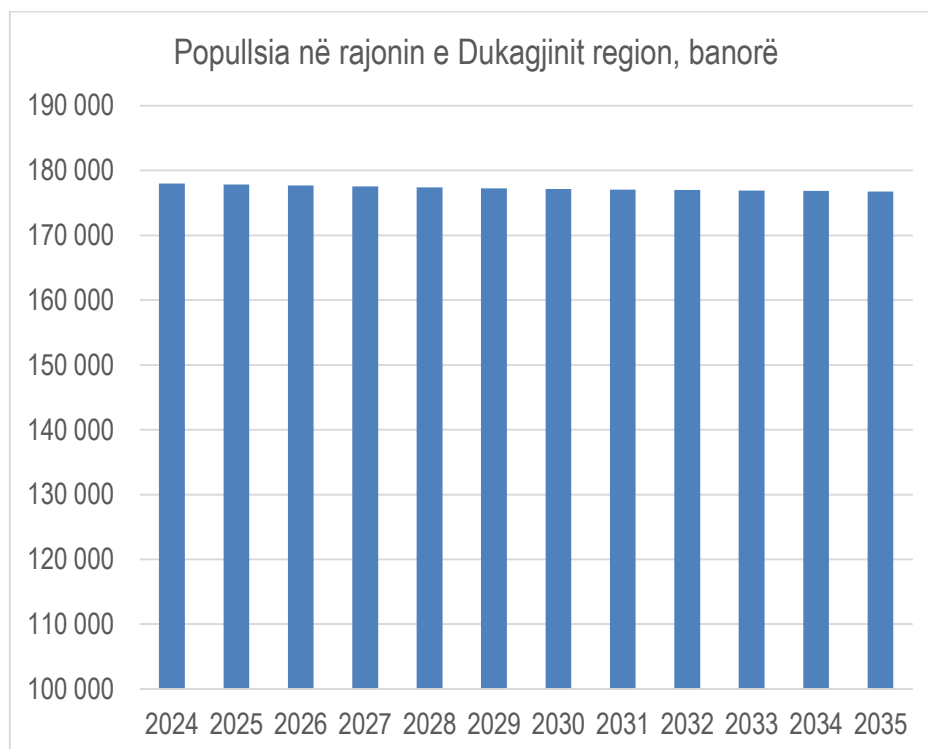

Figura 15. Parashikimi i popullsisë për Rajonin e Dukagjinit, 2024-2035

Siç shihet nga diagrami i mësipërm, popullsia e rajonit të Dukagjinit pritet të zvogëlohet në mënyrë të pandjeshme në periudhën e planifikimit dhe të mbetet pak nën 180 mijë banorë.

Figura më poshtë tregon një parashikim të sasive të mbeturinave gjatë periudhës së planifikimit.

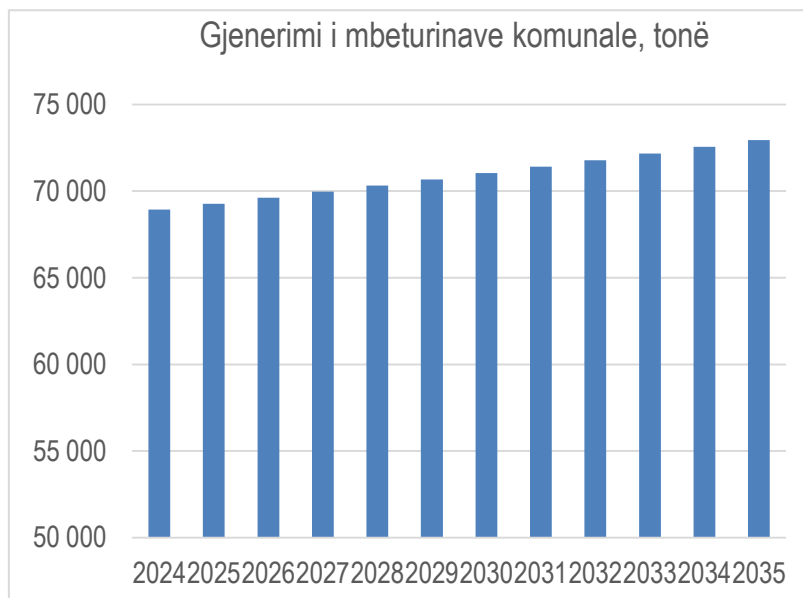

Figura 16 Parashikimi i gjenerimit të mbeturinave komunale, 2024-2035

Megjithëse popullsia e rajonit pritet të mbetet mjaft konstante, sasia e mbeturinave pritet të rritet me 7% në fund të periudhës së planifikimit dhe të arrijë në rreth 73,000 tonë në vitin 2035. Kjo vjen si pasojë e rritjes së pritshme të BPV-së gjatë kësaj periudhe.

Figura më poshtë tregon përbërjen e mbeturinave në rajon. Të dhënat bazohen në anketën e përbërjes së mbeturinave komunale të kryer nga GIZ më 2021 dhe 2022.

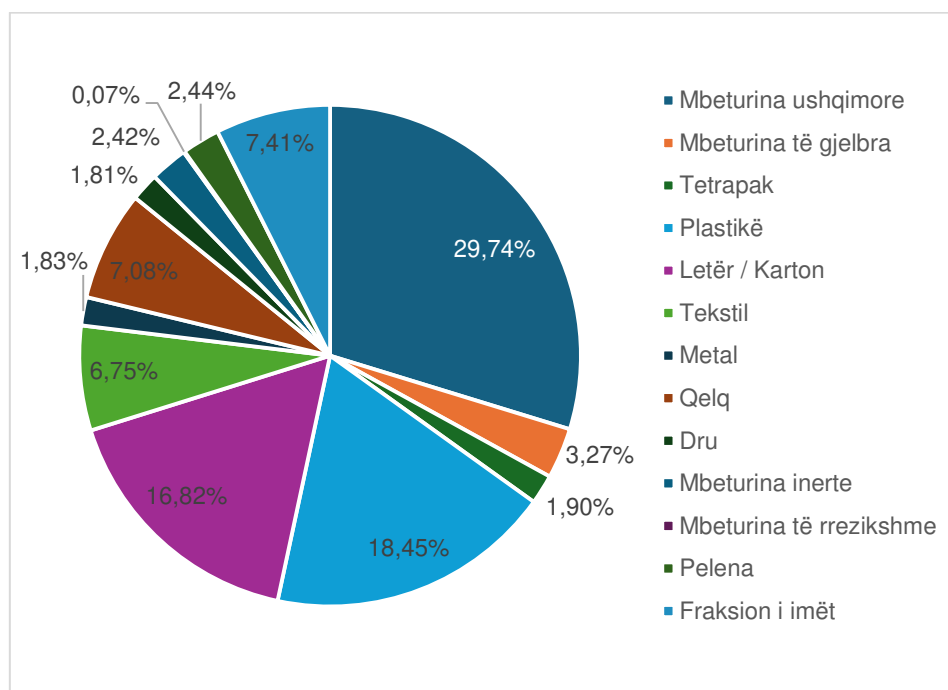

Figura 17 Përbërja e mbeturinave komunale

Siç shihet nga figura e mësipërme, fraksioni më i madh i mbeturinave është ai i mbeturinave ushqimore, ndjekur nga plastika, letra dhe kartoni.

6 ANALIZA E OPSIONEVE

6.1 Supozimet dhe metodologjia

Planifikimi i integruar i menaxhimit të mbeturinave inerte përfshin një qasje strategjike për menaxhimin e qëndrueshëm të mbeturinave që mbulon të gjitha burimet dhe të gjitha aspektet, duke përfshirë minimizimin e mbeturinave, ndarjen nga burimi, trajtimin, rikuperimin dhe deponimin në një mënyrë që i jep përparësi parandalimit të mbeturinave dhe maksimizon efikasitetin e burimeve.

Metodologjia e përdorur për zhvillimin e opsioneve për krijimin e një sistemi të integruar të menaxhimit të mbeturinave në zonën e menaxhimit të mbeturinave (ZMM) bazohet në kriteret kryesore të mëposhtme:

- Hierarkia e aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave siç përcaktohet nga legjislacioni i BE-së për mbeturinat
- Shërbimet ekzistuese dhe të planifikuara të menaxhimit të mbeturinave si dhe infrastruktura.
- Vlerësimi i nevojave aktuale dhe të ardhshme në menaxhimin e mbeturinave
- Identifikimi i masave, në përputhje me legjislacionin ekzistues dhe në përputhje me masat e përcaktuara në SKMIM 2024-2035
- Objektivat e menaxhimit të mbeturinave të përcaktuara në SKMIM 2024-2035
- Analiza e opsioneve teknikisht të zbatueshme bazuar në praktikat më të mira të disponueshme dhe standardet e BE-së
- Analiza e opsioneve teknikisht të zbatueshme në lidhje me përballueshmërinë e tyre dhe zbatueshmërinë lokale

Analiza e opsioneve bazohet në supozimin kryesor se shërbimet e menaxhimit të mbeturinave në ZMM do të ofrohen ose në bazë rajonale ose nën-rajonale, krahasuar me ofrimin e shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave nga secili autoritet publik lokal.

Supozimet specifike në lidhje me opsionet e ndryshme teknike përfshihen në seksionet e elementeve të veçanta të sistemit.

Llogaritjet e koston janë përgatitur në bazë të kushteve të mëposhtme:

- Vlerësimet e koston janë bërë në terma reale dhe shprehen në vlera konstante të vitit 2024, pra pa marrë parasysh inflacionin.
- Kostot janë kalkuluar veçmas për aktivitete të ndryshme, p.sh. mbeturinat komunale, grumbullimi i ndarë.
- Të gjitha llogaritjet janë kalkuluar në EUR.
- Kostot janë llogaritur pa TVSH.
- Për llogaritjen e koston janë marrë parasysh kostot e investimit, si:
 - Kostot kapitale që lidhen me investimet në infrastrukturë
 - Dispozitat për koston investive në të ardhmen në lidhje me zëvendësimin e aseteve.
- Amortizimi

- Për qëllime të llogaritjes së kostove vjetore, kostot e investimeve kapitale përgjithësisht janë amortizuar gjatë periudhave që pasqyrojnë jetëgjatësinë tipike të funksionimit ekonomik të aseteve.
- Kostot operacionale
- Kostot e operacionale dhe të mirëmbajtjes së sistemeve të reja të prezantuara janë llogaritur në bazë të teknologjive të parashikuara dhe supozimeve të nivelit të punës, çmimeve për materialet harxhuese, etj. Kostot operacionale për menaxhimin e mbeturinave janë kalkuluar bazuar në komponentet dhe hapësirave si dhe mbi bazën e kostove të artikuljeve; mirëmbajtjes dhe riparimit, punës; materialeve harxhuese; administratës; taksave dhe sigurimeve.

Analiza e flukseve monetare të skontuara është përdorur gjithashtu për llogaritjen dhe krahasimin e kostos për njësi për ton mbeturina për alternativat e ndryshme dhe për komponentet specifike të secilës alternativë. Këto janë llogaritur për secilën kategori të kostove dhe për secilin element. Kostot për njësi të llogaritura në këtë mënyrë janë tregues të tarifave që do të nevojiteshin (para TVSH-së) për të mbuluar kostot në tërësi për secilin skenar ose komponent skenari përgjatë periudhës së referuar.

6.2 Parandalimi i mbeturinave

Çdo ton i parandaluar i mbeturinave të amvisërisë nënkupton kosto të kursyera nga buxheti komunal për trajtimin e mbeturinave. Autoritetet në nivelin nacional janë palët kryesore të interesit në parandalimin e mbeturinave. Nëpërmjet pushtetit të tij legjislativ dhe ekzekutiv, shteti mund të krijojë rregullore dhe mjedis efikas për të mbështetur pjesëmarrësit në aktivitetet e parandalimit të mbeturinave. Megjithatë, ekziston një gamë e gjerë masash që autoritetet publike mund të ndërmarrin për promovimin e parandalimit të mbeturinave:

- Miratimi i skemave të tarifimit që stimulojnë parandalimin e mbeturinave.
- Informimi i qytetarëve dhe të ndikojnë, ku është e mundur, në sjelljen e tyre për të mirën e mjedisit.
- Koordinimi i aktiviteteve dhe fushatave me donatorë.
- Ofrimi i shërbimeve e tyre ose të punojnë me organizatat ekzistuese për të promovuar dhe inkurajuar ripërdorimin e mbeturinave.

Strategjia e rishikuar e Kosovës për menaxhimin e integruar të mbeturinave parasheh zhvillimin e një programi nacional për parandalimin e mbeturinave që në radhë të parë synon të minimizojë gjenerimin e mbeturinave dhe më pas të ruajë vlerën e produkteve, materialeve dhe burimeve në ekonomi për sa më gjatë të jetë e mundshme. Për më tepër, fokusi do të jetë në dizajnimin më të mirë të produkteve dhe pajisjeve në mënyrë që të ngadalësohet dalja e parakohshme nga përdorimi. Derisa të hartohet një program i detajuar dhe multisektorial për parandalimin e mbeturinave në nivelin nacional, fokusi prioritar i komunave në ZMM do të përcaktohet në masat prioritare si më poshtë:

- Pjesëmarrja në iniciativat për reduktimin e përdorimit të produkteve plastike njëpërdorimëshe (PNj) në përpjekje të përbashkët mes sektorit publik dhe privat.
- Promovimi i kompostimit shtëpiak dhe rritja e ndërgjegjësimit të publikut.
- Krijimi i mekanizmave dhe stimuljeve nëpër komuna për të mbështetur zhvillimin e rrjeteve të riparimit dhe ripërdorimit për produktet e hedhura dhe/ose përbërësit e tyre.
- Zbatimi nga autoritetet publike i kriterëve të prokurimit publik të gjelbër për blerjen e mallrave dhe aranzhimin e punimeve.

Një nga opsionet më praktike për reduktimin e sasive të mbeturinave që dërgohen në deponi është zbatimi i kompostimit shtëpiak. Në mënyrën më të zakonshme, procesi i kompostimit kërkon thjesht grumbullimin e mbeturinave të gjelbra. Proces i dekompozimit ndihmohet nga copëtimi i bimëve dhe degëve të pemëve. Për të

përsheptuar procesin e dekompozimit duhet të sigurohet ajrosja e duhur duke rrotulluar rregullisht përzierjen. Mbeturat e kuzhinës gjithashtu mund të shtohen në proces, por vetëm mbeturinat e pëzgjdhura ushqimore. Produktet e qumështit dhe mishi duhet të shmangen pasi tërheqin parazitët dhe minjtë.

Kompostimi shtëpiak mund të lehtësohet duke përdorur pajisje speciale. Këto pajisje (kompostorët shtëpiak) janë të qëndrueshme (zakonisht prej plastike) dhe kanë një periudhë funksionimi 7-10 vjet. Çmimet e kontejnerëve të tillë variojnë nga 100 deri në 200 euro. Një njësi kompostimi shtëpiak mund të bëhet gjithashtu nga druri, ose materiale të tjera dhe mund të jetë shumë e thjeshtë dhe më pak e kushtueshme.

6.3 Grumbullimi i mbeturinave

6.3.1 Gjendja aktuale

Vetëm në Komunën e Klinës raportohet se grumbullimi i mbeturinave u ofrohet 98% të popullsisë. Në katër komunat tjera shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet për 100% të popullsisë. Në komunat e Pejës, Istogut dhe Klinës, shërbimi i grumbullimit të mbeturinave ofrohet nga KRU 'Ambienti'. Në Komunën e Deçanit shërbimin e grumbullimit të mbeturinave e ofron kompania komunale 'Higjiena', ndërsa në Junik shërbimin e ofron një operator privat.

6.3.2 Opsionet për grumbullimin e mbeturinave

Sistemi i grumbullimit dhe transportit përbëhet nga elemente si më poshtë:

- Sistemi i para-grumbullimit;
- Vendorsja dhe vëllimi i kontejnerit të ofruar, nëse sistemi i para-grumbullimit bazohet në një sistem me kontejnerë;
- Frekuenca e grumbullimit në javë;
- Lloji i kamionit, i cili përdoret për grumbullim dhe transporti në distanca të shkurtra;
- Ndërrimet e grumbullimit.

Sistemi i grumbullimit do të marrë gjithashtu parasysh vendndodhjen e vendit të përzgjedhur për deponim e ardhshëm rajonal, relievin e rajonit dhe gjendjen e rrugëve.

Elementët e ndryshëm janë të ndërlidhur ngushtë. Prandaj, një rekomandim përfundimtar mund të bëhet vetëm për sistemet e grumbullimit të plotë dhe transportit.

Sistemi i para-grumbullimit

Një krahasim i llojeve të ndryshme të sistemeve të para-grumbullimit është paraqitur në tabelën vijuese.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 43 Krahasoni i sistemeve të ndryshme të para-grumbullimit

	Lloji 1: Grumbullimi i qeseve/thasëve	Lloji 2: Shporta dhe kontejnerë individualë	Lloji 3a: Pikat e grumbullimit nëpër rrugë Euro-kontejnerë me rrota 1.1 m ³	Tipi 3b: Pikat e grumbullimit nëpër rrugë Kontejnerë statik 1.8, 2.4 dhe 3.6 m ³	Lloji 4 Skip kontejnerë 4.0 m ³
Përshkrim i shkurtër			Tipike për një sistem pikash grumbullimi rrugor është vendosja e kontejnerëve përgjatë rrugës në një distancë nga ndërtesat, e cila nuk i kalon 100 m. Njerëzit duhet t'i çojnë mbeturinat e tyre në kontejnerë.		Grumbullimi në skip kontejnerë të stacionuar

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

	Mbeturinat paketohe në qese plastike dhe vendosen para ndërtesës, në rrugë, në ditën e grumbullimit. Qeset mbledhen me dorë nga ngarkuesit dhe hidhen në kamionin grumbullues	Çdo shtëpi ose ndërtesë është e pajisur me shportën ose kontejnerin e vet. Shporta ose kontejneri zakonisht vendosen brenda ose drejt para lokaleve dhe se pronari i shtëpisë ose kujdestari i një ndërtese kujdeset për pastërtinë e tyre, vendosjen e saktë dhe vendosjen e llojeve të duhura të mbeturinave. Zakonisht, shporta ose kontejneri vendoset në anë të rrugës në ditën e grumbullimit. Ekipi i grumbullimit i rrotullon shportat/kontejnerët deri tek kamioni i grumbullimit dhe shportat/kontejnerët ngarkohen në mënyrë hidraulike			 Opsion i përshtatshëm për fshatra të vegjël pa rrugë të asfaltuar.
Madhësia e disponueshme	Zakonisht qeset kanë një kapacitet prej 50 ose 80 l. Njerëzit shpesh përpiqen të përdorin qese plastike për blerje për të kursyer kostot e qeseve, nëse nuk është e detyrueshme një qese e standardizuar.	Shportat prej 120 l, 240 l dhe 360 l janë të disponueshme në plastikë dhe me ngjyra të ndryshme, kontejnerët me unazë 110 l janë të disponueshëm në metal. Euro kontejnerët prej 1.1 m³ janë të disponueshëm në plastikë dhe metal.	Euro kontejnerët 1.1 m³ janë të disponueshëm në plastikë dhe metal. Megjithatë, zakonisht, për grumbullimin nëpër rrugë, aplikohen kontejnerë metalikë, për të parandaluar dëmtime të mëdha kur deponohet hiri i nxehët ose objekte të tjera që digjen.	1.8 m³, 2.4 m³ dhe 3.6 m³ janë të disponueshëm në plastikë dhe metal	4.0 m³ dhe 7.0 m³ janë të disponueshëm

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komoditeti për përdoruesin	Komoditet i lartë lidhur me grumbullimin: sepse mbeturinat mblidhen drejtpërdrejt nga shtëpitë individuale. Komoditet i ulët në lidhje me hapësirën e kërkuar sepse qeset duhet të ruhen në lokale, deri në datën ecaktuar të grumbullimit.	Komoditet i lartë lidhur me grumbullimin: sepse mbeturinat mblidhen drejtpërdrejt nga shtëpitë individuale. Komoditet i ulët në lidhje me hapësirën e kërkuar sepse shportatkontejnerët zakonisht vendosen në lokale.	Komoditet mesatar në lidhje me grumbullimin në blloqe banesash: sepse mbeturinat duhet të barten tek kontejneri, i cili mund të jetë në një distancë deri në 100 m nga hyrja e bllokut. Komoditet i keq në zonat e banimit familjar, duke pasur parasysh distancat e gjata për të sjellë mbetjurinat në kontejner. Komoditet i lartë në lidhje me hapësirën e kërkuar: sepse kontejnerët vendosen në rrugë, pra jashtë çdo lokali, duke pasur zakonisht një frekuencë të lartë grumbullimi.		Komoditet i ulët për përdoruesin. Shqetësim për banorët pasi kontejnerët e tillë zakonisht vendosen në periferi të fshatrave.
Kërkesa për kamionë grumbullues	Kamion ngarkues nga fundi i pasmë me lartësi të ulët ngarkimi.	Ngarkuesi i pasëm, anësor ose i përparmë, pajisje ngarkimi për shporta dhe/ose kontejnerë	Ngarkuesi i pasëm, anësor ose i përparmë, pajisje ngarkimi për Euro kontejnerët.	Kamion ngarkues anësor i përshtatshëm për këtë lloj kontejnerësh.	Kërkohet kamion i veçantë për ngarkimin e tij. Zakonisht merret me një kamion skip (pa ngjeshje) Përdorimi i mundshëm i kamionëve ngjeshës me vëllim të madh
Numri i ngarkuesve të nevojshëm për ngarkim në makinat për grumbullimin e mbeturinave (RCV)	Minimumi 2 persona Nëse pranohen qeset plastike për blerje, kërkohen 3 persona.	Minimumi 2 persona, më mirë 3 persona	Minimumi 2 persona, nëse pjesërisht mbeturinat vendosen jashtë kontejnerëve më mirë të jenë 3.	Minimumi 1, për të kontrolluar kontejnerin. Nëse mbeturinat vendosen edhe jashtë kontejnerëve më mirë ta bëjnë 2 persona.	Nuk kërkohen ngarkues
Përgatitja e magazinimit / vendosjes së shportave / kontejnerëve	Nuk kërkohet	Nuk kërkohet për shporta, Euro kontejnerët kërkojnë terren të rrafshët ose pllakë të shtruar	Kontejnerët kërkojnë terren të rrafshët ose pllakë të shtruar	Terren i sheshtë, i asfaltuar ose i shkallëzuar është me përparësi	Terren i sheshtë, i asfaltuar ose i shkallëzuar është me përparësi

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Efikasiteti i ngarkimit	Në zonat e dendura, janë të mundshme efikasitete të larta ngarkimi. Në zonat e banimit familjar ka një efikasitet të ulët grumbullimi, veçanërisht nëse mbeturinat grumbullohen çdo ditë	Shporta: Në mënyrë të pavarur, 2 shporta mund të ngarkohen në të njëjtën kohë. Cikli i ngarkimit për 2 shporta është rreth 50 sekonda, pra deri në 720l. Zakonisht, shkalla e mbushjes së shportave është e ulët nëse ato mblihen çdo ditë, sepse ato ndodhen në zona banimi familjar. Kontejnerët: Cikli i ngarkimit rreth 50-60 sekonda për kontejner	Cikli i ngarkimit është rreth 50-80 sekonda për kontejner . Edhe nëse mblihen çdo ditë, lejon efikasitet të mirë të grumbullimit në zonat e banimit familjar, nëse 20 deri në 30 shtëpi janë të lidhura me të njëjtin kontejner.	Në varësi të madhësisë, cikli i ngarkimit është rreth 50-100 sekonda për kontejner,. Edhe nëse mblihen çdo ditë, lejon efikasitet të mirë të grumbullimit në zonat e banimit familjar, nëse 20 deri në 30 shtëpi janë të lidhura me të njëjtin kontejner.	Ngarkimi i kontejnerit zakonisht zgjat deri në 3 minuta. Efikasiteti i ulët i grumbullimit sepse kontejneri zakonisht transportohet dhe zbrazet në deponi (nuk ka ngjeshje të mbeurinave)
Kostot e kontejnerit	Nuk ka kosto për sistemin e grumbullimit, thasët sigurohen nga gjeneruesit e mbeturinave.	Investim 50-90 €/shportë; 350 €/kontejnerë nga plastika (1,100l) dhe 650 €/kontejnerë metalik (1,100l) Kostot duhet të mbulohen nga sistemi i grumbullimit	Investimi 350 €/kontejnerë nga plastika (1,100l) dhe 650 €/kontejnerë metalik (1,100l) Kostot duhet të mbulohen nga sistemi i grumbullimit	Investim 700 – 1,000 €/kontejner Kostot duhet të mbulohen nga sistemi i grumbullimit.	Investim 1,800 – 3,000 €/kontejner Kostot duhet të mbulohen nga sistemi i grumbullimit.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Përshtatshmëria për tarifën e lidhura me sasinë	I përshtatshëm për tarifën lidhur me volumnin për çdo familje, nëse aplikohet si sistem wesesh me parapagim. Në këtë rast do të mbledhen vetëm qeset me parapagim. Nëse jo, prezantohen qeset me parapagesë, është pothuajse e pamundur të identifikohet prodhuesi. Prandaj, herë pas here duhet të mbledhet çdo qese për të pastruar zonën.	I përshtatshëm për tarifën e vëllimit të lidhura me shtëpitë ose ndërtesat/hyrjet;	Jo i përshtatshëm.	Jo i përshtatshëm.	Jo i përshtatshëm.
Probleme të parashikueshme	Nëse mbeturinat komunale vendosen në anë e rrugës më shumë se 1 orë përpara grumbullimit, kafshët si macet dhe qentë mund të rrëmojnë qeset dhe të shpërndajnë mbeturinat. Mbledhja sipas planit po ashtu kufizon kohën e funksionimit të automjeteve grumbulluese, respektivisht do të kërkohet një numër më i madh i automjeteve.	Në ndërtesat shumëkatëshe, kujdestari i hyrjes në diskutim me banorët të vendosin për vendin ku i lënë mbeturinat. Probleme të mundshme lidhur me gjetjen e vendit të përshtatshëm për vendosjen e kontejnerëve në ndërtesat shumëkatëshe.	Pas ca kohësh rrotat thyhen dhe trupat e dëmtohen. Mbulesa shpesh mbyllet, mbeturinat vendosen krahas/në afërsi të kontejnerit.	Pas ca kohësh trupat e dëmtohen. Mbeturinat vendosen krahas/në afërsi të kontejnerit.	Trupat e dëmtohen. Erë e shtuar kundërmuese për shkak të frekuencës më të ulët të zbrazjes së kontejnerëve të tillë. Rritja e tendencës për t'u mbushur me mbeturina të gjelbra, të vëllimshme dhe të ndërtimit sesa me mbeturina shtëpiake

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Përfundim	Nuk rekomandohet për zbatim në të ardhmen	Ky sistem është i zbatueshëm nëse kushtet paraprake të ndërlidhura me tarifën të zbatohen. Sistem i rekomanduar për të dy zonat e banimit - shtëpi familjare dhe ndërtesa shumëkatëshe.	Të merret parasysh për zonat me ndërtesa shumëkatëshe në zonat urbane në rast se nuk mund të sigurohet vendi për shporta/kontejnerë individualë.	Me këtë sistem problemi me rrotat do të mund të zgjidhej. Nëse mbeturinat do të vendoseshin siç duhet në kontejnerë, sistemi madje mund të funksiononte vetëm me një ose edhe pa ngarkues. Sistemi kërkon investime më të larta për kamionët dhe kontejnerët, sesa sistemi 3 A. Prandaj nuk rekomandohet për periudhë afatshkurtër.	Nuk rekomandohet për zbatim në të ardhmen
-----------	---	--	--	---	---

Krahasimi i sistemeve të ndryshme të para-grumbullimit sjell rezultatin e mëposhtëm:

- Sistemet e para-grumbullimit të bazuara në qese plastike (tipi 1), pikat e grumbullimit rrugor me kontejnerë statik (tipi 3B) dhe kontejnerët skip (lloji 4) nuk konsiderohen për zbatim në të ardhmen.
- Në parim, sistemi aktual i grumbullimit me shporta individuale të plastikës (tipi 2) është i përshtatshëm për zonat me shtëpi familjare dhe gjithashtu është zbatuar në disa zona urbane në rajonin e projektit. Shportat e plastikës 240 l duket se janë më të përshtatshëm në krahasim me shportat plastike 120 l, duke pasur parasysh se aktualisht, shpesh, sasi të tjera mbeturinash hidhen në qese plastike pranë kontejnerëve. Gjithashtu, shportat 240 l do të mundësojnë uljen e frekuencës së mbledhjes së mbeturinave në krahasim me kontejnerët 120 l. Megjithatë, përdorimi paralel i shportave plastike me madhësi të ndryshme mund të merret në konsideratë dhe të mundësojë përshtatjen me madhësitë e ndryshme të familjeve. Shportat individuale do të jenë gjithashtu më të përshtatshëm në terma afatgjatë kur do të futet grumbullimi i ndaras i mbeturinave të riciklueshme dhe organike. Megjithatë, shërbimi i ofruar me shporta individuale do të ketë kosto më të lartë zbatimi për shkak të efikasitetit më të ulët të ngarkimit të automjeteve të grumbullimit në krahasim me kontejnerët 1.1 m³.
- Një sistem i bazuar në pikat e grumbullimit në rrugë meuro kontejnerë me rrota 1.1 m³ (tipi 3A) mund të jetë i përshtatshëm për të gjithë zonën e shërbimit. Nga pikëpamja tarifore, kontejnerët individualë për blloqe banimi, apo edhe të vendosura në hyrje të blloqeve të banimit mund të kenë përparësi në krahasim me sistemet e pikave të grumbullimit të rrugëve. Hapësira të tilla nuk janë ende të disponueshme dhe gjithashtu do të zvogëlojnë efikasitetin e grumbullimit, sepse këto vende ndoshta jo gjithmonë do të ishin pranë rrugës. Për ndërtesat shumëkatëshe, veçanërisht në Pejë, vendosja e kontejnerëve nëntokësor gjithashtu mund të jetë zgjidhje afatgjate.

Vendosja e kontejnerëve dhe vëllimi i kontejnerit

Për të arritur avantazhet e mësipërme të sistemit të rekomanduar të grumbullimit, ekzistojnë disa kërkesa, të cilat duhet të merren parasysh gjatë projektimit të numrit dhe vendosjes së kontejnerëve:

- Kontejnerët 1.1 m³ në zonat urbane duhet të vendosen në një numër dhe vend që të mbushen mesatarisht në 80 deri në 90% në momentin e zbrazjes (në varësi të frekuencës së caktuar të grumbullimit).
- Një rreze prej maksimumi 100 m njihet ndërkombëtarisht si një distancë, e cila përgjithësisht është e pranueshme nga qytetarët për të transportuar mbeturinat e tyre nga hyrja e ndërtesës e deri te pika e grumbullimit. Kjo do të thotë se në blloqe të mëdha banesash do të vendosen disa kontejnerë në një pikë grumbullimi.
- Vendi i pikë grumbullimit duhet të zgjidhet, në mënyrë që kamioni grumbullues të mund të hyjë lehtësisht në pikën e grumbullimit pa pasur nevojë për manovra të mëdha. Më e mira do të ishte t'i jenë në skaj të rrugës.
- Për të mundësuar trajtimin e lehtë dhe për të kursyer konsumimin e rrotave, vendndodhja e kontejnerit 1.1 m³ duhet të jetë e shtruar (pallakë) dhe të ketë një lidhje të nivelizuar me rrugën. Kjo ndihmon për rrotullimin e lehtë të kontejnerit në pjesën e pasme të kamionit grumbullues dhe përsëri në rivendosjen e tij. Nuk duhet të kërkohej asnjë manovrim i kamionit.
- Rrotat duhet të mbahen në gjendje të mirë dhe rrotat e thyera duhet të zëvendësohen menjëherë. Rrotat e thyera reduktojnë ndjeshëm shpejtësinë e grumbullimit dhe rrjedhimisht efikasitetin e grumbullimit.
- Përdoruesit shtëpiak ose të pronës duhet të kenë një vend të caktuar për shporta individuale plastike.
- Orari i grumbullimit duhet t'u komunikohet përdoruesve të shërbimit dhe ata duhet të kenë detyrimin që në ditën e grumbullimit të vendosin shportat skaj rrugës.

Frekuenca e grumbullimit së mbeturinave

Shërbimi për shportat individuale zakonisht ofrohet një herë në javë ose një herë në dy javë. Në të ardhmen, kur të fillojë grumbullimi ndaras i mbeturinave organike, mund të lejohet edhe frekuencë më e ulët e grumbullimit.

Për grumbullimin me kontejnerë 1.1 m³, është i mundur një minimizim i kostos së investimit në frekuencë më të lartë të servisimit si një kompensim i kostos së investimit dhe kostos operacionale; dmth sa më shpesh të zbrazen kontejnerët, aq më pak kërkohet numri i kontejnerëve, derisa numri më i madh i kontejnerëve kërkohet nëse ata zbrazen më rrallë.

Në përcaktimin e shpeshtësisë së grumbullimit, përdoren supozimet e mëposhtme:

- Frekuenca një herë në javë e grumbullimit të shportave individuale 120/240 l është e pranueshme.
- Shërbimi në zonat urbane me kontejnerët 1.1 m³ propozohet të jetë çdo të dytën ditë në mënyrë që të përshtatet me luhatjet e sasisë së mbeturinat ditore. Frekuenca më të ulëta të grumbullimit një herë në javë ose dy herë në javë janë të mundshme për kontejnerët individuale të caktuar për ndërtesa specifike.

Automjete për grumbullimin e mbeturinave

Automjetet e grumbullimit të mbeturinave me ngarkim të pasëm dhe ngjeshje do të përdoren për shërbimin e shportave plastike dhe të kontejnerëve 1.1 m³.

Vëllimi optimal i automjeteve grumbulluese që do të përdoren do të varet nga disa faktorë:

- distanca e transportit deri në deponi.
- qasja rrugore e disponueshëm tek kontejnerët dhe shportat individuale, duke pasur parasysh se automjetet me vëllim të madh nuk do të jenë të përshtatshme në rrugë të ngushta ose zona me qasje të vështirë.
- sasia e mbeturinave që do të grumbullohet.

Vëllimi i automjetit të përzgjedhur duhet të lejojë norma të larta shfrytëzimi mbi 85%.

Përdorimi i stacioneve të transferit do të ketë ndikim edhe në automjetet që do të përdoren duke marrë parasysh distancat më të shkurtra të transportit.

Për qëllime të përgatitjes së vlerësimeve të kostos janë marrë në konsideratë automjetet grumbulluese 16 m³ me ngjeshje. Automjetet e grumbullimit me volum më të vogël mund të përdoren për zona me qasje të vështirë dhe për distanca të shkurtra transporti.

6.3.3 Vlerësimet e kostos

Në bazë të të gjitha konsideratave të mësipërme, modelet e mëposhtme të grumbullimit janë përllogaritur:

- Grumbullimi i mbeturinave me kontejnerë 1.1 m³ për zonat urbane të komunës së Pejës, Istogut, Klinës dhe Deçanit;
- Mbledhja e mbeturinave me shporta individuale plastike për zonat rurale (dhe zonat me shtëpi familjare).

Llogaritjet e kostove të mbledhjes kryhen veçmas për zonat urbane dhe për zonat rurale në secilën komunë, duke marrë parasysh llojet e ndryshme të kontejnerëve dhe automjeteve të mbledhjes së mbeturinave të përdorura.

Supozimet e mëposhtme u bënë për llogaritjen e kostove të grumbullimit të mbeturinave:

- Numrat dhe kapacitetet e kontejnerëve dhe automjeteve të nevojshme grumbulluese korrespondojnë me sasi të mbeturinave të grumbulluara, të llogaritura në bazë të numrit të banorëve të shërbyer dhe

normave përkatëse të gjenerimit për frymë të mbeturinave në zonat urbane dhe rurale për vitin përkatës. Është marrë parasysh sasia e mbeturinave të grumbulluara ndaras.

- Densiteti i mbeturinave në kontejnerë 180 kg/m³.
- Shkalla mesatare e mbushjes së pranueshme të kontejnerëve është 80% për kontejnerët 1.1 m³ dhe 85% për shportat 240 l.
- Koeficienti i parregullsisë që përfaqëson raportin ndërmjet maksimumit dhe sasisë mesatare javore të mbeturinave është i barabartë me 1.3.
- Shpejtësia e pranueshme e udhëtimit të automjeteve për grumbullimin e mbeturinave është 35 km/orë.
- Shfrytëzimi 85% i ngarkesës nominale të mjeteve grumbulluese.
- 85% disponueshmëria e automjeteve grumbulluese.
- Kontejnerë rezervë për mirëmbajtje - 5%.
- Koha mesatare për ngritjen e kontejnerit 1.1 m³ është 1.0 minutë. Koha për zbrazjen e shportave të mbeturinave vlerësohet të jetë 0,67 minuta (40 sekonda).
- Distancat mesatare të udhëtimit midis deponisë dhe komunave të veçanta maten nga qendrat përkatëse të qytetit. Distanca e udhëtimit për zonat rurale është e pranueshme të jetë 10 km më e gjatë se për zonat urbane.
- Koha mesatare e shpenzuar për shkarkim në deponi do të jetë gjysmë ore; Koha e ndërmjetme midis udhëtimeve do të jetë gjithashtu gjysmë ore.
- Automjetet prej 16 m³ për grumbullimin e mbeturinave 16 me ngarkesë prej 8 tonë mbeturina për automjetet (korrespondon me 500 kg/m³ mbeturina të ngjeshura).
- Jetëgjatësia e pranueshme për kontejnerët dhe shportat është 7 vjet dhe 10 vjet për automjetet për grumbullimin e mbeturinave.
- Kontejnerët dhe automjetet ekzistuese nuk janë marrë parasysh dhe vlerësimet e kostove janë përgatitur për pajisje krejtësisht të reja.
- Kostot e pranueshme vjetore të mirëmbajtjes janë 4% e kostove të investimit për kontejnerët dhe 5% për automjetet.
- Kostot për administrimin e sistemit janë 10% e kostove direkte operacionale.
- Sigurimi i automjeteve grumbulluese dhe personelit – 1% e kostos së investimit.
- Shërbime jashtë orarit – 10% e kostove operacionale plus amortizimi vjetor.
- Kostot e punës llogariten për 46 javë pune për person, 5 ditë pune në javë dhe mesatarisht 5% pushim mjekësor.

Tabela e mëposhtme paraqet kostot për njësi për grumbullimin e mbeturinave të përziera të supozuara përqëllimin e analizës së opsioneve.

Tabela 44 Kostot për njësi për kontejnerët dhe automjetet për grumbullimin e mbeturinave

Pajisjet	Kapaciteti, m ³	Qëllimi	Çmimi për njësi, €
Kontejnerë (metal)	1.1	Shpie drejt sistemit të grumbullimit	650
Shporta	0.24	Grumbullimi derë më derë	80
Kamionë	16	Si për shportat individuale ashtu edhe për kontejnerët 1.1 m ³	140,000

Projeksionet për numrin e nevojshëm të kontejnerëve dhe mjeteve grumbulluese dhe vlerësimet e kostove për grumbullimin e mbeturinave komunale janë paraqitur në tabelat e mëposhtme.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 45 Numri i nevojshëm i kontejnerëve dhe automjeteve grumbulluese

Parametri	Pejë	Istog ¹⁵	Klinë	Deçan ¹⁶	Junik ¹⁷
Kontejnerë 1.1 m³ të instaluar	763	54	40	24	-
Kontejnerë 1.1 m³ për t'u blerë	801	57	42	25	-
Shporta 240 l të instaluar	12,307	6,743	4,439	4,315	584
Shporta 240 l të blera	12,922	7,080	4,661	4,531	613
Automjete grumbullimi 16 m³ që operojnë në zona urbane	3.8	0.2	0.2	0.1	-
Automjete grumbullimi 16 m³ që operojnë në zona rurale	7.6	3.3	3.9	2.1	0.3
Automjete grumbullimi 16 m³ të blera	12	4	5	3	-

Kostot e investimit dhe ato operacionale për grumbullimin e mbeturinave të përziera komunale janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 46 Vlerësimet e kostos për grumbullimin e mbeturinave të përziera komunale

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Kostoja e investimit					
Kontejnerë/shporta, mijë €	1,555	603	400	379	49
Automjete, mijë €	1,680	490	700	434	42 ¹⁸
Kostot O&M, mijë €	1,218	409	415	233	26
Kostot totale vjetore, mijë €	1,612	548	546	330	37
Sasitë e grumbulluara, tonë	32,042	9,919	6,620	6,134	720
Kostoja vjetore për njësi, € / tonë e mbledhur	50.3	55.2	82.5	53.8	51.6
Kostot mesatare rritëse ¹⁹ , € / tonë të gjeneruar	31.02	35.38	52.13	34.66	32.57

¹⁵Llogaritjet e paraqitura për rastin e stacionit të transferit

¹⁶Llogaritjet e paraqitura për rastin e stacionit të transferit

¹⁷Llogaritjet e paraqitura për rastin e stacionit të transferit

¹⁸Pjesa e mjetit të grumbullimit

¹⁹Ulja e kostos për njësi për periudhën 2025-2035, norma e uljes 5%.

Kostot operacionale dhe të mirëmbajtjes (O&M) përfshijnë kostot për personelin, karburantin, vajin dhe kostot e mirëmbajtjes për pajisjet. Kostot vjetore përfshijnë kostot O&M dhe kostot për amortizimin vjetor të kontejnerëve dhe të automjeteve.

Kostot më të ulëta të grumbullimit për ton mbeturina të gjeneruara/grumbulluara janë vlerësuar për komunën e Pejës për shkak të distancës më të shkurtër deri në deponinë rajonale dhe sasive më të mëdha të mbeturinave. Kostot në komunat e Istogut, Deçanit dhe Junikut janë më të ulëta se kostot e Klinës për shkak të stacioneve të transferit dhe distancave më të shkurtra të transportit (shih seksionin vijues).

6.4 Transporti dhe transferimi i mbeturinave

6.4.1 Situata aktuale

Asnjë stacion transferimi nuk është në përdorim në ZMM. Një lokacion në Istog fillimisht ishte paraparë të përdorej si stacion transferimi por përfundoi duke u përdorur përkohësisht si deponi.

6.4.2 Llojet e stacioneve të transferit

Stacionet e transferit (ST) justifikohen kur kostoja e transportit direkt të mbeturinave nga pika e gjenerimit në një deponi është më e madhe se kostoja e transportit të mbeturinave nga burimi i gjenerimit në një pikë ku mbeturinat transferohen në një kontejner më të madh dhe më pas transportohen në një deponi. Përshtatshmëria ekonomike e stacioneve të transferit ndikohet nga disa faktorë: (i) distancat; (ii) sasi të mbeturinave; (iii) kushtet e rrugës dhe topografia; (iv) densiteti i ulët në zonat e shërbimit; dhe (v) teknologjia e transferimit.

Llojet e stacioneve të transferit

Për sa i përket teknologjisë së transferimit, stacionet e transferit mund të ndahen kryesisht në tre lloje:

- Stacion transferimi me ngjeshje
- Stacion transferimi pa ngjeshje
- Transferimi i mbeturinave nga një kamion i vogël në një më të madh

Stacionet e transferit pa ngjeshje përdoren kur distancat nuk janë të mëdha dhe atëherë kur kostot më të larta të investimit në stacionet e transferit me ngjeshje nuk mund të justifikohen. Me distanca më të mëdha kostot operacionale të ST pa ngjeshje bëhen më të larta në krahasim me ato të ST me ngjeshje. Zgjedhja e ST është në fakt një kompromis midis kostove investive dhe operacionale.

Stacionet e transferit me ngjeshje

Qëllimi i stacioneve të transferit me ngjeshje është rritja e densitetit të mbeturinave dhe rrjedhimisht e sasive të mbeturinave që transportohen në një drejtim. Siç tregohet në figurën më poshtë, stacione të tilla transferi janë të pajisura me një rampë me pikë shkarkimi, bunker pritës (me rreth 45 m³), pajisje ngjeshëse, kontejnerë të mëdhenj të transportueshëm (midis 27 m³ dhe 32 m³), sistem kangjellash për zhvendosjen e kontejnerëve dhe automjete për transport në distanca të gjata.

Pajisjet e stacioneve të tilla të transferit janë projektuar për të minimizuar kohën e ngarkimit nga kamionët grumbullues dhe për të minimizuar kohën e ngjeshjes së mbeturinave. Gjithashtu është instaluar një sistem kangjellash automatike për zhvendosjen e kontejnerëve për të zvogëluar kohën operative. Ndërsa një automjet transporti për distanca të gjata është duke u ngarkuar me një kontejner të plotë, një kontejner tjetër mund të mbledhë mbeturina të reja.

Pajisja statike e ngjeshjes mund të zëvendësohet me kontejnerë të mëdhenj të transportueshëm vetngjeshës, midis 25 dhe 32 m³, të aftë për të ruajtur midis 15 dhe 19 tonë.

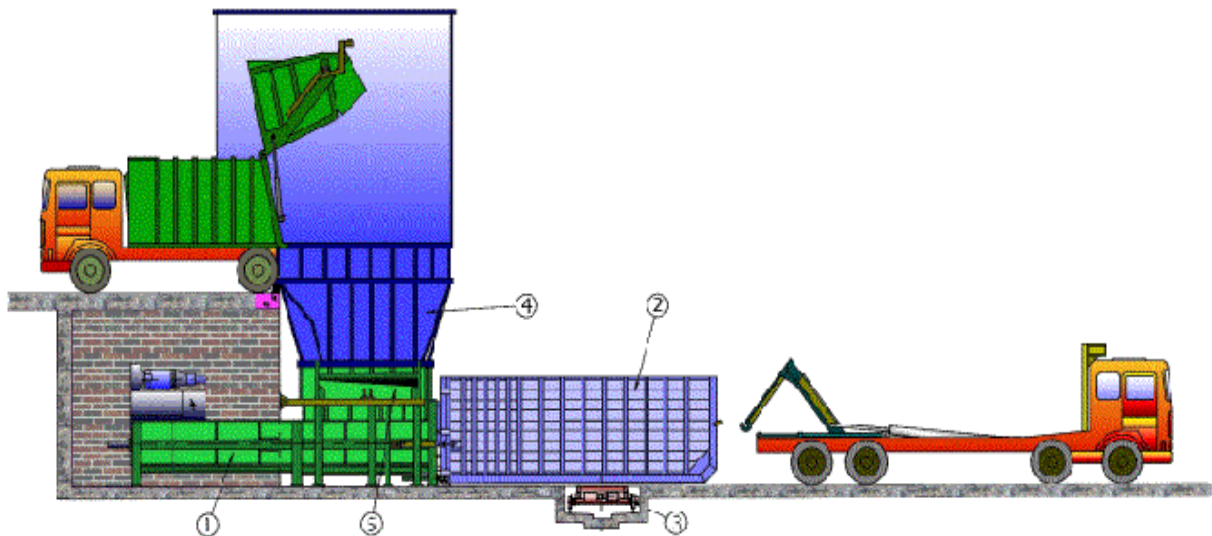

Figura 18 Stacioni i transferi me ngjeshje

Stacione transferi pa ngjeshje

Në shumicën e rasteve ky stacion transferi përdor kontejnerë të hapur, siç tregohet në foton më poshtë, ku mbeturinat shkarkohen direkt nga kamioni grumbullues. Në vend të kontejnerëve, mbeturinat mund të shkarkohen në rimorkio. Në fakt automjetet e transportit mund të marrin dy, madje edhe tre rimorkio, në varësi të topografisë dhe rregulloreve të ngarkesës të vendeve përkatëse.

Në varësi të raportit të ngjeshjes së mbeturinave hyrëse, një konteiner prej 35 m³ mund të transportojë nga 4 deri në 10 tonë.

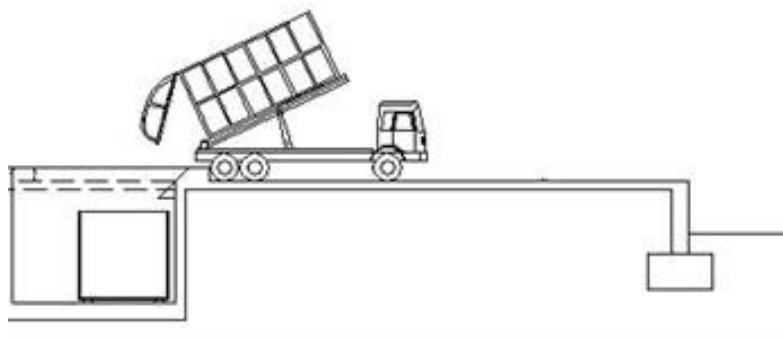

Figura 19 Stacione transferi pa ngjeshje

6.4.3 Opsionet për transportin e mbeturinave

Alternativat e mëposhtme janë analizuar për transferimin e mbeturinave:

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

- Alternativa 1: Krijimi i 3 stacioneve të transferit pa ngjeshje në komunat Istog , Klinë dhe Deçan²⁰. Në këtë rast do të përdoren kontejnerë të hapur me rrotullim prej 30 m³. Do të përdoret një mjet transporti me rimorkio që lejon transportimin e dy kontejnerëve me rrotullim për çdo udhëtim.
- Alternativa 2: Krijimi i 3 stacioneve të transferimit me ngjeshje stacionare në komunat e Istogut dhe Deçanit.

Të dyja opsionet janë krahasuar me transportin e drejtpërdrejtë të mbeturinave në deponinë rajonale.

6.4.4 Krahasimi i kostos së opsioneve

Tabela e mëposhtme përmbledh krahasimin e kostove të opsioneve të ndryshme.

Tabela 47 Krahasimi i alternativave për transferimin e mbeturinave²¹

Parametri	Njësia	Istog		Deçan		Klinë
		me ngjeshje	pa ngjeshje	me ngjeshje	pa ngjeshje	pa ngjeshje
Mbeturinat e transferuara	ton	9,700	9,700	6,700	6,700	6,500
Distanca nga deponia	km	36	36	27	27	20
Sasia mesatare e mbeturinave për udhëtim	ton	17.1	17.5	17.1	17.5	17.5
Numri i udhëtimeve në ditë	Jo	3	3	3	3	3
Kosotot e investimit në stacionin e transferit	mijë €	571.2	267.7	603.1	302.4	302.4
Numri i kërkuar i mjeteve të transportit		1 (0.5)	1 (0.5)	1 (0.4)	1 (0.4)	1 (0.4)
Kosotot e investimit - automjetet e transportit	mijë €	119.0	142.8	119.0	142.8	142.8
Kosotot operacionale - stacioni i transferit	mijë €	88.5	48.3	85.9	46.0	46.0
Kosotot operacionale të transportit	mijë €	83.6	88.5	72.8	77.4	74.1
Kosotot totale vjetore	mijë €	233.4	168.1	222.5	157.7	154.4
Kosotot për ton mbeturina të transferuara	€/ton	24.21	17.44	35.21	23.79	24.00

²⁰ Stacioni i transferit në komunën e Deçanit është paraparë t'i shërbejë edhe komunës së Junikut

²¹ Llogaritjet e përgatitura për operacion me një turn, 7 ditë në javë

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Krahasimi i alternativave bazohet në kostot e zbritura për njësi për ton mbeturina të gjeneruara gjatë periudhës së planifikimit 2025 – 2035.

Tabela 48 Krahasimi i kostove të zbritura për njësi për grumbullimin dhe transferimin e mbeturinave për ton të mbeturinave të gjeneruara, €/ton

Parametri	Istog			Deçan			Klinë	
	me ngjeshje	pa ngjeshje	transport direkt	me ngjeshje	pa ngjeshje	transport direkt	pa ngjeshje	transport direkt
Mbledhja e mbeturinave								
Kostot e investimit	10.33	10.33	13.68	11.66	11.66	15.78	12.56	14.49
Kostot operacionale	25.05	25.05	39.98	23.00	23.00	37.28	25.19	37.64
<i>Grumbullimi total</i>	<i>35.38</i>	<i>35.38</i>	<i>53.67</i>	<i>34.66</i>	<i>34.66</i>	<i>53.06</i>	<i>37.75</i>	<i>52.13</i>
Transferimi i mbeturinave								
Kostot e investimit	5.80	2.72	-	7.48	4.23	-	4.82	-
Kostot operacionale	11.52	8.57	-	13.08	9.85	-	10.36	-
<i>Transferimi total</i>	<i>17.32</i>	<i>11.29</i>	<i>-</i>	<i>20.56</i>	<i>14.08</i>	<i>-</i>	<i>15.18</i>	<i>-</i>
Kostot totale	52.70	46.67	53.67	55.22	48.75	53.06	52.93	52.13

Analiza tregon se stacionet e transferit pa ngjeshje kanë kosto më të ulëta zbatimi për ton për komunat e Istogut dhe Deçanit, ndërsa transporti direkt ka kosto më të ulët për komunën e Klinës.

Stacioni i transferit me ngjeshje po ashtu ka kosto më të ulët për komunën e Istogut në krahasim me transportin direkt.

Megjithatë, të gjitha alternativat e konsideruara kanë kosto të krahasueshme për ton dhe vendimi përfundimtar do të varet nga konsiderata të tjera si vullneti politik i komunave, disponueshmëria e financimit të investimeve (granteve) dhe disponueshmëria e vendeve të përshtatshme për vendndodhjen e stacioneve të transferit.

Duhet të theksohet gjithashtu se stacionet e transferit mund të kombinohen me oborret e riciklimit që janë planifikuar së fundmi për komunat e Istogut, Deçanit dhe Klinës (shih seksionin 3.9.3) që do të rezultojë në uljen e kostos së përgjithshme të implementimit.

Vendndodhja optimale e stacioneve të transferit duhet të jetë afër vendbanimit kryesor të komunës respektive dhe në drejtim të rrugës për në deponinë rajonale.

Duke konsideruar se komuna e Istogut ka vështirësi në identifikimin e vendndodhjes së duhur për stacionin e transferit, një zgjidhje alternative do të jetë përdorimi i automjeteve mobile/satelit të grumbullimit, ose ringarkimi në kontejnerë shtypës siç tregohet në figurën më poshtë.

Figura 20 Ringarkimi nga automjeti mobil/satelitor (majtas) dhe ringarkimi në kontejnerin me ngjeshje (djathtas)

Në rastin e automjeteve të grumbullimit satelitor, grumbullimi në zonat me qasje të vështirë kryhet me automjete të vogla grumbulluese (6-8 m³) me ose pa ngjeshje, dhe më pas ringarkohet drejtpërdrejt në një automjet më të madh grumbullues mbeturinash (21–28 m³).

Zgjidhja me kontejnerë me ngjeshje do të mund të zbatohet vetëm për një pjesë të komunës së Istogut duke supozuar se një kontejner i tillë do të mund të instalohej në të ardhmen në Oborrin e Riciklimit (OR).

6.5 Grumbullimi ndaras e mbeturinave

6.5.1 Gjendja aktuale

Grumbullimi ndaras i mbeturinave të materialeve të riciklueshme nuk është i organizuar në asnjërën nga pesë komunat. Nga komunat është planifikuar që kjo të fillojë nga viti 2025 e në vazhdim.

6.5.2 Pajisjet për magazinimin e mbeturinave dhe sistemet për grumbullimin ndaras të mbeturinave

Faktorët që luajnë rol në përzgjedhjen e një sistemi për grumbullimi veç e veç ndërlidhen me sistemin ekzistues të grumbullimit të mbeturinave, i cili lidhet me pranueshmërinë e publikut, sistemin tarifor në fuqi dhe praninë e sektorit informal në grumbullimin e mbeturinave. Pranueshmëria publike është një nga parakushtet për krijimin e një sistemi efikas për grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme.

Në thelb, ekzistojnë dy forma kryesore të grumbullimit - grumbullimi derë më derë dhe sistemi i sjelljes së mbeturinave në vendin e caktuar. Të dy këto sisteme përdoren aktualisht në ZMM për grumbullimin e mbeturinave të përziera shtëpiake.

Figura 22. Shembuj të kontejnerëve që përdoren zakonisht për grumbullimin derë më derë (majtas) dhe për të sjellë mbeturinat te vendi i caktuar (djathtas)

Grumbullimi derë më derë, i quajtur edhe grumbullimi buzë bordurave, nënkupton caktimin e kontejnerëve (ose qeseve) individuale familjeve për ndarjen në burim të fraksioneve specifike të mbeturinave. Materialet e riciklueshme zakonisht mbledhen në shporta me rrota ose qese plastike, të përcaktuara posaçërisht për përmbajtjen, bazuar në frekuencën e caktuar të grumbullimit. Vëllimet e zakonshme të shportave që përdoren për grumbullim të ndaras janë 120, 240 dhe 360 litra, të cilat do të kenë një ndikim të drejtpërdrejtë në frekuencën e grumbullimit. Mbledhja skaj rrugës është veçanërisht e përshtatshme për familjet që jetojnë në shtëpi individuale.

Sistemi i sjelljes së mbeturinave te vendi i caktuar, përbëhet nga pika kontenerësh, duke shërbyer një mori familjesh. Sistemi përdoret zakonisht si për grumbullimin e ndaras ashtu edhe për mbeturinat e përziera. Kontejnerët vendosen anës së rrugës publike, në qendra komunitare, parkingje supermarketesh dhe vende të tjera ku gjeneruesit e mbeturinave sjellin aty materialet e ndara ndaras.

Lloji standard i Euro kontejnerëve me rrota

Kamionët standard për kontejnerët me rrota

Lloji Igloo i kontejnerëve të stacionuar

Kamionët e specializuar për kontejnerët e llojit Igloo

Figure 21. Lloje të ndryshme të sistemeve për sjelljen e mbeturinave

Sistemi përdoret më së shpeshti për mbeturina të ambalazhit, veçanërisht për qelq dhe karton, dhe shpesh financohet përmes mekanizmit PZP. Kontejnerët e përdorur zakonisht janë paraqitur në figurën më lart.

Siç shihet nga figura e mësipërme, përparësia kryesore e kontejnerëve me rrota është se ata mund të zbrazen nga kamionët me ngarkesë nga pas, që zakonisht përdoren në Kosovë për grumbullimin e përgjithshëm të mbeturinave. Këta kontejnerë kanë një vëllim prej 1,100 litrash. Kontejnerët e tipit Igloo janë me pozicion statik dhe mund të blihen në madhësi të ndryshme – nga 1 m³ deri në 5 m³. Sistemi me kontejnerë Igloo zakonisht është i përshtatshëm për të mbuluar mbledhjen e qelqit.

6.5.3 Opsionet për grumbullimin ndaras të mbeturinave

Sasitë e mbeturinave të grumbulluara ndaras llogariten bazuar në supozimet për numrin e banorëve që ju ofrohet shërbimi dhe normat e që arrihen për fraksione të ndryshme të riciklueshme.

Është e pranueshme se grumbullimi ndaras të fillojë me ofrimin e shërbimeve për 100% të banorëve që jetojnë në zonat urbane dhe për 80% të banorëve që jetojnë në zonat rurale. Numri total i banorëve të përfshirë në grumbullim ndaras të mbeturinave është paraqitur në figurën e mëposhtme.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

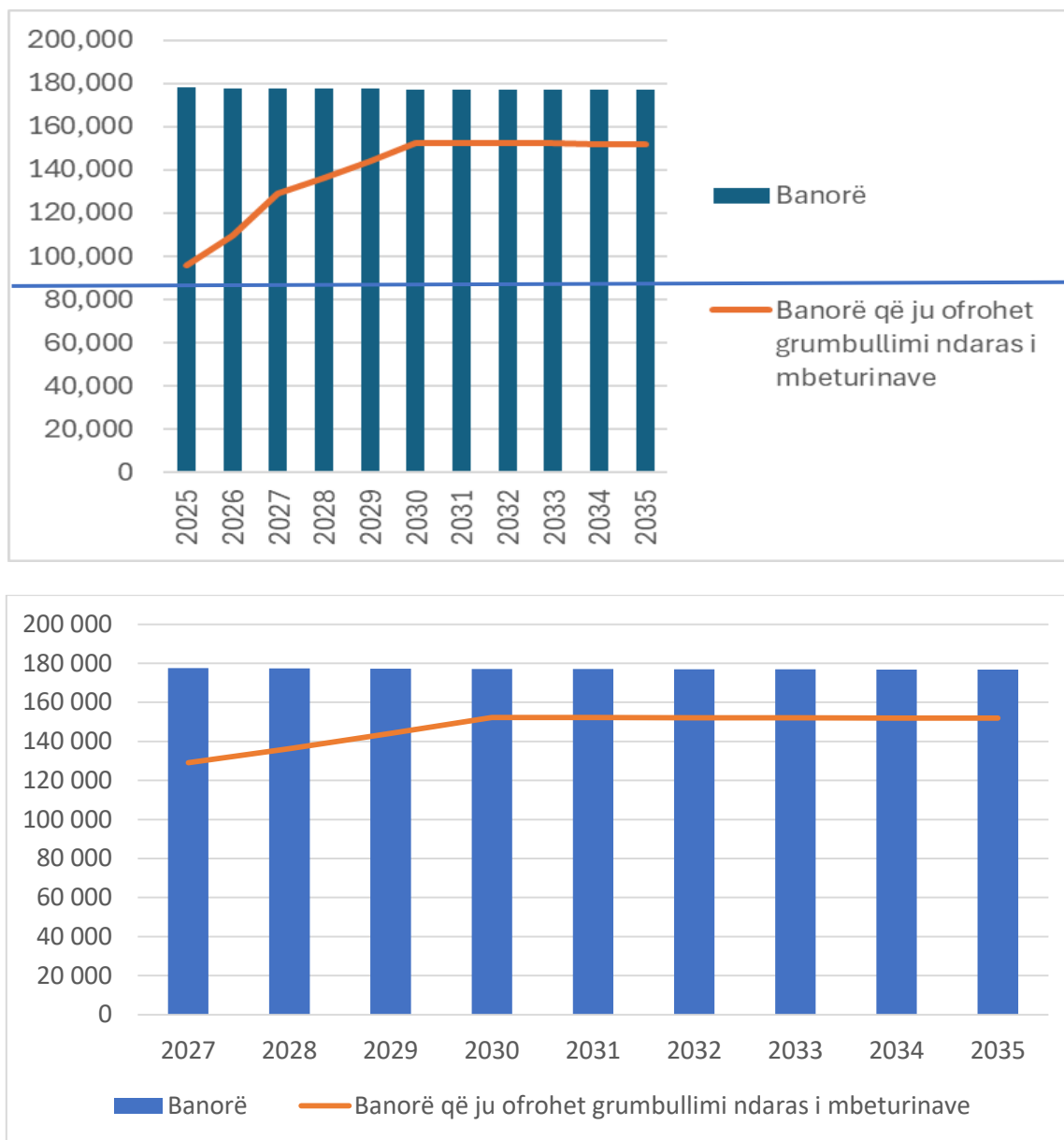

Figura 22 Banorët të cilëve u ofrohen shërbime të grumbullimit ndaras të mbeturinave

Shkalla e arritjes për fraksionin përkatës të mbeturinave pranohet të jetë në nivelin minimal në vitin e parë kur fillon grumbullimi ndaras i mbeturinave dhe më pas rritet me 5% derisa të arrihet niveli maksimal i arritjes (shih tabelën më poshtë).

Tabela 49 Normat e supozuara të arritjes për fraksione të ndryshme të mbeturinave të riciklueshme

Fraksioni i mbeturinave	Shkalla e arritjes	
	Minimumi	Maksimumi
Tetrapak	10%	20%
Letër / karton	50%	85%

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Plastikë	40%	70%
Qelq	60%	90%
Metale	40%	60%

Për të përcaktuar pajisjet e nevojshme për grumbullimin ndaras të mbeturinave, janë përdorur supozimet e mëposhtme:

- Numrat dhe kapacitetet e kontejnerëve dhe mjeteve të nevojshme grumbulluese korrespondojnë me sasi të mbeturinave të grumbulluara, të përlogaritura sipas numrit të banorëve të shërbyer dhe normave për frymë të grumbullimit të mbeturinave të riciklueshme në zonat urbane dhe rurale për vitin përkatës;
- Densiteti i materialeve në kontejnerë supozohet të jetë: 0,125 ton/m³ për letër dhe karton; 0,030 ton/m³ për plastikë; 0,150 ton/m³ për metalet; 0,300 ton/m³ për qelqin dhe 0,240 ton/m³ për mbeturinën e papastërta që mbesin nga mbeturinat e grumbulluara ndaras;
- Mbeturina të papastërta në kontejnerët e grumbullimit ndaras supozohet të jenë 15% e materialeve me vlerë.
- Mbushja mesatare e kontejnerit supozohet të jetë 80% e kapacitetit;
- Numri i kontejnerëve është përlogaritur duke supozuar 5% si rezervë;
- Koha për ngritjen/zbrazen e një shporte prej 240 l supozohet të jetë 40 sekonda, ndërsa koha për ngritjen/zbrazen e kontejnerit 1.5 m³ për qelq është e pranueshme të jetë mesatarisht 4 minuta (përfshirë kohën e udhëtimit deri tek kontejneri tjetër).
- Shpejtësia e lëvizjes së kamionëve grumbullues deri në objektin e klasifikimit supozohet të jetë 35 km/orë;
- Kostot e mirëmbajtjes për kamionët vlerësohen të jenë 5% të kostove të investimit;
- Kostot vjetore të mirëmbajtjes për kontejnerët janë të pranueshme të jenë 2% e kostos së investimit;
- Frekuenca e grumbullimit do të jetë 52 herë në vit për kontejnerët për letër dhe karton dhe plastikë (ose kontejnerët e thatë) dhe 12 herë në vit për kontejnerët për qelqin;
- 85% supozohet të jetë shfrytëzimi i ngarkesës nominale të automjeteve grumbulluese dhe 85% disponueshmëria kur përcaktohet numri i nevojshëm i automjeteve grumbulluese;
- Jetëgjatësia për kontejnerët dhe shportat është e pranueshme të jetë 7 vjet dhe 10 vjet për makinat për grumbullimin e mbeturinave;
- Kostot për njësi prej 900 €/copë janë përdorur për kontejnerin Igloo 1,5 m³, 80 €/copë janë përdorur për shportat plastike 240 l dhe 140,000 €/copë për automjetet e grumbullimi prej 16,0 m³. Kostot për mekanizmin e të kontejnerëve nuk janë marrë parasysh;
- Distancat mesatare të udhëtimit ndërmjet komunave dhe objekteve të klasifikimit është matur në drejtim qendres përkatëse të qytetit. Supozohet se objekti i klasifikimit do të jetë i pozicionuar në deponinë rajonale;
- Koha mesatare e shpenzuar për shkarkim në vendin e klasifikimit do të jetë gjysmë ore. Koha ndërmjet udhëtimeve do të jetë gjithashtu gjysmë ore;
- Kostot e punës llogariten për 46 javë pune për person, 5 ditë pune në javë dhe mesatarisht 5% pushim mjekësor mesatarisht;
- Kostot për ndërgjegjësimin e publikut llogariten në masën 10% të kostos vjetore;
- Kostot për administrimin e sistemit supozohet të jenë 10% e kostos direkte operacionale.

6.5.4 Krahasimi i kostos së opsioneve

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela e mëposhtme paraqet dy opsionet me informacion mbi sasi të mbeturinave të mbledhura ndaras, pajisjet e nevojshme, kostot e vlerësuara investuese dhe operacionale.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 50Krahasimi i alternativave për grumbullimin bdasar të mbeturinave të riciklueshme

Parametri	Pejë		Istog		Klinë		Deçan		Junik
	Igloo 3x1,5 m³	Shporta 240 l	Igloo 3x1,5 m³	Shporta 240 l	Igloo 3x1,5 m³	Shporta 240 l	Igloo 3x1,5 m³	Shporta 240 l	Shporta 240 l
Mbeturinat e mbledhura ndaras (2030)	10,065	10,065	2,670	2,670	1,797	1,797	1,616	1,616	189
Kërkohen kontejnerë të veçantë grumbullimi: ²²									
Shporta individuale 240 l	-	16,207	-	4,529	-	6,589	-	5,972	711
Igloo 1.5 m³ për letër dhe karton	799	-	217	-	145	-	133	-	-
Igloo 1.5 m³ për plastikë dhe metale	799	-	217	-	145	-	133	-	-
Igloo 1.5 m³ për xhami	509	239	94	94	64	64	55	55	5
Kërkohen automjete për grumbullimin e mbeturinave	6.9	4.4	2.3	1.9	1.5	0.8	1.4	0.9	0.2
Automjetet e koleksionit që do të blihen	9.0	6.0	4.0	3.0	2.0	1.0	2.0	1.0	0.3 ²³
Investimet, mijë € ²⁴	3,492.8	2,342.0	1,208.7	777.2	691.1	754.0	659.3	693.6	106.4
Amortizimi, mijë €	429.7	302.2	142.6	97.8	83.7	101.7	79.2	93.1	13.4
Kostot operacionale, mijë € ²⁵	807.3	507.9	280.2	233.2	159.6	120.9	157.6	119.6	25.8
Ulja e kosos për njësi për ton të gjeneruar, €/ ton	26.1	16.88	27.60	22.40	26.25	23.75	25.19	24.50	32.80

²²Numrat i referohen kontejnerëve të instaluar në vitin 2030 kur sistemi është plotësisht funksional. Numri i kontejnerëve dhe automjeteve të kërkuara rritet me numrin e banorëve të shërbyer dhe me sasinë e grumbulluar

²³Përdorimi i përbashkët i automjeteve grumbulluese

²⁴Kostot e paraqitura përfshijnë investimet deri në vitin 2030

²⁵Për vitin 2030

Sistemi i veçantë i grumbullimit i bazuar në shporta plastike individuale për mbeturina të përziera të riciklueshme dheai i kontejnerëve Igloo për grumbullimin e ambalazheve prej qelqi rekomandohet për zbatim në të ardhmen. Sistemi për grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme duhet të krijohet bazuar në parimin PZP. Për mbeturinat komunale, PZP do të duhet të mbulojë të gjitha mbeturinat e ambalazhit. Pritet që skema(t) e PZP për mbeturinat e ambalazhit të bëhen funksionale në vitin 2026. Pasi të vendosen skemat PZP, komunat do të duhet të bashkëpunojnë me Organizatën e Përgjegjësisë së Prodhuesit (OPP) në ngritjen e sistemeve të veçanta të grumbullimit të mbeturinave në territoret e tyre. Skemat PZP do të jenë përgjegjëse për mbulimin e kostove të sistemit për grumbullimin veç e veç të mbeturinave. Përkatesisht, të hyrat nga shitja e lëndëve të riciklueshme do t'i takojnë OPP-së.

Përgjegjësia e Zgjeruar e Prodhuesit për mbeturinat e ambalazhit

Për të forcuar parandalimin, ripërdorimin, riciklimin dhe rikuperimin e mbeturinave, vendet mund të marrin masa legjislative ose jo legjislative për të siguruar që çdo person fizik ose juridik që zhvillon, prodhon, përpunon, trajton, shet ose importon produkte në mënyrë profesionale (prodhuesi i produktit) ka përgjegjësi të zgjeruar të prodhuesit. Masa të tilla mund të përfshijnë pranimin e produkteve të kthyer dhe të mbeturinave që mbeten pasi ato produkte janë përdorur, si dhe menaxhimin e mëpasshëm të mbeturinave dhe përgjegjësinë financiare për aktivitete të tilla. Masat gjithashtu mund të nxisin dizajnimin e produkteve me qëllim që të reduktohen ndikimet e tyre mjedisore dhe gjenerimi i mbeturinave gjatë prodhimit dhe përdorimit pasues të produkteve. Masa të tilla mund të nxisin zhvillimin, prodhimin dhe marketingun e produkteve që janë të përshtatshme për përdorim të shumëfishtë, që janë teknikisht të qëndrueshme dhe që, pasi janë bërë mbeturinë, janë të përshtatshme për rikuperim të duhur e të sigurt dhe për deponim në pajtueshmëri me mjedisin.

Mbeturinat e ambalazhimit paraqesin një pjesë të konsiderueshme të fraksioneve të mbeturinave të riciklueshme që ndodhen në mbeturinat komunale.

Skemat e Përgjegjësisë së Prodhuesit (ose PZP) konsiderohen si një mjet kryesor zbatimi për krijimin e një sistemi të grumbullimit dhe riciklimit të mbeturinave të ambalazhit për të garantuar arritjen e objektivave siç parashihen në Strategjinë e re të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave në Kosovë.

“Skemat e Përgjegjësisë së Prodhuesit” (SPP) në fushën e ambalazhit dhe mbeturinave të ambalazhit mund të përkufizohet si: 'Prodhuesit, shpërndarësit dhe importuesit e ambalazheve dhe mallrave të paketuara janë përgjegjës për grumbullimin dhe rikuperimin e mbeturinave të ambalazhit rezultojnë prej tyre.'

Krijimi i skemës PZP për mbeturinat e ambalazhit ka këto objektivat kryesore:

- Të garantojë arritjen e objektivave të riciklimit dhe rikuperimit të përcaktuara në politikën/legjislacionin shtetëror.
- Të ofrojë rrjedha financiare shtesë dhe stimuj për grumbullim ndaras, klasifikim dhe riciklim.
- Të shmang ndërprerjet e përkohshme në proceset e grumbullimit në rast të tendencave negative të çmimeve të mbeturinave të riciklueshme.
- Të përfshijë çështjet e parandalimit, ripërdorimit dhe riciklimit të mbeturinave në dizajnimin e produktit.

Krijimi i një skeme të përgjegjësisë së prodhuesit për t'u marrë me mbeturinat e ambalazhit supozon se industria do të jetë përgjegjëse për financimin dhe organizimin e grumbullimit ndaras dhe klasifikimin e mbeturinave të ambalazhit. Për këtë qëllim kompanitë që vendosin mallra të ambalazhuara në tregun e Kosovës duhet të themelojnë një ose disa Organizata të Përgjegjësisë së Prodhuesit (OPP) për të zbatuar obligimet e tyre dhe për të paguar tarifat. OPP do të ketë obligim për të nënshkruar kontrata me komunat për organizimin e grumbullimit ndaras dhe riciklimit të mbeturinave të ambalazhit dhe financimin e kostove përkatese. Modalitetet e sakta të zbatimit do të përcaktohen në legjislacionin shtetëror.

6.6 Riciklimi dhe rikuperimi i mbeturinave

6.6.1 Gjendja aktuale

ZMM-ve ju mungojnë objektet formale për trajtimin e fraksionet e ndryshme të mbeturinave që gjenerohen në rajon. Ky është një nga faktorët kryesorë kufizues për trajtimin e duhur të mbeturinave në ZMM.

Seksionet e mëposhtme shqyrtojnë teknologjitë dhe zgjidhjet teknike të mundshme për klasifikimin e fraksioneve të mbledhura ndaras dhe mbeturinave të përziera, kompostimin e mbeturinave të gjelbërta/kopshtit, trajtimin e mbeturinave organike të mbledhura ndaras si dhe trajtimin e mbeturinave të përziera komunale.

6.6.2 Teknologjitë për klasifikimin e mbeturinave

Klasifikimi i mbeturinave komunale dhe përgatitja për riciklim, në thelb, mund të zbatohet në dy mënyra:

- Ndarja e lëndëve të riciklueshme nga mbeturinat e përziera komunale të grumbulluara në stacionin e seleksionimit dmth e gjithë fraksionet e mbeturinave komunale i nënshtrohet klasifikimit;
- Ndarja e materialeve të riciklueshme në stacionin e klasifikimit nga fraksionet e mbeturinave të grumbulluara ndaras, p.sh. mbeturinat e përziera të grumbulluara nuk i nënshtrohet ndarjes së mëtejshme.

Tabela e mëposhtme paraqet avantazhet dhe disavantazhet e këtyre dy alternativave.

Tabela 51 Avantazhet dhe disavantazhet e alternativave të klasifikimit

Alternativa	Avantazhet kryesore	Disavantazhet kryesore
Objektet e klasifikimit për mbeturinat e përziera inerte	• Nuk kërkon kosto shtesë grumbullimi dhe ndryshim praktike • Fleksibilitet në klasifikimin e një numri më të madh të materialeve në varësi të potencialit të tregut • Fleksibilitet për ta përshtatur potencialisht me teknologjinë e trajtimit mekanik-biologjik (TMB)	• Materialet e riciklueshme janë të kontaminuara, me më pak vlerë, letra dhe kartoni vështirë se mund të riciklohen • Kosto më të larta investimi • I kufizuar për sa i përket rikuperimit të burimeve (midis 5 dhe 10% të sasive totale të mbeturinave) • Nuk çon në zhvillimin e sistemit të riciklimit dhe nuk ndryshon sjelljen e konsumatorit
Stacion klasifikimi për materialet e riciklueshme të mbledhura ndaras	• Kosto më të ulëta investimi • Materiale të riciklueshme më të pastra me vlerë më të lartë tregu. • Siguron zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të riciklimit dhe rritjen e përfshirjes së publikut	• Kosto më të ulëta të zbatimit ; por të kombinuara me përpjekjet më të larta të grumbullimit çojnë në kosto të përafërta totale • Kërkon ndryshim të qëndrimit dhe praktikës së banorëve • Kërkon përpjekje të vazhdueshme për përfshirjen e publikut dhe kosto për rritjen e ndërgjegjësimit publik

Duke marrë në konsideratë objektivat e larta të riciklimit që duhet të arrihen nga e gjithë ZMM, objektet e klasifikimit për mbeturinat e përziera inerte nuk janë të përshtatshme për shkak të sasive të ulëta të mbeturinave

që nxirren si rikuperimi materialeve të riciklueshme (midis 5 dhe 10% të sasive totale të mbeturinave). Përveç kësaj, të gjitha komunat në ZMM synojnë të fillojnë me sisteme për grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme të thata, gjë që do të kërkojë instalimin e sistemit për klasifikimin e materialeve të grumbulluara ndaras. Prandaj, **sistemi i klasifikimit në rajon duhet të bazohet në objektin(et) e klasifikimit të materialeve të riciklueshme të mbledhura ndaras**. Klasifikimi i mbeturinave të përziera nuk siguron individualisht reduktim të konsiderueshëm të sasive mbeturinave të përcaktuara për deponim dhe mund të zbatohet vetëm si një objekt më i madh trajtimi (p.sh. impianti TMB).

Opsionet për klasifikimin e mbeturinave të grumbulluara ndaras

Sasia totale e materialeve të mbledhura ndaras në rajon vlerësohet të rritet nga 8,608 tonë në vitin 2026 në 18,915 tonë në vitin 2035. Këto sasi janë relativisht të ulëta dhe supozojnë krijimin e një objekti të centralizuar klasifikimi për të gjithë zonën e menaxhimit të mbeturinave. Megjithatë, duke marrë parasysh ndërtimin e mundshëm të stacioneve të transferit dhe oborreve të riciklimit, një qasje e decentralizuar për mbeturinat gjithashtu konsiderohet.

Tabela më poshtë paraqet çmimet mesatare aktuale të tregut për materialet e riciklueshme të përdorura për vlerësimin e të hyrave.

Tabela 52 Çmimet e supozuara të tregut për mbeturinat e artikuljeve të riciklueshëm

Material i riciklueshëm	Mbetrinat e grumbulluara ndaras, €/ton	Mbetrinat e përziera, €/ton
Plastikë	180	50
Letër dhe karton	75	10
Qelq	10	10
Metal	200	200

Çmimet e mësipërme janë nga 'vendi i gjenerimit' objekti i klasifikimit/impianti TMB.

Janë konsideruar dy alternativa për klasifikimin e mbeturinave të grumbulluara ndaras:

- Alternativa 1 – Objekti i përbashkët i centralizuar i klasifikimit, i vendosur në komunën e Pejës. Objekti i centralizuar i klasifikimit do të jetë i pajisur me kabinën e venteluar të klasifikimit, shiritat transportues, kanalin e automatizuar për presim.
- Alternativa 2 – Objektet e vogla individuale (të decentralizuara) të klasifikimit të vendosura në komunat e Pejës, Istogut, Klinës dhe Deçanit. Mbeturinat e mbledhura ndaras nga komuna e Junikut do të dedikohen në një nga këto objekte të klasifikimit. Në instalimet më të vogla të klasifikimit në Istog, Klinë dhe Deçan do të sigurohet presa më e vogël toptuese me perforator dhe nuk do të vendosen kabina për klasifikim. Klasifikimi do të organizohet në platonë e rripit transportues direkt në nivelin e tokës.

Të dyja alternativat nuk parashikojnë klasifikim/trajtim të qelqit të mbledhur veçmas për shkak të sasive të vogla të grumbulluara.

Kostot për zbatimin e alternativave të ndryshme janë përmbledhur në tabelën vijuese.

Tabela 53 Vlerësimet e koston për alternativa të ndryshme për klasifikimin e mbeturinave të riciklueshme të grumbulluara ndaras

Parametri	Klasifikimi i përbashkët	Objektet individuale të klasifikimit			
		Pejë	Istog	Klinë	Deçan ²⁶
Inputi i mbeturinave (2035), ton	21,065	12,859	3,495	2,350	2,361
Mbeturinat e ndara për riciklim (2035), ton	18,915	11,529	3,147	2,116	2,123
Kostot e investimit, mijë €	1,570	1,007	346	339	339
Kostot operacionale, mijë €	677	530	172	140	140
Të hyrat nga shitjet, mijë €	2,096	1,260	356	239	242
Kostot e zbritura për njësi, input €/ton	- 44.83	-54.44	-59.53	-86.13	-84.93
Të ardhura me ulje për njësi, input €/ton	100.87	98.28	102.73	102.53	103.48
Kostot me ulje neto për njësi, input €/ton	55.24 ²⁷	43.84	43.20	16.40	18.54

Krahasimi tregon se klasifikimi i përbashkët ka kosto më të ulët zbatimi krahasuar me klasifikimin e decentralizuar.

6.6.3 Teknologjitë për trajtimin dhe rikuperimin e mbeturinave komunale

Ekzistojnë disa teknologji të trajtimit të mbeturinave. Teknologjitë më të rëndësishme janë:

- Teknologjitë e mbeturinave për energji
- Trajtimi mekanik biologjik (TMB) i lidhur me kompostimin e centralizuar

Teknologjitë për trajtimin e fraksioneve të mbledhura ndaras të mbeturinave organike si kompostimi dhe tretja anaerobe janë konsideruar veçmas në seksionet e mëposhtme.

Teknologjitë e shndërrimit të mbeturinave në energji

Mbeturinat për energji (MpE) përfshijnë metodat sipas të cilave energjia që ndodhet në mbeturina nxirret për prodhimin e energjisë elektrike dhe nxehtësisë. Tabela e mëposhtme paraqet disa nga teknologjitë më të përdorura.

Tabela 54 Teknologjitë e shndërrimit të mbeturinave në energji

Teknologjitë MpE	Përshkrimi
Teknologjitë termike	
Djegia	Djegia e mbeturinave i referohet trajtimit të kontrolluar në temperaturë të lartë të mbeturinave, shoqëruar me trajtim/filtrim të gjerë të emetimeve në ajër dhe hirit të mbetur. Në mënyrë tipike, energjia e nxehtësisë përdoret për të prodhuar energji elektrike. Avantazhi kryesor i djegies së mbeturinave është se procesi çon në një reduktim të ndjeshëm të sasive të mbeturinave që deponohen – dhe rreth 95% e mbeturinave digjen.
Gazifikimi	Ky është një proces termo-kimik në të cilin inputi organik nxehtet në një atmosferë me mungesë oksigjeni për të prodhuar një të ashtuquajtur gaz sintetik, i cili më pas mund të përdoret si lëndë djegëse në një turbinë ose motor me djegie për të prodhuar energji elektrike ose nxehtësi.
Depolimerizimi	Depolimerizimi termik (ose vajrimi) i mbeturinave i shndërron ato në një lloj karburanti me naftë. Në fakt kjo teknologji është projektuar për të punuar me lloje të ndryshme të xhiros -

²⁶Përfshin edhe sasi të mbeturinave të grumbulluara ndaras nga komuna e Junikut

²⁷Vlera pozitive do të thotë që të ardhurat janë më të larta se kostot. Kostot neto llogariten vetëm për ndarjen dhe nuk përfshijnë kostot për grumbullimin ndaras të mbeturinave.

Teknologjitë MpE	Përshkrimi
	Iloje të ndryshme materialesh organike, gome, yndyrna të të gjitha llojeve etj. Substancat e dëmshme si klori, dioksidi dhe furanet neutralizohen nga katalizatorët dhe përgatiten për asgjësim të sigurt.
Piroliza	Teknologjia përfshin degradimin e materialit organik në mbeturina nga nxehtësia në mungesë të oksigjenit, gjë që rezulton në prodhimin e qymyrit, produkteve të lëngshme dhe të gazta. Nëse qëllimi është të maksimizohet prodhimi i produkteve të lëngshme që rrjedhin nga piroliza e materialit organik, do të kërkohet një temperaturë e ulët me shpejtësi të lartë ngrohjeje dhe proces të shkurtër qëndrimi në gaz. Nëse qëllimi është të maksimizohet prodhimi i karbonit të lartë, atëherë do të kërkohet një temperaturë e ulët me një proces të ulët ngrohjeje. Dhe, për prodhimin e gazit me lëndë djegëse të lartë, do të zgjidhej një temperaturë e lartë me shpejtësi të ulët ngrohjeje dhe një proces të gjatë qëndrimi në gaz.
Gazifikimi i harkut plazmatik	Kjo teknologji bazohet në një pajisje të quajtur konvertues plazmatik, i cili përdor energjinë elektrike për të arritur temperaturën e lartë, ku mbeturinat grupohen në gaz të thjeshtë dhe baltë mbeturinash. Gazifikimi i harkut të plazmës lejon që sasi të mëdha mbeturinash të mënjanojnë nga deponia dhe të prodhojnë energji elektrike, e cila varet nga përbërja e mbeturinave hyrëse.
Teknologjitë jo-termike	
Tretje anaerobe	Pjesa organike në mbeturinat dekompozohet dhe mineralizohet pjesërisht në një mjedis pa oksigjen. Si rezultat gjenerohet metani dhe ai mund të përdoret për të gjeneruar energji elektrike ose nxehtësi. Në varësi të cilësisë së prodhimit nga procesi, ai ose mund të përdoret drejtpërdrejt si kondicioner i tokës, ose, nëse ende nuk është plotësisht i degraduar, mund të kompostohet më tej. Tretja anaerobe nuk kërkon zona të mëdha, megjithatë praktika tregon se zakonisht është një qasje më e kushtueshme sesa sistemet e trajtimit aerobik.
Trajtim mekanik biologjik	Disa teknologji MBT përshkruhen më poshtë në seksionin 4.1.3.2.
Shfrytëzimi i gazit të deponive	
Shfrytëzimi i gazit në deponi	Megjithëse deponia e mbeturinave nuk është një opsion trajtimi, metani që prodhohet nga degradimi i mbeturinave organike mund të përdoret për të gjeneruar energji. Ky opsion mbështetet në fizibilitetin e teknologjive për kapjen e gazit të deponisë, nxjerrjen e metanit dhe përdorimin e tij direkt si lëndë djegëse dhe për prodhimin e energjisë elektrike. Kjo është një metodë me kosto relativisht të ulët për rikuperimin e energjisë nga mbeturinat organike. Prodhimi i metanit ndryshon shumë nga deponia në deponi në varësi të karakteristikave specifike të vendit, si p.sh. mbeturinat e deponuara, përbërja e mbeturinave, përmbajtja e lagështisë, dizajni i deponisë dhe praktikatat e funksionimit.

Kostot e lidhura me depolimerizimin termik, pirolizën dhe gazifikimin e harkut të plazmës janë të ngjashme me djegien e mbeturinave komunale inerte – mbi 100-200 €/t (kosto totale)²⁸. Ashtu si djegia e MKI, zbatimi i teknologjive termike MpE në ZMM do të ishte shumë i kushtueshëm dhe kostot e shërbimit të MMI do të rriteshin në një nivel që do ta bënte mbulimin e kostos të paarrtshëm. Prandaj, **zbatimi i teknologjive MpE në ZMM nuk konsiderohet më tej në PNMIM.**

Kostot e lidhura me tretjen anaerobe (TA) në vendet e BE-së janë brenda intervalit 25-50 €/t (kostot operacionale dhe të mirëmbajtjes) ose 50-90 €/t (kostot totale)²⁹ dhe janë teknologjikisht të besueshme kur aplikohen vetëm për mbeturina organike të mbledhura ndaras. Duke marrë parasysh objektivin për riciklimin 50% të MKI deri në vitin 2035, bëhet e qartë se TA do të duhet të merret parasysh për periudhën pas vitit 2030 në mënyrë që të arrihen objektivat e riciklimit.

²⁸ JASPERS Dokument i punës së stafit, Punime mbi Trajtimin Mekanik Biologjik, nga Jonas Byström, Mars 2010 (Rishikuar gusht 2010)

²⁹ Po aty.

Megjithatë, duke qenë se kostot që lidhen me teknologjitë jotermike, veçanërisht trajtimin mekanik-biologjik (TMB), janë dukshëm më të ulëta se teknologjitë termike, seksioni në vijim do të ofrojë analiza të opsioneve të mundshme për trajtimin mekanik-biologjik në ZMM.

Trajtimi mekanik biologjik (TMB)

TMB është një familje teknologjish me kosto dhe kompleksitete të ndryshme. Teknologjitë TMB janë teknologji të pranueshme dhe solide në vendet e BE-së. Teknologji të ndryshme janë aktualisht në funksion pasi proceset e ndryshme janë testuar dhe optimizuar për një periudhë të gjatë kohore.

Zhvillimi i teknologjive TMB u inkurajua nga ndryshimet në politikën e përgjithshme të BE-së për menaxhimin e mbeturinave dhe objektivat e caktuara të vendosura. Këto përfshijnë:

- Ndalimi i deponimit të MKI të patrajuara; dhe
- Reduktimi i sasive të mbeturinave të biodegradueshme në deponi.

TMB mund të përfshijë një sërë teknologjish të ndryshme procesesh. Disa sisteme përfshijnë pajisje për të paravlerësuar mbeturinat dhe në këtë mënyrë prodhojnë një fraksion të kompostueshëm të përshtatshëm për proceset e kompostimit në natyrë, të mbuluar ose të kontrolluar brenda kontenerit. Një tjetër qasje TMB përfshin nxjerrjen fillestare të materialeve të riciklueshme, e ndjekur nga homogjenizimi i mbeturinave të përziera përpara përpunimit të tyre në një impiant tretjeje anaerobe ose një impianti trajtimi aerobik.

Figura 23 Shembuj të TMB

Bazuar në llojin e trajtimit biologjik, MBT në thelb mund të ndahet në tre teknologji kryesore:

- Bio-stabilizimi. Kjo teknologji përfshin nxjerrjen e materialeve të riciklueshme të ndjekura nga bio-stabilizimi i fraksionit të mbeturinave të biodegradueshme, të kryera në mjedis aerobik, përpara dërgimit në deponi ose përdorimit në aplikime jo bujqësore si rehanilitimi i minierave;
- Bio-tharje. Me këtë teknologji prodhohet karburant nga mbeturinat e jo riciklueshme (SRF) përmes trajtimit intensiv aerobik të mbeturinave komunale. Prodhimi i këtij fraksioni me kalori të lartë pason nxjerrjen e metaleve të riciklueshme dhe materialeve inerte;
- TMB me rikuperim energjie. Me këtë teknologji prodhohet një fraksion i ndryshëm me kalori të lartë (karburante që Derivojnë nga Mbeturinave – KDM/RDF). Pas nxjerrjes së materialeve të riciklueshme dhe materialeve inerte, fraksioni më i lehtë përgatitet për prodhimin e KDM me trajtim paralel aerobik/anaerobik të fraksionit organik më të rëndë. Ambientet e mundshme për KDM-në janë furrat e çimentos, inceneratorët e ndërtuar për qëllime me fuqi dhe prodhim të nxehtësisë (CHP), bashkëndeje me qymyr në termocentrale.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Bio-stabilizimi është metoda më pak e kushtueshme. Megjithatë, si synimet e shkarkimit të deponive ashtu edhe synimet e riciklimit për MKI mund të arrihen vetëm me sasi maksimale të MKI që riciklohen dhe/ose rikuperohen energjikisht. Prandaj, TMB me rikuperim të energjisë (prodhimi KDM) është teknologjia e preferuar për Rajonin. Është gjithashtu një nga dispozitat në Strategjinë e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave 2024-2035 për Rajonin e Dukagjinit.

Objekti i centralizuar TMB për trajtimin e mbeturinave të përziera

Arritja e synimeve të riciklimit dhe shkarkimit të deponive do të kërkojë ngritjen e objektit TMB për të marrë mbeturinat e përziera nga i gjithë rajonin.

Kapaciteti i kërkuar i instalimit vlerësohet në 40,000 tonë mbeturina të përziera në vit dhe supozohet se do të ngritet në hapësirën e deponisë rajonale. Trajtimi biologjik në tunele dhe prodhimi i KDM konsiderohet si teknologji më e përshtatshme e trajtimit.

Vlerësimet treguese të kostos për ndërtimin e instalimit TMB janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 55 Vlerësimet e kostos së investimit TMB

Përbërësit e kostos	Vlera, €
Tokë	-
Punime civile	3,140,000
Mekanike	8,275,000
Automjetet	469,000
Kontingjenca, inxhinieri, komisione	3,370,000
Kostot totale të investimit	15,254,000

Kostot operationale për vitin e parë të funksionimit (2031) paraqiten në tabelën vijuese.

Tabela 56 Vlerësimet e kostove operationale të instalimit të TMB

Përbërësit e kostos	Vlera, €
Personeli	270,000
Mirëmbajtja	683,000
Materialet harxhuese	157,000
Transporti i mbeturinave në deponi	24,000
Administrata	200,000
Taksat, sigurimet	80,000
Kostot totale operationale	1,481,000

Kostoja mesatare me ulje për ton të mbeturinave hyrëse është vlerësuar në 76 €/ton, ndërsa kostot neto duke marrë parasysh të hyrat nga shitja e materialeve të riciklueshme janë 69 €/ton.

6.6.4 Kompostimi i mbeturinave të gjelbra

Trajtimi i mbeturinave organike në ZMM mund të fillojë me metoda relativisht të thjeshta, si kompostimi i mbeturinave organike të gjelbra (p.sh. mbeturinat fushore, mbeturinat nga kopshtet etj.) që kërkon një paraprocesim minimal dhe që do të rezultojë në cilësinë më të lartë të produktit përfundimtar të kompostimit i cili mund të përdoret si kondicioner i tokës dhe do të jetë i përshtatshëm për përdorime bujqësore dhe të tjera.

Dallimi kryesor midis kësaj metode dhe bio-stabilizimit të mbeturinave organike të përziera është se për të prodhuar një kompost të cilësisë së lartë, i cili mund të aplikohet për qëllime të ndryshme (dhe të shmangët nga

deponia), metoda kërkon që materiali hyrës të mbledhet ndaras për të shmangur kontaminimin e produktit përfundimtar.

Aktivitetet e kompostimit synojnë të arrijnë:

- Reduktimi i mbeturinave organike në rrjedhën totale të mbeturinave për deponim, dhe
- Kthimi i një pjese të fraksionit organik për ripërdorim

Kompostimi zakonisht bëhet në të ashtuquajturat dritare. Është një zgjidhje e thjeshtë dhe e lirë. Është gjithashtu i adaptueshëm ndaj zgjerimit të ardhshëm (rritjes së kapacitetit) ose përditësimit të pajisjeve. Disavantazhi është perioda relativisht e gjatë e nevojshme për maturimin e kompostit.

Kompostimi i mbeturinave të gjelbra të mbledhura ndaras përfshin shkarkimin e tyre në një vend të caktuar, copëtimin dhe vendosjen e tyre në piramida. Për qëllime të ajrosjes, materiali duhet të rrotullohet rregullisht nga një rrotullues i shtresave të grumbulluarai, ose përmes një pajisje të projektuar posaçërisht për këtë, siç tregohet në figurën më poshtë.

Figura 24 Sistemet e kompostimit

Duhet të kryhen teste të rregullta për temperaturën, lagështinë dhe fertilizimin e kompostit. Për të prodhuar një produkt cilësor (komposto), i cili mund të përdoret për qëllime bujqësore, duhet të bëhet analiza periodike e përmbajtjes së metaleve të rënda, veçanërisht nëse lënda e parë përmban mbeturina tjera përveç "mbeturinave të gjelbra", si mbeturinat ushqimore nga tregjet. Cilësitë më të ulëta të kompostos janë të përshtatshme për rehabilitimin e tokës dhe ndërtimin e fushave sportive, autostradave dhe aplikime të tjera.

Grumbullimi i mbeturinave të gjelbra nga kopshtet private është një sistem më i vështirë, duke qenë se në secilin rast mbeturinat krijohen në sasi relativisht të vogla gjatë gjithë vitit, duke arritur kulmin në pranverë dhe vjeshtë. Si më poshtë, ekzistojnë mundësi të grumbullimit:

- Deponimi i mbeturinave të gjelbra ashtu siç janë, dmth vendosni mbeturinat skaj rrugës menjëherë pas gjenerimit, në të njëjtën mënyrë siç bëni me mbeturinat e vëllimshme.
- Midis marsit dhe nëntorit, një herë në muaj mbledhja shtëpi më shtëpi në data të caktuara.
- Vendosja e kontejnerëve të mbeturinave të gjelbra (7 deri në 10 m³) në vende të caktuara që mbulojnë një sipërfaqe një rreze prej 500 m deri në 1 km, në ambientet e shtëpive familjare dhe kopshteve, një herë në muaj gjatë pranverës, verës dhe vjeshtës.
- Mbledhja bazuar në thirrje, disa herë në vit pa pagesë, arkëtime të mëtejshme me një tarifë të caktuar;
- Instalimi i oborreve të riciklimit për mbeturina të gjelbra, ku njerëzit mund të sjellin mbeturinat e tyre të gjelbra pa pagesë. Oborret e tilla të riciklimit mund të funksionojnë gjithashtu si magazinim i përkohshme për mbeturinave të gjelbra, derisa grirësi i lëvizshëm të vijë herë pas here dhe të copëtojnë mbeturinat e gjelbra. Më pas ato transportohen në impiantin e kompostimit të mbeturinave të gjelbra.

Në tabelën e mëposhtme, krahasohen sistemet e ndryshme të grumbullimit:

Tabela 57Krahasimi i skemave të ndryshme të grumbullimit të mbeturinave të kopshtit

Kriteret	Opsioni 1 Deponimi i mbeturinave ashtu siç gjenerohen	Opsioni 2 Grumbullimi javor shtëpi më shtëpi	Opsioni 3 Vendosja e kontejnerëve të mbeturinave të gjelbra	Opsioni 4 Grumbullimi në bazë të thirrjeve	Opsioni 5 Oborret e riciklimit me magazinim
Komoditet për gjeneruesit e mbeturinave	Shumë i përshtatshëm, sepse mbeturinat mblidhen menjëherë	Sistem i përshtatshëm grumbullimi për gjeneruesin. Nisur nga grumbullimi javor, edhe mbeturinat shumë të lagështa nuk përbëjnë problem të madh	Skemë relativisht e përshtatshme, pasi kontejnerët do të vendoseshin në një distancë të përshtatshme	Grumbullim i përshtatshëm i mbeturinave nga ambientet. E papërshtatshme , sepse prerja e pemëve dhe shkurreve duhet të koordinohet me mbledhjen e aranzhuar.	E papërshtatshme, sepse gjeneruesit e mbeturinave duhet t'i transportojnë ato në oborin riciklues për disa km. Jo çdo prodhues i mbeturinave ka një automjet të përshtatshëm. I përshtatshëm nga pikëpamja që mbeturinat mund të largohen sa herë që shfaqen.
Komoditet për autoritetet lokale	AL duhet të organizojnë në mënyrë të përhershme grumbullimin ad hoc të mbeturinave e të gjelbra	AL duhet të organizojnë mbledhjen me kosto relativisht të lartë.	AL duhet organizojnë datat kur vendosen kontejnerët.	Kompania e grumbullimit duhet të organizojë itinerarin më të mirë të grumbullimit.	Kërkohet operacionalizimi i disa oborreve të riciklimit (mbulimi me diametër 5 deri në 10 km).
Cilësia e mbeturinave	Cilësi e lartë, sepse do të merren vetëm mbeturinat e gjelbra. Mbeturinat e gjelbra janë të freskëta.	Cilësi e lartë, sepse do të merren vetëm mbeturinat e gjelbra. Mbeturinat e gjelbra kanë një moshë maksimale 1 javore.	Kualitet mesatar, kontejnerët mund të përdoren gjithashtu për mbeturina të vëllimshme dhe mbeturina ndërtimi. Mbeturinat e gjelbra mund të jenë ruajtur për ca kohë.	Cilësi e lartë, sepse do të merren vetëm mbeturinat e gjelbra. Mbeturinat e gjelbra mund të jenë ruajtur për ca kohë.	Cilësi e lartë, sepse do të pranohen vetëm mbeturinat e gjelbra. Mbeturinat e gjelbra janë të freskëta.
Sasitë	E tëtë sasia e gjeneruar mblidhet	Sasi të larta të mbeturinave të gjelbra të grumbulluara nga ata që kanë aplikuar për një shportë të mbeturinave të gjelbra.	Sasia e mbledhur e reduktuar. Mbeturinat e gjelbra mund të përzihen me mbeturinat komunale	Sasia e mbledhur e reduktuar. Mbeturinat e gjelbra mund të përzihen me mbeturinat komunale	Sasia e mbledhur e reduktuar. Mbeturinat e gjelbra mund të përzihen me mbeturinat komunale

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Kriteret	Opsioni 1 Deponimi i mbeturinave ashtu siç gjenerohen	Opsioni 2 Grumbullimi javor shtëpi më shtëpi	Opsioni 3 Vendosja e kontejnerëve të mbeturinave të gjelbra	Opsioni 4 Grumbullimi në bazë të thirrjeve	Opsioni 5 Oborret e riciklimit me magazinim
Rreziqet	Asnjë	Mbeturinat e gjelbra vendosen skaj rrugës sa herë që gjenerohen	Mbeturinat e gjelbra vendosen skaj rrugës sa herë që gjenerohen	Mbeturinat e gjelbra vendosen skaj rrugës sa herë që gjenerohen	Mbeturinat e gjelbra vendosen skaj rrugës sa herë që gjenerohen
Koment	Sistemi është i ngjashëm me sistemin ekzistues të grumbullimit të mbeturinave të vëllimshme. Relativisht e shtrenjtë, por më e përshtatshme e për gjenruesit e mbeturinave	Ky është një sistem i organizuar mirë. Relativisht i shtrenjtë, por shumë i përshtatshme për gjeneruesit e mbeturinave	Në parim, një sistem i mirë, megjithatë, ka një rrezik të lartë, që të ketë mbeturina të tjera në kontejnerë. Sistemi duhet të testohet përpara prezantimit.	Ky sistem i mban vendbanimet të pastra, pasi që mbeturinat vendosen vetëm në datën e caktuar. Megjithatë, mund të ketë shumë njerëz që nuk do ta pëlqenin sistemin e thirrjeve.	Ky opsion ka kuptim, nëse një sistem i oborreve ricikluese parashikohet edhe për lloje të tjera mbeturinash. Jo i përshtatshëm për zonat rurale
Rekomandim	Rekomando het, bazuar në sistemin ekzistues, ku grumbullimi i mbeturinave të vëllimshme funksionon në baza ad-hoc, derisa të fillohet me një sistem më të organizuar .	Nuk rekomandohet në afat të shkurtër. Në periudhën afatmesme mund të konsiderohet në të ardhmen të fillohet me një sistem vullnetar shportash për mbeturina të gjelbra .	Nuk rekomandohet derisa të ketë një disiplinë të qëndrueshme në ndarjen e mbeturinave.	Nuk rekomandohet. Duke pasur parasysh frekuencën e lartë të prerjeve të barit, kjo do të kërkonte thirrje dhe mbledhje të shpeshta. Kështu, një sistem i rregullt është më i përshtatshëm.	Nuk rekomandohet. Nuk ka gjasa që një numër i konsiderueshëm njerëzish të transportojnë mbeturinat e tyre në oborret e riciklimit .

Kompostimi shtëpiak

Një tjetër mundësi praktike për reduktimin e sasive të mbeturinave për deponi është të fillohet me kompostimin shtëpiak. Kjo është një metodë riciklimi që ndihmon në transformimin e sasive të mbeturinave të gjelbra në kompost të vlefshëm, i cili mund të përdoret nga banorët drejtpërdrejt në tokën e tyre për të rritur prodhimin e perimeve dhe luleve. Në të njëjtën kohë, kompostimi shtëpiak rezulton në sasi të reduktuara të mbeturinave që kërkojnë grumbullim dhe në këtë kuptim mund të ndihmojë në uljen e kostove për grumbullimin e mbeturinave dhe menaxhimin e mëvonshëm.

Në mënyrën më të zakonshme, procesi i kompostimit kërkon thjesht grumbullimin e mbeturinave të gjelbra. Proces i dekompozimit ndihmohet nga copëtimi i bimëve dhe degëve nga pemët. Për të përshpejtuar procesin e dekompozimit duhet të sigurohet ajsja e duhur duke e rrotulluar rregullisht masën e mbeturinave. Mbeturat e kuzhinës mund të shtohen gjithashtu në proces, por vetëm mbeturinat e zgjedhura ushqimore. Produktet e qumështit dhe mishi duhet të shmangen pasi tërheqin parazitë dhe brejtës. Në përgjithësi, mbeturinat e kuzhinës në vendbanimet rurale përdoren kryesisht për ushqimin e kafshëve dhe kompostuesit shtëpiak pritet të përdoren kryesisht për mbeturinat e gjelbra nga oborret.

Kompostimi në shtëpi mund të lehtësohet duke përdorur pajisje speciale. Këto pajisje (komposterët shtëpiak) janë të qëndrueshme (zakonisht prej plastike) dhe kanë një periudhë funksionimi 7-10 vjet. Çmimet e kompostuesve të tillë variojnë nga 40 deri në 100 euro.

Figure 25. Shembull i një komposterit jo të kushtueshëm

Një njësi kompostimi shtëpiak mund të bëhet gjithashtu nga druri, ose materiale të tjera dhe mund të jetë shumë e thjeshtë dhe më pak e kushtueshme. Zbatimi i programit të kompostimit shtëpiak rekomandohet për të gjitha zonat rurale dhe për shtëpitë familjare në zonat urban.

Vlerësimet e kostove për kompostimin e mbeturinave të gjelbra

Lloji i objekteve të përshtatshme për kompostimin e mbeturinave të gjelbra duhet të vendoset në bazë të sasive të vlerësuara të mbeturinave të gjelbra të grumbulluara.

Ndërsa kompostimi shtëpiak do të jetë alternativa parësore për mbeturinat e gjelbra të krijuara në zonat rurale dhe shtëpitë familjare në zonat urbane, ndërtimi i instalimeve të kompostimit duhet të konsiderohet për mbeturinat nga mirëmbajtja e zonave të gjelbra publike. Për të shmangur transportimin e mbeturinave të gjelbra në distanca të mëdha, kompostimi do të organizohet në nivel komunal.

Sasitë e vlerësuara të mbeturinave të gjelbra të përcaktuara për kompostim të organizuar përcaktojnë llojet e përshtatshme të objekteve që do të përdoren. Në këtë drejtim, përcaktimi i lokacionit të centralizuar të kompostimit është i justifikuar vetëm në komunën e Pejës ku sasia e mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras tejkalon 2,000 tonë në vit. Skemat e decentralizuara të kompostimit duke përdorur pajisje të lëvizshme përfshirë traktorin, pajisjen për prerjen e drinjve dhe pajisjen tërheqëse do të jenë më të përshtatshme për komunat e Istogut, Klinës dhe Deçanit ku sasia e mbeturinave të gjelbërta është nën 600 tonë në vit. Për komunën e Junikut ku sasitë e mbeturinave të gjelbra janë shumë të vogla, rekomandohet kompostimi në vend. Tabela e mëposhtme paraqet vlerësimin e kostos për zbatimin e kompostimit të mbeturinave të gjelbra nëpër komuna.

Tabela 58 Karakteristikat kryesore dhe vlerësimet e kostove nëpër për kompostimin e mbeturinave të gjelbra në shtresa

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Mbeturat e gjelbra të mbledhura veçmas, ton	2,400	600	600	550	65
Lloji i objektit	Vend i përhershëm i centralizuar	Kompostimi i decentralizuar me pajisje të lëvizshme	Kompostimi i decentralizuar me pajisje të lëvizshme	Kompostimi i decentralizuar me pajisje të lëvizshme	Kompostimi i decentralizuar me pajisje të lëvizshme
Kostot e investimit, mijë €					Shërbyer në mënyrë periodike me pajisje të
Tokë	-	-	-	-	
Punime civile	125	-	-	-	

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Makineri	370	39	39	39	lëvizshme të siguruara nga komunat e tjera
Automjetet	12	75	75	75	
Inxhinieri, komisionim, kontingjente	25	6	6	6	
Investimet totale	532	119	119	119	
Amortizimi, mijë €	46	12	12	12	
Kostot operacionale, mijë €					
Mirëmbajtje dhe riparim	25	10	10	10	
Personeli	55	24	24	24	
Materiale harxhuese	59	11	11	10	
Administrata	14	4	4	4	
Taksat, sigurimet	6	2	2	2	
Kostot totale operacionale	158	51	51	50	
Grumbullimi i mbeturinave të gjelbra, mijë €	47	11	11	10	

6.6.5 Grumbullimi ndaras dhe trajtimi i mbeturinave ushqimore (mbeturinave tjera organike)

Mbeturinat ushqimore/kuzhinës janë fraksioni më i ndërlikuar i mbeturinave që grumbullohet ndaras. Megjithatë, duke marrë parasysh sasinë e konsiderueshme të fraksionit të mbeturinave ushqimore, do të kërkohet grumbullimi ndaras për të arritur objektivat e riciklimit dhe shmangjes së deponive për mbeturinat komunale.

Shumica e popullsisë në rajon jeton në zonat rurale ku mbarështimi i kafshëve (pulat, lepujt, etj) është ende i zakonshëm dhe shumica e mbeturinave organike tashmë ose kompostohen në shtëpi ose përdoren si ushqim për kafshët. Hyrja në praktikë e grumbullimit ndaras të mbeturinave organike për momentin nuk do të jepte rezultate domethënëse.

Prandaj, për zonat urbane në rajon rekomandohet grumbullimi ndaras i mbeturinave të kuzhinës.

Për më tepër, prania e mbeturinave ushqimore në materialet e grumbulluara do të kërkojë zbatimin e teknologjive më të avancuara të trajtimit si sistemet e kompostimit të mbyllura ose tretja anaerobe. Metoda të tilla janë dukshëm më të shtrenjta në krahasim me kompostimin me dritare të hapur derisa do të kenë ndikim shtesë në tarifat për shërbimin e ofruar.

Kostot e vlerësuara të investimit dhe ato operacionale për ngritjen e një impianti të centralizuar të tretjes anaerobe ose impiantit të kompostimit të mbyllur me një kapacitet prej 3,500 tonë janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 59Krahasimi i kostos së alternativave për trajtimin e mbeturinave ushqimore të mbledhura ndaras

Parametri	Implant për tretje anaerobe ³⁰	Kompostimi në kontejnerë të veçantë
Kostot e investimit, mijë €	3,904	2,503
Shpenzimet operative vjetore, mijë €	471	333

³⁰Të ardhurat potenciale nga shitja e energjisë elektrike nuk merren parasysh

Impianti i TA ka investim fillestar dhe kosto operative më të larta krahasuar me instalimin e kompostimit në enë. Megjithatë, nuk do të ketë ndonjë ndryshim të rëndësishëm në kosto nëse merren parasysh të ardhurat nga shitjet e energjisë elektrike të prodhuar nga TA, të cilat pritet të mbulojnë afërsisht gjysmën e kostove operative. Nga ana tjetër, kompostimi në enë mund të kombinohet lehtësisht me impiantin TMB ose instalimin e kompostimit të mbeturinave të gjelbra në komunën e Pejës.

6.7 Deponimi i mbeturinave

6.7.1 Gjendja aktuale

Të gjitha komunat e rajonit i deponojnë mbeturinat e tyre komunale në deponinë e Pejës. Kapaciteti i ldeponisë është varfëruar për një kohë të gjatë. Projektimi i detajuar dhe dokumentet e tenderit për mbylljen e lokacionit ekzistues dhe ndërtimin e deponisë së re janë në përgatitje dhe rishikim tash e disa vite.

6.7.2 Zhvillimi i sistemit të deponimit të mbeturinave

Pavarësisht nga të gjitha masat e ardhshme që lidhen me shmangien e mbeturinave, riciklimin dhe trajtimin e mbeturinave, një sasi e caktuar mbeturinash të përziera do të mbetet për deponim. Kështu, në çdo rast kërkohen deponi sanitare për deponim të sigurt dhe në përputhje me mjedisin.

SKMIM 2024-2035 ka identifikuar se Rajoni i Dukagjinit duhet të shërbehet nga një deponi rajonale. Siç është përmendur tashmë, dizajni i detajuar për përmirësimin dhe zgjerimin e lokacionit aktual të deponimit të mbeturinave në Sferkë është në përgatitje e sipër. Bazuar në parcelën në dispozicion dhe sasi të parashikuara të mbeturinave që do të deponohen, projekti i detajuar do të përcaktojë periudhën e funksionimit të deponisë në vazhdim.

Ndërtimi i deponisë duhet të kryhet në faza. Faza e parë duhet të përfshijë infrastrukturën e mëposhtme:

- Qelia e parë me kapacitet për t'u mjaftuar për 5 deri në 7 vjet deponim;
- Sistemet e grumbullimit dhe trajtimit për kullimin dhe gazin në deponi;
- Infrastruktura shtesë, si: peshore, rrethojë, objekte zyrash dhe garazhesh;
- Pajisjet e nevojshme të lëvizshme, si kompaktori, kamioni, ngarkuesi i përparmë etj.

Para përfundimit të qelisë së parë, duhet të fillojë ndërtimi i qelisë së dytë.

Secila prej qelive, e cila do të ndërtohet në fazën e parë, duhet të ketë jetëgjatësi jo më pak se 5 vjet.

Kapaciteti i nevojshëm i deponisë përcaktohet në bazë të parashikimeve të gjenerimit të mbeturinave dhe merren parasysh sasi të reduktuara të mbeturinave që do të deponohen si rezultat i krijimit të planifikuar të grumbullimit ndaras të mbeturinave të riciklueshme, kompostimit të mbeturinave të gjelbërta/kopshtit, trajtimit të mbeturinave tjera organike të grumbulluara ndaras dhe TMB-së.

Supozohet se deponia do të përbëhet nga disa qelia deponimi, secila prej tyre me jetëgjatësi të vlerësuar prej 5 vjetësh. Kapaciteti i deponisë vlerësohet në 475 mijë tonë mbeturina të përziera komunale gjatë periudhës 20 vjeçare të funksionimit. Madhësia minimale e deponisë së kërkuar është 7.5 ha, duke supozuar një lartësi maksimale deponimi prej 10 m dhe me densitet të ngjeshur mbeturinash prej 1 ton/ m³. Duhet të theksohet se pas ndërtimit të impiantit TMB, sasi të destinuara për deponim do të ulen ndjeshëm dhe vlerësohen në 14.5 mijë tonë në vitin 2035.

Deponia e re rajonale do të projektohet dhe funksionalizohet në përputhje me standardet e fundit teknike në mënyrë që të mbrojë shëndetin e njerëzve, të parandalojë shqetësimet, të mbrojë ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore nga ndotja dhe të minimizojë emetimin në ajër të metanit.

6.7.3 Kostot e ndërlidhura

Vlerësimet paraprake për ndërtimin e deponisë rajonale të mbeturinave janë paraqitur në tabelën vijuese.

Tabela 60 Vlerësimet e kostove të investimeve në deponi

Përbërësit e kostove	Vlera, mijë €
Tokë	-
Ndërtesat e punimeve civile dhe infrastruktura e përbashkët	2,433
Punimet civile Qelia 1	2,979
Mekanike	2,864
Automjetet	1,972
Kostot totale të investimit	10,248

Kostot e mësipërme nuk përfshijnë mbylljen e deponisë ekzistuese.

Kostot vjetore operacionale janë vlerësuar në 1,066 mijë € për vitin e parë të operimit dhe ulen pas ndërtimit të impiantit TMB.

6.7.4 Mbyllja e deponive të vjetra

Në territorin e komunave ende janë 67 deponi ilegale. Tabela e mëposhtme paraqet dispozitat për mbylljen e deponive të vjetra.

Tabela 61 Dispozitat për mbylljen e deponive ilegale, në EUR

Komuna	2023	2024	2025	2026	2027	Gjithsej, EUR
Pejë	30,000	25,000	22,500	22,500	20,000	120,000
Istog	30,000	25,000	22,500	22,500	20,000	120,000
Klinë	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	25,000
Deçan	10,000	10,000	10,000	10,000	10,000	50,000
Gjithsej	75,000	65,000	60,000	60,000	55,000	315,000

Burimi: planet komunale për menaxhimin e mbeturinave

Në planet e tyre të menaxhimit të mbeturinave komunale, të gjitha komunat parashikojnë fonde për mbylljen graduale të të gjitha deponive në territorin e tyre deri në vitin 2027. Prandaj, aktivitetet që kanë të bëjnë me mbylljen e deponive nuk janë të përfshira në Planin e Veprimit të këtij PNMIM.

6.8 Skenarët për zhvillimin e një sistemi të integruar të menaxhimit të mbeturinave

Ky seksion shqyrton disa opsione të ndryshme, në mënyrë që të identifikojë shkallën e mundshme të kostove dhe përfitimeve që mund të rezultojnë nga skenarë të ndryshëm të riciklimit dhe trajtimit më intensiv në ZMM.

6.8.1 Formulimi i skenarëve për sistemin e ardhshëm të menaxhimit të mbeturinave komunale

Skenarët për zhvillimin e sistemit të ardhshëm të menaxhimit të integruar të mbeturinave janë formuluar si kombinim i alternativave të ndryshme për operacionet individuale të menaxhimit të mbeturinave, të shqyrtuara në seksionet e mëparshme,

Tabela më poshtë paraqet grupimin e opsioneve të mundshme të sistemit.

Tabela 62 Opsionet për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave komunale

Elementet e Sistemit	Opsioni 1	Opsioni 1a	Opsioni 2	Opsioni 3	Opsioni 4	Opsioni 5
Grumbullimi i mbeturinave të përziera ³¹	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l
Mbledhja e ndaras e mbeturinave	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Sistemi për sjelljen e mbeturinave me kontejnerë të llojit Igloo me ngjyra 3x1.5 m ³	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq
Transferimi dhe transporti	ST pa ngjeshje në Istog , transport direkt për komunitat tjera	ST pa ngjeshje në Istog , Klinë dhe Deçan (që shërben edhe Junikun)	Transport direkt, pa stacione transfer	ST pa ngjeshje në Istog , Klinë dhe Deçan (që shërben edhe Junikun)	Transport direkt, pa stacione transfer	ST me ngjeshje në Istog dhe Deçan. Transport direkt për Klinë
Klasifikimi i mbeturinave	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Instalime individuale të klasifikimit me kapacitet të vogël në Pejë, Istog , Klinë dhe Deçan	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë
Kompostimi i mbeturinave	Vend për kompostim në Pejë, pajisje mobile	Vend për kompostim në Pejë, pajisje mobile	Vend për kompostim në Pejë, pajisje mobile	Vend për kompostim në Pejë, pajisje	Vend për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi	Vend për kompostim në Pejë, pajisje

³¹ Distanca të ndryshme transporti në varësi të disponueshmërisë së stacionit të transferit në komunitat përkatëse

Elementet e Sistemit	Opsioni 1	Opsioni 1a	Opsioni 2	Opsioni 3	Opsioni 4	Opsioni 5
të gjelbra	kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik
Kompostimi shtëpiak	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale
Mbeturinat organike	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Impianti i kompostimit brenda kontejnerëve të specializuar në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë
TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB
Deponitë	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale

Të gjithë skenarët përmbajnë impiantin e centralizuar të TMB dhe deponinë rajonale që do të vendoset në deponinë ekzistuese në komunën e Pejës.

6.8.2 Krahasimi i kostove të skenarëve

Tabela më poshtë paraqet vlerën aktuale të kostove të investimit për secilin nga skenarët e konsideruar³²

Tabela 63 Vlera aktuale e kostove të investimit për skenarë të ndryshëm, mijë €

Operacioni i menaxhimit të mbeturinave	Opsion i 1	Opsioni 1a	Opsion i 2	Opsion i 3	Opsion i 4	Opsion i 5
Grumbullimi ndaras	5,604	5,604	7,190	5,604	5,459	5,604
Grumbullimi i mbeturinave të përziera	7,285	6,931	7,678	7,093	8,054	6,931
Transferimi i mbeturinave të përziera	371	1,143	-	701	-	2,113
Kompostimi i mbeturinave të gjelbra	818	818	818	818	818	818
Klasifikimi i mbledhjes ndaras	1,156	1,156	1,156	1,156	1,365	1,156
Trajtimi i mbeturinave të përziera (TMB)	5,726	5,726	5,726	5,726	5,726	5,726

³²Vlera aktuale e aseteve është llogaritur për periudhën 2025 – 2035. Vlera e mbetur e aseteve është marrë në konsideratë.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

TA ose kompostimi i mbeturinave ushqimore në kontejnerë të specializuar	1,392	1,392	1,392	1,077	835	1,392
Impianti KDM MpE	-	-	-	-	-	-
Deponia	11,200	11,200	11,200	11,200	11,200	11,200
Kostot totale të investimit	33,552	33,969	35,160	33,376	33,457	34,940

Kostot e vlerësuara operacionale për operacione të ndryshme të menaxhimit të mbeturinave në vitin e fundit të periudhës së planifikimit (2035) janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 64 Kostot operative në vitin 2035 për skenarë të ndryshëm, mijë €

Operacioni i menaxhimit të mbeturinave	Opsion i 1	Opsioni 1a	Opsion i 2	Opsion i 3	Opsion i 4	Opsion i 5
Grubullimi ndaras	1,331	1,331	1,793	1,331	1,181	1,331
Grubullimi i mbeturinave të përziera	2,186	1,921	2,383	2,049	2,435	1,921
Transferimi i mbeturinave të përziera	131	310	-	222	-	416
Kompostimi i mbeturinave të gjelbra	393	393	393	393	393	393
Kompostimi shtëpiak	334	334	334	334	334	334
Klasifikimi i mbledhjes ndaras	677	677	677	677	982	677
Trajtimi i mbeturinave të përziera (TMB)	1,446	1,446	1,446	1,446	1,450	1,446
TA ose kompostimi i mbeturinave ushqimore në kontejnerë të specializuar	471	471	336	333	336	471
Impianti KDM MpE	286	286	286	286	286	286
Deponia	788	788	788	788	793	788
Kostot totale operacionale	7,910	7,824	8,438	7,861	8,192	7,930

Skenarët janë krahasuar gjithashtu bazuar në kostot e zbritura për njësi për ton të mbeturinave të gjeneruara.

Tabela 65 Krahasimi i kostove të zbritura për njësi për ton mbeturinash të gjeneruara, për opsionet e ndryshme

Operacioni i menaxhimit të mbeturinave	Opsioni 1	Opsioni 1a	Opsioni 2	Opsioni 3	Opsioni 4	Opsioni 5
<i>Grubullimi ndaras</i>						
Kostot e investimit	8.06	8.06	10.34	8.06	7.85	8.06
Kostot operacionale	11.70	11.70	16.39	11.70	10.46	11.70
Kostot totale të grubullimit ndaras	19.76	19.76	26.74	19.76	18.31	19.76
<i>Mbledhja e mbeturinave të përziera</i>						
Kostot e investimit	10.48	9.97	11.05	9.97	11.59	9.97
Kostot operacionale	26.20	23.06	28.70	23.06	29.15	23.06
Kostot totale të grubullimit të mbeturinave të	36.68	33.04	39.75	33.04	40.73	33.04

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Operacioni i menaxhimit të mbeturinave	Opsioni 1	Opsioni 1a	Opsioni 2	Opsioni 3	Opsioni 4	Opsioni 5
përziera						
<i>Transferimi i mbeturinave të përziera</i>						
Kostot e investimit	0.53	1.64	-	1.64	-	3.04
Kostot operacionale	1.59	4.07	-	4.07	-	5.35
Kostot totale të transferimit të mbeturinave	2.12	5.71	-	5.71	-	8.39
<i>Mbledhja dhe kompostimi i mbeturinave të gjelbra</i>						
Kostot e investimit	1.18	1.18	1.18	1.18	1.18	1.18
Kostot operacionale	4.46	4.46	4.46	4.46	4.46	4.46
Kostot totale të kompostimit të mbeturinave të gjelbra	5.64	5.64	5.64	5.64	5.64	5.64
<i>Programi i kompostimit shtëpiak OPEX</i>	3.17	3.17	3.17	3.17	3.17	3.17
<i>Impianti i klasifikimit të mbeturinave të grumbulluara ndaras</i>						
Kostot e investimit	1.66	1.66	1.66	1.66	1.96	1.66
Kostot operacionale	6.56	6.56	6.56	6.56	9.45	6.56
Kostot totale të implantit të klasifikimit	8.22	8.22	8.22	8.22	11.41	8.22
<i>Trajtimi i mbeturinave të përziera (TMB)</i>						
Kostot e investimit	8.24	8.24	8.24	8.24	8.24	8.24
Kostot operacionale	7.94	7.94	7.94	7.94	7.96	7.94
Kostot totale të TMB	16.18	16.18	16.18	16.18	16.20	16.18
<i>Tretje anaerobe</i>						
Kostot e investimit	2.00	2.00	2.00	1.55	1.20	2.00
Kostot operacionale	2.34	2.34	1.67	1.78	1.67	2.34
Kostot totale të TA	4.34	4.34	3.67	3.33	2.87	4.34
Kostot e rikuperimit të RDF/KDM	1.63	1.63	1.63	1.63	1.63	1.63
<i>Deponia</i>						
Kostot e investimit	16.11	16.11	16.11	16.11	16.11	16.11
Kostot operacionale	10.73	10.73	10.73	10.73	10.76	10.73
Kostot totale të deponisë	26.84	26.84	26.84	26.84	26.87	26.84
<i>Totalet</i>						
Kostot totale të investimit	48.27	48.87	50.58	48.42	48.13	50.27
Kostot totale operacionale	92.79	92.13	97.73	91.57	95.17	93.41
Kostot totale	141.06	141.00	148.31	139.99	143.31	143.68
Të hyrat totale	12.49	12.49	12.49	12.49	12.49	12.49
Kostot neto	127.90	127.84	135.82	127.50	130.81	130.52

Duke marrë parasysh krahasimin e kostos së mësipërme, Skenari 3 rekomandohet për t'u zhvilluar në të ardhmen. Megjithatë, duhet theksuar se të gjithë skenarët kanë kosto të krahasueshme për ton dhe të gjitha janë të mundshëm për zbatim.

6.9 Menaxhimi i fraksioneve tjera të mbeturinave

6.9.1 Mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit

Ndarja e mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit (MNRr) dhe shmangja e tyre nga deponia e ardhshme është shumë e rëndësishme për t'i ikur shterimit të shpejtë të kapaciteteve deponuese në deponi. Për më tepër, mbeturinat ndërtimore mund të përmbajnë substanca të rrezikshme, si azbesti dhe llaqet, të cilat janë burime të mundshme të rreziqeve shëndetësore nga thithja e grimcave të pluhurit dhe ndotja e ujërave nëntokësore.

Lloje të ndryshme mbeturinash po gjenerohen në punishte ndërtimi komunale dhe private, si: (i) dheu nga gërmimi; (ii) mbeturinat e ndërtimit (mbeturinat minerale, tulla, dru); dhe (iii) mbeturinat nga rrënimi (tulla, beton, mobiliери, qelq i sheshtë, plastikë, asfalt).

MNRr ka potencialin për t'u ricikluar si material dytësor. Llojet kryesore të MNRr që duhet të synohen për riciklim janë:

- Betoni dhe betoni i armuar;
- Asfaltobetoni;
- Qeramika për ndërtim (tulla, etj);
- Materiale shkëmbore të thyera; dhe
- Mbeturinat minerale (inerte).

Të dhënat tregojnë se këto pesë lloje përbëjnë 80-85% të sasisë totale të MNRr-ve të gjeneruara. Pjesa mbizotëruese në mbeturinat e ndërtimit, si betoni dhe tulla, pas imtësimit, është i përshtatshëm për t'u përdorur në ndërtimin e rrugëve në vend të burimeve parësore si zhavorri dhe rëra. Në varësi të cilësisë fillestare të betonit, ai mund të ripërdoret edhe për të njëjtat qëllime ndërtimi. Më shpesh, betoni i ricikluar mund të përdoret për përf forcimin e dheut, barrierat mbrojtëse nga zhurma, argjinaturat, materialet kulluese, rrugët e përkohshme, objektet sportive etj.

Zhvillimi i sistemit të integruar të menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Dukagjinit duhet të përfshijë një sistem për menaxhimin e mbeturinave të ndërtimit, në përputhje me dispozitat e Planit Kombëtar të Menaxhimit të Mbeturinave nga Ndërtimi dhe Rrënimi (PKMMNRr).

Sasitë e MNRr-ve në Rajonin e Dukagjinit

Tabela e mëposhtme paraqet sasitë e MNRr -ve të vlerësuara të gjeneruara nga rajoni dhe nga secila komunë në periudhën 2026 dhe 2030.

Tabela 66 Sasitë e MNRr-ve në Rajonin e Dukagjinit

Komuna	2026	2030
Pejë	22,387	27,008
Istog	13,309	16,077
Klinë	10,832	13,076
Deçan	2,010	2,384
Junik	390	465

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Komuna	2026	2030
Totali	48,928	59,010

Burimi: PKMMNRr

Plani Kombëtar i Menaxhimit të Mbeturave të Ndërtimit dhe Rrënit (PKMMNRr) vlerëson se sasi të MNRr-ve të gjeneruara në Rajonin e Dukagjinit prej 59,010 tonë në vitin 2030, ose 71,045 m³.

Pajisjet për grumbullim dhe transport

Tabela më poshtë paraqet pajisjet e nevojshme për rajonin për grumbullimin dhe transportin e MNRr-ve.

Tabela 67 Pajisjet për grumbullim dhe transport të MNRr-ve

Lloji i pajisjeve	Rajoni i Dukagjinit
Konteinerë skip (7 m ³)	7
Kamionë të llojit skip ngarkues	2
Kamionë për transportimin dhe shkarkimin e mbeturinave të vëllimshme	1

Burimi: PKMMNRr

Pikat e hedhjes (PeH)

Duhet të krijohet një rrjet i pikave të hedhjes, ku MNRr do të mbledhet dhe ruhet, përpara se të transportohet në objektet qendrore të trajtimit dhe deponimit. PeH parashikohet të ketë një sipërfaqe prej 2000 ~ 4000 m². Grumbulluesit e MNRr-ve do t'i hedhin mbeturinat në konteinerët e hapur përkatës. Vlen të theksohet se PKMMNRr parasheh ngritjen e pikave të hedhjes në territorin e komunës së Pejës, Istogut dhe Klinës. Megjithatë, një PeH e tillë nevojitet edhe për komunën e Deçanit. PeH e Deçanit mund t'i shërbejë edhe komunës së Junikut.

Nevoja për PeH paraqitet në tabelën më poshtë.

Tabela 68 Rrjeti i pikave të hedhjes

Komunat	Numri i PeH	Kapaciteti (m ³ /vit)	Numri i konteinerëve të nevojshëm
Pejë (duke shërbyer edhe Deçanin dhe Junikut)	1 (e mesme)	5,400	6 (20 m ³)
Istog	1 (e mesme)	2,900	9 (7 m ³)
Klinë	1 (e mesme)	2,400	7 (7 m ³)
Deçan	1 (e mesme)	2,400	7 (7 m ³)

Çdo pikë e hedhjes do të jetë e pajisur me ngarkuesin me rrëshqitje.

Riciklimi i MNRr-ve

Për rajonin është parashikuar një objekt riciklimi, i pajisur me një dërmues të lëvizshëm. Kapaciteti i objektit të riciklimit vlerësohet në 12,800 m³/vit. Vendi do të duhet të sigurojë: (i) zonë për thërmimin dhe ndarjen e fraksioneve nga MNRr; dhe (ii) zonë për ruajtjen e fraksioneve të ndara të gatshme për ripërdorim. Sipërfaqja e kërkuar është rreth 3000 m². Të paktën 800 m² e kësaj zone duhet të mbulohet me beton. Pjesa që nuk është e përdorshme mund të transferohet në deponinë rajonale dhe mund të përdoret si material mbulues si nënshtesa.

Vendi(et) duhet të pajiset me një thërmues mobil (foto në të djathtë). Thërmuesi i parashikuar është pajisje me kapacitet 50-70 tonë në orë për të

Figure 26. Thërmuesi për MNRr

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

përpunuar të gjitha fraksionet e mundshme të MNRr - beton, beton i gazuar, tulla etj. Madhësia grimcave që dalin mund të rregullohet me sitë. Duke qenë i transportueshëm, thërmuesi mund të transferohet me një rimorkio nëpër vendet/pikat e hudhjes për riciklimin e MNRr-ve. Për më tepër, thërmuesi mund të transportohet në punishtet aktive të ndërtimit me kërkesë të kompanive private të ndërtimit. Ky është një shërbim i mundshëm që mund të ofrohet nga operatori i objektit të riciklimit.

Për të rritur efektivitetin, autoritetet lokale mund të kërkojnë, për projekte më të mëdha ndërtimi, ndarjen e materialeve të riciklueshme që duhet të kryhen nga kompanitë e ndërtimit në vendpunishte.

Deponimi i MNRr-ve

Sa i përket deponimit, 15% e inputit në objektet e riciklimit pritet të deponohet. Përveç kësaj, 30% e MNRr-ve që nuk mbledhet në sistemin e grumbullimit ndaras pritet të arrijë edhe në objektin e deponimit. Për të gjithë ZMM-në parashikohet një objekt deponimi me kapacitet vjetor prej 19,300 m³.

Menaxhimi i asbestit

Sasi të asbestit të të mbledhur veçmas do të hidhen në një qeli të veçantë për mbeturinat e rrezikshme në deponi. Për të gjithë ZMM-në, llogaritet se sasi të vjetore të asbestit që do të deponohen arrijnë në 500 m³.

Kostot e menaxhimit të MNRr

Kostoja e menaxhimit në të ardhmen të mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit të shkaktuara në objekt nuk duhet të jetë pjesë e llogaritjes së tarifave shtëpiake. Në vend të kësaj, kostoja duhet të mbulohej/paguhet plotësisht nga përdoruesit e objektit.

Kostot e investimeve të nevojshme për vendosjen e sistemit të menaxhimit të MNRr-ve ndërkomunale në ZMM janë paraqitur në tabelën më poshtë.

Tabela 69 Kostot e investimit për menaxhimin e MNRr-ve

Kategoria	Njësia	Kosto për njësi	Nr i njësive	Vlera, EUR
Pajisjet për grumbullimin e mbeturinave				439,000
Kontejnerë skip 7 m ³	EUR/kontejner	2,000	7	14,000
Kamion për mbeturina me hapje të krahut	EUR/kamion	150,000	2	300,000
Kamionë të hapur	EUR/kamion	125,000	1	125,000
Pikat e hedhjes				812,000
PeH mesatare	EUR/PeH	150,000	4	600,000
Kontejnerë skip 7 m ³	EUR/kontejner	2,000	16	32,000
Kontejnerë skip 20 m ³	EUR/kontejner	10,000	6	60,000
Ngarkues me rrëshqitje	EUR/ngarkues	40,000	3	120,000
Impiantet e trajtimit të MNRr-ve				1,210,000
Thërmues mobil	EUR/thërmues	200,000	1	200,000
Objekti i riciklimit	Punime	1,010,000	1	1,010,000
objekti i deponimit të MNRr-ve				1,500,000
Objekti për deponim	Punime	1,500,000	1	1,500,000
<i>Kontingjent</i>	<i>10% e koston së investimit (përfshijë pajisjet mobile)</i>			296,000
<i>Dizajn & Mbikëqyrje</i>	<i>4.5% e koston së investimit (përfshijë kostot e arkëtuar)</i>			151,740
TOTALI				4,430,490

6.9.2 Mbeturinat e vëllimshme

Praktika ndërkombëtare tregon se sasia e mbeturinave të vëllimshme është në përpjesëtim me sasinë e mbeturinave komunale të gjeneruara - rreth 5%.

Llojet kryesore të mbeturinave të vëllimshme janë orenditë e vjetra, duke përfshirë dyshekët, pajisjet e mëdha elektrike, mbulesat e dyshemesë dhe të ngjashme. Disa mbeturina të vëllimshme mund të shfaqen gjithashtu si mbeturina ndërtimi dhe demoëimi dhe si mbeturina kopshti.

Mënyrat kryesore për grumbullimin e mbeturinave të vëllimshme përfshijnë:

- Hedhja e mbeturinave të vëllimshme afër kontejnerëve për mbeturina të përziera pasuar nga grumbullimi i organizuar nga komuna (sistemi aktual). Një grumbullim i tillë mund të bëhet sipas planit të përcaktuar paraprakisht i cili kërkon që familjet të hedhin mbeturinat e vëllimshme në ditët specifike të muajit.
- Hedhja në oborret e riciklimit ose në pika të tjera grumbullimi komunale të përcaktuara për këtë.
- Grumbullimi sipas kërkesës.

Për më tepër se çka u tha më lart, një pjesë e mbeturinave të vëllimshme mund të mblidhet përmes zinxhirëve të shitjes me pakicë kur dyqanet ofrojnë kthimin e mobiljeve ose pajisjeve të vjetra në momentin e shitjes.

Masat fillestare për mbeturinat e vëllimshme do të fokusohen në skemën e shërbimit të grumbullimit të organizuar nga komunat. Përveç kësaj, familjeve do t'u ofrohet gjithashtu mundësia për të dorëzuar mbeturinat e tyre të vëllimshme në oborret e centralizuara të riciklimit.

Çmontimi i mbeturinave të vëllimshme dhe largimi i materialeve të riciklueshëm do të organizohet fillimisht në deponinë rajonale dhe më vonë në TMB. Vendi do të pajiset gjithashtu me grirëse për të reduktuar volumin e mbeturinave të vëllimshme të destinuara për rikuperimin dhe deponimin përfundimtar. Disa çmontime paraprakisht mund të organizohen edhe në stacionet e transferit.

Figure 27. Pikë grumbullimi për mbeturinat e vëllimshme

Në një periudhë afatgjatë, grumbullimi i mbeturinave të vëllimshme do të shqyrtojë mundësinë e riparimit dhe ripërdorimit të orendive dhe pajisjeve të vjetra të hedhura. Praktikrat e mëposhtme do të promovohen:

- dhurimi për qëllime bamirësie i orendive të vjetra dhe pajisjeve elektroshtëpiake të përshtatshme për ripërdorim.
- grumbullim nga/dorëzim tek tregtarët e mallrave të përdorura.
- dhurata ose shitja tek palët e treta si një iniciativë private (p.sh. nëpërmjet faqeve të shitjeve në internet).
- dhënia si dhurata palëve të treta (familje, miq, të njohur).
- themelimi i qendrës rajonale për riparimin e orendive të vjetra dhe pajisjeve elektrike me mbështetjen e mundshme të sektorit joqeveritar dhe përfshirjen e personave nga grupet e cënueshme.

6.9.3 Fraksionet e veçanta të mbeturinave

Pasi që skemat e Përgjegjësisë së Zgjeruar të Prodhuesit (PZP) të funksionalizohet plotësisht në vend, komunitet në ZMM do të lidhin kontrata me operatorët PZP për grumbullimin ndaras të fraksioneve specifike të mbeturinave në vijim:

- Mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike
- Vajra të përdorura
- Automjetet e hedhura dhe mbeturinat e tyre
- Bateritë dhe akumulatorët e harxhuar
- Goma të shpenzuara

Oborret e riciklimit do të krijohen në 5 qendrat komunale në ZMM. Amvisëritë do të lejohen të hedhin aty fraksione të ndryshme të mbledhura ndaras si lloje të ndryshme mbeturinash të riciklueshme, mbeturina të gjelbra, mbeturina të vëllimshme, vajra ushqimorë të përdorur, lloje specifike të mbeturinave ndërtimore dhe rrënim. Oborret e riciklimit do të pajisen gjithashtu për grumbullimin e mbeturinave të rrezikshme shtëpiake.

Figure 28. Oborr tipik riciklimi

Lokacionet e OR në të pesë komunitet tashmë janë identifikuar. Sipërfaqet e disponueshme të OR-ve lejojnë krijimin e qendrave për grumbullimin e fraksioneve të veçanta të mbeturinave të synuara.

6.9.4 Mbeturinat bujqësore

Edhe pse bujqësia është një aktivitet i rëndësishëm ekonomik në Rajonin e Dukagjinit, nuk ka informacion se si menaxhohen aktualisht mbeturinat nga aktivitetet bujqësore. Menaxhimi i mbeturinave bujqësore duhet të ndjekë parimin “ndotësi-paguan”, që do të thotë se gjeneruesit e mbeturinave bujqësore duhet të jenë përgjegjës për menaxhimin e tyre dhe duhet të mbulojnë kostot e menaxhimit.

Gjenerohen katër lloje të mbeturinave bujqësore:

- Mbeturinat e indeve bimore
- Nënproduktet e kafshëve
- Pleh organik
- Mbeturinat agrokimike

Mbeturinat e indeve bimore

Mbeturinat e indeve bimore janë në fakt biomasa të cilat janë burim i rinovueshëm dhe që mund të shkaktojë probleme kur nuk përdoret. Rritja e shpejtë e vëllimit dhe e llojeve të mbeturinave të biomasës bujqësore mund të bëhet një problem në rritje, pasi biomasa bujqësore e mbeturinave të kalbura lëshon metan dhe rrjedhje, dhe djegia e hapur nga fermerët për të pastruar tokat gjeneron CO₂ dhe ndotës të tjerë duke përbërë rrezik për pronën rurale. Prandaj, kërkohet menaxhimi i duhur i mbeturinave të biomasës bujqësore për të parandaluar ato të kontribuojnë në ndryshimet klimatike, ndotjen e ujit dhe tokës, dhe ndotjen e ajrit. Për më tepër, këto mbeturina janë me vlerë të lartë për sa i përket rikuperimit të materialit, lëndëve ushqyese dhe energjisë.

Menaxhimi i biomasës bujqësore duhet të ndjekë hierarkinë e menaxhimit të mbeturinave. Preferenca duhet t'i jepet riciklimit. Kompostimi është një teknologji e përshtatshme për shumicën e mbeturinave të indeve bimore. Është i mundur të bëhet kompostimi bashkë me mbeturinat e gjelbra komunale. Megjithatë, nëse kapacitetet e impianteve të ardhshme të kompostimit në Rajonin e Dukagjinit lejojnë pranimin e mbeturinave bujqësore, gjeneruesit e këtyre të fundit duhet të paguajnë koston e plotë të trajtimit.

Mbeturinat nga bujqësia mund të jenë burim për industrinë përpunuese. Simbioza industriale mund të mbështetet duke krijuar një platformë elektronike me sasitë e disponueshme/të parashikuara të mbeturinave bimore që do të gjenerohen sipas llojit dhe vendndodhjes.

Kur riciklimi dhe përdorimi i biomasës si material për industrinë nuk janë opsione, atëherë duhet të ndiqet rikuperimi i energjisë.

Nënproduktet e kafshëve (NeK)

Në nivel shtetëror, një objekt qendror për trajtimin e mbeturinave të NeK-ve është ndërtuar afër Prishtinës. Megjithatë, objekti i trajtimit nuk është ende funksional. Pasi të jetë në funksion, do të jetë në gjendje të ofrojë shërbimin e grumbullimit dhe trajtimit për të gjithë prodhuesit e NeK-ve në mbarë vendin. Ndërkohë deponimi i NeK-ve është i vetmi opsion, me kusht që të kryhet në venddeponitë epërcaktuara nga autoritetet kompetente.

Plehu organik

Përqendrimi total i materialeve inerte të plehut organik është karakteristika kryesore që tregon se si mund të trajtohet materiali. Plehrat e kafshëve mund të klasifikohen si inerte, gjysmë inerte ose të lëngshëm. E para përmban më shumë se 20% lëndë inerte (mund të grumbullohet dhe trajtohet nga çdo pajisje që lëviz materialet e vëllimshme), gjysmë inerte përmban 5 deri në 20% lëndë inerte, prodhohet në sistemet shtëpiake të bagëtive ku ofrohet një sistem i limituar sanitar dhe nuk rrjedh aq lehtë sa plehu i lëngshëm dhe as nuk mund të grumbullohet si plehu organik inert. Plehrat e lëngshme përmbajnë më pak se 5% lëndë inerte – lëngu shtesë vjen nga larja dhe derdhja nga sistemet e ujitjes – dhe, kur trazohet, mund të pompohet ose lëvizet nga rrjedha e gravitetit.

Katër lloje të menaxhimit janë të disponueshme për plehun e kafshëve: magazinimi, aplikimi në tokë, kompostimi dhe tretja anaerobe.

Mbeturinat agrokimike

Disa mbetura nga aktivitetet bujqësore mund të jenë të rrezikshme, duke përfshirë pesticidet dhe herbicidet e vjetra, si dhe lubrifikantët që mund të jenë përdorur në pajisjet e fermës. Mbeturinat e tilla kërkojnë menaxhim të veçantë. Ekzistojnë opsione për riciklimin e lubrifikantëve të përdorur në lubrifikantë të rinj.

Megjithatë, në të gjitha rastet e tjera, lubrifikantët, pesticidet dhe herbicidet e përdorura duhet të trajtohen në një incenerator të projektuar siç duhet; për këtë qëllim mund të merret parasysh mundësia e përdorimit të një furre ekzistuese të çimentos (siç bëhet në shumë vende të BE-së, ku furra duhet të plotësojë disa kushte teknike dhe të lejohet për këtë përdorim). Nëse trajtimi nuk është i realizueshëm, këto mbetura duhet të ruhen ose hidhen në mënyrë të sigurtë në objekte që plotësojnë normat e pranura ndërkombëtare derisa të identifikohen objektet e duhura të trajtimit. Një strukturë shtetërore për menaxhimin e mbeturinave të rrezikshme parashikohet nga SKMIM, e cila do të ofrojë mundësi dhe zgjidhje të sigurtë magazinimi për këto lloje mbeturinash.

6.10 Opsionet për ndritjen institucionale dhe organizative

Tashmë është vendosur që deponia e përmirësuar rajonale në Sferkë të operohet nga Kompania për Menaxhimin e Deponive në Kosovë (KMDK). Megjithatë, për aktivitetet e tjera të menaxhimit të mbeturinave janë të disponueshme opsione të ndryshme për aranzhime operationale.

6.10.1 Grumbullimi i mbeturinave

Tri opsionet e mëposhtme janë në dispozicion të komunave në lidhje me grumbullimin e mbeturinave:

- **Opsioni 1: Ruajtja e situatës aktuale** . Sipas këtij opsioni, KRU Ambienti do të vazhdojë të ofrojë shërbime për grumbullimin e mbeturinave për komunat e Pejës, Istogut dhe Klinës, ndërsa Deçani do të shërbehet nga kompania e saj komunale Higjiena, dhe Juniku do të vazhdojë me aranzhime vetanake.
- **Opsioni 2: Ofrimi i shërbimit nga KRU** . Sipas këtij opsioni, KRU do të ofronte shërbimin për të pesë komunat me qëllim të uljes së kostove të përgjithshme të grumbullimit të mbeturinave duke përfutur nga ekonomia e shkallës.
- **Opsioni 3: Prokurimi i shërbimit tek operator(ët) privat** . Ngjashëm me rajonet e tjera në vend, komunat do të prokurorin shërbimin e grumbullimit të mbeturinave tek për operatorët privatë.

Tabela më poshtë paraqet avantazhet dhe disavantazhet e të 3 opsioneve.

Tabela 70 Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për grumbullimin e mbeturinave

Opsioni	Avantazhet	Disavantazhet
Opsioni 1: Ruajtja e situatës aktuale	Pranueshmëria politike Nuk ka nevojë për ndonjë ndryshim në sistem Kënaqshmëria aktuale me cilësinë e shërbimit të marrë	Pamundësia për të përfutur nga ekonomia e shkallës që rezulton nga përdorimi i pajisjeve të përbashkëta të grumbullimit të mbeturinave dhe optimizimin e itinerarit
Opsioni 2: Ofrimi i shërbimit nga KRU	Komunat mund të përfitojnë nga ekonomia e shkallës që rezulton nga përdorimi i përbashkët i pajisjeve të grumbullimit të mbeturinave dhe optimizimi i itinerarit	Pranueshmëria politike nga komunat Deçan dhe Junik është e vështirë për shkak të kënaqshmërisë me aranzhimet e tyre aktuale
Opsioni 3: Prokurimi i shërbimit tek operator(ët) privat	Mundësi për t'u kontraktuar operatorë privatë me përvojë të dëshmuar në grumbullimin e mbeturinave urbane Në parim, operatorët privatë ka të ngjarë të ofrojnë shërbimin e grumbullimit të mbeturinave në mënyrë më efikase sesa operatorët komunalë. Komuna e Junikut tashmë punon me një operator privat.	Pranueshmëria politike nga të gjitha komunat është e vështirë për shkak të kënaqshmërisë me aranzhimet e tyre aktuale

Siç shihet nga analiza e mësipërme, të tre opsionet kanë avantazhet e tyre. Megjithatë, opsioni i vetëm që mund të kënaqë të gjitha komunat është Opsioni 1. Është i vetmi opsion që mund të pranohet politik kryesisht për dy arsye: së pari nuk çon në ndonjë ndryshim në aranzhimet aktuale; dhe së dyti, të gjitha komunat janë të kënaqura me cilësinë e shërbimit të marrë aktualisht. Prandaj, opsioni 1 është opsioni i preferuar.

6.10.2 Transferimi i mbeturinave

Analiza teknike e opsioneve për transferimin e mbeturinave ka vërtetuar se stacionet e transferit janë të arsyeshme për komunat Istog dhe Deçan (që do t'i shërbente edhe Komunës së Junikut). Lidhur me funksionimin e stacioneve të transferit, dy opsionet e mëposhtme janë në dispozicion të komunave:

- **Opsioni 1: Stacionet e transferit do të menaxhohen nga KMDK**. KMDK u krijua me qëllim të menaxhimit të venddeponive të mbeturinave në vend. Megjithatë, ajo ka fituar përvojë në menaxhimin e stacionit të transferit edhe në Ferizaj.
- **Opsioni 2: Stacionet e transferit të operohen nga komunat**. Sipas këtij opsioni, stacionet e transferit do të menaxhohen nga komunat përkatëse sipas marrëveshjeve që komunat do të arrijnë. Komuna e Istogut mund të vendosë të themelojë/caktojë një entitet komunal si operator, ose në mënyrë alternative që të zgjedhë KRU Ambienti të menaxhojë ST. Në mënyrë të ngjashme, Komuna e Deçanit mund të vendosë për transferimin e menaxhimit të ST në kompaninë e saj komunale Higjiena, ose të prokurojë shërbimet e një operatori privat.

Tabela më poshtë paraqet avantazhet dhe disavantazhet e të dy opsioneve.

Tabela 71 Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për transferimin e mbeturinave

Opsioni	Avantazhet	Disavantazhet
Opsioni 1: Stacionet e transferit do të operohen nga KMDK	Eksperiencë e disponueshme në operacionalizimin e stacioneve të transferit dhe objekteve tjera të menaxhimit të mbeturinave (deponi)	Kontribuon në krijimin e një monopoli të shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave. Mungesa e mundshme e transparencës në lidhje me sasitë e mbeturinave të transferuara dhe të deponuara.
Opsioni 2: Stacionet e transferit të operohen nga komunat	Kompanitë e disponueshme të grumbullimit të mbeturinave të cilat mund të ndërmarrin shërbimin e transferit të mbeturinave. Kontribuon në transparencën e sasive të mbeturinave të transferuara dhe të deponuara	Mungesa e përvojës lokale në operacionalizimin e stacioneve të transferit.

Stacionet e transferit nuk do të jenë objekte rajonale dhe ka kuptim që komunat të vendosin vetë se si do të funksionojnë ato. Opsioni 2 lejon transparencë më të madhe në lidhje me sasitë e mbeturinave të transferuara në deponinë rajonal dhe tarifën përkatëse për deponim. Prandaj, opsioni 2 është i preferueshëm.

6.10.3 Kompostimi i mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras

Analiza teknike e opsioneve për kompostimin e mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras ka vërtetuar se modeli i decentralizuar është modeli i preferuar dhe se objektet e kompostimit janë të arsyeshme për secilën komunë. Lidhur me funksionimin e impianteve të kompostimit, dy opsionet e mëposhtme janë në dispozicion të komunave, të ngjashme me opsionet për ST:

- **Opsioni 1: Objektet e kompostimit të menaxhohen nga KDMK**. KDMK u krijua me qëllim të menaxhimit të venddeponive të mbeturinave në vend dhe fitoi përvojë të konsiderueshme në menaxhimin e objekteve të mbeturinave.

- **Opsioni 2: Objektet e kompostimit të menaxhohen nga komunat** . Sipas këtij opsioni, objektet e kompostimit do të menaxhohen nga komunat përkatëse sipas marrëveshjeve që komunat do të arrijnë. Komunat e Pejës, Istogut dhe Klinës mund të vendosin të zgjedhin KRU Ambienti si operator të objekteve të kompostimit ose të prokurojnë shërbimet e një operatori privat. Në mënyrë të ngjashme, Komuna e Deçanit mund të vendosë për transferimin e menaxhimit të objektit të kompostimit tek kompania e saj komunale Higjiena, ose të prokurojë shërbimet e një operatori privat. Përndryshe, komunat mund të përdorin shërbimet e departamenteve të tyre përgjegjëse për mirëmbajtjen e hapësirave publike.

Tabela më poshtë paraqet avantazhet dhe disavantazhet e dy opsioneve.

Tabela 72 Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për kompostimin e mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras

Opsioni	Avantazhet	Disavantazhet
Opsioni 1: Objektet e kompostimit të menaxhohen nga KDMK	Përvojë e disponueshme në funksionimin e objekteve të menaxhimit të mbeturinave (deponitë dhe një stacion transferi) e centralizuar e cila mund të çojë në nivelizimin e kostove të shërbimeve në të gjitha komunat	Mungesa e përvojës në menaxhimin e objekteve të kompostimit Kontributon në krijimin e një monopoli të shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave
Opsioni 2: Objektet e kompostimit të menaxhohen nga komunat	Kompanitë publike në dispozicion të cilat mund të ofrojnë shërbimin e kompostimit të mbeturinave të gjelbra Marrëveshje më të thjeshta në lidhje me mekanizmat e pagesës kur komunat vendosin të menaxhojnë objektet përmes departamenteve të tyre të mirëmbajtjes së zonave publike Rregullim më i thjeshtë për përdorimin e kompostit të gjeneruar	Mungesa e përvojës lokale në menaxhimin e objekteve të kompostimit ose objekteve tjera të trajtimit të mbeturinave

Objektet e kompostimit nuk do të jenë objekte rajonale dhe ka kuptim që komunat të vendosin vetë se si do të menaxhohen ato. Opsioni 2 lejon fleksibilitet më të madh në lidhje me marrëveshjet e pagesës dhe përdorimin e kompostit të gjeneruar. Prandaj, opsioni 2 është i preferueshëm.

6.10.4 Grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i mbeturinave të ambalazhit

Rekomandohet që grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i mëposhtëm i mbeturinave të ambalazhit të menaxhohet përmes skemave të ardhshme PZP. Arsyeja për këtë është se grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i mbeturinave të ambalazhit do të sjellë një kosto shtesë, e cila do të çojë në rritjen e tarifave të menaxhimit të mbeturinave për amvisëritë. Operatorët aktualë të objektit(eve) të grumbullimit ndaras dhe klasifikimit do të kontraktohen përmes skemës PZP. Ka të ngjarë që ofruesit aktualë të shërbimeve të grumbullimit të mbeturinave në komuna të jenë gjithashtu të kontraktuar përmes skemës PZP për të kryer grumbullimin ndaras të mbeturinave të ambalazhit.

6.10.5 Operacionet e rikuperimit të mbeturinave

Për të arritur synimet e riciklimit dhe rikuperimit në rajon, analiza teknike e opsioneve për rikuperimin e mbeturinave arrin në konkludim se, përveç grumbullimit ndaras dhe klasifikimit të mbeturinave të riciklueshme, objektet e centralizuara TMB dhe DA duhet të krijohen jo më vonë se në vitin 2032. Lokacioni optimal i objekteve për rikuperimin e mbeturinave do të jetë afër Komunës së Pejës, duke qenë gjeneruesi më i madh i mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit. Për sa i përket menaxhimit të dy objekteve, opsionet e mëposhtme janë në dispozicion të komunave:

- **Opsioni 1: Objektet e rikuperimit të mbeturinave të menaxhohen nga KDMK.** KDMK u krijua me qëllim të menaxhimit të venddeponive të mbeturinave në vend dhe fitoi përvojë të konsiderueshme në menaxhimin e objekteve të mbeturinave.
- **Opsioni 2: Objektet për rikuperimin e mbeturinave të menaxhohen nga Komuna e Pejës .** Sipas këtij opsioni, Komuna e Pejës do të jetë përgjegjëse për menaxhimin e objekteve për rikuperimin e mbeturinave. Komuna e Pejës mund të bëjë përzgjedhjen e KRU Ambienti si operator të objekteve të rikuperimit të mbeturinave ose të prokurojnë shërbimet e një operatori privat.

Tabela më poshtë paraqet avantazhet dhe disavantazhet e dy opsioneve.

Tabela 73 Avantazhet dhe disavantazhet e opsioneve për rikuperimin e mbeturinave

Opsioni	Avantazhet	Disavantazhet
Opsioni 1: Objektet e rikuperimit të mbeturinave të menaxhohen nga KDMK	Përvojë e disponueshme në menaxhimin e objekteve të menaxhimit të mbeturinave (deponitë dhe një stacion transferi) Wasje e centralizuar e cila do të çonte në nivelizimin e kostove të shërbimeve në të gjitha komunat Më e lehtë për të ndërtuar kapacitetet e nevojshme për funksionimin e objekteve të tilla	Mungesa e përvojës në menaxhimin e objekteve të rikuperimit të mbeturinave Kontribuon në krijimin e një monopoli të shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave
Opsioni 2: Objektet për rikuperimin e mbeturinave të menaxhohen nga Komuna e Pejës	Kompanitë publike të disponueshme të cilat mund të ofrojnë shërbimet e rikuperimit të mbeturinave	Mungesa e përvojës lokale në menaxhimin e objekteve të trajtimit të mbeturinave Modeli i "komunës lider" mund të krijojë mungesë transparence në procedurat e funksionimit dhe tarifimit për komunat e tjera Mund të mos jetë e lehtë të ndërtohet kapaciteti i KRU-së, nëse ky model zgjidhet nga Komuna e Pejës

Objektet e rikuperimit të mbeturinave do të jenë objekte rajonale dhe kjo ka kuptim që një kompani mbirajonale të ketë të drejtë të menaxhojë objekte të tilla, ngjashëm me modelin e menaxhimit të deponive rajonale. Përveç kësaj, SKMIM 2024-2035 rekomandon që KMDK-së t'i besohet menaxhimi i objekteve të rikuperimit të mbeturinave në nivel vendi. Do të ishte shumë më e lehtë të forcohej kapaciteti i KMDK-së për të menaxhuar të gjitha objektet e rikuperimit të mbeturinave në zona të ndryshme të menaxhimit të mbeturinave në vend. Prandaj, opsioni 1 është i preferuari.

6.11 Qëndrueshmëria financiare dhe përballueshmëria e shërbimeve

Sipas nenit 59 të Ligjit për Mbeturina, financimi i shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave sigurohet nga tarifat e mbeturinave për gjeneruesit e mbeturinave, si dhe nga burime të tjera si buxhetet komunale, buxheti qendror, grantet.

Financimi i grantit të BE-së sigurohet për (një pjesë) investimet që nuk mund të mbulojnë nga tarifat e mbeturinave, duke rritur vazhdimisht prapën e përballueshmërisë. Granti i financiar nga BE kërkon që të hyrat nga tarifat e mbeturinave, të vendosura sipas parimit 'Ndotësi paguan' dhe që janë të përballueshme, të mbulojnë të paktën koston operacionale dhe ato të zëvendësimit në të ardhmen. Përballueshmëria lidhet me tarifat vetëm për amvisërinë, derisa entitetet juridike duhet të paguajnë koston e plotë në përpjesëtim me mbeturinat që gjenerojnë.

Përballueshmëria përkufizohet si çmimi që popullsia mund të paguajë pa rrezikuar aftësinë për të përmbushur nevojat e tjera bazë. Përballueshmëria është aftësia për të paguar, e cila vlerësohet nga të dhënat statistikore. Prapëti e përballueshmërisë zakonisht përcaktohet në lidhje me të ardhurat monetare të disponueshme të familjes³³ (pas taksave dhe pagesave sociale). Në përgjithësi, për ekonomitë me të ardhura mesatare, siç është Kosova, 1% e të ardhurave familjare njihet si një prag i përballueshëm për tarifat e shërbimit të MKI.

ASK bën anketa për shpenzimet e ekonomive familjare, jo për të ardhurat e ekonomive familjare. Duke qenë se të ardhurat shpenzohen ose kursehen, ato janë më të larta se shpenzimet. Kështu, shpenzimet për tarifat e mbeturinave deri në 1% të shpenzimeve të familjeve janë të përballueshme. Anketa e shpenzimeve të ekonomive familjare të ASK-së³⁴ ka përcaktuar këtë nivel të shpenzimeve në vitin 2022:

Tabela 74 Shpenzimet mesatare vjetore të familjeve, 2022

Shpenzimet vjetore	Mesatare	Zonë urbane	Zonë rurale
Familje	8,106 €	8,255 €	7,971 €
Për frymë	1,903 €	2,004 €	1,817 €

Për një familje mesatare prej 4.335, tarifa mujore e mbeturinave prej 6.8 € ishte e përballueshme në vitin 2022, që korrespondon me një pagesë mujore prej 1.6 € për person. Përballueshmëria e tarifave të mbeturinave rritet me rritjen e të ardhurave monetare. Mbi bazën e rritjes aktuale të BPV-së për frymë në vitin 2023 (12.3%³⁶) dhe vlerësimet për vitin 2024 (6%), dhe mbi supozimin se të ardhurat vjetore të BPV-së reale për frymë do të rriten me 3% (mbi inflacionin) deri në vitin 2035, bëhet parashikimi i mëposhtëm për rritjen konstante të çmimeve të përballueshmërisë së tarifave të mbeturinave deri më 2035 në një konstante me çmimet e vitit 2024:

Tabela 75 Parashikimi i përballueshmërisë së tarifave të mbeturinave, çmimet e vitit 2024

Tarifa e mbeturinave	2024	2025	2030	2035
Tarifë mujore e përballueshme për familje	8.0 €	8.5 €	9.6 €	11.1 €
Tarifë mujore e përballueshme për person	1.9 €	2.0 €	2.3 €	2.6 €

³³Zbatimi i Parimit 'Ndotësi paguan' në Projektet e Menaxhimit të Mbeturinave, JASPERS, f.6, <https://jaspers.eib.org/knowledge/publications/application-of-the-polluter-pays-principle-in-waste-management-projects>

³⁴Rezultatet e Anketës Buxhetore të Ekonomive Familjare 2022

³⁵8106/1903=4.3 persona në një familje

³⁶<https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/XKX/kosovo/gdp-per-capita>

Për shkak të tendencës për zvogëlimin e madhësisë së familjes, tarifa për person duhet të jetë ajo kryesore për përcaktimin e përballueshmërisë së shërbimit.

Burimi i financimit të deponisë dhe investimi fillestar i objekteve të rikuperimit të ardhshëm, burimi i financimit të grumbullimit ndaras i materialeve të riciklueshme dhe kostoja neto e klasifikimit (pas shitjes së lëndëve të riciklueshme) kanë ndikimin kryesor në kostot dhe përballueshmërinë e sistemit për menaxhimin e mbeturinave të përziera. Kostot e opsioneve 1 (stacioni i transferit vetëm për Istogun), 1a (3 stacione transferi për të gjitha komunat) dhe opsioni 3 (2 stacione transferi për 3 komuna) janë pothuajse të njëjta, megjithatë opsioni 3 është opsioni me kosto më të ulët për arritjen e objektivave të strategjisë shtetërore për mbeturina.

Tabela e mëposhtme paraqet koston e plotë të opsionit 3, në krahasim me koston e sistemit me investimin fillestar të grantit në objektet rajonale të rikuperimit dhe deponimit, dhe më tej në lidhje me një sistem me PZP në vend. Kostot janë dhënë drejt vitit 2035, kur do të vendoset sistemi i plotë, me çmimet e vitit 2024³⁷, në lidhje me mbeturinat e grumbulluara³⁸.

Tabela 76 Tarifa e koston mesatare të rikuperimit drejt vitit 2035, çmimet e vitit 2024

Përbërësit e Kostos	Rimëkëmbje e plotë e koston	Me grantin fillestar	Me grant dhe PZP
Grumbullimi i mbeturinave të përziera me kosto të plotë për ton të mbeturinave të mbledhura	46 €/t	46 €/t	46 €/t
Kostoja neto e grumbullimit ndaras dhe klasifikimit (më pak të hyra nga shitjet)	11 €/t	11 €/t	
Transferimi i mbeturinave të përziera	5 €/t	5 €/t	5 €/t
Kostoja e deponimit për ton të mbeturinave të grumbulluara (grant fillestar i konsideruar)	17 €/t	17 €/t	17 €/t
Kostoja fillestare e investimit për ngritjen e deponisë	18 €/t		
Kostoja operacionale e rikuperimit të mbeturinave për ton të mbeturinave të grumbulluara (neto)	23 €/t	23 €/t	23 €/t
Kostoja fillestare e investimit për objektet e rikuperimit	14 €/t		
Kostoja totale	134 €/t	102 €/t	90 €/t
Mbeturinat vjetore 2035 të grumbulluara për person nga familjet (supozimi 75% e mbeturinave janë nga amvisëritë, 25% nga institucionet dhe entitetet juridikë)	0.284 t	0.284 t	0.284 t
Tarifë mujore për person (përfshirë 8% TVSH), 2035	3.4 €	2.6 €	2.3 €
Pragu i përballueshmërisë për tarifën mujore për person (2035)	2.6 €	2.6 €	2.6 €

Siç shihet nga tabela e mësipërme, sistemi nuk mund të jetë financiarisht i qëndrueshëm dhe i përballueshëm pa financim fillestar nga granti. Investimet e mëtejshme në mbylljen e qelive të deponisë dhe ndërtimin e qelive të reja, zëvendësimi i pajisjeve të amortizuara të sigurohet nga komunat nga rritja e tarifave të mbeturinave në

³⁷ Parashikimi i inflacionit për 10 vjet nuk është i realizueshëm dhe gjithsesi do të sjellë rritje si të të ardhurave monetare ashtu edhe të kostove.

³⁸ Jo në lidhje me mbeturinat e krijuara, pasi një pjesë e mbeturinave nuk do të grumbullohet për shkak të kompostimit shtëpiak të mbeturinave të gjelbra.

përputhje me rritjen e përballueshmërisë. Pa sistemin PZP, tarifa për popullsinë duhet të vendoset në pragun e përballueshmërisë.

Për krahasim, tarifa mujore e vitit 2022 për person është shumë më e ulët. Të hyrat aktuale nga tarifat e mbeturinave për vitin 2022 janë përcaktuar në të dhënat e Raportit të Menaxhimit të Mbeturinave Komunale të AMMK-së për vitin 2022, Shtojca 3 për pagesat e mbledhura dhe të dhënat e Regjistrimit të Popullsisë 2024³⁹ (rezultatet preliminare). Pagesa aktuale për person nga amvisëritë nga të gjitha komunat ishte e njëjtë, siç shihet në tabelën e mëposhtme:

Tabela 77 2022, Pagesa aktuale për person

Parametrat	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Pagesa e arkëtuar për shërbime të amvisërive, 2022	875,587 €	351,352 €	316,528 €	294,457 €	41,100 €
Popullsia, Regjistrimi i vitit 2024	82,661	33,066	30,574	27,758	3,952
Pagesa aktuale mujore për person në vitin 2022	0.9 €	0.9 €	0.9 €	0.9 €	0.9 €

Prandaj, edhe me financimin e granteve dhe sistemin PZP në fuqi, tarifa e mbeturinave për popullatën duhet të rritet mbi 2 herë, mbi inflacionin për të financuar zhvillimin e shërbimit të mbeturinave. Rikuperimi i plotë i kostos duhet të arrihet gradualisht, brenda përballueshmërisë, hapat kryesorë që janë:

- Rikuperimi i plotë i kostos së nivelit aktual të kostove të justifikuar - grumbullimi i mbeturinave (kostot operacionale dhe të investimit) dhe kostot e transferimit dhe ato operacionale dhe mirëmbajtjes së deponisë.
- Rikuperimi i plotë i kostos së grumbullimit dhe deponimit të mbeturinave (si investimi ashtu edhe operacionale) dhe kostot operacionale të riciklimit/rikuperimit të mbeturinave.
- Rikuperimi i plotë i kostos së grumbullimit, riciklimit/rikuperimit dhe deponimit të mbeturinave.

Tabela më poshtë përmbledh komponentin e kostos së shërbimit të mbeturinave sipas komunave në bazë të supozimit se investimi fillestar në ngritjen e deponisë dhe objekteve të rikuperimit të deponive do të sigurohet si grant dhe grumbullimi dhe klasifikimi i mbeturinave do të financohet përmes skemës PZP. Kështu kostot janë llogaritur në lidhje me mbeturinat e përziera të grumbulluara dhe menaxhuara nga komunat.

Tabela 78 Tarifa e rikuperimit të kostos për mbeturinat e përziera, sipas komunave drejt vitit 2034

Komponenti i Kostos dhe tarifa për amvisëritë	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Kostoja e plotë e grumbullimit të mbeturinave të përziera, për ton të mbeturinave të përziera të mbledhura	52 €/t	60 €/t	85 €/t	54 €/t	56 €/t
Kostoja e transferimit të mbeturinave të përziera, për ton mbeturina të përziera të mbledhura		19 €/t		22 €/t	23 €/t
Kostoja e deponimit, për ton mbeturina të përziera të mbledhura	20 €/t	22 €/t	21 €/t	20 €/t	22 €/t
Kostoja operacionale e rikuperimit të mbeturinave, për ton mbeturina të përziera të mbledhura	28 €/ton	29 €/t	33 €/t	32 €/t	26 €/t
Kostoja totale, për ton mbeturina të përziera të mbledhura	99 €/t	130 €/t	139 €/t	129 €/t	127 €/t
Mbeturinat e përziera të grumbulluara për person nga	0.255 t	0.192t	0.143t	0.145t	0.123t

³⁹ Vlerësimet e ASK-së për popullsinë ishin më të larta, që do të nënkuptonte edhe të hyra aktuale më të ulëta për person.

Komponenti i Kostos dhe tarifa për amvisëritë	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
amvisërinë (supozimi se 75% e mbeturinave janë nga amvisëritë, 25% nga institucionet dhe entitetet juridike), 2035					
Tarifa mujore për person (përfshirë 8% TVSH)	2.3 €	2.3 €	1.8 €	1.7 €	1.4 €
Pragu i përballueshëm 2035, tarifë mujore për person	2.6 €	2.6 €	2.6 €	2.6 €	2.6 €

Ndërsa kostoja për ton për Pejën është më e ulëta, pagesa mujore për person është më e larta për shkak të gjenerimit më të madh të mbeturinave. Kostoja për ton në deponi është e njëjtë për të gjitha komunat, megjithatë për shkak të dallimeve në përbërjen e mbeturinave, pjesë të ndryshme të mbeturinave shmangen nga grumbullimi ndaras, klasifikimi, kompostimi i mbeturinave të gjelbra, kështu që kostot për ton mbeturina të përziera ndryshojnë.

Krahasim shtesë është bërë për 3 komunat me transfer mbeturinash për opsionin e stacionit të transferit me ngjeshje dhe është paraqitur në tabelën e mëposhtme. Opsioni për stacionet e transferimit me ngjeshje është 85% më i shtrenjtë si kosto investimi dhe 30% më shumë si kosto operacionale në krahasim me opsionin pa ngjeshje, duke çuar në një kosto shtesë totale prej 50%.

Tabela 79 Kostoja e rikuperimit për mbeturinat e përziera me stacion transferi me ngjeshje, 2035

Përbërësit e kostos	Istog	Deçan	Junik
Kosto shtesë në rast ngjeshjeje në lidhje me mbeturinat e përziera të grumbulluara	10 €/t	11 €/t	11 €/t
Kostoja totale për ton mbeturina të përziera të grumbulluara	140 €/t	140 €/t	138 €/t
Mbeturinat e përziera të grumbulluara për person nga amvisëritë (supozimi se 75% e tyre janë mbeturina nga amvisëritë, 25% nga institucionet dhe entitetet juridike), 2035	0.192	0.145	0.123
Tarifa mujore për person (përfshirë 8% TVSH)	2.4 €	1.8 €	1.5 €

Prandaj, nëse komunat preferojnë të kenë stacione transferi me ngjeshje, edhe pse pak më të shtrenjta, janë të përballueshme. Gjithashtu, transporti i drejtpërdrejtë, megjithëse është pak më i shtrenjtë për transferimin e mbeturinave pa ngjeshje, është ende i përballueshëm.

6.12 Integrimi gjinor dhe përfshirja e grupeve të cenueshme

Menaxhimi i mbeturinave ka një ndikim të rëndësishëm në shëndetin dhe mirëqenien e njerëzve, si dhe në cilësinë e mjedisit. Një sistem i avancuar i menaxhimit të mbeturinave kërkon kapacitete të fuqizuara profesionale, njerëzore dhe financiare, një ndryshim në mentalitetin midis individëve, bizneseve dhe institucioneve, si dhe integrimin e një qasjeje transformuese gjinore.

Koncepti Dokumenti për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave thekson shkurtimisht se ndikimet gjinore nuk ka gjasa të përfshihen për shkak të ndryshimeve minimale në sistemet ekzistuese. Ai thekson se gjinia është e integruar në mënyrë të pamjaftueshme në ligj dhe se qasja në punësim me pagesë në sektorin e mbeturinave

shfaq paragjykime domethënëse gjinore. Një raport i fundit konstatoi se në institucionet e nivelit vendor nga 688 punonjës, 32.5% janë gra dhe 67.5% burra. Në nivel menaxherial, 31% janë gra dhe 69% janë burra⁴⁰.

Opsionet e propozuara marrin parasysh gjithashtu aspektet e barazisë gjinore dhe përfshirjen sociale. Situata aktuale tregon se në zonat ekzistuese të deponimit të mbeturinave nuk ka aktivitete informale të grumbullimit apo klasifikimit të mbeturinave. Megjithatë, sipas të dhënave të disponueshme në nivel shtetëror, sektori informal është i angazhuar në grumbullimin e materialeve të riciklueshme me vlerë. Grumbulluesit joformal të mbeturinave luajnë një rol të rëndësishëm në grumbullimin e materialeve të riciklueshme në Kosovë. Vlerësohet se rreth 2000 individë mund të jenë të përfshirë në grumbullimin informal të mbeturinave në gjithë vendin, megjithëse nuk ka të dhëna zyrtare për të matur me saktësi shkallën e aktiviteteve të tyre. Këta mbledhës zakonisht vijnë nga komunitete të marginalizuara dhe të pafavorizuara ekonomikisht dhe fokusohen në grumbullimin e artikujve të tillë si plastika, metalet, letra, kartoni, bateritë dhe mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike (MPPE). Ata shpesh ua shesin këto materiale kompanive të licencuara të vogla dhe të mesme, kryesisht për eksport.

Me kalimin e kohës, sektori informal ka evoluar, duke u zhvendosur nga përpjekjet individuale në operacione grupe më të organizuara. Këto grupe tani mbledhin dhe klasifikojnë mbeturinat sipas llojit përpara se t'ua shesin ato përpunuesve ose tregtarëve. Pavarësisht përpjekjeve të kufizuara për të integruar mbledhësit joformalë të mbeturinave në sistemin formal të menaxhimit të mbeturinave, nisma të tilla kanë qenë kryesisht të pasuksesshme (Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës, 2021).

Gjithashtu, shumë familje në rajonin e Pejës përballen me varfëri ose janë të cënueshme ndaj shkundjeve ekonomike, pavarësisht përpjekjeve për të përmirësuar standardin e jetesës. Ekziston një hendek i ndjeshëm midis familjeve me të ardhura të larta dhe atyre me të ardhura të ulëta, duke kontribuar në pabarazinë sociale.

Kështu, megjithëse investimet e propozuara po sjellin ndikime pozitive në shoqëri dhe mjedis, mund të ketë ndikime negative të lidhura me personat e cënueshëm dhe mbledhësit informalë të mbeturinave, si dhe pabarazitë e perceptuara gjinore.

Tabela e mëposhtme paraqet një vlerësim të shkurtër të ndikimeve të mundshme mbi personat e cënueshëm dhe masat specifike për integrimin gjinor dhe përfshirjen sociale.

Tabela 80 Vlerësimi i ndikimeve të mundshme tek personat e cënueshëm dhe masat specifike për integrimin gjinor dhe përfshirjen sociale

Masat e propozuara	Ndikimet e mundshme	Masat e propozuara
Parandalimi i mbeturinave - Të fillohet me grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme - Kompostimi shtëpiak	Zvogëlimi i aksesit në burime për mbledhësit informalë të mbeturinave, duke përqesuar jetesën e tyre. Rritja e barrës mbi gratë për shkak të aktiviteteve të kompostimit në shtëpi Rritja e kostove të familjeve për shërbimet komunale mund të çojë në një barrë më të lartë për familjet vulnerabël.	Mblidhni të dhëna për të përcaktuar nivelin bazë për: - aktivitete informale të kryera në shënjestër; - vlerësimin e përballueshmërisë së mbeturinave dhe përcaktimin e masave për të mbështetur familjet në nevojë; - gratë që punojnë në sektorin e menaxhimit të mbeturinave Kryeni konsultime me të gjitha palët e

⁴⁰ Draft Raporti, Agjenda e integritetit gjinor në sektorin e mbeturinave, përgatitur në kuadër të projektit-Komunitat e gjelbra dhe të qëndrueshme – Menaxhimi i integruar i mbeturinave dhe ekonomia qarkore (Kosovo4Green), zbatuar nga GIZ Kosova, janar 2025

Masat e propozuara	Ndikimet e mundshme	Masat e propozuara
		interesuara, përfshirë OJQ-të që përfaqësojnë gratë, para dhe gjatë zhvillimit dhe zbatimit të projekteve. Zhvilloni një program koherent ndërgjegjësimi për mbledhjen ndaras të mbeturinave dhe kompostimin në shtëpi. Fushatat duhet të jenë të ndjeshme ndaj aspekteve gjinore dhe aktivitetet specifike ndërgjegjësuere duhet të synojnë gratë dhe grupet vulnerabël, duke përfshirë mbledhësit informal të mbeturinave.
Stacionet e transferit të mbeturinave	Asnjë ndikim joproporcional mbi grupet vulnerabël	Fushatat e ndërgjegjësimit duhet të përfshijnë gjithashtu informacion në lidhje me stacionet e transferimit dhe mesazhi duhet të përshtatet në mënyrë që të jetë i arritshëm për të gjitha grupet, përfshirë ato vulnerabël. Gjithashtu, mesazhi duhet të integrohet në aspektin gjinor.
Oborret e riciklimit 1 deponi rajonale në Pejë (përmirësimi i ekzistueses). Aktualisht nuk raportohet për prani joformale atje. 1 ORM për materiale të pastra në Pejë 1 TMB në Pejë - Mundësisht sistem i decentralizuar i vendeve të kompostimit – 1 në secilën nga 5 komunat - Objekt riciklimi dhe venddeponimi për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimit	Mundësi të reja pune / mundësi biznesi	Njoftimet për punë duhet të promovohen dhe të bëhen të arritshme për të gjitha grupet, përfshirë ato vulnerabël. Gjithashtu, mundësitë e punës nuk duhet të kufizohen në një kategori të caktuar personash, por duhet të jenë neutrale ndaj gjinisë. Në rast se do të promovohen mundësitë e biznesit, atëherë përpikuni të mbështesni gratë sipërmarrëse që të angazhohen në bizneset e riciklimit.

7 ZHVILLIMI I SISTEMIT TË REKOMANDUAR

7.1 Konfigurimi i sistemit

Tabela e mëposhtme përmbledh në detaje sistemin e preferuar për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave inerte.

Tabela 81 Prezentimi i sistemit të preferuar

Përbërësit e sistemit	Përshkrimi	Kapaciteti	Viti/periudha
Parandalimi i mbeturinave	Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të kompostimit shtëpiak Miratimi i udhëzimeve për prokurimin e gjelbër publik Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës njëpërdorimshe	• n/a	Vazhdimisht
Grumbullimi i mbeturinave të përziera	Shporta individuale plastike 120/240 l për shtëpi familjare Shporta plastike individuale 120/240 l ose kontejnerë 1.1 m³ për ndërtesa shumëkatëshe në zonat urbane	• 54,234 tonë mbeturina të përziera të mbledhura në vitin 2026 • 37,644 ton të mbledhura në vitin 2035	Ndërrimi gradual i kontejnerëve dhe automjeteve grumbulluese
Mbledhja ndaras e mbeturinave	Shporta individuale plastike 120/240 l për grumbullimin e materialeve të riciklueshme, Kontejnerë 1.1 - 1.5 m³ për grumbullimin e veçantë të qelqit	• 100% e banorëve në zonat urbane dhe 80% e banorëve në zonat rurale • 19,000 tonë mbeturina të mbledhura ndaras më 2035	2026 në zonat urbane 2030 për zonat rurale
Oborret e Riciklimit (OR)	Do të krijohen 5 OR, një në secilën komunë	Fraksionet e mbeturinave që do të grumbullohen: • Mbeturinat e vëllimshme • Mbeturinat e rrezikshme shtëpiake • Fraksionet e veçanta të mbeturinave	2025
Transporti dhe transferimi	Stacionet e transferit do të ngriten në Istog dhe Deçan	• Istog – kapacitet prej 9,700 tonë /vit • Deçan – kapacitet prej 6,700 tonë/vit	2026
Klasifikimi i mbeturinave	Një stacion klasifikimi për materialet e grumbulluara ndaras do të ngritet në deponinë rajonale në Sferkë	• Kapaciteti i objektit ORM – 21,000 tonë/vit të lëndëve të riciklueshme të mbledhura ndaras	2026
Kompostimi	Katër objekte kompostimi për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara veçmas do të ngriten në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan. Kompostimi në Pejë do të	• Objekti i kompostimit në Pejë – kapacitet prej 2,400 tonë/vit • Objekti i kompostimit në Istog – kapacitet 600 tonë/vit • Objekti i kompostimit në Klinë – kapacitet 600 tonë/vit	2026

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Përbërësit e sistemit	Përshkrimi	Kapaciteti	Viti/periudha
	organizohet në lokacion të përhershëm, ndërsa në komunat tjera do të zbatohet kompostimi i decentralizuar duke përdorur pajisje mobile.	• Objekti i kompostimit në Deçan – kapacitet 550 tonë/vit	
	Filiimi me kompostimin shtëpiak në zonat rurale	• n/a	I përhershëm
Rikuperimi i mbeturinave	Do të ngritet 1 impiant TMB i cili do të trajtojë mbeturinat e përziera komunale nga të pesë komunat	• Kapaciteti prej 40,000 tonë/ vit • Prodhimi prej 12,000 tonë/vit KDM	2031
	1 impiant kompostimi brenda kontonjerëve të specializuar do të ngritet ⁴¹ në hapësirën e impiantit TMB ose në objektin e kompostimit në Pejë	• Kapaciteti prej 3,500 tonë/vit	2031
Deponimi i mbeturinave	Përmirësimi i deponisë sanitare rajonale ekzistues për të gjithë ZMM	• Kapaciteti i deponisë prej rreth 475 mijë tonë ⁴² për një periudhë 20-vjeçare	2026 për qelinë e parë dhe infrastrukturën e përbashkët
MNRr	Rrjeti i pikave të hedhjes	• Pejë me kapacitet prej 5,400 m³/vit	2025-2027
		• Istog - kapaciteti 2,900 m³/vit	2025-2027
		• Klinë - kapaciteti 2,400 m³/vit	2025-2027
		• Deçan (që shërben edhe Junikun) me kapacitet 2,400 m³/vit	2025-2027
	Një objekt riciklimi me një thërmues mobil	• Kapaciteti 12,800 m³/vit	2027
	Një objekt deponimi	• Kapaciteti 19,300 m³/vit	2027

Shifrat e mëposhtme paraqesin vendndodhjen e objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në ZMM.

⁴¹ Përndryshe, mund të ngritet një strukturë e tretjes anaerobe në vendin e impiantit TMB, në varësi të gjetjeve të studimit përkatës të fizibilitetit.

⁴² Nuk përfshihen mbeturinat industriale jo të rrezikshme

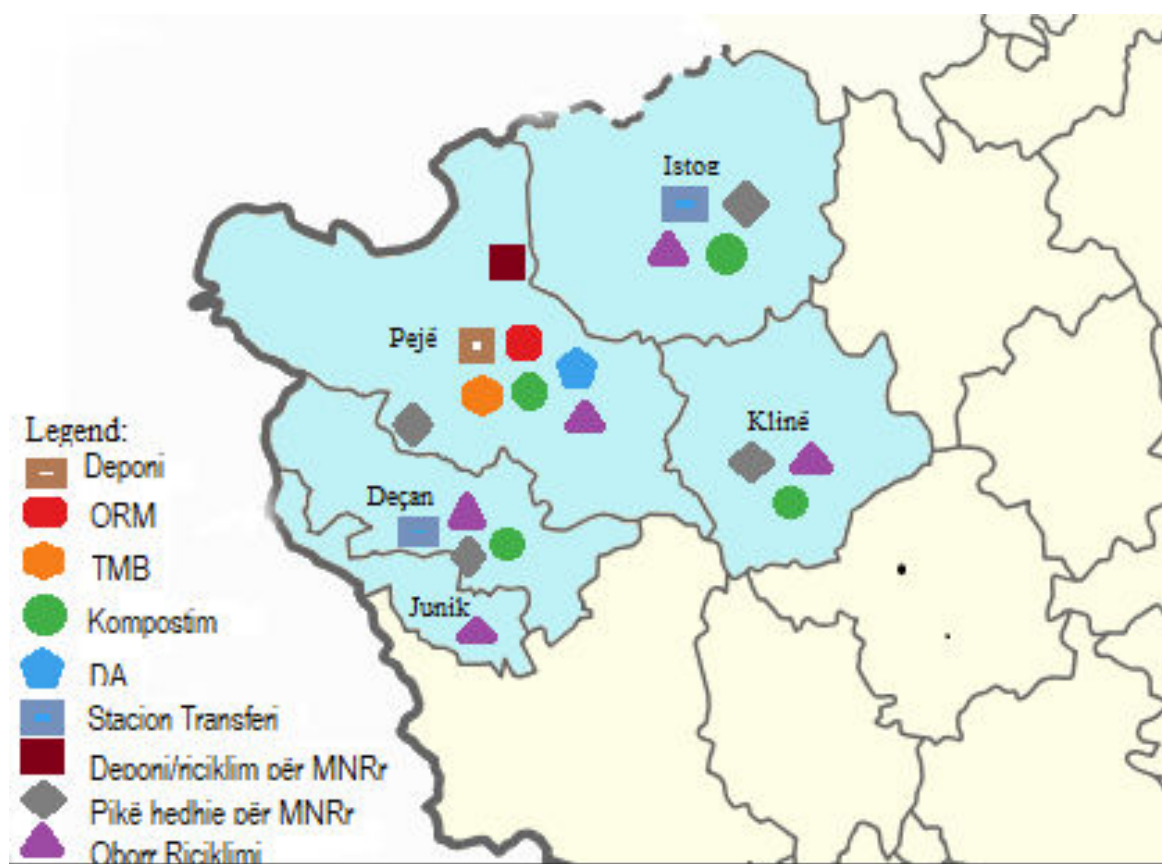

Figura 29Vendndodhja e objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në WMZ

7.2 Kostot e investive dhe operacionale

Një përmbledhje e kostove të zbatimit për sistemin e ardhshëm të menaxhimit të mbeturinave është paraqitur në figurat e mëposhtme.

Kostot e investimit gjatë periudhës së planifikimit vlerësohen në 54.6 milionë €, duke përfshirë kostot për zëvendësimin e aseteve.

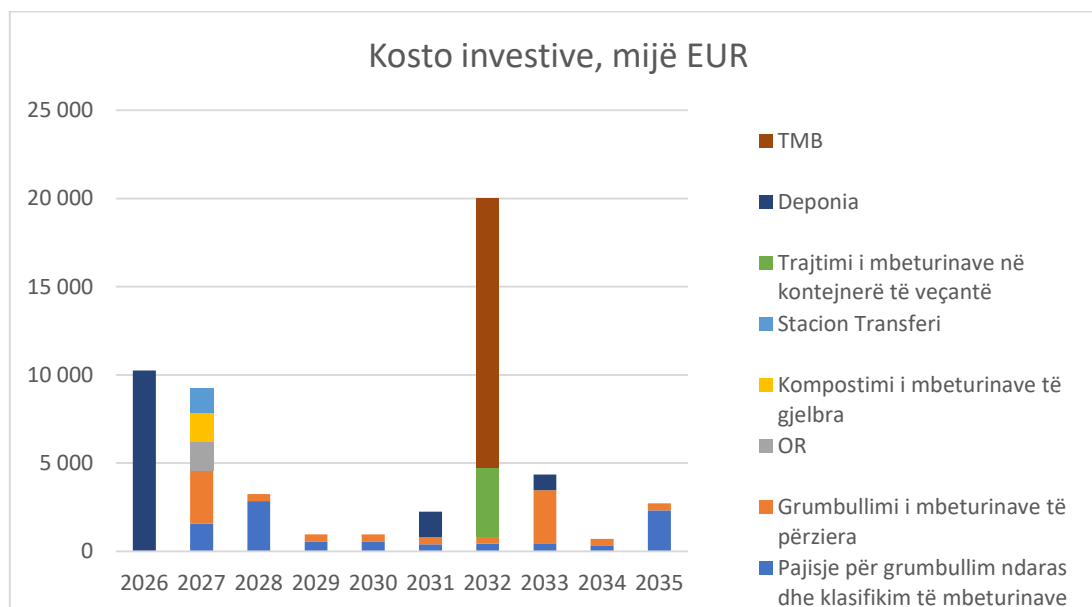

Figura 30Kostot e investimit për operacionalizimin e menaxhimit të mbeturinave

Kostot vjetore të operacionale priten të rriten me ndërtimin e deponisë së re dhe me fillimin e grumbullimit ndaras të mbeturinave të riciklueshme dhe kompostimit të mbeturinave të gjelbra, nga 5.3 milionë € në 2026 në 7.8 milionë € në 2031 kur priten të funksionalizohen impianti TMB si dhe grumbullimi ndaras i mbeturinave ushqimore.

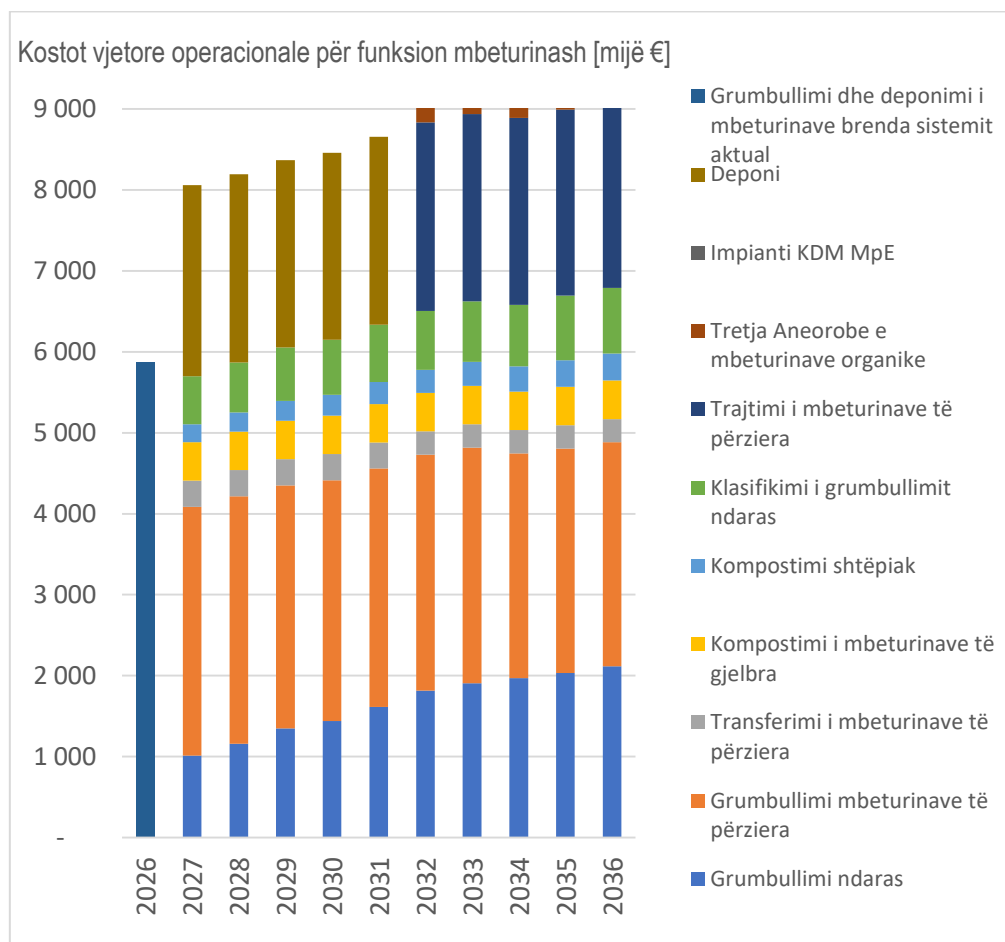

Figura 31 Kostot vjetore operacionale për operacionet të menaxhimit të mbeturinave

Kostot totale vjetore që përbëhen nga kostot operacionale dhe atë të amortizimi janë paraqitur në dy figurat e mëposhtme.

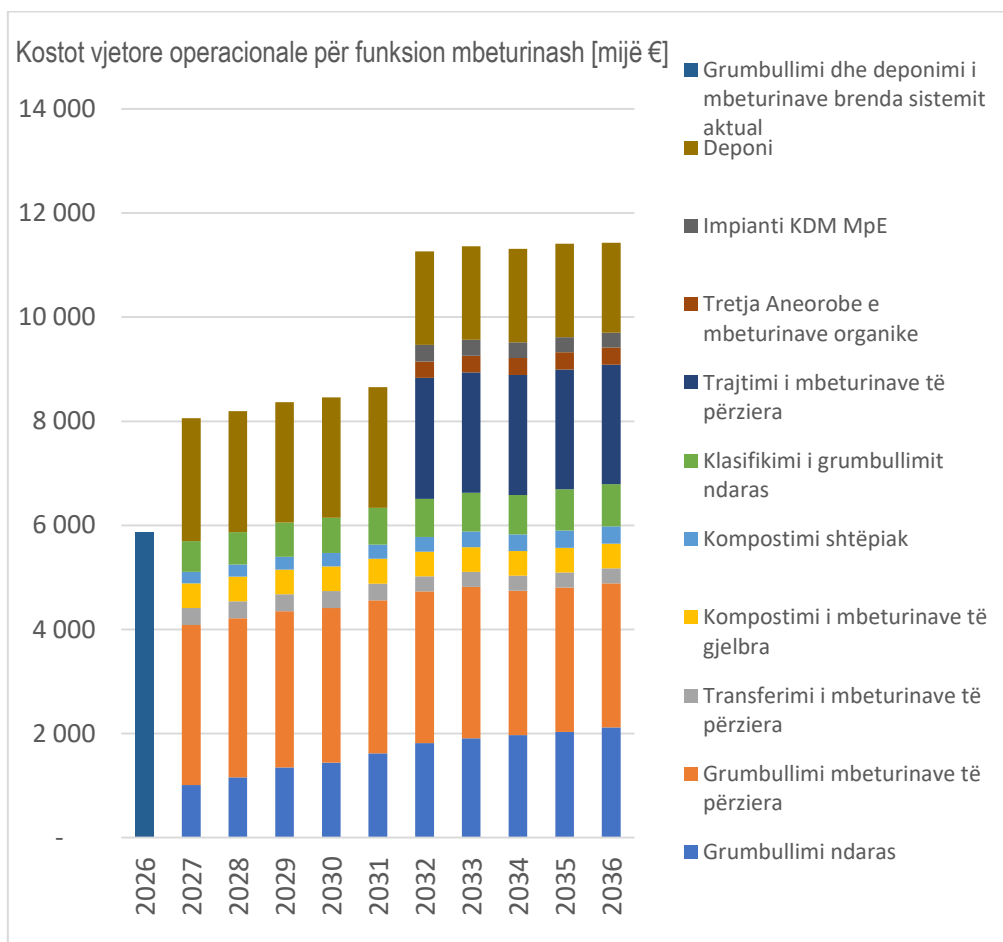

Figura 32 Kostot vjetore për operacione të menaxhimit të mbeturinave

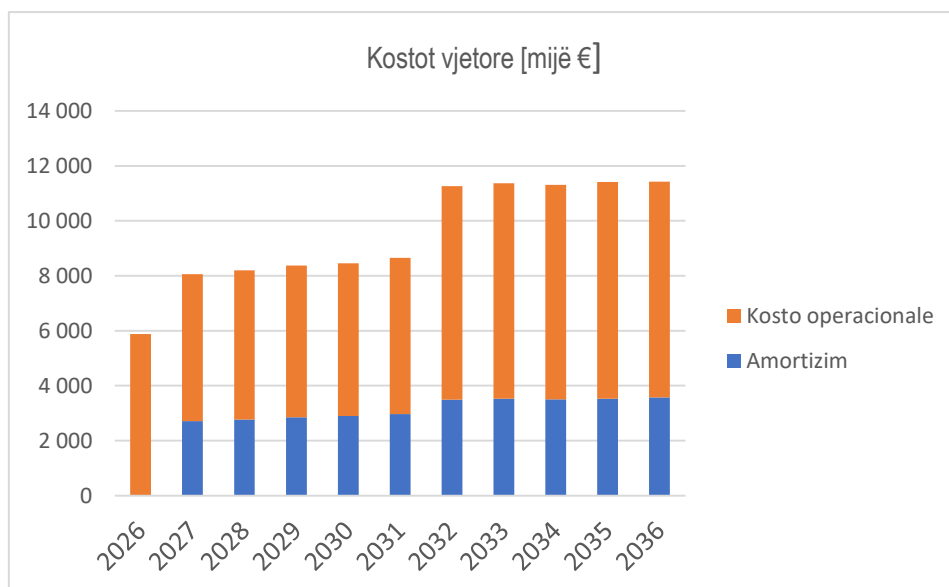

Figura 33 Kostot vjetore për llojin e kostos

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Kostot vjetore për njësi për ton mbeturina të gjeneruara pritet të rriten nga 116,4 €/ton në vitin 2027 në 157,5 €/ton në vitin 2035.

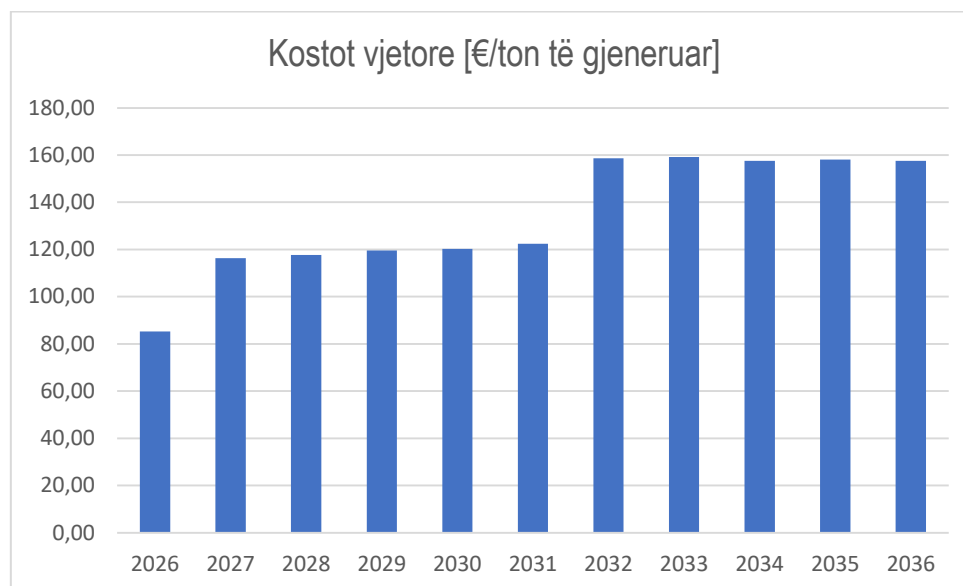

Figura 34 Kostot vjetore për njësi për ton mbeturina të gjeneruara

Kostot mesatare me ulje për njësi gjatë periudhës së planifikimit për ton mbeturina të gjeneruara janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 82 Kostot e zbritura për njësi për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave për ton mbeturina të gjeneruara, €/ton

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik	Mesatarja
<i>Klasifikimi ndaras</i>						
Kostot investive	6.89	7.51	11.18	11.05	12.85	8.06
Kostot operacionale	10.00	14.89	12.57	13.46	19.94	11.70
<i>Kostot totale të mbledhjes ndaras</i>	16.88	22.40	23.75	24.50	32.80	19.76
<i>Grumbullimi i përzier</i>						
Kostot investive	8.96	10.33	14.49	11.66	11.13	10.21
Kostot operacionale	22.06	25.05	37.64	23.00	21.44	24.57
<i>Kostot totale të grumbullimit të përzier</i>	31.02	35.38	52.13	34.66	32.57	34.78
<i>Transferimi i mbeturinave të përziera</i>						
Kostot investive	-	2.72	-	4.23	3.97	1.01
Kostot operacionale	-	8.57	-	9.85	9.24	2.75
<i>Kostot totale të transferimit të mbeturinave</i>	-	11.29	-	14.08	13.21	3.75
<i>Kompostimi i mbeturinave të gjelbra</i>						
Kostot investive	1.17	0.94	1.38	1.50	-	1.18
Kostot operacionale	4.08	4.00	5.86	6.22	-	4.46
<i>Kostot totale të kompostimit të mbeturinave të gjelbra</i>	5.25	4.94	7.24	7.71	-	5.64
<i>Programi i kompostimit shtëpiak OPEX</i>	1.80	4.13	5.49	5.72	7.42	3.17
<i>Impianti klasifikues për grumbullimin ndaras</i>						

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik	Mesatarja
Kostot investive	1.76	1.56	1.53	1.48	1.43	1.66
Kostot operacionale	6.96	6.15	6.05	5.83	5.65	6.56
<i>Kostot totale të impianteve të klasifikimit</i>	8.72	7.71	7.59	7.30	7.08	8.22
<i>Trajtimi i mbeturinave të përziera (TMB)</i>						
Kostot investive	8.09	8.54	8.34	8.41	8.17	8.24
Kostot operacionale	7.80	8.23	8.04	8.11	7.88	7.94
<i>Kostot totale të T MB</i>	15.89	16.77	16.38	16.52	16.05	16.18
<i>Kompostimi i mbeturinave ushqimore në kontejnerë të specializuar</i>						
Kostot investive	2.29	0.59	0.64	0.42	-	1.55
Kostot operacionale	2.63	0.68	0.74	0.48	-	1.78
<i>Kostot totale të DA</i>	4.92	1.27	1.38	0.91	-	3.33
<i>Impianti RDF/KDM WtE/MpE</i>	1.60	1.69	1.65	1.67	1.62	1.63
<i>Deponia</i>						
Kostot investive	15.83	16.70	16.31	16.46	15.98	16.11
Kostot operacionale	10.54	11.12	10.86	10.95	10.64	10.73
<i>Kostot totale të deponisë</i>	26.36	27.82	27.17	27.41	26.62	26.84
<i>Totalet</i>						
Kostot totale të investimit	44.99	48.89	53.88	55.20	53.54	48.02
Kostot totale operacionale	83.97	101.14	105.18	101.53	100.02	91.76
<i>Kostot totale</i>	128.96	150.03	159.05	156.73	153.55	139.78
<i>Të hyrat totale</i>	13.14	11.85	11.66	11.29	10.94	12.49
<i>Kostot neto</i>	115.82	138.18	147.40	145.44	142.61	127.29

Kostot me ulje për njësi për ton mbeturina të gjeneruara janë më të ulëtat në komunën e Pejës dhe vlerësohen në 115,82 €/ton dhe më e lartat në komunën e Klinës 147,40 €/ton, ndërsa vlera mesatare për rajonin është 127,29 €/ton.

7.3 Rrjedhat e mbeturinave dhe balanca e përgjithshme/masës i sistemit të rekomanduar

Shifrat e mëposhtme tregojnë balancën e përgjithshme/masës së sasive të mbeturinave për periudhën e planifikimit dhe për referencën e vitit të kaluar (2035).

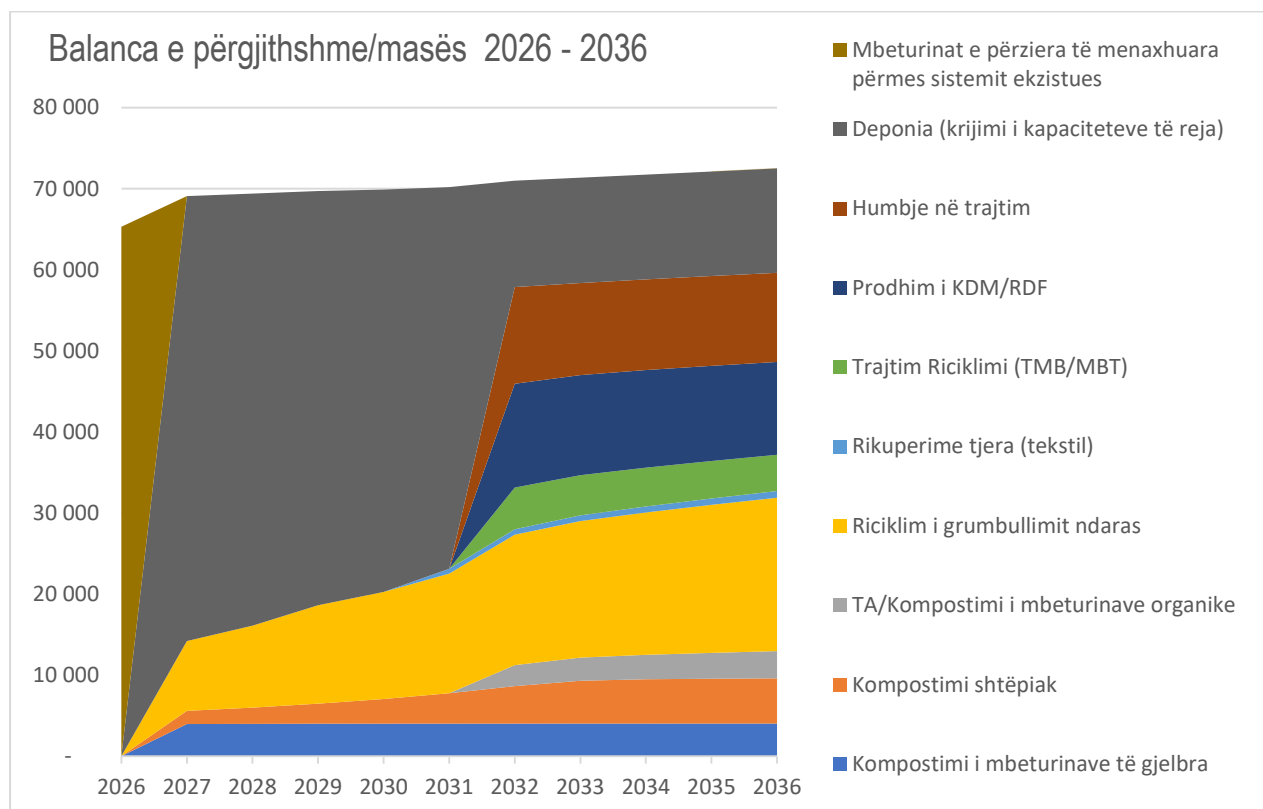

Figura 35 Balanca e përgjithshme/masës e sistemit të propozuar të menaxhimit të mbeturinave gjatë periudhës së planifikimit.

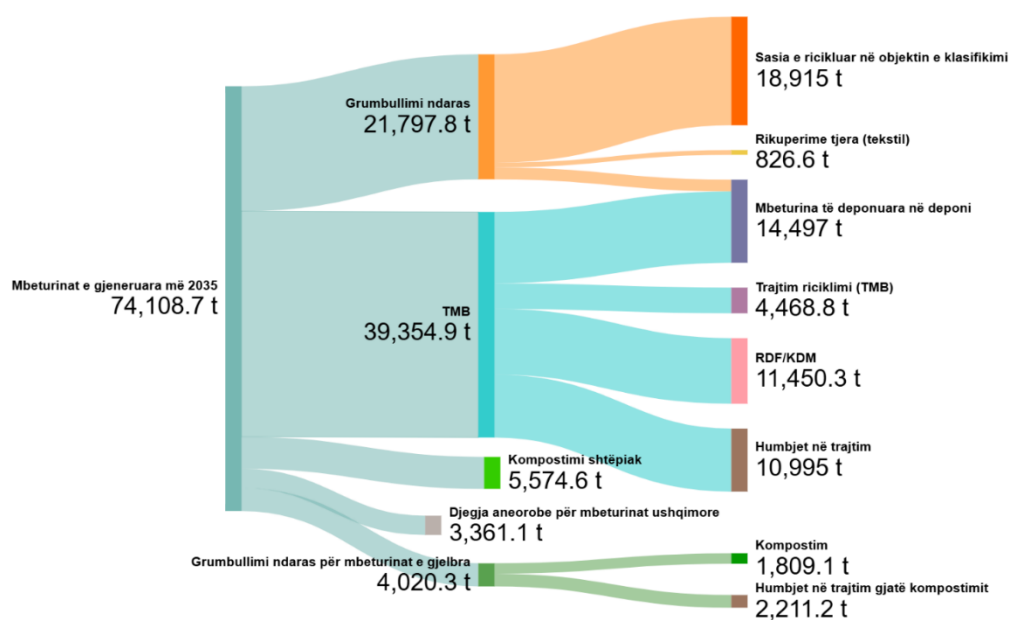

Figura 36 Balanca e përgjithshme/masës e sistemit në vitin 2035

Balanca e përgjithshme/masës tregon se në vitin 2035 do të arrihet një shkallë riciklimi 50.1% për peshën e mbeturinave të gjeneruara komunale ndërsa sasia e mbeturinave komunale të deponuara do të reduktohet në 17.8%.

8 PLANI I VEPRIMIT

8.1 Aktivitetet kryesore

8.1.1 Aktivitetet dhe përgjegjësi kryesore

Plani i Veprimit përmban aktivitete të cilat do të jenë përgjegjësi individuale e komunave dhe si të tilla të ndërlidhen me ngritjen e objekteve rajonale për menaxhimin e mbeturinave dhe rrjedhimisht do të jenë përgjegjësi e të gjitha komunave.

Më poshtë janë renditur aktivitetet kryesore të cilat do të jenë përgjegjësi e komunave individuale :

- Masat për parandalimin e mbeturinave (të 5 komunat)
- Të fillohet me grumbullimin ndaras të mbeturinave të riciklueshme të thata (të 5 komunat)
- Ngritja e oborreve të riciklimit (të 5 komunat)
- Krijimi i dy stacioneve të transferit (për komunën e Istogut dhe Deçanit)
- Krijimi i një objekti kompostimi për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara ndaras (në komunën e Pejës) dhe zbatimi i kompostimit të decentralizuar të mbeturinave të gjelbra duke përdorur pajisje mobile në komunat Istog, Klinë, Deçan dhe Junik.
- Të fillohet me kompostimin shtëpiak në zonat rurale (të 5 komunat)
- Krijimi i katër pikave të hedhjes së mbeturinave nga ndërtimi dhe rrënimi (në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan)

Lista e mëposhtme tregon aktivitetet kryesore që do të zbatohen në nivel rajonal :

- Përmirësimi i deponisë sanitare rajonale ekzistuese
- Krijimi i një objekti klasifikimi për mbeturinat të riciklueshme të grumbulluara ndaras
- Ngritja e një impianti TMB për trajtimin e mbeturinave të përziera komunale
- Ngritja e një impianti për trajtimin e mbeturinave organike (kompostimi në kontejnerë të specializuar ose impiant të tretjes anaerobe)
- Ngritja e një objekti riciklimi për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimin
- Ngritja e një venddeponimi për mbeturinat e ndërtimit dhe rrënimin

8.1.2 Ndërlidhjet ndërmjet detyrave

Transporti dhe transferimi i mbeturinave

Që nga viti 2025 është duke u bërë një studim i financuar nga KfW për ngritjen e stacionit të transferit për komunën e Istogut. Pas identifikimit të vendit të përshtatshëm dhe teknologjisë së transferit, duhej përgatitej një projekt i detajuar i ndjekur nga punimet e ndërtimit. Afati kohor për ngritjen e stacionit të transferit për komunën e Istogut është viti 2026.

Gjithashtu, duhet të krijohet një stacion transferi në komunën e Deçanit. Duhet të parashikohet që kapaciteti i stacionit të transferit të mund të akomodojë sasi të mbeturinave të përziera nga komuna e Junikut. Aktualisht, ngritjes së stacionit të transferit duhet t'i paraprijë një studim fizibiliteti i cili do të identifikojë vendin e ndërtimit të tij si dhe teknologjinë optimale të transferit si dhe projektimi i detajuar për ndërtimin e tij. Afati kohor për ngritjen e stacionit të transferit në Komunën e Deçanit është 2026-2027.

Grumbullimi ndaras i mbeturinave dhe riciklimi i materialeve të ndara në burimi

Krijimi i një objekti të klasifikimit për materialet e ndara në burimi duhet t'i paraprijë vendosjes së sistemeve të grumbullimit ndaras të mbeturinave në komuna. Rekomandohet që grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i

mëpasshëm i mbeturinave të ambalazhit të menaxhohet përmes skemave të ardhshme PZP. Arsyeja për këtë është se grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i mbeturinave të ambalazhit do të rezultojë me një kosto shtesë, e cila do të çojë në rritjen e tarifave të menaxhimit të mbeturinave për familjet.

Pasi të krijohen skemat PZP, gjë e cila pritet të ndodhë në vitin 2026, komunat do të duhet të bashkëpunojnë me Organizatat e Përgjegjësisë së Prodhuesit (OPP) në ngritjen e sistemeve të grumbullimit ndaras të mbeturinave në territoret e tyre. Sistemi i ndarjes në burimi do të bazohet në sistemin ekzistues të grumbullimit të mbeturinave – sistemin e sjelljes së mbeturinave të vendi i caktuar për blloqe banesash dhe shporta individuale për familjet që jetojnë në shtëpi individuale. Sistemi i ndarjes në burimi do të nisë fillimisht në zonat urbane, duke arritur mbulimin 100% në vitin 2030. Kjo do të zgjerohet gradualisht drejt zonave rurale, duke arritur mbulimin 80% në 2033.

Oborret e Riciklimit

Do të krijohen 5 OR, një në secilën komunë. Fraksionet e mbeturinave që do të grumbullohen kryesisht përfshijnë mbeturina të vëllimshme, mbeturinat e rrezikshme shtëpiake, fraksione të veçanta mbeturinash (pajisje elektrike dhe elektronike të përdorura, bateri etj.). Që nga viti 2025, po përgatitet një studim i cili do të identifikojë vendet për oborret e riciklimit dhe do të përgatiten konceptet e planit dhe pajisjeve të nevojshme. Kjo do të pasohet nga projektimi i detajuar i ndërtimit aktual të OR-ve. Parashikohet që OR-të të ndërtohen deri në fund të vitit 2026. Njëkohësisht do të prokurohen punimet e ndërtimit dhe pajisje (kryesisht kontejnerë të mëdhenj dhe të mesëm).

Kompostimi i mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras në hapësirat publike

Kompostimi i mbeturinave të gjelbra të grumbulluara veç ne veç nga mirëmbajtja e sipërfaqeve të gjelbra do të organizohet në të gjitha komunat. Kompostimi në Pejë do të organizohet në një vend të përhershëm, ndërsa në komunat tjera do të zbatohet kompostimi i decentralizuar duke përdorur pajisje mobile. Ngritja e impiantit të kompostimit duhet të paraprihet nga një studim fizibiliteti i cili do të identifikojë vendndodhjen e punishtes, teknologjinë që do të përdoret dhe pajisjet e nevojshme për të gjitha komunat. Vendi i kompostimit është planifikuar të jetë i disponueshëm dhe aktivitetet të fillojnë në të gjitha komunat në vitin 2027.

Objektet e rikuperimit të mbeturinave

Për të reduktuar sasinë e mbeturinave komunale që shkojnë në deponi, do të ngrihet një impiant TMB i cili do të trajtojë mbeturinat e përziera komunale nga të pesë komunat. Objekti TMB duhet të ngrihet në vitin 2031, si një fazë e dytë e zhvillimit të infrastrukturës së mbeturinave në rajon. Idealisht, objekti TMB duhet të ndërtohet në vendin e deponisë aktuale. Megjithatë, si detyrë e parë, një studim fizibiliteti do të përcaktojë vendndodhjen e saktë të objektit dhe të gjitha aspektet operationale bazuar në sasitë e vlerësuara të mbeturinave të përziera nga të 5 komunat.

Për të arritur objektivin për mbeturinat komunale të përgatitura për ripërdorim dhe riciklim (50% deri në vitin 2035), do të duhet të krijohet një objekt shtesë për rikuperimin e mbeturinave organike, si pjesë e fazës së dytë të zhvillimit të infrastrukturës së mbeturinave në rajon. Si hap i parë, një studim fizibiliteti do të përcaktojë se çfarë lloj objekti trajtimi do të jetë më i përshtatshëm. Duhet të analizohen dhe krahasohen disa opsione: (i) një objekt për tretje anaerobe; (ii) impiant kompostimi brenda kontejnerëve të specializuar në vendin e impiantit TMB; ose (iii) impianti i kompostimit brenda kontejnerëve të specializuar në vendin e objektit të kompostimit në Pejë. Me të gjitha mundësitë, objekti do të projektohet për të trajtuar mbeturinat ushqimore të grumbulluara ndaras si nga bizneset ashtu edhe nga familjet. Në mënyrë që objekti i trajtimit organik të ndërtohet në vitin 2031, studimi i fizibilitetit duhet të fillojë në vitin 2028.

Menaxhimi i mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit

Sistemi për menaxhimin e mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit do të përbëhet nga: (i) 4 pika të hedhjes në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan; (ii) një objekt riciklimi me një thërmues mobil; dhe (iii) një objekt deponimi. Krijimi i sistemit do të paraprihet nga përzgjedhja e vendeve për të gjithë elementët. Pasi të krijohen lokacionet dhe të përcaktohen për menaxhimin e MNRr, mund të prokurohen punimet e ndërtimit. Punimet e

ndërtimit do të prokurohen për objektin e riciklimit dhe atë të deponimit. Komunat e veçanta do të jenë përgjegjëse për përcaktimin dhe profilizimin e pikave individuale të hedhjes. Përzgjedhja e lokacionit në të gjitha lokalitetet duhet të fillojë në vitin 2026, ndërsa punimet e ndërtimit për objektin e riciklimit dhe atë të deponimit mund të prokurohen dhe të finalizohen në vitin 2027.

Menaxhimi i mbeturinave bujqësore

Menaxhimi i mbeturinave bujqësore do të jetë përgjegjësi kryesore e fermerëve lokal dhe gjeneruesve të tjerë të mbeturinave.

Menaxhimi i fraksioneve të veçanta të mbeturinave

Fraksionet e veçanta të mbeturinave përfshijnë:

- Mbeturinat nga pajisjet elektrike dhe elektronike (MPEE)
- Bateritë dhe akumulatorët
- Automjetet e hedhura dhe mbeturinat e tyre (AM)
- Gomat e harxhuara
- Vajrat e përdorura

Ngjashëm me mbeturinat e ambalazhit, këto fraksione të veçanta mbeturinash do të duhet të menaxhohen përmes mekanizmit PZP. Skema të ndryshme PZP do të ngriten për çdo fraksion të veçantë mbeturinash. Prodhuesit dhe importuesit e këtyre produkteve specifike do të duhet të krijojnë Organizata të Përgjegjësisë së Prodhuesit (OPP). Pas miratimit të kërkesave ligjore për zgjerimin e përgjegjësisë të prodhuesve dhe themelimin e OPP-ve, komunat do të nënshkruajnë marrëveshje me OPP-të për vendosjen e sistemeve të grumbullimit në vendet e caktuara. Kostot për menaxhimin e këtyre fraksioneve të veçanta të mbeturinave do të mbulohen nga OPP-të. Pritet që legjislacioni për PZP të jetë në i gatshshëm dhe në fuqi në vitin 2026 dhe se skemat e PZP do të ngriten deri në vitin 2027.

8.2 Orari për zbatim

Plani i Veprimit mbulon të gjitha fraksionet prioritare të mbeturinave dhe përfshin të gjitha veprimet e nevojshme për zbatimin e masave të parashikuara në PNMIM për periudhën 2025-2035. Plani i Veprimit përfshin gjithashtu buxhetin për secilin aktivitet, burimin e financimit, përgjegjësitë për zbatim, shtyllat kryesore dhe treguesin e performancës për secilin aktivitet. Treguesit e performancës, të përfshirë në Planin e Veprimit, synojnë të sigurojnë bazën për monitorimin e zbatimit të PNMIM duke përfshirë treguesit specifik dhe të matshëm.

8.2.1 Aktivitete afatshkurtra për zbatim

Aktivitetet e parashikuara për zbatim deri në vitin 2027 synojnë adresimin e problemeve më urgjente dhe prioritetet kryesore për sistemin ekzistues të menaxhimit të mbeturinave.

Tabela e mëposhtme paraqet aktivitetet të cilat duhet të jenë me prioritet në **periudhën 2025-2027**.

Tabela 83 Transporti dhe transferimi i mbeturinave

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
1.	Prioritet - Parandalimi i Mbeturinave					
1.1	Zhvillimi dhe zbatim i programeve të kompostimit shtëpiak /shpërndarja e kompostuesve shtëpiak tek amvisëritëe	Çdo vit	Në kuadër të buxheteve të alokuara në planet komunale për menaxhimin e mbeturinave	Buxhetet e komunave	Të gjitha komunat	Numri i familjeve që zbatojnë kompostimin shtëpiak

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
1.2	Aktivitete ndërgjegjëse lidhur me zhvillimin dhe zbatimin e programeve të kompostimit shtëpiak	Çdo vit	Në kuadër të buxheteve të alokuara në planet komunale për menaxhimin e mbeturinave	Buxhetet e komunave	Të gjitha komunat	Numri i familjeve që zbatojnë kompostimin shtëpiak
1.3	Miratimi i udhëzuesve për prokurimin publik të gjelbër	2026	-	-	Koordinator i MNK-së	Udhëzuesit e përgatitur dhe miratuar nga secila komunë
1.4	Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore	Çdo vit	Çmime për ata që zbatojnë masat sukses	Buxhetet e komunave	Komunat, OJQ-të	Numri i bizneseve që zbatojnë nisma për reduktimin e mbeturinave ushqimore
1.5	Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës njëpërdorimshe	Çdo vit	5,000 (në çmime për masat e zbatuara me sukses)	Buxhetet e komunave	Komunat, OJQ-të	Numri i iniciativave që zbatojnë reduktimin e plastikës njëpërdorimshe
2.	Prioritet - Deponimi i mbeturinave					
2.1	Përfundimi i projektit të detajuar për përmirësimin e deponisë së Sferkës	2025	-	Granti i asistencës teknike	Komuna e Pejës, (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	Dizajni i detajuar i përfunduar
2.2	Punimet e ndërtimit për përmirësimin e deponisë së Sverkës	2026-2027	10,248,000	Granti kapital	Komuna e Pejës, (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	Qeliat e reja janë autorizuar
3.	Prioriteti - Transporti dhe transferimi i mbeturinave					
3.1	Identifikimi i lokacionit dhe dizajni i detajuar për stacionin e transferit për Komunën e Istogut	2025	-	Granti i asistencës teknike	Komuna e Istogut, (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	Dizajni i detajuar i përfunduar

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
3.2	Punimet e ndërtimit të stacionit të transferit për Komunën e Istogut	2026-2027	694,000	Granti kapital	Komuna e Istogut , (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	Stacioni i transferit i ngritur
3.3	Hartimi i studimit të fizibilitetit dhe dokumentacionit të projektimit për ngritjen e stacionit të transferit për Komunën e Deçanit (që shërben edhe për komunën e Junikut)	2025-2026	35,000	Granti i asistencës teknike	Komuna e Deçanit	Studimi i fizibilitetit dhe dizajni i detajuar i përfunduar
3.4	Punimet për ndërtimin e stacionit të transferit për Komunën e Deçanit	2027	726,000	Granti kapital	Komuna e Deçanit	Stacioni i transferit i ngritur
4.	Prioriteti – Ngritja e sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave					
4.1	<i>Detyrë – Krijimi i Oborreve të Riciklimit</i>					
4.1.1	Zhvillimi dhe dizajni i dokumentacionit për ngritjen e Oborreve të Riciklimit	2025		Granti i Asistencës Teknike	Të gjitha komunat	Dizajnet e përgatitura dhe të aprovuara
4.1.2	Punimet e ndërtimit dhe furnizimi me pajisje për OR në Komunën e Pejës	2025-2026	400,000	Buxheti komunal/Granti kapital	Komuna e Pejës	OR i gatshëm për punë
4.1.3	Punimet e ndërtimit dhe furnizimi me pajisje për OR në Komunën e Istogut	2025-2026	344,000	Buxheti komunal/Granti kapital	Komuna e Istogut	OR i gatshëm për punë
4.1.4	Punimet e ndërtimit dhe furnizimi me pajisje për OR në Komunën e Klinës	2026	344,000	Buxheti komunal/Granti kapital	Komuna e Klinës	OR i gatshëm për punë
4.1.5	Punimet e ndërtimit dhe furnizimi me pajisje për OR në Komunën e Deçanit	2026	382,000	Buxheti komunal/Granti kapital	Komuna e Deçanit	OR i gatshëm për punë

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
4.1.6	Punimet e ndërtimit dhe furnizimi me pajisje për OR në Komunën e Junikut	2026	181,000	Buxheti komunal/Granti kapital	Komuna e Deçanit	OR i gatshëm për punë
4.1.7	Aktivitete ndërgjegjëse lidhur me përdorimin e OR në komuna	Çdo vit nga viti 2026 e në vazhdim	2000 (çdo komunë)	Buxhetet e komunave	Të gjitha komunat	Sasitë e materialeve të mbledhura
4.2	<i>Detyrë – Menaxhimi i mbeturinave të ambalazhit</i>					
4.2.1	Nënshkrimi i marrëveshjes ndërmjet komunave dhe OPP-ve për mbeturinat e ambalazhit (pas miratimit të kërkesave ligjore për përgjegjësinë e zgjeruar të prodhuesit dhe themelimin e OPP-ve)	2026 - 2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	Nuk kërkon financim shtesë	-	OPP, komuna	Marrëveshjet e nënshkruara
4.2.2	Zhvillimi i sistemeve për grumbullimin ndaras të mbeturinave komunale të riciklueshme, duke përfshirë mbeturinat e ambalazhit	2027 – e në vazhdim	Në kuadër të buxhetit të OPP-ve	OPP, ofruesit e shërbimeve	OPP, administratat lokale	Popullata që i ofrohen shërbime të grumbullimit ndaras të mbeturinave (100% e popullsisë urbane në 2030; 80% e zonave rurale në 2033)
4.2.3	Ngritja e objektit të klasifikimit për mbeturinat e riciklueshme të grumbulluara ndaras	2027	1,575,000	OPP, ofruesit e shërbimeve	OPP (sipas kontratave me komunat për grumbullim ndaras)	Objekti funksional i klasifikimit për fraksionet e riciklueshme të mbledhura ndaras

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
4.2.4	Zbatimi i fushatave ndërgjegjësuere të dizajnuara për të rritur pjesëmarrjen e publikut në skemat e grumbullimit ndarasë	2027 – e në vazhdim	1 euro për banor të shërbyer në vit	OPP, ofruesit e shërbimeve	Administratat lokale (koordinim)	Numri i fushatave ndërgjegjësuere të realizuara; numri i banorëve që ju ofrohet informacion
4.3	<i>Detyrë – Menaxhimi i mbeturinave të gjelbra</i>					
4.3.1	Zhvillimi i studimit të fizibilitetit dhe dokumentacionit të projektimit për ngritjen e objektit të kompostimit në komunën e Pejës dhe për furnizimin me pajisje për komunën e Istogut , Klinës dhe Deçanit.	2026	60,000	Granti i asistencës teknike	Komunat e Pejës, Istogut , Klinës dhe Deçanit (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	Studimi i Fizibilitetit i përgatitur dhe i miratuar
4.3.2	Ndërtimi i objektit për kompostim në komunën e Pejës	2027	912,000	Granti kapital	Komuna e Pejës, (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	1 impiant kompostimi i vënë në punë
4.3.3	Furnizimi me pajisje mobile për kompostim për komunat Istog, Klinë dhe Deçan	2027	701.505	Granti kapital	Komunat e Istogut , Klinës dhe Deçanit (përkrahja e institucionit financiar ndërkombëtar)	3 komuna pajisen me pajisje për kompostim të decentralizuar
4.4	<i>Detyrë – Menaxhimi i MNRr-ve</i>					
4.4.1	Zgjedhja e lokacionit për pikën e hedhjes në Komunën e Pejës	2026	-	-	Komuna e Pejës	Vendi i zgjedhur dhe i përcaktuar
4.4.2	Zgjedhja e lokacionit për pikën e hedhjes në Komunën e Istogut	2026	-	-	Komuna e Istogut	Vendi i zgjedhur dhe i përcaktuar

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
4.4.3	Zgjedhja e lokacionit për pikën e zbritjes në Komunën e Klinës	2026	-	-	Komuna e Klinës	Vendi i zgjedhur dhe i caktuar
4.4.4	Zgjedhja e lokacionit për pikën e hedhjes në Komunën e Deçanit	2026	-	-	Komuna e Deçanit	Vendi i zgjedhur dhe i përcaktuar
4.4.5	Ndërtimi i pikave të hedhjes	2027	600,000 (150,000 euro secila)	Granti kapital	Të gjitha komunat	Ngritja e pikave të hedhjes
4.4.6	Furnizimi me pajisje të grumbullimit dhe transportit	2027	439,000	Granti kapital	Të gjitha komunat	Pajisjet e furnizuara
4.4.7	Furnizimi me pajisje për pikat e hedhjes	2027	252,000	Granti kapital	Të gjitha komunat	Pajisjet e furnizuara
4.4.8	Punimet e ndërtimit për objektin e riciklimit (me vendndodhje në Komunën e Pejës)	2027	1,010,000	Granti kapital	Komuna e Pejës	Impianti i riciklimit është vënë në punë
4.4.9	Furnizimi me pajisje për objektin e riciklimit	2027	500,000	Granti kapital	Komuna e Pejës	Pajisjet e furnizuara
4.4.10	Punimet ndërtimore për deponimin (me vendndodhje në Komunën e Pejës)	2027	1 000 000	Granti kapital	Komuna e Pejës	Objekti i deponimit është vënë në punë
5	Prioriteti – Menaxhimi i mbeturinave bujqësore					
5.1	Zhvillimi dhe shpërndarja e materialeve informative mbi menaxhimin e mbeturinave bujqësore (p.sh. udhëzime për ruajtjen e plehut organik në fermë, kompostimin e mbeturinave bujqësore, rikuperimin e energjisë nga biomasa, etj.)	2025 – për çdo vit në vazhdim	-	Buxhetet komunale, financimi kombëtar, financimi i donatorëve	Të gjitha komunat	Fushatat informative të zbatuara
5.2	Përmirësimi i kushteve për ruajtjen dhe trajtimin e plehut organik të kafshëve	2025 – për çdo vit në vazhdim	-	Fermerët	Komunat	Numri i fermave që zbatojnë planet e menaxhimit të plehut organik

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
5.3	Masat për parandalimin e djegies së mbeturinave bujqësore në mjedise të hapura, duke përfshirë djegien e fushave, në instalime që nuk janë të pajisura me sisteme të trajtimit të gazrave të rrjedhshme dhe në instalime pa rikuperim të energjisë;	2025 – e çdo vit në vazhdim	-	Brenda buxhetit të autoriteteve të kontrollit	Komunat	Numri i inspektimeve
5.4	Mirëmbajtja dhe përditësimi i rregullt i inventarit të magazinave të agrokimikateve të vjetruara	2025 – e çdo vit në vazhdim	-	Brenda buxhetit të autoriteteve të kontrollit	Komunat	Inventarët e kompletuar
6.	Prioriteti – Menaxhimi i fraksioeve tjera të mbeturinave					
6.1	Detyrë - Menaxhimi i MPEE-ve					
6.1.1	Nënshkrimi i marrëveshjes me OPP-të për MPEE (pas miratimit të kërkesave ligjore për përgjegjësitë e zgjeruara të prodhuesit dhe themelimin e OPP-ve)	2026 - 2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	-	-	OPP-të, komuna	Marrëveshjet e nënshkruara midis 5 komunave dhe PRO-ve
6.1.2	Zhvillimi dhe zbatimi i sistemit të grumbullimit ndaras të MPEEnë përputhje me marrëveshjet me OPP-të	2027 e në vazhdim	Në kuadër të buxhetit të OPP-ve	OPP, ofruesit e shërbimeve	OPP-të, komunat (për koordinim)	Funksionimi i sistemit të grumbullimit ndaras për MPEE
6.1.3	Zbatimi i fushatave të ndërgjegjësimit të publikut të përcaktuara për modelet e reja të konsumit të qëndrueshëm dhe pjesëmarrja në skemat e grumbullimit ndaras	2027 dhe për çdo vit në vazhdim	-	OPP, ofruesit e shërbimeve	Komunat (për koordinim)	Numri i fushatave ndërgjegjëse të realizuara; numri i banorëve që marrin informacion

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
6.2	<i>Detyrë - Menaxhimi i baterive dhe akumulatorëve</i>					
6.2.1	Nënshkrimi i marrëveshjes me OPP-të për bateritë dhe akumulatorët e përdorur (pas miratimit të kërkesave ligjore për përgjegjësitë e zgjeruara të prodhuesit dhe ngritjen e OPP-ve)	2026 - 2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	-	-	PRO-të, komunat	Marrëveshjet e nënshkruara midis 5 komunave dhe PRO-ve
6.2.2	Inventarizimi i dyqaneve për shitjen e baterive të automjeteve dhe baterive portative	2026	-	-	Komunat	Inventarizimi i komunës i kompletuar
6.2.3	Zhvillimi dhe zbatimi i sistemit të grumbullimit ndaras i baterive dhe akumulatorëve të përdorur në përputhje me marrëveshjet me OPP-të	2027 e në vazhdim	Në kuadër të buxhetit të OPP-ve	OPP-të, ofruesit e shërbimeve	OPPtë, komunat (për koordinim)	Funksionimi i një sistemi të grumbullimit ndaras për bateritë
6.3	<i>Detyrë - Menaxhimi i automjeteve mbeturinë (AM)</i>					
6.3.1	Nënshkrimi i marrëveshjeve me OPP-të për AM-të (pas miratimit të kërkesave ligjore për përgjegjësitë e zgjeruara të prodhuesit dhe themelimin e OPP-ve)	2026 - 2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	Nuk kërkon financim shtesë	-	OPP-të, komunat	Marrëveshjet e nënshkruara
6.3.2	Përcaktimi i vendeve për magazinimin e përkohshëm (dhe çmontimin) e AM-ve	2027	-	Ofruesit e shërbimeve në bazë të kontratës me OPP	OPP-të, komunat për koordinim	Vende magazinimi të përkohshëm për AM-të e krijuara dhe të licencuara për funksionim
6.3.3	Zhvillimi dhe zbatimi i kërkesave për largimin dhe grumbullimin e AM-ve të braktisura në rrugë publike dhe zona parkimi	2027 dhe në vazhdim deri në vitin 2030	Nuk kërkon financim shtesë	-	Komunat	Kërkesat e përcaktuara në rregulloret lokale dhe dispozitat administrative

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
6.4	<i>Detyrë - Menaxhimi i gomave të të shpenzuara</i>					
6.4.1	Nënshkrimi i marrëveshjeve ndërmjet komunave dhe OPP-ve për gomat e përdorura dhe shpenzuara (pas miratimit të kërkesave ligjore për përgjegjësitë e zgjeruara të prodhuesit dhe themelimit të OPP-ve)	2026 – 2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	Nuk kërkon financim shtesë	-	OPP-të, komunat	Marrëveshjet e nënshkruara midis 5 komunave dhe PRO-ve
6.4.2	Inventarizimi i vendeve për ndërrimin e gomave të përdorura në territorin e komunave	2026	Nuk kërkon financim shtesë	-	Komunat	Inventarizimi në komuna i kompletuar
6.4.3	Krijimi i infrastrukturës së grumbullimit të gomave të përdorura në oborret e riciklimit për mbeturinat specifike komunale	2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	Nuk kërkon financim shtesë	Në kuadër të shpenzimeve për ngritjen e oborreve të riciklimit për mbeturinat komunale	OPP-të, komunat	Vendet e grumbullimit të përcaktuara
6.5	<i>Detyrë - Menaxhimi i vajrave të përdorura</i>					
6.5.1	Nënshkrimi i marrëveshjeve me OPP-të për vajrat e përdorura (pas miratimit të kërkesave ligjore për përgjegjësitë e zgjeruara të prodhuesit dhe themelimit të OPP-ve)	2026 – 2027 (në varësi të miratimit të legjislacionit kombëtar)	Nuk kërkon financim shtesë	-	OPP-të, komunat	Marrëveshjet e nënshkruara midis 5 komunave dhe OPP-ve
6.5.2	Inventarizimi i dyqaneve të riparimit të makinave dhe vendeve për zëvendësimin e vajrave motorikë	2026	Nuk kërkon financim shtesë	-	Komunat	Inventarizimi i komunave i kompletuar
6.5.3	Ndalimi i zëvendësimit të vajrave të përdorura motorike në zona publike dhe vende të papajisura për këtë qëllim	2027	Nuk kërkon financim shtesë	-	Komunat	Ndalimi është vendosur dhe zbatuar

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, Euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi i performancës/shtylla
7.	Prioriteti - Forcimi i strukturës institucionale					
7.1	Përgatitja dhe nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit ndërkomunal (MBNK)	2025	-	-	Të gjitha komunat	MBNK-të e nënshkruara
7.2	Emërimi i koordinatorit të BNK-së	2025 – çdo vit e në vazhdim	12,000 (në vit)	Buxhetet komunale, KRM-të	Komunat, KRM-të	Koordinatori i caktuar me funksione të dakorduara
7.3	Takime dy-vjeçare për zbatimin e marrëveshjes së PNMIM-së dhe marrëveshjes për BNK	Çdo vit	-	-	Koordinatori i BNK-së, të gjitha komunat	Zbatimi i monitoruar
7.4	Zhvillimi i një modeli për kontratën e shërbimit publik (KShP) që do të përdoret për ofrimin e shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave	2025	5,000	Grant i Asistencës Teknike	Koordinator i BNK-së, komunat	KShP e përgatitur
7.5	Hartimi dhe miratimi i planit të biznesit për KRM 'Ambienti'	2025	-	-	Komunat, KRM	Planet e biznesit të aprovuara
7.6	Miratimi i raporteve vjetore dhe planeve vjetore për operimin e KRM 'Ambienti'	Çdo vit	-	-	Komunat	Raportet vjetore dhe planet vjetore të miratuara

8.2.2 Aktivitete afatmesme dhe afatgjata për zbatim

Aktivitetet e parashikuara për zbatimin afatmesëm synohet të bazohen në veprimet afatshkurtra dhe synojnë vazhdimin e krijimit të një sistemi të integruar rajonal të menaxhimit të mbeturinave, ndërsa aktivitetet për zbatimin afatgjatë synojnë t'i lejojnë komunat të vendosin bazat për arritjen e objektivave gjithëpërfshirëse të vendosura për vitin 2035.

Tabela më poshtë paraqet aktivitetet për zbatim për **periudhën 2028-2035**.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Tabela 84 Aktivitetet për zbatimin afatmesëm dhe afatgjatë, 2028-2035

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi/shtyllat e performancës
1.	Prioritet - Parandalimi i Mbeturinave					
1.1	Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të kompostimit shtëpiak / shpërndarja e kompostuesve shtëpiak tek amvisëritë	Çdo vit	Në kuadër të buxheteve të alokuara në planet komunale për menaxhimin e mbeturinave	Buxhetet e komunave	Të gjitha komunat	Numri i familjeve që zbatojnë kompostimin shtëpiak
1.2	Futja e "kriterëve të gjelbra" në procedurat e prokurimit publik (blerja e mallrave dhe e punëve nga autoritetet publike)	Çdo vit	-	-	Të gjitha komunat	Numri i procedurave të prokurimit publik duke përfshirë "kriteret e gjelbra"
1.3	Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore	Çdo vit	Çmime për masat e zbatuara me sukses	Buxhetet e komunave	Komunatë, OJQ-të	Numri i bizneseve që zbatojnë nisma për reduktimin e mbeturinave ushqimore
1.4	Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës njëpërdorimshe	Çdo vit	Çmime për masat e zbatuara me sukses	Buxhetet e komunave	Komunatë, OJQ-të	Numri i iniciativave që zbatojnë reduktimin e plastikës njëpërdorimshe
2.	Prioritet – Deponimi i mbeturinave					
2.1	Deponia rajonale funksionon sipas kërkesave për leje dhe standardeve të fundit mjedisore	E përhershme gjatë fazës së	Sipas planit të veprimit	Operatori i deponisë (KMDK) përmes tarifës së portës	Operatori i deponisë (KMDK), komunat	Deponia operon sipas kërkesave për leje

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi/shtyllat e performancës
		funksionimit	dhe buxhetit vjetor			Raportet e monitorimit të mjedisit Kapaciteti i deponisë i mjaftueshëm në dispozicion
2.2	Nuk krijen deponi ilegale në territorin e komunave	I perhershëm	-	-	Komunat	Numri i venddeprimave të identifikuar
3.	Prioriteti - Transporti dhe transferimi i mbeturinave					
3.1	Stacionet e Transferit në Istog dhe Deçan funksionojnë sipas kërkesave për leje	I perhershëm	Sipas buxhetit vjetor	Operatorët e shërbimeve në bazë të tarifave për shërbimet komunale të mbeturinave	Operatorët e shërbimeve, komunat	Stacionet e transferit janë operacionale
4.	Prioriteti – Krijimi i sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave					
4.1	Detyrë – Krijimi i Oborreve të Riciklimit (OR)					
4.1.1	OR funksiononte në përputhje me kërkesat mjedisore	I perhershëm	Sipas buxhetit vjetor	Operatorët e shërbimeve në bazë të tarifave për shërbimet komunale të mbeturinave	Operatorët e shërbimeve, komunat	OR-të funksionale Sasitë e mbeturinave të grumbulluara në OR
4.2	Detyrë – Menaxhimi i mbeturinave të ambalazhit					
4.2.1	Zhvillimi i sistemeve për grumbullimin ndaras dhe veçimin e mbeturinave komunale, përfshirë mbeturinat nga ambalazhet dhe paketimet	E vazhdueshme	Në kuadër të buxhetit të OPP-ve	OPP-të, ofruesit e shërbimeve	OPP-të, komunat	Popullata e shlrbyer me shërbime të grumbullimit ndaras të mbeturinave (100% e popullsisë urbane në 2030; 80% e zonave rurale në 2033)

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi/shtyllat e performancës
4.2.2	Zbatimi i fushatave ndërgjegjëse të përcaktuara për të rritur pjesëmarrjen e publikut në skemat e grumbullimit Jndaras	E vazhdueshme	1 euro për banor të shërbyer në vit	OPP-të, ofruesit e shërbimeve	Komunat (koordinim)	Numri i fushatave ndërgjegjëse të realizuara; numri i banorëve që marrin informacion
4.3	Detyrë – Menaxhimi i mbeturinave të gjelbra					
	Nuk parashikohen aktivitete					
4.4	Detyrë – Menaxhimi i MNRr-ve					
4.4.1	Zbatimi i legjislacionit dhe rregulloreve që kontrollojnë deponimin e mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimit	I perhershëm	Nuk kërkon financim shtesë	Brenda buxhetit të autoriteteve të kontrollit	Komunat	Numri i inspektimeve vjetore
4.5	Detyrë – Ngritja e objekteve të rikuperimit të mbeturinave					
4.5.1	Studimi i fizibilitetit për ngritjen e objektit TMB dhe sistemin të menaxhimit të mbeturinave ushqimore ⁴³	2028	350,000	Granti i asistencës teknike	KMDK në bashkëpunim me komunën që është në pronësi të lokacionit	Studimi i Fizibilitetit është përgatitur dhe miratuar
4.5.2	Projektimi dhe ndërtimi i objektit TMB ⁴⁴	2029-2031	15,254,000	Granti kapital	KMDK në bashkëpunim me komunën që është në pronësi të lokacionit	Impianti TMB është vënë në punë
4.5.3	Projektimi dhe ndërtimi i objektit të rikuperimit të mbeturinave ushqimore ⁴⁴	2029-2031	3,897,000	Granti kapital	KMDK në bashkëpunim me komunën që është në pronësi të lokacionit	Impianti i rikuperimit të mbeturinave ushqimore është vënë në punë

⁴³ Paraparrë me pikën I.2.1 të Planit të Veprimit 2024 – 2026 të Strategjisë së Kosovës për Menaxhim të Integruar të Mbeturinave 2024 – 2035, ku përfshihen dhe studimet e fizibilitetit për objektet e përpunimit të mbeturinave.

⁴⁴ Paraparrë me pikat I.2.1 dhe I.2.4 të Planit të Veprimit 2024 – 2026 të Strategjisë së Kosovës për Menaxhim të Integruar të Mbeturinave 2024 – 2035, ku përfshihen projektet dhe ndërtimi i infrastrukturës për përpunim të mbeturinave.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi/shtyllat e performancës
5.	Prioriteti – Menaxhimi i fraksioneve tjera të mbeturinave					
5.1	<i>Detyrë - Menaxhimi i MPEE-ve</i>					
5.1.1	Zhvillimi dhe zbatimi i sistemit të grumbullimit ndaras të MPEE në përputhje me marrëveshjet me OPP-të	2027 dhe në vazhdim	Në kuadër të buxhetit të OPP-ve	OPP-të, ofruesit e shërbimeve	OPP-të, komunat (për koordinim)	Funksionimi i sistemit të grumbullimit ndaras për MPEE
5.1.2	Zbatimi i fushatave të ndërgjegjësimit të publikut të përcaktuara për modelet e reja të konsumit të qëndrueshëm dhe pjesëmarrjen në skemat e grumbullimit ndaras	2027 dhe çdo vit në vazhdim	-	OPP-të, ofruesit e shërbimeve	Komunat (për koordinim)	Numri i fushatave ndërgjegjëse të realizuara; numri i banorëve që marrin informacion
5.2	<i>Detyrë - Menaxhimi i baterive dhe akumulatorëve</i>					
5.2.1	Zhvillimi dhe zbatimi i sistemit të grumbullimit ndaras të baterive dhe akumulatorëve të përdorur në përputhje me marrëveshjet me OPP-të	2027 dhe në vazhdim	Në kuadër të buxhetit të OPP-ve	OPP-të, ofruesit e shërbimeve	OPP-të, komunat (për koordinim)	Funksionimi i sistemit të grumbullimit ndaras për bateritë dhe akumulatorët
5.3	<i>Detyrë - Menaxhimi i Automjeteve Mbeturinë</i>					
5.3.1	Zhvillimi dhe zbatimi i kërkesave për heqjen dhe grumbullimin e AM-ve të braktisura nëpër rrugë publike dhe zona parkimi	2027 e në vazhdim deri në vitin 2030	Nuk kërkon financim shtesë	-	Komunat	Kërkesat e përcaktuara në rregulloret lokale dhe dispozitat administrative
5.4	<i>Detyrë - Menaxhimi i gomave të shpenzuara</i>					
5.4.1	Krijimi i infrastrukturës së grumbullimit të gomave të përdorura/shpenzuara në oborret	2027 (në varësi të)	Nuk kërkon financim	Në kuadër të shpenzimeve për ngritjen e oborret e riciklimit për mbeturinat	OPP-të, komunat	Vendet e grumbullimit të përcaktuara

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Nr.	Aktiviteti	Afati kohor	Buxheti, euro	Burimi i financimit	Përgjegjësia	Treguesi/shtyllat e performancës
	e riciklimit për mbeturinat specifike komunale	miratimit të legjislacionit kombëtar)	shtesë	komunale		
5.5	<i>Detyrë - Menaxhimi i vajrave të përdorura</i>					
5.5.1	Nuk parashikohen aktivitete					

8.3 Kostot dhe burimet

Që nga viti 2025, të gjitha vlerësimet e kostos dhe të hyrat e sistemit janë me çmime konstante. Në të ardhmen, inflacioni ndikon si në kostot ashtu edhe në të hyra.

8.3.1 Grumbullimi ndaras i materialeve të riciklueshme dhe klasifikimi

Grumbullimi i ndaras i mbeturinave të materialeve të riciklueshme është parakusht për rikuperimin dhe shfrytëzimin e tyre.

Futja në praktikë e dhe rritja graduale e grumbullimit ndaras të mbeturinave për të mbuluar 100% të popullsisë urbane dhe 80% të popullsisë rurale kërkon investime të vazhdueshme dhe riinvestim në kamionë dhe kontejnerë. Kjo nënkupton grumbullimin ndaras të mbeturinave të materialeve të riciklueshme, për sasitë si më poshtë:

Tabela 85 Materiale të riciklueshme të grumbulluara ndaras nga komunat, ton, 2027-2035

Komuna	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Pejë	5,081 t	6,385 t	7,836 t	8,496 t	9,225 t	10,015 t	10,562 t	11,066 t	11,552 t
Istog	1,705 t	1,890 t	2,101 t	2,341 t	2,612 t	2,910 t	3,068 t	3,213 t	3,352 t
Klinë	1,149 t	1,273 t	1,413 t	1,573 t	1,753 t	1,951 t	2,057 t	2,155 t	2,248 t
Deçan	1,027 t	1,142 t	1,273 t	1,423 t	1,592 t	1,778 t	1,875 t	1,964 t	2,048 t
Junik	154 t	163 t	172 t	181 t	191 t	202 t	213 t	224 t	235 t
Totali	9,116 t	10,853 t	12,796 t	14,014 t	15,375 t	16,857 t	17,776 t	18,622 t	19,435 t
Përfshirë papastërtitë	10,484 t	12,481 t	14,715 t	16,116 t	17,681 t	19,385 t	20,442 t	21,415 t	22,350 t

Kostot e investive të grumbullimit ndaras

Për të përcaktuar pajisjet e nevojshme për grumbullimin ndaras të mbeturinave, përdoren supozimet e mëposhtme:

- Numri dhe kapacitetet e kontejnerëve dhe mjeteve të nevojshme grumbulluese korrespondojnë me sasitë e mbeturinave të grumbulluara, të llogaritura sipas numrit të banorëve të shërbyer dhe normave për frymë të grumbullimit të mbeturinave të riciklueshme në zonat urbane dhe rurale për vitin përkatës;
- Dendësia e materialeve në kontejnerë supozohet të jetë: 0,125 tonë/m³ për letër dhe karton; 0,030 tonë/m³ për plastikë; 0,150 tonë/m³ për metalet; 0,300 tonë/m³ për qelqin dhe 0,240 tonë/m³ për mbeturinat (papastërtitë) që gjenden në mbeturinat grumbulluara ndaras;
- Papastërtitë (mbeturinat) në kontejnerët e grumbullimit ndaras supozohet të jenë 15% e materialeve me vlerë.
- Mbushja mesatare e kontejnerit supozohet të jetë 80%;
- Numri i kontejnerëve është llogaritur duke supozuar 5% rezervë;
- Koha për shkarkimit të një shporte prej 240 l supozohet të jetë 40 sekonda, ndërsa koha e ngritjes së kontejnerët 1.5 m³, për qelq pranohet mesatarisht 4 minuta (përfshirë kohën për rrugëtimin deri tek kontejnerin tjetër).
- Shpejtësia e lëvizjes së kamionëve grumbullues deri në objektin e klasifikimit supozohet të jetë 35 km/orë;
- Frekuenca e grumbullimit do të jetë 52 herë në vit për kontejnerët e letrës, kartonit e plastikës (ose kontejnerët e thatë) dhe 12 herë në vit për kontejnerët e qelqit;
- Supozohet që 85% të jetë shfrytëzimi i ngarkesës nominale të automjeteve grumbulluese dhe 85% e disponueshmërisë kur të përcaktohet numri i nevojshëm i automjeteve grumbulluese;

- Jetëgjatësia për kontejnerët dhe shportat pranohet të jetë 7 vjet dhe 10 vjet për automjetet për grumbullimin e mbeturinave (AGM-të);
- Kostot për njësi prej 900 €/pc janë kalkuluar për kontejnerin Igloo 1.5 m³, 80 €/copë përdoren për shporta nga plastika 240 l dhe 140,000 €/copë për automjet grumbullues 16.0 m³. Kostot për sistemin e kontejnerëve nuk merren parasysh;
- Distanca mesatare të udhëtimit ndërmjet komunave individuale dhe objektit të klasifikimit maten në drejtim të qendrës përkatëse të qytetit. Supozohet se objekti i klasifikimit do të jetë në deponinë rajonale;
- Koha mesatare e shpenzuar për shkarkim në vendin e klasifikimit do të jetë gjysmë ore. Koha e ndërmjet udhëtimeve do të jetë gjithashtu gjysmë ore;

Vlerësimi vjetor i investimeve dhe riinvestimit të kërkuar nga komunat është përmbledhur në figurën e mëposhtme:

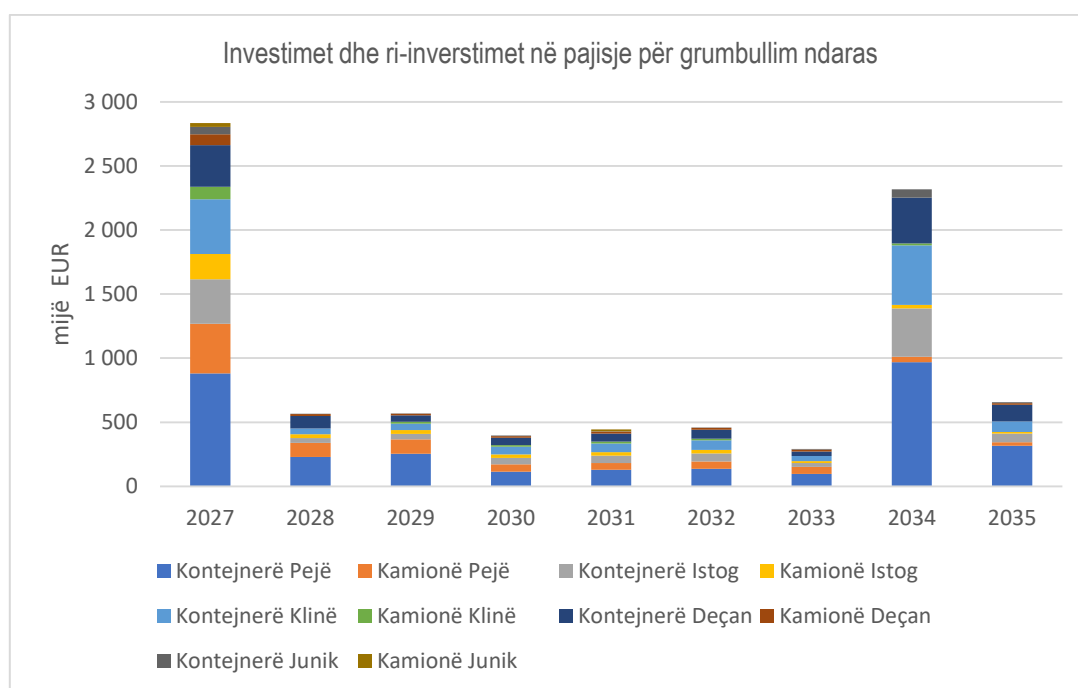

Figura 37 Kostot e investimeve për grumbullimin ndaras të mbeturinave

Për periudhën, shuma totale e investimit dhe riinvestimit në grumbullimin ndaras të mbeturinave është llogaritur të jetë 8,6 milionë euro.

Kostot investive në objektin e klasifikimit

Objekti i klasifikimit duhet të përpunojë nga 10,000 deri në 22,000 t.

Këto sasi janë relativisht të ulëta dhe supozojnë ngritjen e një objekti të centralizuar klasifikimi për të gjithë rajonin. Madhësia minimale e investimit fillestar të kërkuar është 1,575,000 EUR, për të përfshirë:

- Punime civile 671,000 €.
- Mekanike 693.000 €.
- Automjete 168,000 €.
- Të tjera 43,000 €.

Kostot operacionale të grumbullimit ndaras

Grumbullimi ndaras

- Kostot vjetore të mirëmbajtjes për kamionët janë vlerësuar në 5% të kostove investive;
- Kostot vjetore të mirëmbajtjes për kontejnerët janë përcaktuar si 2% e kostove investive;
- Kostot e punëve llogariten për 46 javë pune për person, 5 ditë pune në javë dhe mesatarisht 5% pushim mjekësor;
- Kostot për ndërgjegjësimin e publikut llogariten në masën 10% të kostove vjetore;
- Kostot për administrimin e sistemit parashihet të jenë 10% e kostove direkte operacionale.

Deri në vitin 2035, kostot vjetore toperacionale dhe mirëmbajtjes për grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme për gjithë rajonin rriten nga 660,000 në 1,3 milionë EUR.

Kostot operacionale për objektin e klasifikimit

Stafi i punësuar rritet nga 36 në 55 persona dhe kostot e pagave vjetore rriten nga 270 në 400 mijë euro. Kostot vjetore të mirëmbajtjes përkufizohen si 1% e kostos së punëve civile, 6% e kostos mekanike, 15% e automjetit dhe 10% e kostove të tjera investive dhe arrijnë në 78 mijë euro. Kostot vjetore të energjisë elektrike rriten nga 24 në 48 mijë euro, kostot e naftës nga 20 në 43 mijë euro. Kostot administrative, taksat dhe sigurimet përcaktohen si 14% e kostove të tjera operacionale vjetore.

Kështu, kostot totale operacionale dhe mirëmbajtjes rriten nga 455 në 665 mijë euro.

Deponimi i mbeturinave të përziera në deponi

Kostoja vjetore e deponimit të mbeturinave të përziera nga impianti i klasifikimit përcaktohet në bazë të tarifës së portës në deponi dhe sasive të papastërtive të deponuara.

Të hyrat nga shitja e materialeve të riciklueshme

Të hyrat nga shitja e materialeve të riciklueshme përcaktohen në bazë të çmimeve të mëposhtme për materialet e riciklueshme dhe supozimin se të gjitha materialet e riciklueshme do të shiten:

• letër&karton	75 €/t
• plastikë	180 €/t
• metal	200 €/t
• qelq	10 €/t

Kostot e transportit për blerësit e mundshëm të materialeve të riciklueshme nuk merren parasysh. Çmimi i plastikës ndryshon ndjeshëm në varësi të llojit të plastikës.

Grafiku i mëposhtëm përmbledh kostot e grumbullimit ndaras, klasifikimit dhe të hyrave nga shitja e materialeve të riciklueshme.

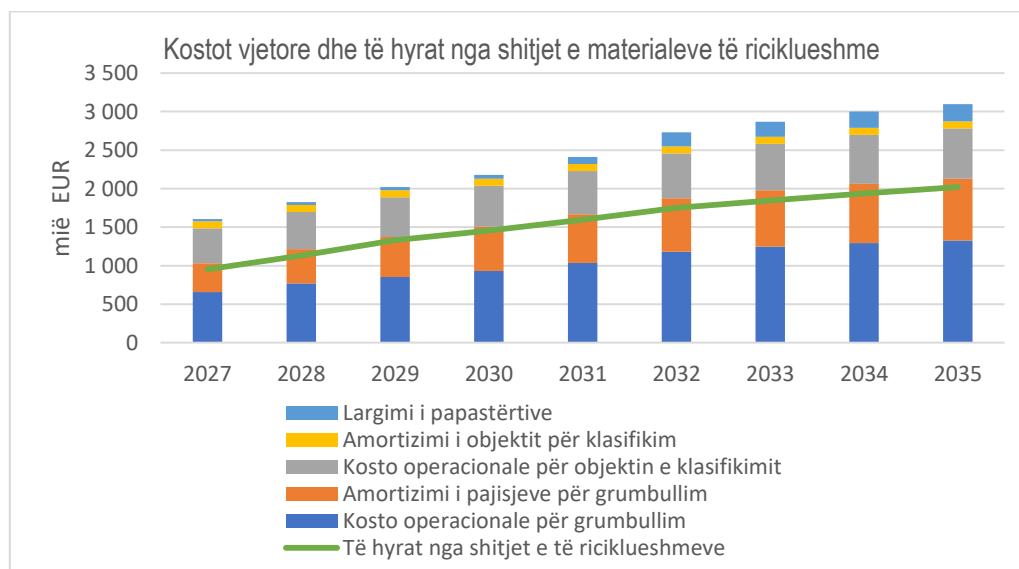

Figura 38 Kostot vjetore për grumbullimin ndaras, klasifikimin e materialeve të riciklueshme të grumbulluara ndaras dhe të hyrat nga shitjet e materialeve të riciklueshme

Siç shihet në grafikon, të hyrat nga shitja e materialeve të riciklueshme nuk mund të mbulojnë as kostot e grumbullimit ndaras.

Grante nuk jepen për pajisjet e grumbullimit të mbeturinave. Nëse investimi fillestar në objektin e klasifikimit ofrohet si grant, kjo do të ketë një ndikim të vogël në kosto.

Financimi

Kostot për grumbullimin ndaras dhe klasifikimin janë të konsiderueshme dhe nuk mund të kompensohen nga të hyrat nga shitja e materialeve të riciklueshme siç është konsideruar më sipër. Ngritja e skemës PZP për mbeturinat e ambalazhit është konsideruar në nivel kombëtar si dhe financimi i grumbullimit ndaras dhe klasifikimi i mbeturinave nga të hyrat e skemës PZP.

Të gjitha kostot për mbeturinat e ambalazhit dhe të hyrat që ndërlidhen me grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme, klasifikimin dhe transportin e mëtejshëm deri në riciklimin përfundimtar do të financohen nga skema PZP, pas miratimit në nivel kombëtar.

8.3.2 Kompostimi i mbeturinave të gjelbra

Kompostimi i mbeturinave të gjelbra organike (p.sh. mbeturinat e fushave, mbeturinat nga kopshtet etj.) kërkon një minimum përpunimi paraprak qëi do të rezultojë në cilësi të lartë të produktit të kompostimit i cili mund të përdoret si kondicioner i tokës, i përshtatshëm për përdorime bujqësore dhe të tjera.

Kompostimi do të bëhet në të ashtuquajturat palë palë, që mund të kenë kryqëzim trekëndor ose trapezoid të seksioneve, që trazohen ose rrotullohen rregullisht. Procesi është i adaptueshëm ndaj zgjerimit të ardhshëm (rritjes së kapacitetit) ose përditësimit të pajisjeve. Disavantazhi është periudha relativisht e gjatë e nevojshme për maturimin e kompostit.

Figure 39. Impiant tipik kompostimi palë palë

Në varësi të cilësisë së lëndës së parë dhe konsistencës së xhiros dhe modeleve operacionale, kompostimi me palë palë të hapura zakonisht zgjat 5 deri në 6 muaj. Për të prodhuar një produkt cilësor (komposto) që mund të përdoret për qëllime të ndryshme fushore apo bujqësore, do të duhet të kryhen teste të rregullta mbi temperaturën, lagështinë dhe përmbajtjen e lëndëve ushqyese të kompostos.

Objektet e kompostimit të hapur palë palë për mbeturinat e gjelbra nga zonat publike urbane janë planifikuar për secilën komunë, përveç Junikut. Sasitë e mbeturinave të gjelbra në komunën e Junikut janë mjaft të vogla për të justifikuar blerjen e pajisjeve apo apo transportin dhe shfrytëzimin e përbashkët të pajisjeve mobile.

Tabela 86 Sasitë vjetore të mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan	Junik
Sasitë vjetore të mbeturinave të gjelbra të grumbulluara ndaras	2,400 t	600 t	600 t	550 t	65 t

Kostot e investimit dhe burimi i financimit

Kostot e vlerësuara të investimit fillestar janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme, në mijë euro:

Tabela 87 Kostot investimit fillestar për kompostimin e mbeturinave të gjelbra

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan
Punime civile	129			
Makineri	370	39	39	39
Automjete	369	184	184	184
Inxhinieri, komisionim, kontigjente	43	11	11	11
Totali, mijë EUR	912	234	234	234

Financimi i investimit fillestar në vendin e kompostimit të mbeturinave të gjelbra dhe pajisjet duhet të sigurohen si grant.

Kostot operacionale

Stafi i punësuar në objektin e Pejës është 6 persona dhe 3 persona për secilin nga vendet e kompostimit të komunave tjera. Kostot vjetore të mirëmbajtjes janë përcaktuar si 1% e kostos civile, 6% e kostos mekanike, 10% e kostos së automjetit. Kostot administrative dhe sigurimet përcaktohen si 10% e kostove të tjera.

Kostot e vlerësuara të funksionimit dhe mirëmbajtjes për kompostimin e haour pale palë janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme, në mijë euro:

Tabela 88 Kostot e vlerësuara operacionale dhe mirëmbajtjes për kompostimin e hapur palë palë

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan
Mirëmbajtja	60	21	21	21
Pagat	55	24	24	24
Materiale harxhuese (karburant, energji elektrike, etj.)	59	11	11	10
Administrata, taksat, sigurimet	17	6	6	5
Totali i OPEX-it	192	61	61	60

Kostot për grumbullimin ndars të mbeturinave të gjelbra prej 30 €/t merren parasysh krahas kostove të kompostimit të hapur pale palë. Kostoja e grumbullimit është vendosur e ulët, derisa vendet e kompostimit duhet të jenë në afërsi të burimit kryesor publik të mbeturinave të gjelbra.

Të ardhurat nga shitja e plehut organik

0.45 ton kompost gjenerohen nga çdo ton mbeturina të gjelbra për shkak të lagështisë, gazit dhe humbjes së materialeve gjatë procesit të kompostimit. Çmimi më i ulët i konsideruar për kompostimin nga mbeturinat e gjelbra është 5 €/t.

Tabela 89Të hyrat potenciale nga shitja e kompostit

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan
Prodhimi vjetor i kompostit	1,080 ton	270 ton	270 ton	248 ton
Të hyrat potenciale, mijëra euro	5	1	1	1

Kërkesa për kompost po rritet, çmimet dhe të hyrat (ose kostot e shmangura në rast të blerjeve komunale të tokës ose kompostit) pritet të rriten.

Përmbledhja e të gjitha kostove dhe të hyrave në lidhje me kompostimin e mbeturinave të gjelbra është paraqitur në tabelën e mëposhtme, në mijë euro:

Tabela 90Kostot vjetore që do të mbulohen nga tarifa e mbeturinave, mijë euro

Parametri	Pejë	Istog	Klinë	Deçan
Operacionale/OPEX	192	61	61	60
Grumbullimi ndaras e mbeturinave të gjelbra	69	17	17	15
Të hyrat nga kompostimi	5	1	1	1
Kostot neto vjetore	256	77	77	75

Ndërsa mbeturinate gjelbra nga zonat publike kompostohen, kostot vjetore neto për kompostimin e mbeturinave të gjelbra duhet të mbulohen nga tarifat e mbeturinave të grumbulluara nga gjeneruesit e mbeturinave – popullsia, bizneset, institucionet.

8.3.3 Kompostimi shtëpiak

Për vendbanimet rurale është planifikuar kompostimi shtëpiak i mbeturinave e gjelbra dhe që nga viti 2032 edhe nga mbeturinat organike/ushqimore.

Kompostimi shtëpiak redukton sasi të mbeturinave në deponi. Në mënyrën më të zakonshme, procesi i kompostimit kërkon thjesht grumbullimin e mbeturinave të gjelbra. Proces i dekompozimit ndihmohet nga copëtimi i bimëve dhe degëve nga pemët. Për të përshpejtuar procesin e dekompozimit duhet të sigurohet ajrosja e duhur duke e rrotulluar rregullisht përzierjen. Mbeturinat e kuzhinës gjithashtu mund të shtohen në proces, por vetëm mbeturinat e zgjedhura ushqimore. Produktet e qumështit dhe mishi duhet të shmangen pasi tërheqin parazitë dhe minjtë.

Kompostimi shtëpiak mund të lehtësohet duke përdorur pajisje speciale. Një njësi kompostimi shtëpiak mund të bëhet nga druri ose materiale të tjera, që mund të jetë shumë e thjeshtë dhe e lirë

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Për të mbështetur aktivitetin kërkohen masa aktive dhe kontrole vjetore.

Tabela e mëposhtme përmbledh synimet për sasi të mbeturinave të kompostuara në shtëpi, kostot vjetore komunale që ndërlidhen me mbështetjen e kompostimit shtëpiak.

Tabela 91 Kostot komunale dhe mbeturinat e gjelbra dhe ushqimore të kompostuara në shtëpi në zonat rurale

Parametri	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e kompostimit shtëpiak, Pejë	177 t	196 t	217 t	240 t	256 t	1,451 t	1,657 t	1,895 t	2,045 t
Kostoja për Pejë, mijë euro	24	26	27	28	30	31	33	34	36
Mbeturinat e kompostimit shtëpiak, Istog	97 t	107 t	119 t	132 t	140 t	795 t	908 t	1,038 t	1,120 t
Kostoja për Istog, mijë euro	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Mbeturinat e kompostimit shqëpiak, Klinë	64 t	71 t	78 t	87 t	92 t	523 t	598 t	683 t	738 t
Kostot për Klinë, mijë euro	16	16	17	18	19	20	21	22	23
Mbeturinat e kompostimit shtëpiak, Deçan	62 t	69 t	76 t	84 t	90 t	509 t	581 t	664 t	717 t
Kostot për Deçanin, mijë euro	15	16	17	17	18	19	20	21	22
Mbeturinat e kompostimit shtëpiak, Junik	9 t	10 t	11 t	13 t	13 t	76 t	87 t	100 t	108 t
Kostot për Junik, mijë euro	2	2	3	3	3	3	3	3	3

Duke marrë në konsideratë rritjen e kostos së trajtimit dhe deponimit, kompostimi shtëpiak zvogëlon kostot e të gjithë sistemit për gjeneruesit e mbeturinave.

Kostot vjetore për të mbështetur kompostimin shtëpiak në zonat rurale do të mbuloen nga tarifat e mbeturinave të brumbulluara nga gjeneruesit e mbeturinave – popullata, bizneset, institucionet.

8.3.4 Grumbullimi dhe transferimi i mbeturinave të përziera

Grumbullimi i mbeturinave ofrohet për të gjithë popullatën e rajonit të Dukagjinit. Me fillimin e grumbullimit ndaras të materialeve të riciklueshme, grumbullimin ndaras të mbeturinave të gjelbra dhe kompostimit shtëpiak, sasia e mbeturinave të përziera për grumbullim zvogëlohet. Kështu, kosto totale për grumbullimin e mbeturinave të përziera (kostot operationale dhe amortizimit) pritet të ulen, ndërsa kostoja për njësi për ton mbeturina të grumbulluara - të rritet.

Në secilën komunë, llogaritjet e kostove të grumbullimit kryhen veçmas për zonat urbane dhe për zonat rurale, duke marrë parasysh llojet e kontejnerëve dhe automjeteve grumbulluese të përdorura.

Për llogaritjen e kostove të grumbullimit të mbeturinave janë bërë supozimet e mëposhtme:

- Numrat dhe kapacitetet e kontejnerëve dhe automjeteve të nevojshme grumbulluese korrespondojnë me sasi të mbeturinave të grumbulluara, të llogaritura në bazë të numrit të banorëve të shërbyer dhe normave përkatëse të gjenerimit të mbeturinave për frymë në zonat urbane dhe rurale për vitin përkatës. Është marrë parasysh sasia e mbeturinave të grumbulluara ndaras.
- Dendësia e mbeturinave në kontejnerë 180 kg/m³.
- Shkalla mesatare e mbushjes së kontejnerëve pranohet të jetë 80% për kontejnerët 1.1 m³ dhe 85% për shportat 240 l.
- Koeficienti i parregullsisë që përfaqëson raportin ndërmjet maksimumit dhe sasisë mesatare javore të mbeturinave është i barabartë me 1.3.

- Shpejtësia e udhëtimit të automjeteve për grumbullimin e mbeturinave pranohet në 35 km/orë.
- Shfrytëzimi 85% i ngarkesës nominale të mjeteve grumbulluese.
- 85% disponueshmëria e mjetit grumbullues.
- Rezerva e kontejnerëve për mirëmbajtje - 5%.
- Koha për shkarkimi e kontejnerit 1,1 m³ është mesatarisht 1,0 minutë. Koha për shkarkimin e shportave të mbeturinave vlerësohet të jetë 0,67 minuta (40 sekonda).
- Distancat mesatare të udhëtimit midis vendgrumbullimit dhe komunave të veçanta maten në drejtim qendrës përkatëse të qytetit. Distanca e udhëtimit për zonat rurale pranohet të jetë 10 km më e gjatë se për zonat urbane.
- Koha mesatare e shpenzuar për shkarkim në venddeponi do të jetë gjysmë ore; Koha e ndërmjet udhëtimeve do të jetë gjithashtu gjysmë ore.
- Kamionët (RCV) 16 m³ me ngarkesë prej 8 tonë mbeturina për automjet (korrespondon me 500 kg/m³ mbeturina të ngjeshura).
- Kostot për njësi të pajisjeve:
 - 80 €/copë përdoren për shporta plastike 240 l dhe
 - 650 €/copë përdoren për kontejnerë metalik 1.1 m³.
 - 140,000 €/copë për automjetet për grumbullimin e mbeturinave 16.0 m³ si për shportat individuale ashtu edhe për kontejnerët 1.1 m³.
- Jetëgjatësia për kontejnerët dhe shportat pranohet të jetë 7 vjet dhe 10 vjet për AGM-të. Kështu, një normë vjetore e amortizimit për kamionët është 10%, e për kontejnerët - 14.3%.
- Kontejnerët dhe automjetet ekzistuese nuk janë marrë parasysh derisa janë përgatitur vlerësimet e kostove për një pajisje krejtësisht të reja.
- Kostot vjetore të mirëmbajtjes pranohen të jenë 4% e kostove të investimit për kontejnerët dhe 5% për automjetet.
- Kostot për administrimin e sistemit janë 10% e kostove direkte operacionale.
- Sigurimi i automjeteve grumbulluese dhe personelit – 1% e kostos së investimit.
- Shërbime jashtë orarit – 10% e kostove operacionale plus amortizimi vjetor.
- Kostot e punës llogariten për 46 javë pune për person, 5 ditë pune në javë dhe mesatarisht 5% pushim mjekësor.

Një pjesë e flotës ekzistuese fillimisht mund të përdoret për grumbullimin ndaras të mbeturinave derisa zëvendësimi i pajisjeve ekzistuese do të bëhet sipas nevojës.

Tabela 92 Pajisjet e nevojshme për grumbullimin e mbeturinave të përziera 2027

Parametri	Pejë	Istog ⁴⁵	Klinë	Deçan ⁴⁶	Junik ⁴⁷
Kontejnerë 1.1 m ³ të instaluar	763	54	40	24	-
Kontejnerë 1.1 m ³ të blerë	801	57	42	25	-
Shporta 240 l të instaluar	12,307	6,743	4,439	4,315	584
Shporta 240 l të blera	12,922	7,080	4,661	4,531	613
Automjete grumbullimi 16 m ³ që operojnë në zonat urbane	3.8	0.2	0.2	0.1	-
Automjete grumbullimi 16 m ³ që operojnë në zonat rurale	7.6	3.3	3.9	2.1	0.3
Automjete grumbullimi 16 m ³ të blera	12	4	5	3	-

⁴⁵Llogaritjet e paraqitura për rastin e stacionit të transferit

⁴⁶Llogaritjet e paraqitura për rastin e stacionit të transferit

⁴⁷Llogaritjet e paraqitura për rastin e stacionit të transferit

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Distancat nga qendrat komunale deri në deponinë rajonale janë si më poshtë:

Pejë	Istog	Deçan	Klinë	Junik
14 km	36 km	27 km	20 km	37 km

Meqenëse sasitë e mbeturinave nuk janë të konsiderueshme, janë planifikuar 2 stacione transferi të mbeturinave për komunën e Istogut dhe të Deçanit (për t'i shërbyer edhe Junikut).

Stacionet e transferimit me ngjeshje janë marrë në konsideratë derisa vlerësimet për investimin fillestar janë dhënë më poshtë;

Tabela 93Kostot investive në stacionet e transferit, mijë euro

Përbërësit e kostos	Istog		Deçan dhe Junik	
Viti	2026	2027	2026	2027
Punime civile	239	-	245	-
Makineri	301	-	326	-
Kontejnerë/kamionë	36	119	36	119
Totali	575	119	607	119

Kostoja fillestare e investimit duhet të sigurohet me grant. Duke qenë se investimi në stacione transferi parashikohet të financohet me grant, amortizimi i strukturave civile dhe pajisjeve nuk përfshihet në koston që do të mbulohet nga tarifa e mbeturinave.

Kostot e grumbullimit dhe transferimit të mbeturinave të përziera

Tabelat e mëposhtme përmbledhin kostot e grumbullimit dhe transferimit të mbeturinave sipas komunave që do të mbulohen nga të hyrat nga tarifat e mbeturinave:

Tabela 94Kostot e grumbullimit të mbeturinave të përziera në Pejë, mijë euro

Pejë	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	31,776 t	30,441 t	28,937 t	27,995 t	27,313 t	23,648 t	22,817 t	21,984 t	21,237 t
Kostot operacionale, mijë €	1,217	1,174	1,138	1,134	1,121	998	968	938	908
Amortizimi, mijë €	393	393	393	393	393	358	358	358	358
Kostot totale të grumbullimit, mijë €	1,610	1,567	1,531	1,527	1,515	1,356	1,326	1,296	1,266
Kostoja për ton	51 €/t	51 €/t	53 €/t	55 €/t	55 €/t	57 €/t	58 €/t	59 €/t	60 €/t

Tabela 95Kostot e grumbullimit dhe transferimit të mbeturinave të përziera në Istog, mijë euro

Istog	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	9,735 t	9,572 t	9,380 t	9,062 t	8,793 t	7,409 t	7,143 t	6,873 t	6,655 t
Kostot operacionale, mijë €	406	403	397	393	388	381	379	368	367
Amortizimi, mijë €	138	138	138	138	138	138	138	127	127
Kostot operacionale të transferit, mijë €	173	172	172	171	170	168	167	167	166
Kostot totale të grumbullimit dhe transferit	717	714	708	702	697	687	685	662	660
Kostoja për ton	74 €/t	75 €/t	75 €/t	78 €/t	79 €/t	93 €/t	96 €/t	96 €/t	99 €/t

Tabela 96Kostot e grumbullimit të mbeturinave të përziera në Klinë, mijë euro

Klinë	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	6,500 t	6,392 t	6,264 t	6,052 t	5,873 t	4,808 t	4,621 t	4,433 t	4,278 t
Kostot operacionale, mijë €	414	413	404	403	401	400	391	386	385
Amortizimi, mijë €	131	131	131	131	131	131	131	124	124
Kostot totale të grumbullimit, mijë €	544	544	534	533	532	530	522	510	509

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Kostoja për ton	84 €/t	85 €/t	85 €/t	88 €/t	91 €/t	110 €/t	113 €/t	115 €/t	119 €/t
-----------------	--------	--------	--------	--------	--------	---------	---------	---------	---------

Tabela 97Kostot e grumbullimit dhe transferit të mbeturinave të përziera në Deçan, mijë euro

Deçan	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	6,013 t	5,912 t	5,792 t	5,595 t	5,426 t	4,416 t	4,243 t	4,068 t	3,926 t
Kostot operacionale, mijë €	234	233	233	232	223	222	222	216	216
Amortizimi, mijë €	99	99	99	99	99	99	99	91	91
Transferimi i kostos operative, mijë €	143	143	143	142	142	114	114	114	114
Kostot totale të grumbullimit dhe transferit	477	475	475	474	464	436	435	422	421
Kostoja për ton	79 €/t	80 €/t	82 €/t	85 €/t	86 €/t	99 €/t	103 €/t	104 €/t	107 €/t

Tabela 98Kostot e brumbullimit dhe transferimit të mbeturinave të përziera në Junik, mijë euro

Junik	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	756 t	750 t	743 t	727 t	718 t	648 t	628 t	608 t	592 t
Kostot operacionale, mijë €	26	26	26	26	25	25	25	25	25
Amortizimi, mijë €	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Kostot operacionale të transferit	16	16	16	16	16	13	13	13	13
Kostot totale të grumbullimit dhe transferit	53	53	53	53	52	49	49	49	49
Kostoja për ton	70 €/t	71 €/t	71 €/t	73 €/t	72 €/t	76 €/t	78 €/t	80 €/t	82 €/t

8.3.5 Deponia

Me devijimin e planifikuar të mbeturinave të riciklueshme dhe të gjelbra nga deponimi në deponi në trajtimin e të gjithë mbeturinave të përziera në TMB dhe kompostimi në kontenjerët e specializuar që nga viti 2032, sasitë e mbeturinave që do të deponohen në deponi vlerësohen si më poshtë.

Tabela 99Sasitë e parashikuara të mbeturinave për deponi

	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat në deponi	57,493 t	56,297 t	54,928 t	53,616 t	52,717 t	10,325 t	10,012 t	9,677 t	9,404 t

Kostot e investimit në deponi

Deponitë zhvillohen në faza. Financimi me grant (i pjesshëm) pritet vetëm për investimin fillestar – infrastrukturën e përgjithshme, qelinë e parë dhe pajisjet.

Zhvillimi i qelive të ardhshme, kostot e mbylljes pas mbushjes së qelive, zëvendësimi i pajisjeve të amortizuara si dhe funksionimi i duhur i deponisë në përputhje me lejet do të mbulohen nga tarifa e portës së deponisë e përcaktuar për ton mbeturina të deponuara.

Përfundimi i studimit të detajuar të fizibilitetit dhe kostos së detajuar pritet në vitin 2025.

Vlerësimet këtu përfshihen me supozimin se qelia e parë do të ndërtohet për 260,000 tonë mbeturina, për 5 vjet. Vlerësimet paraprake për ndërtimin e deponisë rajonale janë paraqitur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 100Vlerësimet e kostove fillestare të investimit në deponi

Përbërësit e kostos	Vlera, mijë €
Punime ndërtimore civile dhe infrastruktura e përbashkët	2,433
Punimet civile Qelia 1	2,979
Mekanike	2,864
Automjetet	1,972

Kostot totale të investimit	10,248
-----------------------------	--------

Kostot e mësipërme nuk përfshijnë mbylljen e venddeponisë ekzistuese.

Investimi fillestar do të ofrohet si grant, me disa bashkëfinancime të zotuar nga komuna e Pejës. Mund të konsiderohet edhe kontributi i komunave të tjera.

Kostoja e ndërtimit të një qelisë të dytë për 90,000 tonë mbeturina llogaritet në 1.5 mln euro dhe është planifikuar për vitin 2031. Ndërtimi i qelisë së dytë parashikohet të financohet me hua, e cila do të shlyhet me të hyrat nga tarifa e portës së deponisë.

Kostot e mbylljes së qelisë së parë llogariten në 894 mijë EUR, ose 3.44 EUR për ton mbeturina të deponuara (894,000 €/260,000 t). Komponenti i mbylljes së qelisë do të përfshihet në tarifën e portës që nga fillimi i funksionimit të qelisë së re.

Kostot operacionale të deponisë

Deponitë kanë një komponent të rëndësishëm të kostove fikse operacionale që mbeten konstante pavarësisht ndryshimit në sasinë e mbeturinave.

Si rezultat i rikuperimit dhe përdorimit të mbeturinave, mbeturinat që shkojnë në landfill pritet të ulen nga 55,000 t në 10,000 t drejt vitit 2032, megjithatë kostoja operacionale për funksionimin e duhur nuk mund të ulet me më shumë se 50%.

Kostot e mirëmbajtjes janë përcaktuar si 1% e koston së ndërtimit të infrastrukturës dhe qelisë, 3% e instalimeve mekanike 15% e koston së automjetit. Karburanti për ngjeshje dhe energjia elektrike për trajtimin e rrjedhjeve dhe gazit janë komponentët kryesorë të kostove të konsumueshme. Testet, kostoja e monitorimit të rregullt, sigurimet përfshihen në kostot administrative.

Kostot e vlerësuara operacionale të deponisë janë paraqitur në figurën e mëposhtme

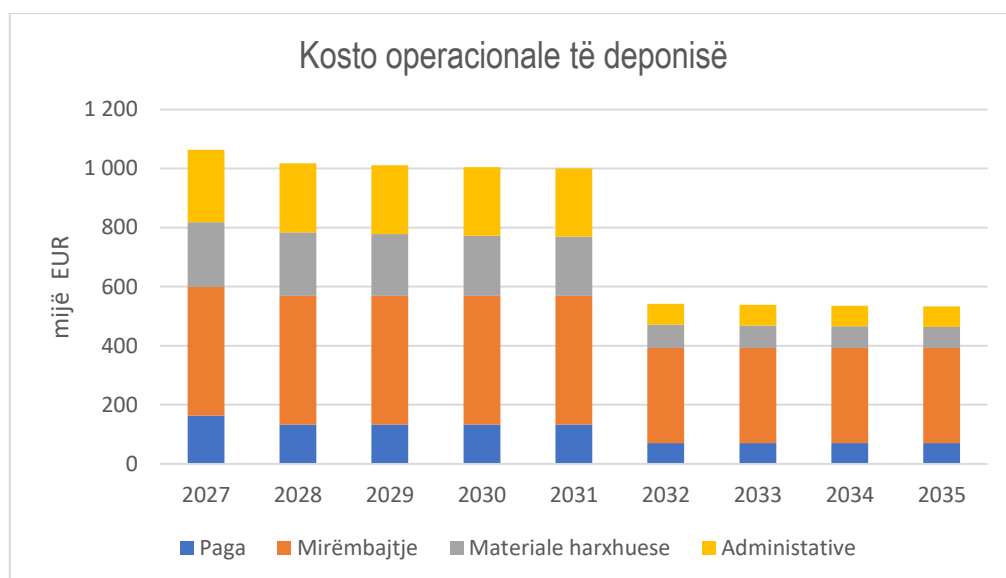

Figura 40 Kostot vjetore operacionale në deponinë rajonale

Tarifa e portës së deponisë dhe rrjedha e parasë

Tabela më poshtë përmbledh rrjedhën e parasë, bazuar në supozimet e mësipërme. Tarifa e portës fillimisht është vendosur për të mbuluar shpenzimet operative/OPEX dhe për të siguruar fonde për mbylljen e qelisë së parë, siç është marrë në konsideratë më sipër.

Tabela 101 Rrjedha e parasë në deponi, mijë euro

	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Tarifa e portës	22 €/t	22 €/t	22 €/t	22 €/t	39 €/t	72 €/t	73 €/t	75 €/t	76 €/t
Mbeturinat e pranuar	57,493 t	56,297 t	54,928 t	53,616 t	52,717 t	10,325 ton	10,012 t	9,677 t	9,404 t
Rrjedha brenda e parasë: mijë €	1,261	1,239	1,208	1,180	2,956	743	731	726	715
Të hyrat nga tarifa e portës	1,261	1,239	1,208	1,180	2,056	743	731	726	715
Kredi					900				
Rrjedha jashtë e parasë , mijë €	1,063	1,018	1,011	1,004	2,666	1,643	746	743	741
Ndërtimi i qelisë së dytë	0	0	0	0	1,458		0	0	0
Kostoja e mbylljes së qelisë						894			
Kostot operacionale	1,063	1,018	1,011	1,004	1,000	541	539	536	533
Shlyerja e kredisë dhe interest					208	208	208	208	208
Para neto	198	221	197	175	290	-900	-16	-18	-26
Para kumulative	198	418	616	791	1,081	181	166	148	122

Paratë kumulative janë fondet e grumbulluara për mbylljen e qelive dhe mund të konsiderohen si garancë mjedisore.

8.3.6 Rikuperimi i mbeturinave

Ndërtimi i objekteve të rikuperimit të mbeturinave është planifikuar për vitin 2031.

Që prej vitit 2032 mbeturinat organike të grumbulluara ndaras drejtohen në kontejnerët e specializuar dhe pjesa tjetër në TMB siç tregohet në tabelën e mëposhtme:

Tabela 102e pranuar për trajtim dhe rikuperim

Fraksionet e mbeturinave	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat organike të grumbulluar ndaras për trajtimin në kontejnerët e specializuar	2,039 t	2,261 t	2,507 t	2,779 t
Mbeturinat e përziera për trajtimin TMB	40,863 t	39,388 t	37,901 t	36,624 t

Për mbeturinat ushqimore të grumbulluara ndaras është planifikuar një impiant kompostimi në kontejnerë të specializuar dhe trajtimi mekanik biologjik i mbeturinat e përziera nga i gjithë rajoni.

Mbeturinat e ushqimit/kuzhinës janë fraksioni më i ndërlikuar i mbeturinave që grumbullohen ndaras. Megjithatë, duke marrë parasysh sasinë e konsiderueshme të fraksionit të mbeturinave ushqimore, do të kërkohet grumbullimi i ndarë për të arritur synimet e riciklimit dhe shmangjen e deponive për mbeturinat komunale.

Shumica e popullsisë në rajon jeton në zonat rurale ku mbarështimi i kafshëve (pulat, lepujt, etj) është ende i zakonshëm dhe shumica e mbeturinave organike ose kompostohen tashmë në shtëpi ose me to ushqehen kafshët. Futja në funksion e grumbullimit ndaras të bio mbeturinave nuk do të jepte rezultate të domethënësë për momentin.

Prandaj rekomandohet grumbullimi ndaras i mbeturinave të kuzhinës për zonat urbane në rajon.

Kompostimi në kontejnerë të specializuar mund të kombinohet lehtësisht me impiantin TMB ose me instalimin e kompostimit të mbeturinave të gjelbra në komunën e Pejës.

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Teknologjitë TMB janë teknologji shumë të pozicionuara në vendet e BE-së. Teknologji të ndryshme janë aktualisht në funksion pasi proceset e ndryshme janë testuar dhe optimizuar për një periudhë të gjatë kohore.

Zhvillimi i teknologjive TMB u inkurajua nga ndryshimet në politikën e përgjithshme të BE-së për menaxhimin e mbeturinave dhe synimet e përcaktuara. Këto përfshijnë:

- Ndalimi i deponimit të MKI të patrajtuar; dhe
- Reduktimi i sasive të mbeturinave të biodegradueshme në deponi.

Si objektivi i shmangjes së deponisë ashtu edhe synimi i riciklimit për MKI mund të arrihen vetëm me sasi maksimale të MKI-ve që riciklohen dhe/ose rikuperohen energjikisht. Prandaj, TMB me rikuperim të energjisë (prodhimi RDF/KDM) është teknologjia e preferuar për Rajonin. Është gjithashtu një nga dispozitat në Strategjinë e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave 2024-2035 për Rajonin e Dukagjinit.

Arritja e synimeve të riciklimit dhe shmangjes së deponisë do të kërkojë ngritjen e objektit TMB për të pranuar mbeturinat e përziera nga i gjithë rajonin.

Kapaciteti i kërkuar i instalimit vlerësohet në 40,000 tonë mbeturina të përziera në vit dhe supozohet se do të ngritet në venddeponinë rajonale. Trajtimi biologjik në tunele dhe prodhimi i RDF/KDM konsiderohet si teknologji më e përshtatshme e trajtimit.

Tabela 103 Vlerësimet e kostonë së investimit në TMB dhe në kontejnerë të specializuar

Përbërësit e kostonë	Vlera TMB, mijë €	Në kontejnerë të specializuar, mijë €
Punime civile	3,140	751
Mekanike	8,275	1,726
Automjete	469	685
Kontingjencë, inxhinieri, komisione	3,370	736
Kostot totale të investimit	15,254	3,897

Investimi fillestar në të dy objektet është parashikuar si një grant.

Tabela 104 Kostot operacionale për TMB-së dhe kompostimit në kontejnerë të specializuar, 2032

Përbërësit e kostonë	Vlera TMB, mijë €	Në kontejnerë të specializuar, mijë €
Personeli	337	50
Mirëmbajtja	607	54
Materialet harxhuese	164	55
Transporti i mbeturinave në deponi	19	
Administrata	108	
Taksat, sigurimet	47	
Kostot totale operacionale	1,282	159

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Kostoja shtesë për grumbullimin ndaras të mbeturinave organike konsiderohet 60 €/t.

Tabela e mëposhtme përmbledh rezultatet e procesit TMB.

Tabela 105 Balanca e përgjithshme/masës e impiantit TMB

Fraksionet e mbeturinave	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera për trajtim	40,863 t	39,388 t	37,901 t	36,624 t
Mbeturinat e klasifikuara për riciklim	4,908 t	4,671 t	4,451 t	4,249 t
<i>Tetrapak</i>	289 t	289 t	289 t	289 t
<i>Plastikë</i>	2,590 t	2,483 t	2,372 t	2,286 t
<i>Letër / karton</i>	1,150 t	1,073 t	1,012 t	947 t
<i>Metal</i>	502 t	487 t	471 t	454 t
<i>Qelq</i>	377 t	339 t	307 t	273 t
Humbjet e trajtimit (balanca e veçantë e masës, këtu e thjeshtuar)	12,357 t	11,911 t	11,461 t	11,075 t
RDF/KDM i prodhuar (balanca e veçantë e masës, këtu e thjeshtuar)	13,273 t	12,794 t	12,311 t	11,896 t
Mbeturinat e përziera në depone	10,325 t	10,012 t	9,677 t	9,404 t

Të hyrat nga materialet e riciklueshme të ndara në TMB llogariten mbi supozimet e mëposhtme për çmimet e materialeve të riciklueshme, më pak se çmimet e tregut për materialet e riciklueshme të pastra:

- Plastikë 50 €/t;
- Letër / karton 10 €/t;
- Qelq 10 €/t;
- Metal 200 €/t.

RDF/KDM pranohet për përdorim me një kosto prej 25 €/t.

Deponimi i mbeturinave të përziera përcaktohet në bazë të tarifës së portës së deponisë dhe sasisë së mbeturinave të përziera të deponuara në deponil.

Tabela më poshtë përmbledh koston totale të trajtimit dhe deponimit të mbeturinave të përziera

Tabela 106 Përmbledhja e kostove të rikuperimit dhe deponimit përfundimtar të mbeturinave, mijë euro

Parametrat	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera totale të pranura në TMB dhe kompostim në kontejnerë të specializuare	42,903 t	41,649 t	40,407 t	39,403 t
Kostot operacionale TMB	1,282	1,269	1,262	1,250
Të hyrat nga shitja e materialeve të riciklueshme, të ndara në TMB	245	236	226	217
Kostot operacionale neto të TMB	1,037	1,033	1,037	1,033
Përdorimi i RDF/KDM	332	320	308	297
Deponimi në deponi	743	731	726	715
Kostot e operacionale kompostimit në kontejnerë të specializuar	159	176	196	217
Grumbullimi ndaras i mbeturinave organike	122	136	150	167
Kostot totale për rikuperimin e mbeturinave të përziera dhe deponim përfundimtar	2,393	2,396	2,416	2,429
Kostoja totale për ton të mbeturinave të pranura për rikuperimin e mbeturinave, përfshirë: deponimin – deponia dhe shfrytëzimi i RDF/KDM	56 €/t	58 €/t	60 €/t	62 €/t

8.3.7 Plani i financimit

Tabela e mëposhtme përmbledh investimet e parashikuara për masat e planifikuara për periudhën 2025-2031 në ZMM:

Tabela 107 Përmbledhje e planit afatgjatë të investimit, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Burimi
	Faza I					Faza II	
Pajisjet e grumbullimit ndaras të mbeturinave & objekti i klasifikimit	1,575	2,855	567	570	397	444	PZP
OR-të	800						grant
Objekti i kompostimit në Pejë	912						grant
Pajisjet për kompostim në Istog, Klinë, Deçan	702						grant
Stacioni i Transferit Istog	575	119					grant
Stacioni i Transferit Deçan	607	119					grant
Deponia rajonale	10,248					1,458	grant/kredi
TMB rajonale						15,254	grant
Objekti rajonal i trajtimit në kontejnerë të specializuar						3,897	grant
Gjithsej	15,419	3,093	567	570	397	21,053	
Totali, pa investimet nga skema PZP	13,844	238	0	0	0	20,609	

Investimi total për periudhën arrin në 41 milionë euro, 6.4 milionë euro do të sigurohen nga skema PZP. Kredia është konsideruar për ndërtimin e qelisë së dytë të deponisë. Për pjesën tjetër të investimit do të kërkohet financim me grante, nga të cilat 14 milionë euro për fazën e parë dhe 19 milionë euro për fazën e dytë.

8.3.8 Implikimet tarifore dhe përballueshmëria

Llogaritjet e tarifave zhvillohen në bazë të fraksioneve të mbeturinave të çdo komune.

Kostot e ndërlidhura me materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras, klasifikimi i mbeturinave të riciklueshme të grumbulluara ndaras dhe deponimi i papastërtive nga linja e klasifikimit, si dhe kostot për grumbullimin ndaras të fraksioneve si MPEE, gomat, grumbullimi i mbeturinave të tekstilit që nga viti 2030, mbulohen nga skemat PZP.

Kostot që ndërlidhen me fraksionet tjera të mbeturinave do të mbulohen nga tarifat e mbeturinave të mbledhura nga popullata, bizneset dhe institucionet nga secila komunë. Amortizimi i aseteve grantuara nuk njihet si kosto për përcaktimin e tarifave të mbeturinave.

Kostot për grumbullimin ndaras të mbeturinave të gjelbra përfshihen në kostot e kompostimit të gjelbër dhe kostot për grumbullimin ndaras të mbeturinave organike – në kostot e trajtimit/rikuperimit në kontejnerë të specializuar.

Kostot rajonale të trajtimit përcaktohen në bazë të mbeturinave të përziera të dërguara në deponi deri në vitin 2031, mbeturinave të dërguara në TMB si dhe në objektin e trajtimit në kontejnerë të specializuar që nga viti 2032 si dhe tarifat e portës, siç përcaktohen më sipër.

Si shtojcë jepen balancet e përgjithshme/masës të të gjitha komunave në rajon.

Për ekonominë me të ardhura mesatare, siç është Kosova, 1% e të hyrave familjare përgjithësisht njihet si një prag i përballueshëm për tarifat e shërbimit të MKI-ve. ASK bën anketa për shpenzimet e ekonomive familjare, jo për të hyrat e ekonomive familjare. Duke qenë se të hyrat shpenzohen ose kursehen, ato janë më të larta se

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

shpenzimet. Kështu, tarifa e mbeturinave deri në 1% të shpenzimeve familjare është e përballueshme. Në vitin 2022, anketa e ASK-së⁴⁸ e shpenzimeve të ekonomive familjare ka përcaktuar 1,903€ si nivel mesatar i shpenzimeve për kokë banori. Për shkak të tendencës së zvogëlimit të madhësisë së ekonomive familjare, tarifa për person duhet të jetë ajo kryesore për përcaktimin e përballueshmërisë së shërbimeve.

Përballueshmëria e tarifave të mbeturinave rritet me rritjen e të hyrave monetare. Mbi bazën e rritjes aktuale të BPV-së për frymë në vitin 2023 (12.3%⁴⁹) dhe vlerësimet për vitin 2024 (6%), dhe mbi supozimin se të hyrat vjetore të BPV-së reale për frymë rriten me 3% (mbi inflacionin) deri në vitin 2035, për rritjen konstante të çmimeve të vitit 2025 bëhet parashikimi i mëposhtëm i përballueshmërisë së tarifave të mbeturinave deri më 2035:

Tabela 108 Parashikimi i përballueshmërisë së tarifave të mbeturinave, çmimet e vitit 2025

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Tarifa mujore për person	1.6	1.78	1.89	1.94	2.00	2.06	2.12	2.19	2.25	2.32	2.39	2.46	2.54	2.61

Pragu i përballueshmërisë për të hyrat familjare përdor vlerësimet e popullsisë për uljen e popullsisë, bazuar në të dhënat e Regjistrimit të vitit 2024.

Tabelat e mëposhtme përmbledhin implikimin tarifor të masave të propozuara, duke marrë parasysh TVSH-në.

Për komunën e Pejës, Istogut dhe Deçanit, 70% e të hyrave supozohet se do të mblidhen nga popullata, në vitin 2022 pjesëmarrja ishte 70%, 67%, 53%, pjesa tjetër nga bizneset dhe institucionet.

Për komunën e Klinës dhe Junikut 80% e shpenzimeve duhet t'i faturohen popullatës, në vitin 2022 pjesa e të hyrave nga popullata në të dyja komunat ishte 73%.

Komuna e Pejës

Tabela 109 Logaritja e tarifës, komuna e Pejës, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	37,903 t	31,776 t	30,441 t	28,937 t	27,995 t	27,313 t	23,648 t	22,817 t	21,984 t	21,237 t
Grumbullimi i mbeturinave të përziera, mijë euro	1,895	1,610	1,567	1,531	1,527	1,515	1,356	1,326	1,296	1,266
Kompostimi shtëpiak, mijë euro	0	24	26	27	28	30	31	33	34	36
Kompostimi i hapur pale palë, mijë euro	0	256	257	258	259	259	259	259	259	260
OR, mijë euro	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Tarifa e portës në deponi/TMB	11 €/ton	22 €/t	22 €/t	22 €/t	22 €/t	39 €/t	56 €/t	58 €/t	60 €/t	62 €/t
Trajtimi/deponimi, mijë euro	417	714	691	662	644	1,119	1,416	1,423	1,442	1,455
Kostot totale, mijë €	2,337	2,629	2,565	2,503	2,483	2,947	3,087	3,066	3,057	3,041
Kostot totale me TVSH	2,524	2,839	2,771	2,704	2,682	3,183	3,334	3,311	3,301	3,285
Faturimi për familje	1,767	1,988	1,940	1,893	1,878	2,229	2,335	2,319	2,311	2,300
Faturimi i entiteteve	757	851	831	811	804	954	1,000	993	990	985

⁴⁸ Rezultatet e Anketës Buxhetore të Ekonomive Familjare 2022

⁴⁹ <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/XKX/kosovo/gdp-per-capita>

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
juridike										
Pragu i përballueshmërisë	1,983	2,041	2,100	2,162	2,225	2,291	2,358	2,428	2,500	2,574

Kostot rajonale të trajtimit përcaktohen në bazë të mbeturinave të përziera të dërguara në deponi deri në vitin 2031, trajtimit në TMB dhe në kontejnerë të specializuar prej vitit 2032, si dhe tarifat e portës, siç përcaktohet më sipër.

Figura më poshtë paraqet nivelin e tarifës familjare në lidhje me prapun e përballueshmërisë, të përcaktuar si më sipër.

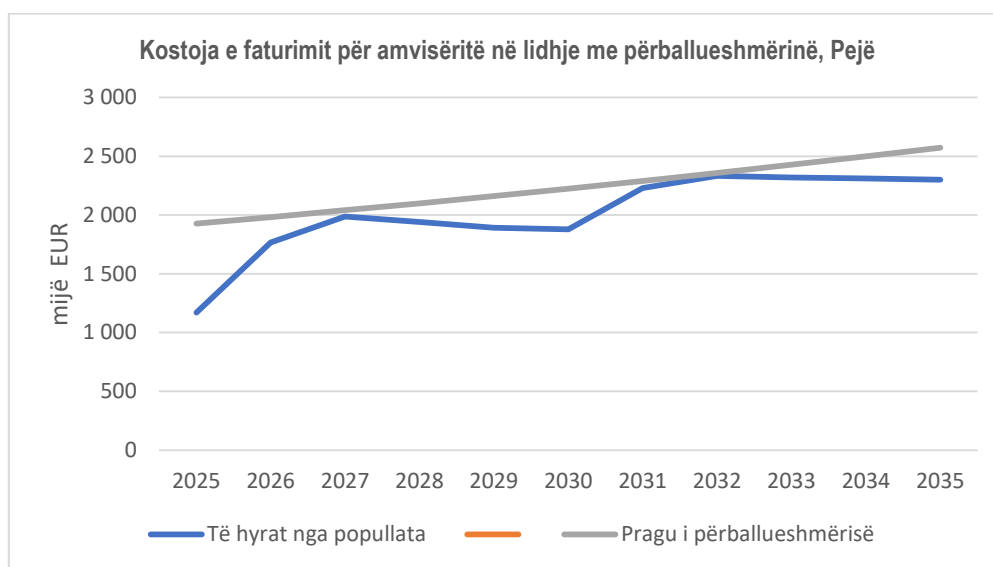

Figura 41 Të hyrat e Pejës të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë

Komuna e Istogut

Tabela 110 Logaritja e tarifës, komuna e Istogut, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	12,281	9,735 t	9,572 t	9,380 t	9,062 t	8,793 t	7,409 t	7,143 t	6,873 t	6,655 t
Grumbullimi i mbeturinave të përziera, mijë euro	688	717	714	708	702	697	687	685	662	660
Kompostimi shtëpiak, mijë €	0	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Kompostimi i hapur pale palë, mijë euro	0	77	77	77	77	77	77	77	77	77
OR, mijë euro	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Tarifa e portës në deponi / TMB	11	22	22	22	22	39	56	58	60	62
Trajtimi/deponimi, mijë euro	135	219	217	213	207	358	421	420	421	422
Kostot totale, mijë euro	848	1,055	1,050	1,041	1,031	1,177	1,232	1,229	1,209	1,209
Kostot totale me TVSH	916	1,140	1,134	1,125	1,114	1,272	1,330	1,328	1,305	1,306
Faturimi për familjet	641	798	794	787	780	890	931	929	914	914
Faturimi për entitetet	275	342	340	337	334	381	399	398	392	392

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
juridike										
Pragu i përballueshmërisë	793	816	840	865	890	916	943	971	1,000	1,030

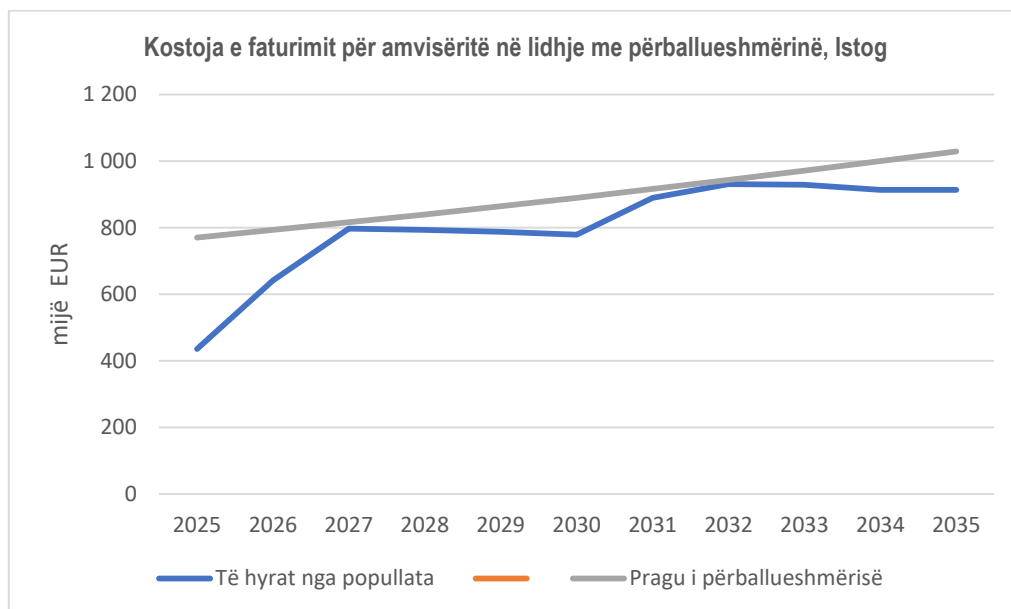

Figura 42 Të hyrat e Istogut të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë

Komuna e Klinës

Tabela 111 Llogaritja e tarifës, komuna e Klinës, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	7,863 t	6,500 t	6,392 t	6,264 t	6,052 t	5,873 t	4,808 t	4,621 t	4,433 t	4,278 t
Grumbullimi i mbeturinave të përziera, mijë euro	514	544	544	534	533	532	530	522	510	509
Kompostimi shtëpiak, mijë €	0	16	16	17	18	19	20	21	22	23
Kompostimi i hapur pale palë, mijë euro	0	77	77	77	77	77	77	77	77	77
OR, mijë euro	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Tarifa e portës në deponi / TMB	11 €/ton	22 €/t	22 €/t	22 €/t	22 €/t	39 €/t	56 €/t	58 €/t	60 €/t	62 €/t
Trajtimi/deponimi, mijë euro	86	146	145	142	138	239	274	272	273	272
Kostot totale, mijë euro	625	808	807	796	792	892	926	917	906	906
Kostot totale me TVSH	675	873	871	860	855	963	1,000	990	978	979
Faturimi për familjet	540	698	697	688	684	771	800	792	783	783
Faturimi për entitetet juridike	135	175	174	172	171	193	200	198	196	196
Pragu i përballueshmërisë	733	755	777	800	823	847	872	898	925	952

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

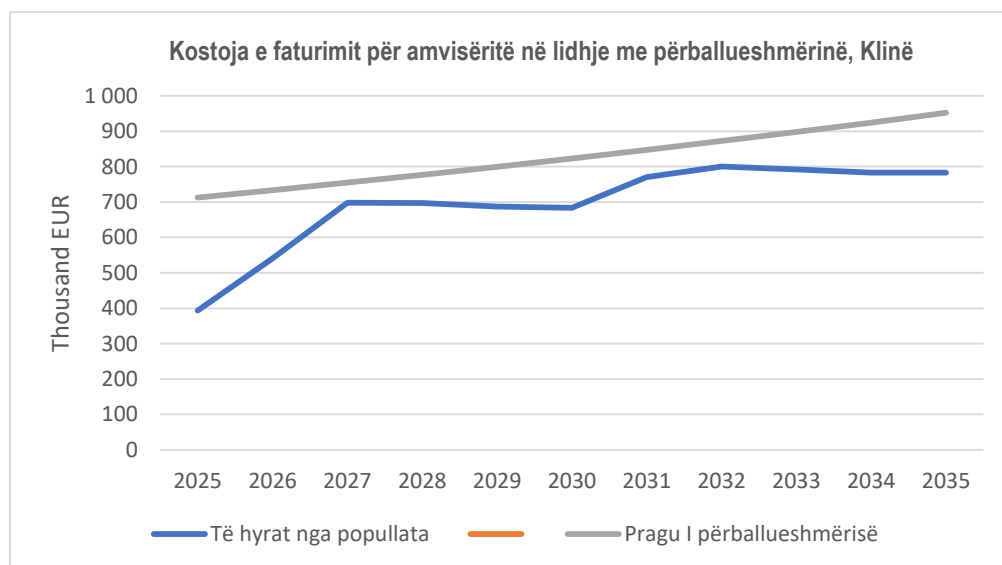

Figura 43 Të hyrat e Klinës të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë

Komuna e Deçanit

Tabela 112 Llogaritja e tarifës, komuna e Deçanit, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	7,230 t	6,013 t	5,912 t	5,792 t	5,595 t	5,426 t	4,416 t	4,243 t	4,068 t	3,926 t
Grumbullimi i mbeturinave të përziera, mijë euro	616	477	475	475	474	464	436	435	422	421
Kompostimi shtëpiak, mijë €	0	15	16	17	17	18	19	20	21	22
Kompostimi i hapur pale palë, mijë euro	0	75	75	75	75	75	75	75	75	75
OR, mijë euro	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Tarifa e portës në deponi / TMB	11 €/ton	22 €/t	22 €/t	22 €/t	22 €/t	39 €/t	56 €/t	58 €/t	60 €/t	62 €/t
Trajtimi/deponimi, mijë euro	80	135	134	132	128	221	250	248	248	247
Kostot totale, mijë euro	721	727	725	723	719	804	805	803	790	790
Kostot totale me TVSH	778	785	783	780	776	868	869	868	854	854
Faturimi për familjet	545	550	548	546	543	607	608	607	597	598
Faturimi për entitetet juridike	234	236	235	234	233	260	261	260	256	256
Pragu i përballueshmërisë	666	685	705	726	747	769	792	815	839	864

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

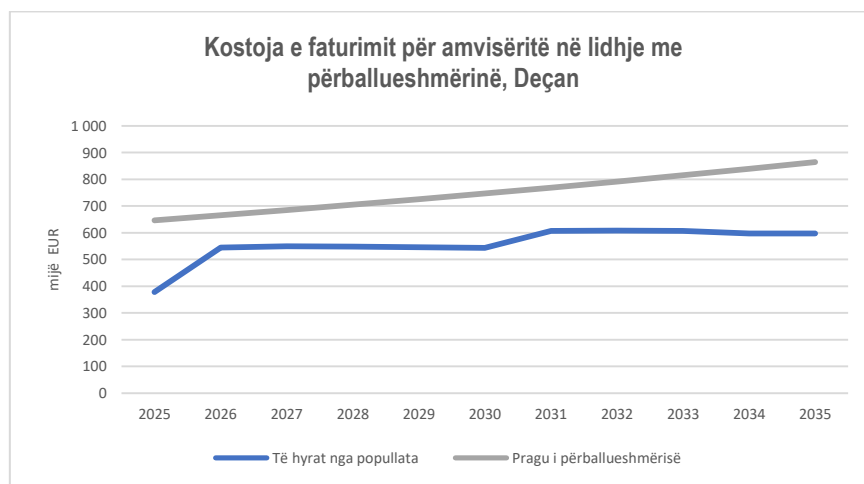

Figura 44 Të hyrat e Deçanit të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përbalueshmërinë

Komuna e Junikut

Tabela 113 Logaritja e tarifës, komuna e Junikut, mijë euro

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	7,230 t	6,013 t	5,912 t	5,792 t	5,595 t	5,426 t	4,416 t	4,243 t	4,068 t	3,926 t
Grumbullimi i mbeturinave të përziera, mijë euro	616	477	475	475	474	464	436	435	422	421
Kompostimi shtëpiak, mijë €	0	15	16	17	17	18	19	20	21	22
Kompostimi i hapur pale palë, mijë euro	0	75	75	75	75	75	75	75	75	75
OR, mijë euro	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Tarifa e portës në deponi / TMB	11 €/t	22 €/t	22 €/t	22 €/t	22 €/t	39 €/t	56 €/t	58 €/t	60 €/t	62 €/t
Trajtimi/deponimi, mijë euro	80	135	134	132	128	221	250	248	248	247
Kostot totale, mijë euro	721	727	725	723	719	804	805	803	790	790
Kostot totale me TVSH	778	785	783	780	776	868	869	868	854	854
Faturimi për familjet	545	550	548	546	543	607	608	607	597	598
Faturimi për entitetet juridike	234	236	235	234	233	260	261	260	256	256
Pragu i përbalueshmërisë	666	685	705	726	747	769	792	815	839	864

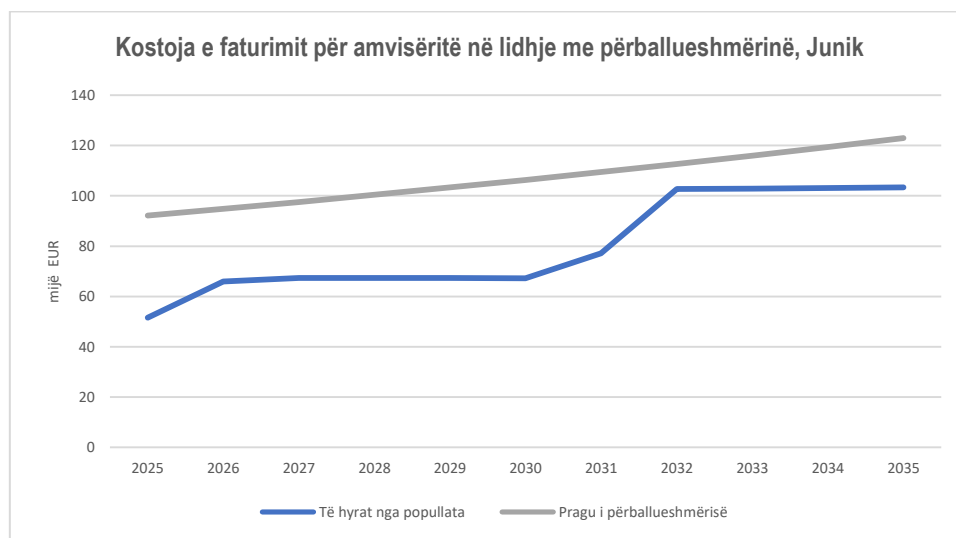

Figura 45 Të hyrat e Junikut të parashikuara nga tarifat e amvisërisë në lidhje me përballueshmërinë

Masat e planifikuara janë të përballueshme për të gjitha komunat. Tarifat e mbeturinave në Pejë dhe Istog janë më të larta për shkak të gjenerimit më të madh të mbeturinave.

8.4 Konsultimi publik, ndërgjegjësimi dhe masat edukative

Edhe një sistem i mirë-projektuar i menaxhimit të mbeturinave nuk do të funksiononte nëse banorët, me përpjekjet e tyre të përditshme, nuk mbështesin masat dhe nuk kontribuojnë në arritjen e objektivave të vendosura. Sjellja njerëzore gjithashtu ndikon në koston e trajtimit të mbeturinave të hedhura në vendet publike, ekzistencën e deponive ilegale si dhe ambiciet lokale, rajonale dhe globale për të reduktuar ndotjen nga plastika.

8.4.1 Konsultimi publik

Pas miratimit të PNMIM, të gjitha planet komunale të menaxhimit të mbeturinave duhet të përditësohen në përputhje me rrethanat. Futja e masave të reja në planet lokale të menaxhimit të mbeturinave do të duhet t'i komunikohet publikut dhe të sigurohet marrëveshja.

Përveç kësaj, konsultimi publik do të jetë i nevojshëm gjatë procesit të:

- Përzgjedhjes së vendeve për objektet e parashikuara të rikuperimit të mbeturinave; dhe
- Vendosjen e kontejnerëve për ndarjen në burim të materialeve të riciklueshme të thata dhe (më pas) mbeturinave organike.

8.4.2 Masat e ndërgjegjësimi dhe edukimit

Aktivitetet e komunikimit do të përqendrohen në rritjen e ndërgjegjësimi për masat kryesore të miratuara në Plan dhe në identifikimin e aspekteve të Planit që komuniteti do të duhet të ofronte mbështetje përmes sjelljeve përkatëse. Duke u bazuar në hapat fillestarë, do të nevojitet një strategji komunikimi afatgjatë për të ndihmuar në sigurimin e zbatimit të planeve të mëvonshme.

Masat e ndërgjegjësimit dhe edukimit do të fokusohen në:

- **Zhvillimin dhe zbatimin e programeve të kompostimit shtëpiak.** Zgjerimi i vazhdueshëm i programit të kompostimit shtëpiak do të varet shumë nga gatishmëria e familjeve për të marrë pjesë në të. Ndërsa zhvillohet programi i kompostimit shtëpiak, stimujt (p.sh. reduktimi i taksës së mbeturinave) duhet të aplikohen dhe so kjo duhet t'u komunikohen familjeve të interesuara.
- **Grumbullimi ndaras i materialeve të thata të riciklueshme.** Suksesi i ndarjes në burim dhe përmbushja e synimeve të përcaktuara të riciklimit do të varet kryesisht nga pjesëmarrja e banorëve. Masat ndërgjegjëse do të duhet të jenë të vazhdueshme duke përdorur të gjitha mënyrat e mundshme të komunikimit – masmedia, billborde dhe pamje të tjera, media sociale, përfshirje të OJQ-ve, etj.
- **Qëllimi dhe përdorimi i oberreve të riciklimit.** Menjëherë pas ngritjes së OR, qëllimi dhe dobia e tyre duhet t'u komunikohet banorëve. OR do të pajisen me kontejnerë për grumbullimin e mbeturinave specifike të cilat do të jenë mënyra kryesore për banorët që të hedhin produktet e tyre që janë jashtë përdorimit (MPEE, bateri, etj).
- **Menaxhimi i mbeturinave të vëllimshme dhe të ndërtimit nga punimet e riparimit të shtëpive.** Familjeve do t'u ofrohet nga komunat shërbimi i planifikuar i grumbullimit të organizuar. Përveç kësaj, familjeve do t'u ofrohet gjithashtu mundësia për të dërguar mbeturinat e tyre të vëllimshme në oborret e centralizuara të riciklimit. Për të shmangur hedhjen e parregullt të këtyre llojeve të mbeturinave, banorët duhet ndërgjegjësuar për opsionet që kanë për grumbullimin dhe deponimin e rregullt të tyre.
- **Ndryshimi i botëkuptimit ndaj hedhjes së mbeturinave në hapësira publike dhe deponimit.** Të gjitha mjetet e disponueshme të komunikimit duhet të përdoren për të shpërndarë informacionin për botëkuptimin e ndërlidhur me ndikimin e mbeturinave të hedhura pahijshëm në hapësira publike.

8.5 Monitorimi, vlerësimi dhe rishikimi i planit

Monitorimi është proces i mbledhjes së rregullt të të dhënave kryesore sasiore për të përcaktuar progresin në arritjen e synimeve të përcaktuara dhe për të parandaluar rezultate të padëshiruara, angazhime të akumuluar, etj. Monitorimi kryhet sipas parimeve të besueshmërisë, mirëbesimit, korrespondencës dhe rëndësisë së informacionit dhe konsideratave të detyrueshme.

Sistemi për monitorimin e progresit në zbatimin e këtij Plani të Menaxhimit të Mbeturinave do të fokusohet në monitorimin e:

- Afatit të zbatimit.
- Shumës së financimit.
- Burimit të financimit.
- Përgjegjësisë së palëve.
- Treguesve të performances.

Nëse është e nevojshme dhe varësisht nga ecuria e zbatimit të aktiviteteve, Plani i Veprimit do të përditësohet çdo vit. Në rast të ndryshimeve të mëdha në legjislacionin për menaxhimin e mbeturinave, Plani Ndërkomunal i Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave duhet të përditësohet gjithashtu për të pasqyruar këto ndryshime.

Planet komunale të menaxhimit të mbeturinave duhet të përditësohen brenda gjashtë muajve nga data e miratimit të Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave.

SHTOJCA 1. BALANCAT E PËRGJITHSHME/MASËS SIPAS KOMUNAVE

Tabela 114 Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Pejës

Rrjedha e mbeturinave	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e gjeneruara	37,903 t	38,099 t	38,300 t	38,504 t	38,712 t	38,923 t	39,138 t	39,355 t	39,576 t	39,799 t
përfshirë sipërfaqet publike të mbeturinave të gjelbra	39,915 t	40,111 t	40,312 t	40,516 t	40,724 t	40,935 t	41,150 t	41,367 t	41,588 t	41,811 t
Materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras	0 t	5,081 t	6,385 t	7,836 t	8,496 t	9,225 t	10,015 t	10,562 t	11,066 t	11,552 t
Mbeturinat e gjelbra publike të kompostuara	2012 t	2,315 t	2,332 t	2,350 t	2,369 t	2,374 t	2,376 t	2,378 t	2,380 t	2,382 t
Kompostimi shtëpiak	0 t	177 t	196 t	217 t	240 t	256 t	1451 t	1657 t	1,895 t	2,045 t
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	37,903 t	31,776 t	30,441 t	28,937 t	27,995 t	27,313 t	23,648 t	22,817 t	21,984 t	21,237 t
Rikuperimi i tekstit	0 t	0 t	0 t	0 t	349 t	383 t	420 t	444 t	468 t	495 t
Mbeturinat e përziera për trajtim në TMB	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	23,648 t	22,817 t	21,984 t	21,237 t
Mbeturinat ushqimore për trajtim në kontejnerë të specializuar	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1,737 t	1,926 t	2,135 t	2,367 t
Papastërtitë nga klasifikimi në deponi	0 t	762 t	958 t	1,175 t	1274 t	1,384 t	1,502 t	1,584 t	1,660 t	1,733 t
Përzierjet nga TMB në deponi	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	5,962 t	5,774 t	5,572 t	5,407 t
Mbeturinat e deponuara në deponi	37,903 t	32,538 t	31,399 t	30,113 t	29,269 t	28,697 t	0 t	0 t	0 t	0 t

Tabela 115 Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Istogut

Rrjedha e mbeturinave	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e gjeneruara	11,756 t	11,817 t	11,878 t	11,942 t	12,006 t	12,072 t	12,138 t	12,205 t	12,274 t	12,343 t
përfshirë sipërfaqet publike të mbeturinave të gjelbra	12,281 t	12,342 t	12,404 t	12,467 t	12,532 t	12,597 t	12,664 t	12,731 t	12,799 t	12,868 t
Materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras	0 t	1,705 t	1,890 t	2,101 t	2,341 t	2,612 t	2,910 t	3,068 t	3,213 t	3,352 t
Mbeturinat e gjelbra publike të kompostuara	0 t	550 t	551 t	552 t	554 t	554 t	554 t	555 t	555 t	555 t
Kompostimi shtëpiak	0 t	97 t	107 t	119 t	132 t	140 t	795 t	908 t	1,038 t	1,120 t
Mbeturinat e	12,281 t	9,735 t	9,572 t	9,380 t	9,062 t	8,793 t	7,409 t	7,143 t	6,873 t	6,655 t

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

përziera të grumbulluara										
Rikuperimi i tekstilit	0 t	0 t	0 t	0 t	92 t	105 t	420 t	444 t	468 t	495 t
Mbeturinat e përziera për trajtim në TMB	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	7,409 t	7,143 t	6,873 t	6,655 t
Mbeturinat ushqimore për trajtim në kontejnerë të specializuar	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	138 t	153 t	170 t	188 t
Papastërtitë nga klasifikimi në deponi	0 t	256 t	284 t	315 t	351 t	392 t	436 t	460 t	482 t	503 t
Përzierjet nga TMB në deponi	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1,867 t	1,808 t	1,745 t	1,693 t
Mbeturinat e deponuara në deponi	12,281 t	9,991 t	9,855 t	9,695 t	9,413 t	9,185 t	0 t	0 t	0 t	0 t

Tabela 116 Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Klinës

Rrjedha e mbeturinave	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e gjeneruara	7,863 t	7904 t	7,945 t	7,987 t	8,031 t	8,074 t	8,119 t	8,164 t	8,209 t	8,256 t
përfshirë sipërfaqet publike të mbeturinave të gjelbra	8,399 t	8,440 t	8,481 t	8,523 t	8,567 t	8,610 t	8,655 t	8,700 t	8,745 t	8,792 t
Materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras	0 t	1,149 t	1,273 t	1,413 t	1,573 t	1,753 t	1,951 t	2,057 t	2,155 t	2,248 t
Mbeturinat e gjelbra publike të kompostuara	536 t	554 t	555 t	556 t	557 t	557 t	557 t	558 t	558 t	558 t
Kompostimi shtëpiak	0 t	64 t	71 t	78 t	87 t	92 t	523 t	598 t	683 t	738 t
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	7,863 t	6,500 t	6,392 t	6,264 t	6,052 t	5,873 t	4,808 t	4,621 t	4,433 t	4,278 t
Rikuperimi i tekstilit	0 t	0 t	0 t	0 t	62 t	71 t	420 t	444 t	468 t	495 t
Mbeturinat e përziera për trajtim në TMB	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	4,808 t	4,621 t	4,433 t	4,278 t
Mbeturinat ushqimore për trajtim në kontejnerë të specializuar	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1 t	102 t	113 t	126 t	139 t
Papastërtitë nga klasifikimi në deponi	0 t	172 t	191 t	212 t	236 t	263 t	293 t	309 t	323 t	337 t
Përzierjet nga TMB në deponi							1,206 t	1,168 t	1,127 t	1,094 t
Mbeturinat e deponuara në deponi	7,863 t	6,673 t	6,583 t	6,476 t	6,288 t	6,136 t	0 t	0 t	0 t	0 t

Tabela 117 Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Deçanit

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

Rrjedha e mbeturinave	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e gjeneruara	7,230 t	7,267 t	7,305 t	7,344 t	7,384 t	7,424 t	7,465 t	7,506 t	7,548 t	7,591 t
përfshirë sipërfaqet publike të mbeturinave të gjelbra	7,742 t	7,779 t	7,817 t	7,856 t	7,896 t	7,936 t	7,977 t	8,018 t	8,060 t	8,103 t
Materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras	0 t	1,027 t	1,142 t	1,273 t	1,423 t	1,592 t	1,778 t	1,875 t	1,964 t	2,048 t
Mbeturinat e gjelbra publike të kompostuara	512 t	523 t	523 t	524 t	525 t	525 t	525 t	525 t	525 t	525 t
Kompostimi shtëpiak	0 t	62 t	69 t	76 t	84 t	90 t	509 t	581 t	664 t	717 t
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	7,230 t	6,013 t	5,912 t	5792 t	5,595 t	5,426 t	4,416 t	4,243 t	4,068 t	3,926 t
Rikuperimi i tekstilit	0 t	0 t	0 t	0 t	56 t	64 t	420 t	444 t	468 t	495 t
Mbeturinat e përziera për trajtim në TMB	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	4,416 t	4,243 t	4068 t	3,926 t
Mbeturinat ushqimore për trajtim në kontejnerë të specializuar	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1 t	62 t	69 t	76 t	85 t
Papastërtitë nga klasifikimi në deponi	0 t	154 t	171 t	191 t	213 t	239 t	267 t	281 t	295 t	307 t
Përzierjet nga TMB në deponi	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1,107 t	1,072 t	1,035 t	1,004 t
Mbeturinat e deponuara në deponi	7,230 t	6,168 t	6,083 t	5,983 t	5,808 t	5,664 t	0 t	0 t	0 t	0 t

Tabela 118 Balanca e përgjithshme/masës së mbeturinave në komunën e Junikut

Rrjedha e mbeturinave	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e gjeneruara	874 t	878 t	883 t	887 t	892 t	897 t	902 t	907 t	912 t	917 t
përfshirë sipërfaqet publike të mbeturinave të gjelbra	938 t	943 t	947 t	952 t	957 t	961 t	966 t	971 t	976 t	981 t
Materialet e riciklueshme të grumbulluara ndaras	0 t	154 t	163 t	172 t	181 t	191 t	202 t	213 t	224 t	235 t
Mbeturinat e gjelbra publike të kompostuara	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1 t	0 t	0 t	0 t	0 t
Kompostimi shtëpiak	0 t	9 t	10 t	11 t	13 t	13 t	76 t	87 t	100 t	108 t
Mbeturinat e përziera të grumbulluara	874 t	691 t	685 t	678 t	662 t	654 t	583 t	564 t	543 t	527 t
Rikuperimi i tekstilit	0 t	0 t	0 t	0 t	9 t	9 t	10 t	10 t	11 t	11 t

PNMIM, Rajoni i Dukagjinit

<i>Rrjedha e mbeturinave</i>	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Mbeturinat e përziera për trajtim në TMB	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	583 t	564 t	543 t	527 t
Mbeturinat ushqimore për trajtim në kontejnerë të specializuar	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	1 t	0 t	0 t	0 t	0 t
Papastërtitë nga klasifikimi në deponi	0 t	23 t	24 t	26 t	27 t	29 t	30 t	32 t	34 t	35 t
Përzierjet nga TMB në deponi	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	0 t	29 t	28 t	27 t	27 t
Mbeturinat e deponuara në deponi	938 t	779 t	774 t	769 t	754 t	745 t	0 t	0 t	0 t	0 t

REPUBLIKA E KOSOVËS – REPUBLIKA KOSOVA – REPUBLIC OF KOSOVA

KOMUNA PEJË – OPŠTINA PEĆ – MUNICIPALITY PEJA

KOMUNA ISTOG – OPŠTINA ISTOG – MUNICIPALITY ISTOG

KOMUNA KLINË – OPŠTINA KLINA – MUNICIPALITY KLINA

KOMUNA DEÇAN – OPŠTINA DEČANE – MUNICIPALITY DECAN

KOMUNA JUNIK – OPŠTINA JUNIK – MUNICIPALITY JUNIK

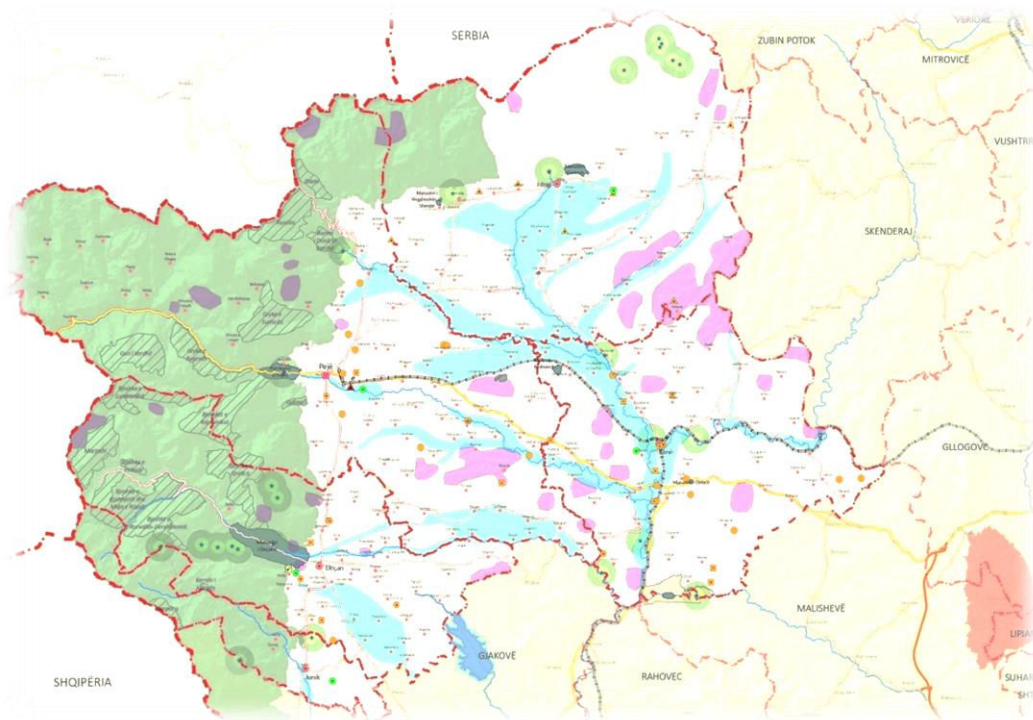

VLERËSIMI STRATEGJIK MJEDISOR

PËR

PLANIN NDËRKOMUNAL PËR MENAXHIMIN E INTEGRUAR TË MBETURINAVE 2025-2035

PËR PESË KOMUNAT E RAJONIT TË DUKAGJINIT: PEJË, ISTOG, KLINË, DEÇAN DHE JUNIK

Maj 2025

Mohim i përgjegjësisë

Raporti i Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave për komunat e rajonit të Dukagjinit është hartuar për zyrën e GIZ-it në Kosovë. Raporti është përgatitur në mënyrë të pavarur nga Lumnije Gashi-Shabani, eksperte e VSM-së. Përmbajtja e këtij raporti është përgjegjësi e vetme e ekspertës së VSM-së dhe në asnjë mënyrë nuk pasqyron pikëpamjet e zyrës së GIZ-it në Kosovë.

Regjistri i raportit

Titulli i projektit:	Mbështetje në hartimin e raportit të Vlerësimit strategjik mjedisor për Planin ndërkomunal të mbeturinave të integruara në rajonin e Dukagjinit
Numri i projektit:	PN 22.2123.2-001.00 – TN 83486378
Titulli i raportit:	Vlerësimi strategjik mjedisor për Planin ndërkomunal të mbeturinave të integruara në rajonin e Dukagjinit në Kosovë
Numri i raportit:	001

Rishikim	1	2	3
Data	Maj 2025		
Detajet	Komentimi në draft-PNMIM		
Përgatitur nga	Lumnije Gashi Shabani Aida Dobruna Vlerë Krasniqi		
Kontrolluar nga	Vjollca Podvorica, GIZ Menaxhere e kontratës Drita Binaj, GIZ Menaxhere e komponentës për menaxhim të mbeturinave		
Pëlqimi nga	XXX, Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës		
Aprovuar nga	Kuvendi Komunal i Pejës Kuvendi Komunal i Istogut Kuvendi Komunal i Klinës Kuvendi Komunal i Deçanit Kuvendi Komunal i Junikut		

TABELA E PËRMBAJTJES

I. HYRJE

- 1.1. Prapavija
- 1.2. Baza ligjore
- 1.3. Qëllimi i raportit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM)
- 1.4. Metodologjia për hartimin e raportit të VSM-së
- 1.5. Struktura e raportit të VSM-së

II. ASPEKTET PËRKATËSE TË GJENDJES AKTUALE TË MJEDISIT DHE OBJEKTIVAT E VSM-SË

- 2.1. Përshkrimi i gjendjes ekzistuese në mjedis
- 2.2. Analiza e çështjeve mjedisore dhe mundësive, të rëndësishme për Planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave (PNMIM);
- 2.3. Objektivat e VSM-së

III. PËRSHKRIMI I PËRMBAJTJES SË PNMIM-SË DHE OBJEKTIVAT E VSM-SË

- 3.1. Përshkrimi i përmbajtjes së PNMIM-së
- 3.2. Objektivat kryesore të PNMIM-së

IV. VLERËSIMI I EFEKTEVE TË MUNDSHME NË MJEDIS SI RRJEDHOJË E ZBATIMIT TË AKTIVITETEVE TË PNMIM DHE MASAT LEHTËSUESE

- 4.1. Metodologjia e vlerësimit
- 4.2. Vlerësimi i përputhshmërisë së prioriteteve të PNMIM-së dhe efekteve të tyre me objektivat e VSM-së
- 4.3. Gjetjet kryesore mbi efektet e pritshme nga zbatimi i PNMIM-së
- 4.4. Masat e parapara lehtësuese

V. KORNIZA E MONITORIMIT

VI. KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

ANEKSI 1. PËRMBLEDHJE JOTEKNIKE

LISTA E SHKURTESAVE

OR	Oborret e Riciklimit
MND	Mbeturinat nga ndërtimi dhe demolimi
PH	Pikat e hedhjes
VNM	Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis
AM	Automjetet mbeturinë
EPR	Përgjegjësia e Zgjeruar e Prodhuesit
BE	Bashkimi Evropian
BPV	Bruto Produkti Vendor
GS	Gazrat Serrë
MRRSH	Mbeturinat e rrezikshme shtëpiake
IBA	Zonë e Rëndësishme për Shpendët
IHMK	Instituti Hydro-meteorologjik i Kosovës
MIM	Menaxhimi I integruar i mbeturinave
PMIM	Plani I Menaxhimit të integruar të Mbeturinave
PNMIM	Plani Ndër-Komunal i Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
SNK	Strategjia per Ndryshime Klimatike 2019-2028
KMDK	Kompania për Menaxhimin e Deponive në Kosovë
SMIMK	Strategjia për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë
MBPZHR	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural
MMPHI	Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës
TMB	Trajtimi mekanik - biologjik
MSH	Ministria e Shëndetësisë
ORM	Objektet e Rikuperimit të Mbeturinave
PMMNK	Plani I Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta Komunale
PKMMND	Plani Kombëtar i Menaxhimit të Mbeturinave të Ndërtimit dhe Demolimit
OJQ	Organizata Jo - Qeveritare
VPRrP	Vlerësimi Paraprak i Rrezikut nga Përmbytjet
PNP	Parimi ndotësi paguan
KRM	Kompania Rajonale e Mbeturinave
VSM	Vlerësimi strategjik mjedisor
NVM	Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme
ITUZ	Impianti I trajtimit të ujërave të zeza
ST	Stacioni i Transferit
SHMM	Shërbimi I mbledhjes së mbeturinave
MPEE	Mbeturinat e pajisjeve elektrike dhe elektronike
OBSh	Organizata Botërore e Shëndetësisë
ZMM	Zona e Menaxhimit të Mbeturinave
MITUZ	Mbeturinat nga Impianti i Trajtimit të Ujërave të Zeza

LISTA E TABELAVE

Tabela1. Gjenerimi I mbeturinave në rajonin e Pejës, 2023

Tabela 2: Numri i ekonomive familjare dhe mbeturinave të gjeneruara

Tabela 3: Deponitë ilegale të mbeturinave

Tabela 4: Lista e florës së rrezikuar në komunat e rajonit të ZMM-stë ZMM-së

Tabela 5: Lista zonave të mbrojtura të natyrës

Tabela 6: Lista e burimeve ujore si zona të mbrojtura të natyrës

Tabela 7: Numri i trashëgimisë kulturore sipas kategorive nën mbrojtje

Tabela 8: Informacioni mbi kamionët për mbledhjen e mbeturinave

Tabela 9: Çështjet kryesore mjedisore dhe mundësitë dhe ndikimet e tyre të mundshme

Tabela 10: Objektivat e VSM-së

Tabela 11: Përbërja e mbeturinave

Tabela 12: Përmbledhje e sistemit të preferuar për sistemin e integruar të menaxhimit të mbeturinave të ngurta

Tabela 13: Projektet kryesore që do të zbatohen në nivel të rajonit dhe në komuna individuale

Tabela 14: Skenarët për zhvillimin e sistemit të integruar të menaxhimit të mbeturinave

Tabela 15: Kriteret e vlerësimit

Tabela 16: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për parandalimin e mbeturinave

Tabela 17: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për deponimin e mbeturinave

Tabela 18: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për transportin dhe transportin e mbeturinave

Tabela 19: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për transportin dhe krijimin e sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave

Tabela 20: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për menaxhimin e mbeturinave bujqësore

Tabela 21: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për menaxhimin e fraksioneve tjera të mbeturinave

Tabela 22: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt prioritetit të PNMIM-it për fuqizimin e strukturës institucionale

Tabela 23: Përmbledhje e Efekteve të Mundshme Negative dhe Masave Zbutëse

Tabela 24: Plani i Monitorimit për zbatimin e masave zbutëse të identifikuar në VSM

LISTA E OF FIGURAVE

Figura 1: Harta e shfrytëzimit të tokës

Figura 2: Burimet e ujit të përdorura nga KRU “HidroDrini”

Figura 3: Vendbanimet me sistem publik të furnizimit me ujë të menaxhuar nga KRU Hidro-Drini

Figura 4: Vendbanimet me sistem publik të furnizimit me ujë të zeza të menaxhuara nga KRU Hidro-Drini

Figura 5: Komunikatë për shtyp “Disa fakte rreth mjedisit”

Figura 6: Raporti i përmytjeve në Kosovë: Zonat e ekspozuara ndaj rrezikut të mundshëm të përmytjeve në Kosovë

Figura 7: Zona e djegur nga zjarret në peizazhe në Kosovë, 2008-2023

Figura 8: Veprimet e propozuara gjatë periudhës 2025-2035

LISTA E KUTIVE

Kutia 1: Ligjet, strategjitë dhe dokumentet e tjera të rëndësishme për hartimin e raportit VSM-së

LISTA E HARTAVE

Harta 1: Hartë që ilustron deponinë ilegale të mbeturinave në ose në afërsi të trupave ujorë

Harta 2: Zonat e ekspozuara ndaj rrezikut të mundshëm nga përmytjet në rajonin e Dukagjinit dhe deponitë ilegale të mbeturinave

Harta 3: Hartë që ilustron deponitë e paligjshme të mbeturinave në afërsi të zonave të djegura nga zjarret në peizazh

Harta 4: Deponia rajonale dhe deponitë ilegale në varësi të madhësisë së tyre në rajonin e Dukagjinit

Harta 5: Paraqitja vizuale e zhvillimeve të planifikuara sipas PNMIM-it, duke nxjerrë në pah zonat potencialisht të ekspozuara ndaj përmytjeve, zjarreve dhe burimeve kryesore natyrore.

HYRJE

1.1. Prapavija

Ky Vlerësim Strategjik i Mjedisit (VSM) është realizuar për Planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave (PNMIM) për Rajonin e Dukagjinit në Kosovë, që përfshin komunat Pejë, Klinë, Istog, Deçan dhe Junik.

PNMIM është një nismë kyçe që synon të adresojë sfidat ekzistuese në sektorin e menaxhimit të mbeturinave duke promovuar një kalim drejt një sistemi të integruar, modern dhe të qëndrueshëm nga pikëpamja mjedisore. Duke njohur nevojën për qeverisje të përgjegjshme mjedisore, VSM siguron që ndikimet e mundshme të Planit të vlerësohen me kujdes dhe që mbrojtja e mjedisit të integrohet në procesin e marrjes së vendimeve që nga fillimi.

Qëllimi kryesor i VSM-së është të identifikojë, parashikojë dhe vlerësojë efektet e mundshme mjedisore të PNMIM-së dhe të propozojë masa që mund të zbusin ndikimet negative duke përforcuar rezultatet pozitive. Nëpërmjet këtij procesi, VSM promovon integrimin e konsideratave mjedisore në PNMIM-në dhe kontribuon në arritjen e objektivave më të gjera të Kosovës për zhvillim të qëndrueshëm, mbrojtje të mjedisit dhe përmirësim të shëndetit publik.

1.2. Baza ligjore

Rendi kushtetues i Republikës së Kosovës (Neni 7) bazohet në parimet e mbrojtjes së mjedisit. Neni 52 përcakton përgjegjësitë e mëposhtme për Mjedisin:

- Natyra dhe biodiversiteti, mjedisi dhe trashëgimia kombëtare janë përgjegjësi e secilit;
- Autoritetet publike janë të përkushtuara të sigurojnë që çdo person të ketë mundësi të ndikojë në vendimet që prekin mjedisin e tij jetësor;
- Ndikimi në mjedis merret parasysh nga autoritetet publike në procesin e vendimmarrjes.

Baza ligjore e VSM-së është Ligji për Vlerësimin Strategjik Mjedisor Nr. 03/L-230, i miratuar nga Kuvendi i Kosovës në vitin 2010. Ky ligj ka transpozuar parimet e direktivës së Bashkimit Evropian “Direktiva e Këshillit 2001/42/EC për vlerësimin e efekteve të disa planeve dhe programeve në mjedis”, e miratuar në vitin 2001, si dhe Ligjin Nr. 08/L-176 për plotësimin dhe ndryshimin e ligjeve që përmbajnë procedura të veçanta administrative dhe harmonizimin e tyre me Ligjin Nr. 05/L-031 për procedurën e përgjithshme administrative (2023)

Përmes VSM-së të planeve, Ligji synon të sigurojë një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit dhe shëndetit të njeriut, duke integruar parimet e mbrojtjes së mjedisit në procedurën e përgatitjes, miratimit dhe zbatimit të planit. Ligje të tjera të rëndësishme për hartimin e raportit të VSM-së të PNMIM-së janë paraqitur në kutinë më poshtë, të strukturuar sipas fushave tematike siç janë përcaktuar në ligjin për VSM: biodiversiteti, popullsia dhe shëndeti i njeriut, toka, uji, ajri dhe klima, peizazhi dhe trashëgimia kulturore dhe pasuritë materiale.

Kutia 1. Ligje, strategji dhe dokumente tjera të rëndësishme për hartimin e raportit të VSM

Ligje	Përshkrimi	Aspektet e VSM-së
Ligji Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit	Ligji rregullon sistemin e integruar për mbrojtjen e mjedisit, zvogëlimin e rrezikut për ndotjen e mjedisit, jetën dhe shëndetin e njeriut sipas konceptit të zhvillimit të qëndrueshëm. Qëllimi i këtij ligji është të promovojë krijimin e mjedisit të shëndetshëm për popullin e Kosovës me sjelljen graduale të standardeve për mjedis të Bashkimit Evropian.	Të gjitha
Ligji Nr. 03/L-043 për parandalimin e integruar të kontrollit të ndotjes	Qëllimi i këtij ligji është parandalimi i ndërhyrjes, kontrolli i ndotjes që rrjedh nga aktivitetet industriale, në veçanti duke parandaluar ose reduktuar mbeturinat dhe shkarkimet në ajër, ujë dhe tokë.	Të gjitha (në veçaniti ajri, uji, toka)

Ligji Nr. 08/L-18103 për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis	Qëllimi i tij është të sigurojë një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit përmes parandalimit të dëmeve dhe efekteve negative në mjedis të projekteve publike apo private, përcaktoj rregullat dhe procedurat për identifikimin dhe vlerësimin e ndikimeve të projekteve në mjedis, për të siguruar parandalimin ose zvogëlimin e ndikimeve negative të projekteve të propozuara publike dhe private si dhe garantimin e një procesi gjithëpërfshirës dhe të hapur vendimmarrjeje përmes përcaktimit të rregullave dhe procedurave administrative, gjatë procesit të vendimmarrjes për pajisje me pëlqim mjedisor. Ky ligj është pjesërisht në përputhje me Direktivën 2014/52/EU e Parlamentit Europian dhe Këshillit e dt.16 prill 2014 e cila ndryshon Direktivën 2011/92/EU mbi vlerësimin e ndikimit në mjedis të projekteve të caktuara publike dhe private.	Të gjitha
Ligji Nr. 03/L-160 për mbrojtjen e ajrit nga ndotja	Qëllimi i këtij ligji është të rregullojë dhe garantojë të drejtat e qytetarëve për të jetuar në një mjedis me ajër të shëndetshëm dhe të pastër, duke mbrojtur njëkohësisht shëndetin e njeriut, faunën, florën, natyrën, kulturën dhe vlerat e mjedisit	Ajri
Ligji Nr. 02/L-102 për Mbrojtjen nga Zhurma	Qëllimi i këtij ligji është të shmangë, parandalojë ose zvogëlojë në bazë të prioriteteve efektet e dëmshme, përfshirë edhe bezdisjen, për shkak të ekspozimit ndaj zhurmës. Ky ligj do të sigurojë bazën për zhvillimin e masave për reduktimin e zhurmës së emetuar nga burimet kryesore, veçanërisht nga trafiku ajror, rrugor dhe hekurudhor, pajisjet e jashtme dhe industriale, makineritë e lëvizshme dhe për burime të tjera të ndotjes akustike dhe bezdisjes së mjedisit.	Zhurma
Ligji Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës	Ky ligj rregullon çështjet që kanë të bëjnë me: ujërat sipërfaqësore, liqenet, depozitat, rezervuarët, burimet natyrore, ujërat nëntokësore, tokat e lagështa, tokat afër brigjeve të lumenjve, çështjet që kanë të bëjnë me menaxhimin, përdorimin dhe shpërndarjen e tyre të ujit, mbrojtjen dhe ruajtjen e ujit, mbrojtjen nga veprimet e dëmshme të ujit, duke përfshirë zhytjen, përmytjet, thatësitat, erozionin; objektet dhe infrastruktura ujore, financimi i ujit si dhe kushtet, metodat dhe aktivitetet me të cilat mund të shfrytëzohen apo lirohen ujërat.	Uji
Ligji Nr.04/L-060 për Mbeturinë	Ky ligj ka për qëllim: evitimin dhe reduktimin sa më të madh të mundshëm të gjenerimit të mbeturinave; ripërdorimin e komponentëve të përdorshëm nga mbeturinat; zhvillimin e qëndrueshëm përmes mbrojtjes dhe ruajtjes së resurseve natyrore; parandalimin e ndikimeve negative të mbeturinave në mjedis dhe shëndetin e njeriut; deponimin përfundimtar të mbeturinave në mënyrë të pranueshme mjedisore.	Mbeturinat
Ligji Nr. 03/L-043 për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes	Ky është instrumenti kryesor për parandalimin e ndotjes së ujërave nga shkarkimet industriale. Zbatimi i këtij ligji do të mundësojë parandalimin e shkarkimeve të pa trajtuara të ujërave industriale në lumenj.	Uji, toka dhe shfrytëzimi i tokës
Ligji Nr. 02/L-26 për tokën bujqësore	Ligji përcakton përdorimin, mbrojtjen, rregullimin dhe dhënien me qira të tokës bujqësore me qëllim të ruajtjes dhe mbrojtjes së përhershme të potencialit bujqësor, bazuar në parimet për një zhvillim të qëndrueshëm. Udhëzimi administrativ synon të vendosë procedurën administrative dhe kriteret e vendimmarrjes për ndryshimin e përhershëm ose të përkohshëm të shfrytëzimit të tokës bujqësore. Procedura kërkon një bashkëpunim të ngushtë të personave përkatës autoritetet kompetente për planifikim hapësinor dhe bujqësi.	Shfrytëzimi i tokës dhe cilësia e tokës
Ligji Nr. 04/L-197 për Kimikatet	Qëllimi i këtij ligji është menaxhimi i qëndrueshëm i kimikateve të rrezikshme, mbrojtja dhe zvogëlimi i rrezikut të mundshëm nga kimikatet që mund të ndikojnë në pasoja të dëmshme për shëndetin e njeriut dhe mjedisin.	Shëndeti public, toka, uji, ajri
Ligji Nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës	Ky ligj rregullon mbrojtjen dhe përdorimin e qëndrueshëm të natyrës dhe burimeve natyrore, restaurimin e zonave të dëmtuara dhe parandalimin e dëmeve mjedisore. Ai përcakton zonat e mbrojtura, sistemet e monitorimit dhe mbron speciet dhe habitatet e rralla e të rrezikuara. Gjithashtu siguron pjesëmarrjen e publikut, qasjen në natyrë dhe përputhshmërinë me standardet e Bashkimit Evropian për ruajtjen e natyrës.	Biodiversiteti, zonat natyrore të mbrojtura, peizazhi

Ligji Nr. 04/L-120 për mbrojtjen e bimëve	Ky ligj parashikon kushtet për: a) mbrojtjen e bimëve dhe produkteve bimore nga organizmat e dëmshëm; b) parandalimin e hyrjes dhe përhapjes së organizmave të dëmshëm dhe çrrënjosjen e tyre; c) identifikimin e organizmave të dëmshëm; d) prodhimin dhe transferimin optimal të bimëve dhe produkteve bimore; f) zbatimin e mbikëqyrjes së përhershme të organizmave të dëmshëm, të vlerësimit dhe menaxhimit të rrezikut të tyre, të masave për mbrojtjen e bimëve dhe kryerjen e detyrave dhe raporteve të tjera; g) orientimin dhe monitorimin e zhvillimit të aktiviteteve që kanë të bëjnë me mbrojtjen e bimëve; h) mbledhjen, mirëmbajtjen dhe shkëmbimin e të dhënave dhe informacionit;	Biodiversiteti
Ligji nr. 02/L-88 për Trashëgiminë Kulturore	Ky ligj ka për qëllim mbrojtjen dhe ruajtjen e trashëgimisë kulturore, duke siguruar që ajo të jetë e qasshme dhe e vlerësuar nga gjeneratat aktuale, ndërsa njëkohësisht të mbrohet për brezat e ardhshëm.	Trashëgimia kulturore
Ligji nr. 03/L-039 për Zonat e veçanta mbrojtëse Shtojca - Hartat për zonat e veçanta të mbrojtura	Ky ligj siguron mbrojtjen e manastireve, kishave ortodokse serbe, objekteve të tjera fetare, si vende me rëndësi të veçantë historike dhe kulturore për komunitetin serb dhe komunitetet tjera në Republikën e Kosovës, përmes krijimit të Zonave të Veçanta të Mbrojtura. “Zonë e posaçme e mbrojtur” është një zonë e përcaktuar nga një hartë, ose nga një zonë e përcaktuar që rrethon një monument, ndërtesë, grup ndërtesash, ansambël, fshat ose qendër qyteti historik që mbrohet nga çdo zhvillim ose aktivitet që mund të dëmtojë historinë e tij, kontekstin kulturor, arkitekturor ose arkeologjik, mjedisin natyror ose mjedisi vizual estetik.	Trashëgimia kulturore
Ligji nr. 2003/L-11 për rrugët i ndryshuar me Ligjin nr. 03 /L-120 dhe Ligji nr.06/L-068	Ky ligj rregullon statusin juridik të rrugëve publike; ndërtimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve publike; ofron masat për mbrojtjen e rrugëve dhe qarkullimit; financimi dhe mbikëqyrja e rrugëve publike.	Zhurma dhe dridhjet, peizazhi, biodiversiteti
Ligji nr. 04/L-174 për Planifikimin Hapësinor	Ky ligj ka për qëllim të sigurojë një zhvillim të qëndrueshëm dhe të balancuar të planifikimit hapësinor në gjithë territorin e Kosovës si një vlerë kombëtare e përbashkët, përmes qeverisjes së mirë, përdorimit racional të hapësirës, mbrojtjes së mjedisit dhe trashëgimisë kulturore..	Të gjitha e në veçanti shfrytëzimi i tokës
Ligji nr. 04/L-110 për ndërtimin	Ky ligj përcakton dispozitat që rregullojnë dhënien e lejes së ndërtimit, respektimin e kërkesave për leje ndërtimi dhe lëshimin e certifikatës së përdorimit. Ky ligj rregullon ndërtimin e të gjitha objekteve ndërtimore në Kosovë, projektimin, ndërtimin, rindërtimin, rrënimin, nëse nuk është paraparë ndryshe me ligj të veçantë.	Të gjitha
Ligji Nr. 04/L-027 për Mbrojtjen nga Fatkeqësitë Natyrore dhe Fatkeqësitë e Tjera	Ky ligj ka për qëllim mbrojtjen e njerëzve, pronës dhe mjedisit përmes menaxhimit dhe zvogëlimit të ndikimit të fatkeqësive natyrore dhe atyre tjera. Ai përcakton përgjegjësinë shtetërore për një sistem të unifikuar të mbrojtjes nga fatkeqësitë.	Të gjitha
Ligji Nr. 02/L-78 për Shëndetin Publik	Ky ligj trajton mbrojtjen e përgjithshme të shëndetit publik, siç janë zgjidhja e problemeve shëndetësore në komunitet, parandalimi i sëmundjeve, edukimi rehabilitues shëndetësor dhe çështjet sociale.	Popullsia dhe shëndeti publik
Ligji për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë Nr. 04/L-161	Ky ligj ka për qëllim të sigurojë kushte të sigurta dhe të shëndetshme pune duke parandaluar lëndimet në vendin e punës dhe duke promovuar sigurinë në punë.	Shëndeti publik – siguria në punë
Ligji Nr. 04/L-183 për Transportin Rrugor të Mallrave të Rrezikshme	Ky ligj ka për qëllim përmirësimin e sigurisë së transportit të mallrave të rrezikshme me rrugë ose hekurudhë, duke mbrojtur njerëzit, pronën dhe mjedisin përmes parandalimit të ndotjes dhe mbështetjes së bizneseve që merren me këtë lloj transporti.	Shëndeti publik – siguria në punë
Ligji Nr. 04/L-086 për Parkun Kombëtar “Bjeshkët e Nemuna”	Përmes këtij ligji, zona e Bjeshkëve të Nemuna, e njohur për ekosistemet e saj të pasura natyrore, speciet endemike dhe peizazhet e ndryshme, është shpallur Park Kombëtar “Bjeshkët e Nemuna” për shkak të rëndësisë së saj ekologjike, shkencore, kulturore dhe ekonomike.	Biodiversiteti, zonat natyrore të mbrojtura, peizazhi

Strategjitë dhe politikat kombëtare

Strategjia	Përshkrimi	Aspektet e VSM-së
------------	------------	-------------------

Strategjia për mbrojtjen e mjedisit 2013 – 2022	Dokument i cili përcakton objektivat dhe prioritetet që duhet të zbatohen nëpërmjet Planit të Kosovës për Veprim në Mjedis (PKVM) 2013 - 2017. Kjo strategji rekomandon integrimin e menaxhimit të mjedisit dhe të mbrojtjes në të gjithë sektorët e Kosovës. Është rishikim i Strategjisë së Kosovës për Mjedisin dhe zhvillimin e Qëndrueshem (2005-2015).	Të gjitha
Strategjia e Kosovës për menaxhim të mbeturinave 2013-2022	Ka rol kyç për të arritur një menaxhim të qëndrueshëm të mbeturinave. Përmes strategjisë synohet të vendosen politikat që ofrojnë një kornizë të planifikimit e cila për menaxhimin e mbeturinave do të përcaktojë caqet sipas Planit të veprimit për menaxhimin e mbeturinave dhe planeve lokale që janë instrumentet më të rëndësishme për zbatimin e politikave dhe arritjen objektivave për menaxhimin e mbeturinave, si komponentë e zhvillimit ekonomik.	Mbeturinat
Strategjia për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë (2024-2035) dhe Plani i Veprimit (2024-2026)	Kjo strategji përcakton qasjen e Qeverisë për menaxhimin e integruar të mbeturinave të ngurta në Kosovë, duke avancuar prioritetet kombëtare. Ajo definon objektivat strategjike, qëllimet dhe treguesit për menaxhimin e mbeturinave dhe riciklimin. Strategjia shtrihet nga viti 2024 deri në vitin 2035, me një Plan Veprimi të detajuar për periudhën 2024-2026.	Mbeturinat
Strategjia dhe Plani i veprimit për cilësinë e ajrit 2013- 2022	Strategjia cakton objektivat për cilësinë e ajrit dhe politikat alternative për përmirësimin e mëtejshëm të cilësisë së ajrit, për të siguruar përfitime të rëndësishme për cilësinë e jetës dhe ndihmesë në mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillim të qëndrueshëm.	Ajri
Strategjia Shtetërore e Ujërave të Kosovës 2017-2033 dhe Strategjia e Rishikuar e Ujërave 2023–2027	Strategjia ka për qëllim të sigurojë zhvillimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të burimeve ujore në Kosovë për shëndetin publik, mbrojtjen e mjedisit dhe rritjen socio-ekonomike. Ajo përcakton udhëzime për shpërndarjen optimale të ujit, masa mbrojtëse kundër ndotjes dhe shfrytëzimit të tepruar, si dhe definohen strukturat institucionale për menaxhimin e burimeve ujore.	Uji
Strategjia për Ndryshimet Klimatike 2019- 2028 dhe Plani i Veprimit për Ndryshime Klimatike 2019- 2021	Strategjia përcakton politikat për zvogëlimin e emisioneve të gazrave serrë dhe për përshtatje me ndryshimet klimatike. Po ashtu, ajo paraqet një mundësi që të gjenden dhe përcaktohen masat për zvogëlimin e emisioneve të gazrave serrë dhe përshtatjes me ndryshimet klimatike, të cilat do të nxisin zhvillimin e qëndrueshëm.	Faktorët dhe ndryshimet klimatike
Strategjisë Kombëtare për Trashëgiminë Kulturore 2017-2027	Synon vendosjen e kornizave afatgjata për vizionin dhe ofrimin e zgjidhjeve të bazuara në parimin e qëndrueshmërisë, avancimin e sistemit dhe të mekanizmave për mbrojtjen dhe ruajtjen e trashëgimisë kulturore të Kosovës në përputhje me kornizën ligjore, parimet dhe standardet ndërkombëtare, si dhe mbi bazën e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, shoqëror dhe kulturor.	Trashëgimia kulturore
Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin 2011 – 2020	Është dokument bazë për mbrojtjen e natyrës, i cili përcakton synimet afatgjata të ruajtjes së biodiversitetit dhe laramanisë peizazhore, vlerave të mbrojtura të natyrës, si dhe mënyrën e zbatimit në harmoni me zhvillimin e gjithmbarshëm ekonomik, shoqëror dhe kulturor.	Biodiversiteti
Libri i kuq i faunës 2019	Identifikon dhe përcakton masat për mbrojtjen e llojeve të egra të mbrojtura.	Biodiversiteti
Libri i Kuq i Florsë Vaskulare të Republikës së Kosovës 2013	Fokusohet në vëmendjen ndaj kërcënimeve që i bëhen biodiversitetit, identifikon ato specie që kanë nevojë për masa mbrojtëse dhe krijon një bazë informacioni për monitorimin e mëtejshëm.	Biodiversiteti

Plani Hapësinor i Parkut Kombëtar "Bjeshkët e Nemuna"	Plani përcakton orientimet bazë për mbrojtjen dhe përdorimin racional të Parkut.	Biodiversiteti dhe zonat natyrore të mbrojtura
Strategjia për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural 2022–2030	Strategjia për Zhvillim Rural dhe Bujqësor 2022–2028 është në përputhje me Politikën e Përbashkët Bujqësore të BE-së dhe mbështet Programin e Qeverisë 2021–2025. Ajo fokusohet në rritjen e konkurrueshmërisë së sektorit agro-ushqimor, menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve, zhvillimin e bizneseve rurale, sigurinë ushqimore dhe zbatimin e reformave.	Shfrytëzimi i tokës
Strategjia për Zhvillimin e Pylltarisë dhe Plani i Veprimit 2021–2030	Strategjia për Zhvillimin e Pylltarisë, në përputhje me qasjen evropiane, ka për qëllim mbrojtjen dhe menaxhimin e qëndrueshëm të pyjeve të Kosovës. Qëllimi kryesor është ruajtja dhe zgjerimi i burimeve pyjore duke balancuar rolet e tyre ekonomike, ekologjike dhe shoqërore.	Shfrytëzimi i tokës
Strategjia e Turizmit të Kosovës 2024–2030	Ka për qëllim zhvillimin e turizmit në një bazë konkurruese, rritjen e zhvillimit ekonomik dhe krijimin e mundësive për punësim.	Mirëqenia sociale

Planet dhe strategjitë lokale

Strategjia/plani	Përshkrimi	Aspektet e VSM-së
Plani zhvillimor komunal	Është një plan strategjik shumësektorial që përcakton objektiva afatgjata për zhvillimin ekonomik, social dhe hapësinor të komunës	Të gjitha
Harta Zonale Komunale	Është dokument që, përmes grafikëve, fotografive, hartave dhe tekstit, përcakton në mënyrë të detajuar llojin, destinacionin, përdorimin e planifikuar të hapësirës dhe masat e veprimit, të bazuara në kohëzgjatje dhe projeksione të realizueshme të investimeve publike dhe private në të gjithë territorin e komunave	Të gjitha
Planet komunale për menaxhimin e mbeturinave	Veçse janë analizuar me PNMIM	Mbeturinat
Planet lokale të veprimit në mjedis	Rekomandon integrimin e menaxhimit dhe mbrojtjes së mjedisit në të gjitha sektorët komunalë	Të gjitha

1.3. Qëllimi i raportit të VSM-së

Qëllimi i VSM-së është të sigurojë një nivel të lartë të mbrojtjes së mjedisit dhe të kontribuojë në promovimin e qëndrueshmërisë, duke propozuar masa për të eliminuar ose zvogëluar efektet në mjedis që mund të shkaktohen nga zbatimi i veprimeve të PNMIM-së

Raporti i VSM-së duhet të lexohet në bashkë me PNMIM-në.

1.4. Metodologjia për hartimin e raportit të VSM-së

Metodologjia e punës në hartimin e raportit të VSM-së dhe procedurat mund të përmbliidhen si në vijim:

- Përgatitja e raportit VSM-së në të cilin janë identifikuar çështjet kryesore të cilat mund të kenë ndikim potencial nga propozimet e dhëna me PNMIM, për të cilat janë propozuar masat për eliminimin/zvogëlimin e këtyre efekteve në mjedis
- Takime me institucionet dhe intervista me palët përkatëse për të siguruar të dhëna mbi çështje specifike mjedisore;
- Debati publik mbi raportin VSM-së;
- Trajtimi i komenteve para se të miratohet PNMIM-ja;

- Pëlqimi nga MMPHI-ja
- Aprovimi nga Kuvendet komunal.

1.5. Struktura e raportit të VSM-së

Struktura e raportit përcjell strukturën që e përcakton Ligji për VSM-në, e cila përfshin këta kapituj:

- Kapitulli hyrës ofron sfondin dhe informacionin e përgjithshëm mbi qëllimin e hartimit të raportit të VSM-së për PNMIM-in. Ky kapitull shpjegon metodologjinë e përdorur dhe jep informacion mbi legjislacionin që rregullon këtë fushë, si dhe dokumentet e tjera të konsultuara gjatë hartimit të këtij raporti për të kuptuar më mirë ndikimet e PNMIM-it në mjedis.
- Kapitulli II paraqet studimin e çështjeve mjedisore dhe socio-ekonomike. Vlerësimi i kësaj analize rezulton në identifikimin e problemeve ekzistuese mjedisore dhe në përcaktimin e objektivave për mbrojtjen e mjedisit që lidhen me planin.
- Kapitulli III ofron përshkrimin e përmbajtjes së PNMIM-it për të cilin është hartuar raporti i VSM-së.
- Kapitulli IV analizon dhe vlerëson përputhshmërinë e objektivave kryesore të PNMIM-it me objektivat e VSM-së si dhe ndikimeve të mundshme më të rëndësishme të PNMIM-it në mjedis. Propozohen masa për të shmangur, zvogëluar dhe, për aq sa është e mundur, eliminuar ndikimet e rëndësishme negative në mjedis gjatë zbatimit të planit.
- Kapitulli V paraqet kornizën e monitorimit për zbatimin e masave të propozuara.
- Kapitulli VI përmban konkluzionin me rekomandimet e nevojshme për marrjen në konsideratë të raportit të VSM-së gjatë zbatimit të PNMIM-it.
- Shtojca 1 përmban një përmbledhje jo-teknike të destinuar për përdorim publik.

II. ANALIZA E ASPEKTEVE MJEDISORE

2.1. Përshkrimi i gjendjes ekzistuese në mjedis

Ligji për Vlerësimin Strategjik Mjedisor (VSM) kërkon që Raporti i VSM-së të përfshijë një përshkrim të gjendjes aktuale të mjedisit dhe zhvillimit të mundshëm të tij në rast të moszbatimit të planit apo programit, si dhe një përmbledhje të çështjeve ekzistuese mjedisore. Nënkapitulli i parë jep një përmbledhje të karakteristikave kyçe gjeografike, sociale dhe ekonomike të rajonit të Dukagjinit, duke ofruar një kontekst më të qartë. Nënkapitulli i dytë përmbush kërkesën ligjore për të përshkruar aspektet mjedisore të përcaktuara në Ligjin për VSM. Studimi i gjendjes fillestare të mjedisit bazohet në analizën e burimeve të informacionit të referuara në Hyrjen e raportit.

2.1.1. Karakteristikat gjeografike dhe socio-ekonomike të rajonit të Dukagjinit

Karakteristikat fizike dhe gjeografike

Rajoni i Dukagjinit, i vendosur në pjesën veriperëndimore të Kosovës, shtrihet në një sipërfaqe prej 1,808.67 km² dhe përfshin pesë komuna: Pejë, Deçan, Istog, Klinë dhe Junik. Ai kufizohet me Malin e Zi dhe Shqipërinë, dhe përshkruhet nga një terren që përfshin lugina pjellore, male të thepisura dhe formacione gjeologjike të rëndësishme, si Gryka e Rugovës. Rajoni ka rëndësi të madhe ekologjike dhe ekonomike dhe njihet për gjeologjinë dhe shfrytëzimin e larmishëm të tokës. Formacionet shkëmbore dominojnë zonat malore në veri dhe perëndim, ndërsa luginat pjellore përgjatë lumenjve Lumbardhi i Pejës dhe Drini i Bardhë mbështesin bujqësinë.

Rajoni është i pasur me burime ujore, përfshirë lumenj të shumtë, kroje dhe liqene artificiale, të cilat janë thelbësore për ujitje dhe furnizim me ujë të pijshëm¹.

Rajoni ka një klimë të mesme-kontinentale, e zbutur nga ndikimi mesdhetar i Adriatikut përmes luginës së lumit Drini i Bardhë, me vera të ngrohta, ku temperatura mesatare në muajin gusht është 19.7°C, dhe dimra të ftohtë, me një mesatare prej -1.9°C në janar.

Sasia mesatare vjetore e reshjeve në këtë rajon është rreth 700 mm², ndërsa sasia më e madhe vjetore e reshjeve regjistrohet në Bjeshkët e Nemuna, me rreth 1,750 mm³.

Rajoni i Dukagjinit është i rëndësishëm si ekologjikisht ashtu edhe ekonomikisht. Peizazhi i tij është tepër i larmishëm, duke u shtrirë nga malet e thepisura deri te luginat pjellore. Falë burimeve të bollshme ujore, rajoni luan një rol kyç në mbështetjen e bujqësisë dhe sigurimin e ujit të pijshëm në të gjithë Kosovën. Klima e butë dhe tiparet unike gjeologjike i shtojnë gjithashtu bukurisë së tij natyrore dhe potencialit zhvillimor.

Ekonomia dhe mirëqenisa sociale

Anketa e Fuqisë Punëtore⁴ ofron të dhëna për punësimin në nivelin e Kosovës, por mungojnë të dhënat për papunësinë në nivel lokal dhe rajonal. Shkalla e punësimit në Kosovë në vitin 2023 ishte 36.30%, duke shënuar një rritje prej 2.5% krahasuar me vitin e kaluar.

Punësimi në këtë rajon është kryesisht i përqendruar në sektorët e mëposhtëm:

- Bujqësia: Sipas PNMIM, mbi 50% e familjeve janë të angazhuara në aktivitete bujqësore dhe blegtori. Në përgjithësi, rreth 8–10% e popullsisë sigurojnë të ardhura ose jetesën nga sektori i pylltarisë dhe përpunimit të drurit. Kontributi i sektorit të pylltarisë në BPV është afërsisht 1.8–2.6%.
- Shërbimet: Përfshijnë tregtinë me pakicë, mikpritjen (veçanërisht shërbimet e lidhura me turizmin) dhe administratën publike.
- Industria: Ndërmarrje të vogla dhe të mesme (NVM) të përfshira në prodhimtari, veçanërisht në tekstil, mobilje dhe përpunimin e ushqimeve.
- Sektori Publik: Punësimi në arsim, kujdes shëndetësor dhe shërbimet e qeverisjes lokale.

Norma e papunësisë në Kosovë, përfshirë rajonin e Dukagjinit, është relativisht e lartë, veçanërisht në mesin e të rinjve dhe grave. Çështje strukturore si mospërputhja e aftësive, mungesa e mundësive për punësim jashtë qendrave urbane dhe varësia ekonomike nga remitencat kontribuojnë në këto sfida.

Rajoni është i njohur për pyjet, tokën bujqësore pjellore, rezervat e ujërave termale, thëngjillin në Klinë, trashëgiminë e pasur kulturore dhe një traditë të fuqishme në bujqësi, tregti dhe turizëm. Lidhja ndërkufitare e Pejës me Malin e Zi e pozicionon atë si një nxitës kyç të zhvillimit ekonomik dhe zgjerimit të tregut. Peizazhet e larmishme të rajonit mbështesin bujqësinë, përfshirë kultivimin e kulturave si gruri dhe misri, si dhe blegtorinë, bletarinë dhe pylltarinë. Ekziston një traditë në prodhimin dhe përpunimin e ushqimit. Rrafshi i Dukagjinit është një zonë shumë e përshtatshme për prodhimin hortikulturor, ku shumica e komunitetit bujqësor është e angazhuar në kultivimin e kulturave me vlerë të lartë dhe merr pjesë në sistemet e ujitjes.

Rajoni posedon burime minerare, përfshirë plumbin, zinkun dhe argjendin, megjithëse aktivitetet minerare në të kaluarën kanë pasur ndikim negativ në mjedis⁵. Nëntëmbëdhjetë vendbanime në

¹ Ministrria e Zhvillimit rajonal, Strategjia për zhvillim regjioanl 2020-2030

² Instituti Hidrometeorologjik I Kosovës 2024

³ Raporti paraprak i vlerësimit të rrezikut nga përmbytjet për pellgjet e lumenjve të Kosovës 2024

⁴ Agjencia e Statistikave të Kosovës, Anketa e Fuqisë Punëtore 2023

⁵ Ministrria e Zhvillimit rajonal, Strategjia e Zhvillimit rajonal 2020-2030

komunat e Istogut dhe Klinës, që mbulojnë një sipërfaqe prej 5.83 km², ndodhen mbi një depozitë tërëgjilje në pellgun e Dukagjinit. Megjithatë, në rajon nuk ka miniera aktive – zhvillohen vetëm aktivitete gurore. Rajoni ka potencial të madh për krijimin e vendeve të punës nëpërmjet zhvillimit të turizmit, me sektorë kyç si turizmi malor me sporte dhe rekreacion, speleologjia në Pejë, Deçan dhe Klinë, turizmi shëndetësor dhe relaksues i bazuar në ujërat termo-minerale në Pejë dhe Istog, si dhe aktivitete të ndryshme sportive. Gjithashtu, ofron mundësi për agroturizëm në zona me peizazhe të pasura dhe jetë rurale, si dhe për turizëm kulturor dhe trashëgimi⁶. Sipas të dhënave të Agjencisë së Statistikave të Kosovës (ASK), numri i vizitorëve vendorë dhe të huaj është rritur në mënyrë të qëndrueshme nga viti 2019 deri në vitin 2021.

Sa i përket menaxhimit të mbeturinave, sektorë si administrata publike, bizneset, prodhimi dhe turizmi gjenerojnë mbeturina tregtare, industriale dhe shtëpiake. Sektori i prodhimit dhe tregtisë krijon mbeturina industriale dhe ambalazhesh. Industritë gjenerojnë lloje të ndryshme mbeturinash, të cilat kryesisht kategorizohen në dy grupe kryesore: mbeturina industriale jo të rrezikshme dhe të rrezikshme. Turizmi kontribuon në rritjen e mbeturinave organike dhe atyre të lidhura me shërbimet. Aktivitetet bujqësore prodhojnë mbeturina organike dhe mbeturina shtazore. Mbeturinat shtazore paraqesin një shqetësim në rritje në Klinë dhe Istog. Në Istog, aktualisht ato po deponohen në deponinë komunale të Tupeqit pa trajtim të duhur, duke paraqitur rrezik potencial për mjedisin dhe shëndetin publik.

Të dhënat për mbeturinat e gjeneruara në vitin 2023 nga aktivitete të ndryshme ekonomike (kur janë të disponueshme) në secilën komunë paraqiten në tabelën në vijim:

Tabela 1. Gjenerimi i mbeturinave sipas sektorëve në rajonin e Pejës, 2023

Burimi	Total	
	kg	%
Tregtia/bizneset	7,284	72.82%
Institucionet	2,362	23.62%
Industria	356	3.56%
Total	10002	100%

Burimi: MNKMIM, 2025

Ekonomia e larmishme e rajonit, e nxitur nga bujqësia, agro-industria dhe turizmi, prodhon lloje të ndryshme mbeturinash, duke krijuar si sfida ashtu edhe mundësi në menaxhimin e tyre. Menaxhimi i duhur i mbeturinave është thelbësor jo vetëm për mbrojtjen e burimeve natyrore, por edhe për mbështetjen e rritjes ekonomike dhe promovimin e zhvillimit të qëndrueshëm.

Popullsia dhe shëndeti publik

Demografia: Sipas Regjistrimit të Popullsisë 2024, në këtë rajon jetojnë 177,974 banorë, që përbëjnë 11.2% të popullsisë së përgjithshme të Kosovës. Rajoni po përballet me migrim të vazhdueshëm të popullsisë nga zonat rurale në ato urbane, kryesisht drejt kryeqytetit, me të rinjtë që janë më të prekurit nga ky fenomen. Gjithashtu, ka një trend të dukshëm të emigrimit drejt vendeve të Evropës Perëndimore.

Mesatarja e anëtarëve për një ekonomi familjare është 4.4 banorë. Dendësia e popullsisë ndryshon sipas komunave: në Pejë, ajo varion nga 100 deri në 150 banorë për km², ndërsa në komunat tjera është nën 100 banorë për km². Sipas Regjistrimit të Popullsisë 2024, shkalla e urbanizimit është e ndryshme: mbi 50% e popullsisë së Pejës jeton në zona urbane, ndërsa në Istog dhe Klinë kjo

⁶ Ministrria e Zhvillimit rajonal, Strategjia e Zhvillimit rajonal 2020-2030

përqindje varion nga 20.1% deri në 38%. Në Deçan dhe Junik, shkalla e urbanizimit është më e ulët se 20%.

Popullsia urbane është kryesisht e angazhuar në shërbime, tregti dhe industri, duke kontribuar në mbeturinat komunale, përfshirë ato shtëpiake, tregtare dhe industriale. Popullsia rurale merret kryesisht me bujqësi dhe industri të vogla, duke gjeneruar mbeturina komunale dhe bujqësore. Mbeturinat që gjenerohen në rajon ndryshojnë sipas komunave, duke varuar nga 133 kg/person/vit në Junik deri në 374 kg në Pejë, me një mesatare rajonale prej 279 kg/vit ose 0.76 kg/dite. Kjo reflekton ndryshimet në konsum lokal dhe praktikat e menaxhimit të mbeturinave⁷.

Edhe pse popullsia e rajonit pritet të mbetet relativisht e qëndrueshme, sasia e mbeturinave pritet të rritet me rreth 7% deri në fund të periudhës së planifikimit, duke arritur afërsisht 65,000 tonë në vitin 2035. Kjo rritje lidhet me pritjet për rritjen e BPV-së gjatë kësaj periudhe⁸.

Tabela 2: Numri ekonomive familjare dhe mbeturinat e gjeneruara

Komuna	Numri i banorëve	Numri ekonomive familjare *	Shkalla e urbanizimit* %	Parashikimi i sasisë së mbeturinave /ek.familjare/t**				
				Viti bazë	Parashikimi			
				2023	2024	2030	2035	2040
Deçan	27 775	5,909	<20%	7,115	7,169	7,170	7,091	6,959
Istog	33 008	7,591	>20-38.3	11,569	11,656	11,658	11,530	11,316
Junik	3 943	895	<20%	860	866	867	857	841
Klinë	30 503	6,753	>20-38.3	7,738	7,796	7,798	7,712	7,569
Pejë	82 745	19,639	>50	37,300	37,581	37,588	37,174	36,484
Total	177,974	40,787		6,455	65,068	65,080	64,364	63,170

Burimi *Regjistrimi i popullsisë 2024 dhe **PNMIM 2025

Duke qenë se përbën 11.2% të popullsisë së Kosovës, rajoni i Dukagjinit po përjeton urbanizim dhe emigrim të vazhdueshëm, veçanërisht në mesin e të rinjve. Këto ndryshime demografike theksojnë rëndësinë e zhvillimit të strategjive për menaxhimin e mbeturinave që janë të përshtatshme si për rritjen urbane, ashtu edhe për nevojat unike të zonave rurale.

Shëndeti publik

Sistemi shëndetësor i Kosovës është i strukturuar në tre nivele: parësor (mjekësia familjare), dytësor (kujdesi i specializuar) dhe tretësor. Të gjitha komunat e ZMM-së të zonës së Dukagjinit ofrojnë kujdes shëndetësor parësor, ndërsa Peja ofron gjithashtu edhe shërbime të kujdesit dytësor.

Qasja në shërbime shëndetësore është e pabarabartë dhe rezultatet shëndetësore në Kosovë janë përgjithësisht të dobëta krahasuar me Rajonin Evropian të OBSH-së. Në vitin 2019, jetëgjatësia në lindje për gratë në Kosovë ishte 74.8 vjet, ndërsa për burrat 70.3 vjet. Këto shifra janë ndjeshëm më të ulëta sesa mesataret e Rajonit Evropian të OBSH-së, të cilat në vitin 2019 ishin 81.29 vjet për gratë dhe 75.09 vjet për burrat⁹.

Vlerësimi i rrezikut¹⁰ i kryer në vitin 2023 identifikoi disa kërcënime madhore për shëndetin publik, përfshirë përmytjet, zjarret në natyrë, ndotjen e ajrit dhe kërcënimet biologjike. Në lidhje me menaxhimin e mbeturinave, Diarreja Akute Ujore dhe Gastroenteriti u theksuan si rreziqe me konsideratë të lartë, për shkak të potencialit të lartë të përhapjes, frekuencës së shfaqjes dhe kapaciteteve të kufizuara për reagim. Këto rreziqe prekin si zonat urbane ashtu edhe ato rurale në të gjitha rajonet.

Zonat urbane në Rajonin e Dukagjinit përgjithësisht kanë qasje të mirë në shërbimet e mbledhjes së

⁷ Draft PNMIM, 2025

⁸ Draft PNMIM, 2025

⁹ Ministria e Shëndetësisë, Raporti Teknik i Rezultateve të Vlerësimit Strategjik të Rrezikut të Kosovës, Shkurt 2023

¹⁰ Ministria e Shëndetësisë, Raporti Teknik i Rezultateve të Vlerësimit Strategjik të Rrezikut të Kosovës, Shkurt 2023

mbeturinave, me katër nga pesë komunat që arrijnë një mbulim prej 100%, ndërsa komuna e Klinës ka një mbulim prej 98% dhe plane për arritjen e mbulimit të plotë. Megjithatë, asnjë nga komunat nuk ka zbatuar sisteme për ndarjen e mbeturinave të rrezikshme shtëpiake. Si pasojë, mbeturinat mjekësore dhe ato të rrezikshme shpesh përzihen me mbeturinat shtëpiake, duke rritur rrezikun për ndotje të tokës dhe ujit.

Trajtimi jo i duhur i mbeturinave shtazore e përkeqëson më tej situatën, duke kontribuar në ndotje, aroma të pakëndshme, përhapje sëmundjesh dhe rritje të dëmtuesve. Kjo gjendje përkeqësohet nga ekzistenca e rreth 70 deponive ilegale, të cilat përbëjnë rreziqe serioze për shëndetin publik për shkak të mbeturinave të përziera dhe të patrajtuara, përfshirë materiale të rrezikshme. Këto deponi kontribuojnë në ndotjen e ajrit, tokës dhe ujërave, tërheqin dëmtues që bartin sëmundje dhe lehtësojnë përhapjen e sëmundjeve infektive të popullatave përreth.

Të gjitha komunat e rajonit deponojnë mbeturinat komunale në deponinë e Pejës, e cila ka tejkaluar kapacitetin e saj prej kohësh. Planet për mbylljen e saj dhe ndërtimin e një deponie të re janë në proces përgatitjeje dhe rishikimi prej disa vitesh.

Emetimet e pakontrolluara të metanit dhe gazeve toksike nga kjo deponi mund të shkaktojnë probleme me frymëmarrjen, dhimbje koke dhe çrregullime të tjera shëndetësore. Lëngu i ndotur që rrjedh nga mbeturinat (lëngu kullues) mund të depërtojë në ujërat nëntokësore ose në burimet ujore përreth, duke përhapur bakterie, metale të rënda dhe kimikate të dëmshme. Akumulimi i gazit ose djegiet spontane mund të çojnë në zjarre, duke liruar tym toksik dhe duke rrezikuar komunitetet përreth. Për më tepër, jetesa pranë këtyre zonave shkakton stres të vazhdueshëm, ankth dhe ulje të cilësisë së jetës për banorët lokalë.

Tabela3: Deponitë ilegale komunale

Komuna	Numri i deponive ilegale			
	2017	2019	2021	2024*
Pejë	19	73	21	21
Istog	22	22	16	16
Klinë	9	46	31	19
Deçan	31	21	2	8
Junik	22	0	0	0
Total	103	162	70	64

*Burimi: draft-PNMIM dhe *të dhënat nga intervistat-raportimi në AMME*

Menaxhimi i dobët i mbeturinave, veçanërisht kur mbeturinat shtëpiake nuk trajtohen siç duhet, luan një rol të madh në përhapjen e sëmundjeve si diarrea akute ujore dhe gastroenteriti. Kur mbeturinat nuk asgjësohen në mënyrë të sigurt, ato mund të ndotin burimet e ujit që përdoren për pirje, gatim dhe higjienë, duke krijuar një mjedis të përshtatshëm për shumimin e baktereve, viruseve dhe parazitëve të dëmshëm.

Deponitë e hapura, automjetet mbeturinë (mbeturinat metalike) dhe kushtet jo-higjienike përreth pikave të grumbullimit të mbeturinave rrisin mundësinë për përhapjen e sëmundjeve duke tërhequr dëmtues, ndotur tokën dhe ujin dhe duke rritur rrezikun nga zjarret.

Trajtimi i papërshtatshëm i mbeturinave shtazore mund të kontaminojë ujin dhe tokën, të përhapë sëmundje, shkaktojë erëra të pakëndshme dhe të rrisë rrezikun nga dëmtuesit, të gjitha këto ndikojnë negativisht në shëndetin publik.

Emetimet dhe rrjedhjet e pakontrolluara nga deponia e Pejës mund të shkaktojnë probleme shëndetësore, të kontaminojnë ujin, të nxisin zjarre dhe të ndikojnë negativisht në mirëqenien e komuniteteve përreth.

2.1.2. Gjendja në mjedis

Biodiversiteti dhe zonat natyrore të mbrojtura

Biodiversiteti

Relievi i thyer i zonës, së bashku me burimet ujore, ujëvarat dhe shpellat, mbështet një larmi të pasur habitatësh dhe bimësie, përfshirë edhe specie endemike, sub-endemike dhe relikte të bimëve. Si pjesë e Parkut Kombëtar “Bjeshkët e Nemuna” dhe disa rezervateve natyrore, rajoni

karakterizohet nga burime të pasura pyjore dhe një biodiversitet i lartë, që përfshin një shumëllojshmëri të madhe të bimësisë drunore, shkurre dhe barishtore. Zonat malore janë të mbuluara me pyje gjetherënëse, të dominuara nga dushku (*Quercus*), gështenja (*Castanea sativa*) dhe ahu malor (*Fagetum montanum*), ndërsa pyjet halore përbëhen kryesisht nga bredhi (*Picea abies*), abeti i bardhë (*Abies alba*) dhe pisha relikte (*Pinus peuce*), si dhe kërleka (*Pinetum mugo*). Midis shkurreve, komunitetet bimore më të përhapura përfshijnë komunitetin e dëllinjës (*Astero - Juniperetum oxycedri*), të dominuar nga dëllinja (*Juniperetum oxycedri*), si dhe komunitetet e shëlgut të bardhë (*Salicetum albae fragilis*), shëlgut të kuq (*Salicetum purpurea*) dhe verriit të zi (*Alnetum glutinosae*).

Disa specie barishtore endemike të Ballkanit kanë vlerë të madhe shkencore dhe farmaceutike. Ndër to përfshihen *Draba karabensis* (*Draba e Korabit*), e cila është e rrezikuar, *Cerastium dinaricum* (*Cerasti Dinarik*), që përballlet me rrezikun e zhdukjes së plotë, *Sempervivum macedonicum* (*Burgulli Maqedonas*), *Lilium albanicum* (*Zambaku Shqiptar*), *Rumex balcanicus* (*Lëpushtra Ballkanike*) dhe *Gentiana lutea* (*Sanza*). *Gentiana lutea*, për shkak të mbledhjes së tepruar për rrënjën e saj, është pothuajse e zhdukur në disa zona. *Burgulli Maqedonas* është përfshirë në Listën e Kuqe Evropiane dhe u njoh nga UNESCO në vitin 1991 për shkak të rrezikut të lartë të zhdukjes.

Një listë e specieve të rrezikuara të florës në komunat e rajonit paraqitet në tabelën në vijim.

Tabela 4: Lista e florës së rrezikuar në komunat e ZMM-së

Nr.	Familja/tipi	Lulëzimi / Frutëzimi	Lokacioni	Përharja	Endemike në	Gjendja
	ARISTOLOCHIACEAE					
1	<i>Aristolochia merxmuelieri</i> Greuter et Mayer 1985. (Petriku i Grojterit)	IV/ V-VI	Rajoni I Mirushës	Kosovë	Kosovë	Popullata të zhvilluara mirë, por me një gamë të kufizuar.
	CARYOPHYLLACEAE				Kosovë	
9	<i>Sempervivum kosaninii</i> Praeger 1930 (Burgulli i Koshaninit)	VII–VIII / IX	Bjeshkët e Nemuna	Kosovë	Kosovë	Të mbrohet me Ligj
	DIPSACACEAE			Kosovë	Kosovë	
10	<i>Cephalaria pastricensis</i> Dorfl. et Havek. 1921 (Cefalaria e Pashtrikut)	VI–VII/ VIII	Bjeshkët e Nemuna (malet e Lumbardhit), Zhleb	Kosovë	Kosovë	Popullatë e rrezikuar Të mbrohet me Ligj
	FABACEAE			Kosovë	Kosovë	
11	<i>Astragalus fialae</i> Degen 1900. (Arithja e Fialit)	VII/ VIII	Bjeshkët e Nemuna (malet e Lumbardhit)	Kosovë	Kosovë	Popullatë e rrezikuar Të mbrohet me Ligj
14	<i>Thymus albanus</i> H. Braun 1892. (Listra shqiptare)	V–VI/ VIII–IX	Oshlak, Koritnik, Bjeshkët e Nemuna	Kosovë	Ballkan	Të mbrohet me Ligj
15	<i>Thymus doerfleri</i> Ronn. 1924. (Listra e Dorflerit)	VI–VII/ VIII–IX	Koritnik	Kosovë	Kosovë	Popullatë e vogël Të mbrohet me Ligj
16	<i>Thymus rochlenae</i> Vel. 1903. (Listra e Rohlenes)	VI/ VII	Rrethina e Oshlakut- Deçan	Kosovë	Kosovë	Popullatë e rrezikuar Të mbrohet me Ligj
	LILIACEAE			Kosovë	Kosovë	
17	<i>Lilium albanicum</i> Griseb. 1845. (Zambaku shqiptar)	VI–VII/ VII	Bjeshkët e Nemuna	Kosovë	Kosovë	Të mbrohet me Ligj
	POACEAE			Kosovë	Kosovë	Të mbrohet me Ligj
18	<i>Stipa mayer</i> Mart. 1971. (Pendëkaposhi i Mayerit)	V–VI/ VII	Koznik, rajoni i Mirushës, Godanc, Gllanasellë etj.	Kosovë	Kosovë	Të mbrohet me Ligj
	RANUNCULACEAE			Kosovë	Kosovë	
19	<i>Aconitum pentheri</i> Hauek 1916 (Akoniti i Rusolisë)	VII / VIII	Bjeshkët e Nemuna (Zhleb, Rusoli)	Kosovë	Kosovë	Popullatë e vogël Të mbrohet me Ligj
	ROSACEAE			Kosovë	Kosovë	
	<i>Rubus ipecensis</i> rech. 1935 (Manaferra e Pejës)	!	Gubavc (Pejë)	Kosovë	Kosovë	Popullatë e rrezikuar Të mbrohet me Ligj
	SAXIFRAGACEAE			Kosovë	Kosovë	
	<i>Saxifrage scardica</i> Griseb. 1843. (Iriqëza e Sharrit)	VI–VIII/ VIII– X	Koritnik, Bjeshkët e Nemuna (Leqinak, Koprivnik..)	Kosovë	Kosovë	Popullatë e rrezikuar Të mbrohet me Ligj

Ëulfenia bleicii Lak. 1971 (Vulfenia e Bleçiqit). Dy nën-lloje Ë. bleicii subsp. bleicii Ë. bleicii subsp. rohlena	VI–VIII/ VIII	Bjeshkët e Nemuna	Kosovë	Kosovë	!
Burimi: "Biodiversiteti i Kosovës" Qenan Maxhuni, AKMM/MMPHI					

Rajoni është habitat për një larmi të madhe të faunës, duke përfshirë shpendë uji, zvarranikë, zogj dhe gjitarë. Speciet më të dalluara përfshijnë: Rreqebullin ballkanik (*Lynx lynx balcanicus*) dhe dhinë e egër (*Rupicapra rupicapra*), të cilat gjenden në Rezervatin e Kozhnjarit dhe janë të klasifikuara si specie të rralla dhe në rrezik kritik zhdukjeje (CR) në nivel evropian. Bretkosa e zezë e Alpeve (*Salamandra atra*), e klasifikuar si specie e rrezikuar (EN). Ariu i murrme (*Ursus arctos*), i klasifikuar si gati i rrezikuar (NT) për shkak të ndjeshmërisë ndaj zhurmës së sharrave, pranisë njerëzore dhe shpyllëzimit. Insekti *Baetis melanonyx*, peshku skorta shqiptare (*Pachychilon pictum*) dhe vidra (*Lutra lutra*), e rrezikuar nga shpyllëzimi, ndotja e ujërave, menaxhimi i paqëndrueshëm i aktiviteteve turistike dhe rekreative, ndotja me mbeturina të ngurta dhe të tjera, si dhe thatësirat. Lloje të tjera, të tilla si dreri i egër (*Capreolus capreolus*) dhe macja e egër (*Felis silvestris*) të dyja të klasifikuara si specie të rrezikuara që po përjetojnë një rënie të numrit të tyre. Gjeli i egër perëndimor (*Tetrao urogallus*) një zog i rrallë shumë i ndjeshëm ndaj zhurmës dhe pranisë njerëzore, që gjendet kryesisht në zonën e Gjeravicës; Gërdella e Lajthisë (*Bonasa bonasia*); disa zogj grabitqarë nga familja Accipitridae, më i njohuri Shqiponja e Malit (*Aquila chrysaetos*) etj.

Lumenjtë e rajonit janë të pasur me peshq, veçanërisht me troftë, dhe rajoni gjithashtu është habitat për një larmi amfibish dhe zvarranikësh. Speciet e shquara përfshijnë kurrizorë dhe bretkosë të pyllit dhe të moçalit, bretkosat, guackat, gjarpërinjtë, si dhe guackat e llojit *Iglica illyrica* dhe *Montenegrina sporadica*, etj.

Bjeshkët e Nemuna janë shtëpi për 129 specie fluturë nga lloji Lepidoptera, duke e bërë atë një nga habitatet më të pasura të fluturave në Evropë. Për këtë arsye, është shpallur një Zona Kryesore e Fluturave (PBA). Gjithashtu, për shkak të pasurisë së saj ornitologjike dhe pranisë së rrugëve kyçe migratore, rajoni është njohur si një Zona e Rëndësishme për Zogjtë (IBA)¹¹.

Zonat e mbrojtura natyrore

Rajoni i Dukagjinit është i pasur me zona natyrore të konservuara që ndihmojnë në ruajtjen e rëndësisë së tij ekologjike dhe kulturore.

Tabela 5: Lista e zonave të mbrojtura natyrore

Kodi	Emri i zonës së mbrojtur	Komuna/ Zona	Sipërfaqja / ha	Kategoria sipas IUCN	Viti i mbrojtjes	Përshkrim i shkurtër i vlerës
Parku Kombëtar Bjeshkët e Nemuna është i njohur për peizazhet e tij mahnitëse dhe biodiversitetin e larmishëm.						
NP_001	Parku Kombëtar 'Bjeshkët e Nemuna'	Istog (8.1%) Pejë (52.1%) Deçan (26.6%) Junik (8.4%) dhe Gjakova	62.488 ha total	II	2012	I pasur me specie endemike të florës dhe faunës, me veçori të rëndësishme gjeologjike dhe hidrologjike.
Monumentet natyrore (10,085 ha, total)						
NM_201	Gryka e Rugovës	Pejë	450	III	1985	Rëndësia gjeologjike, hidrologjike, peizazhore, speleologjike dhe botanike. Kanion spektakolar me rëndësi gjeomorfologjike dhe hidrologjike.
NM_02	Burimi i Drinit të	Pejë	20	III	1985	Vendi i rëndësishëm hidrologjik me vlerë të konsiderueshme

¹¹ Mustafa B et al "Identifikimi paraprak i zonave të Natura 2000 në Kosovë- pikat kyçe të biodiversitetit", Prishtinë 2009

Kodi	Emri i zonës së mbrojtur	Komuna/ Zona	Sipërfaqja / ha	Kategoria sipas IUCN	Viti i mbrojtjes	Përshkrim i shkurtër i vlerës
	Bardhë					ekologjike.
NM_203	Shpella e Radavcit	Pejë	10	III	2000	Monument speleologjik i shquar me formacione unike shpellash.
NM_204	Gryka e Istogut	Istog	15	III	2010	Vend i rëndësishëm gjeologjik dhe hidrologjik me florë dhe faunë të larmishme.
NM_205	Gërmia (Gryka e Deçanit)	Deçan	5	III	2015	Monument gjeologjik me biodiversitet të shquar.
NM_206	Bjeshkët e Junikut	Junik	100	III	2000	Vargmale me biodiversitet të pasur dhe bukuri pamore.
NM_207	Ujëvarat e Mirushës	Klinë	598.4 përfshirë 380.07 ha në kuadër të komunës së Klinës	III	1983	Ujëvara me vlerë të rëndësishme ekologjike dhe turistike. E njohur për kanionin, ujëvarat dhe peizazhet unike me rëndësi të jashtëzakonshme.
NM_208	Kanioni i Deçanit	Deçan	50	III	1985	Kanion me formacione gjeologjike unike dhe biodiversitet të pasur.
NM_209	Bifurkacion i Pejës	Pejë	25	III	1975	Pika e bifurkacionit me rëndësi hidrologjike dhe ekologjike.
NM_210	Mokra Gora (Ėet Mountain)	Pejë	200	III	2000	I pasur me florë dhe faunë me karakteristika të rëndësishme gjeologjike.
NM	Trungjet e Blirit (Tilia argentea)	Isniq, Deçan	00.05.00	1968	III	Monumentet natyrore me karakter botanik
NM	Mani Sham	Peja				Monumentet natyrore me karakter botanik
NM	Trungu i Qarrit in Zllakuqan	Klina				Monumentet natyrore me karakter botanik
NM	Trungu i Qarrit Poterq i Ulët, Qabiq, dhe Bërkovë	Klina				Monumentet natyrore me karakter botanik
NM	Trungu i Blirit in Isniq dhe Strellc i Epërm	Deçan				Monumentet natyrore me karakter botanik
NM	Burim i ujit mineral në Dresnik.	Klina				Monumentet natyrore me karakter hidrologjik
NM	Gryka e lumit Klina	Klina				Monument natyror me vlera gjeomorfologjike, hidrologjike dhe botanike.
PARK PYJOR						
FP	Pishat e Deçanit	Deçan	15.00.00	1968	III	Përbërja e pastër e pishës së zezë në Manastirin e Deçanit
REZERVATET E NATYRËS						
NR	Maja e	Deçan	20	1955	I	Rezervat bimorë me bredh, abet,

Kodi	Emri i zonës së mbrojtur	Komuna/ Zona	Sipërfaqja / ha	Kategoria sipas IUCN	Viti i mbrojtjes	Përshkrim i shkurtër i vlerës
	Ropsit					pishë dhe ah.
NR	Kozhnjeri	Deçan	150	1955	I	Rezervat natyror për kafshë dhe bimë për dhinë e egra.
NR	Bjeshkët e Prelepit	Deçan	0.92	1963	I	Rezervat bimore me gështenjen e malit (Acer heildreichii).
NR	Gubavci	Peja				Rezervat bimore i llojit endemik-relikt të boshtres.

Rajoni është i pasur me burime ujore. Tabela në vijim paraqet burimet ujore si zona të mbrojtura. Rajoni gjithashtu është i pasur me burime ujore termale, të cilat përdoren kryesisht për qëllime shëndetësore dhe rekreative.

Tabela 6: Lista burimeve ujore si zona të mbrojtura natyrore

Nr.	Bazeni	Emri i burimit	Nënshkrimi në Qeveri	Nr. i protokollit të vendimit
2	DB	FB. Burimi ujqor "Istog", Komuna e Istogut	24.04.2013	10/127
3	DB	FB. Burimi ujqor "Vrellë", Komuna e Istogut	24.04.2013	11/127
4	DB	MG. Burimi ujqor "Goçi, Komuna e Junikut	24.04.2013	12/127
6	DB	MG. Burimi ujqor "Drini i Bardhë"	24.04.2013	14/127
7	DB	MG. Burimet ujore: "Uji i Zi", "Uji i Bardhë", Galeria dhe Drenazhi	24.04.2013	15/127
17	DB	MG. Pusi i Jarinës në Kllinafc, komuna e Klinës.	18.06.2014	02/191
18	DB	MG. Puset në Klinë dhe kaptazha në lumin Drini i Bardhë, në komunën e Klinës.	18.06.2014	03/191

Menaxhimi i dobët i mbeturinave paraqet një kërcënim serioz për biodiversitetin e pasur të këtij rajoni. Hedhja e paligjshme e mbeturinave, madje edhe brenda zonave të mbrojtura si Parku Kombëtar Bjeshkët e Nemuna, mund të ndikojë drejtpërdrejt te speciet e ndjeshme të përmendura më lart.

Ujërat e ndotura nga mbeturinat përbëjnë një rrezik për troftën, bretkosat, breshkat dhe specie të tjera ujore apo amfibe, ndërsa mbeturinat toksike mund të dëmtojnë zonat e shumimit dhe ushqimit. Specie të tilla si ariu i murrme, ruçkulli i egër perëndimor dhe kaprolli, të cilat janë tashmë të ndjeshme ndaj ndërhyrjes njerëzore dhe humbjes së habitatit, mund të pësojnë edhe më shumë stres si pasojë e ekspozimit ndaj ndotjes dhe degradimit të mjedisit.

Zogjtë grabitqarë si shqiponja e malit dhe zogjtë më të vegjël si thelëza e leshtë mund të gëlltisnin prenë e kontaminuar ose të përballen me mungesë të ushqimit për shkak të ndryshimeve në zinxhirin ushqimor. Popullatat e ndjeshme të insekteve, përfshirë 129 speciet e fluturave që i dhanë rajonit statusin Zona Kryesore e Fluturave (PBA), mund të jenë në rrezik për shkak të fragmentimit të habitatit dhe ndotjes.

Lëngu që kullon nga mbeturinat, veçanërisht në deponi, mund të depërtojë në tokë dhe në burimet nëntokësore të ujit, duke i kontaminuar ato me metale të rënda, kimikate dhe patogjenë. Kjo mund të dëmtojë jetën e bimëve duke ndryshuar kiminë e tokës, duke zvogëluar pjellorinë dhe madje duke shkaktuar vdekjen e specieve të ndjeshme ose endemike të bimëve. Uji i ndotur mund të dëmtojë jetën ujore për troftat dhe amfibët dhe të prishë zinxhirin ushqimor. Kafshët që pinë ujë të ndotur ose ushqehen me bimë dhe insekte të prekura mund të vuajnë nga helmimi, problemet riprodhuese ose edhe vdekja. Me kalimin e kohës, kjo ndotje mund të degradojë habitate të tëra, duke kërcënuar biodiversitetin në rajon.

Mungesa e përvojës në menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore dhe ruajtjen e biodiversitetit, e kombinuar me praktikën e dëmshme si menaxhimi i dobët i mbeturinave, janë

faktorët kryesorë të degradimit të ekosistemit. Hedhja e paligjshme e mbeturinave (madje edhe në zonat e ruajtjes së natyrës) dhe deponitë e parregulluara në Pejë (të konsideruara si "pikë e nxehtë") ndotin tokën, ujin dhe ajrin, duke paraqitur rreziqe serioze për jetën e egër dhe duke prishur habitatet natyrore, veçanërisht në zonat rurale dhe pyjore ku ekosistemet janë më të brishta.

Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i tokës

Shfrytëzimi i tokës: Rajoni njihet për pyjet dhe tokat bujqësore pjellore, por përballet me konflikte të mëdha lidhur me zhvillimin e përdorimit të tokës. Rreth 1,000 hektarë në vit konvertohen nga toka bujqësore në tokë ndërtimore. Ndryshimet në shfrytëzimin e tokës, veçanërisht në zonat bujqësore dhe pyjore, nxiten nga disa faktorë të ndërlidhur. Që nga lufta e vitit 1999, kemi zgjerimi urban dhe shtim të ndërtimeve pa leje, të karakterizuara nga mungesa e planifikimit të mirëfilltë dhe zbatimi i dobët i rregulloreve të ndërtimit, duke sjellë humbjen e tokave bujqësore të vlefshme dhe hapësirave të gjelbra. Këto trende janë ngushtësisht të lidhura me praktikën e dobët të menaxhimit të mbeturinave, pasi ndërtimet ilegale zakonisht nuk kanë infrastrukturë të përshtatshme për mbledhjen e mbeturinave. Kjo ka çuar në rritje të hedhjes ilegale të mbeturinave, veçanërisht përgjatë rrugëve kryesore, në zona natyrore dhe në toka bujqësore cilësore, duke cenuar përdorimin e qëndrueshëm të tokës.

Figure 1: Harta e shfrytëzimit të tokës (burimi: Parashikimi i sigurisë së ujit, 2018)

Ndotja dhe degradimi i tokës: Faktorët kryesorë që kontribuojnë në ndotjen dhe degradimin e tokës në rajon përfshijnë:

- Mbeturinat komunale depozitohen tërësisht në deponinë rajonale të Pejës, e cila nuk përmbush standardet moderne mjedisore. Kjo deponi ishte planifikuar të mbyllej dhe të rehabilitohej në vitin 2023, por ende është funksionale.
- Mbeturinat nga aktivitetet bujqësore dhe praktikën bujqësore, veçanërisht përdorimi i plehrave kimike dhe pesticideve. Edhe pse përdorimi i pesticideve është përgjithësisht i kufizuar, ai mbetet i zakonshëm në prodhimin e perimeve dhe pemishtet. Plehrat kimike përdoren më gjerësisht me norma mesatare prej 300–500 kg/ha. Ndërsa të dhënat zyrtare sugjerojnë se nuk ka ndotje të konsiderueshme mjedisore nga pesticidet, zyrtarët komunalë kanë dhënë deklarata që sugjerojnë të kundërtën.
- Mbeturinat nga ndërtimi dhe demolimi, si dhe mbeturinat komerciale dhe industriale, ndikojnë negativisht në cilësinë e tokës.

63% të vendbanimeve. Ndër të gjitha komunat në rajon, vetëm Klinë përballet me probleme në furnizimin me ujë, për shkak të kapaciteteve të kufizuara të burimeve ujore.

Fabrika për trajtimin e ujit në Klinë furnizon qytetin dhe disa fshatra përreth, por aktualisht po përballet me probleme për shkak të kontaminimit të filtrave. Kjo mund të lejojë kalimin e ndotësve në ujë, të shtojë ndotjen përmes mikroorganizmave të zhavilluar në sipërfaqet e filtrave dhe të dëmtojë cilësinë e ujit në të gjithë sistemin.

Megjithatë, investime nga komuna dhe qeveria priten së shpejti për zëvendësimin e filtrave dhe zgjerimin e kapaciteteve. Strategjia e Rishikuar e Ujit 2023–2027 përfshin financimin për ndërtimin e një tubacioni për të mbështetur trajtimin dhe furnizimin me ujë të pijshëm në Klinë.

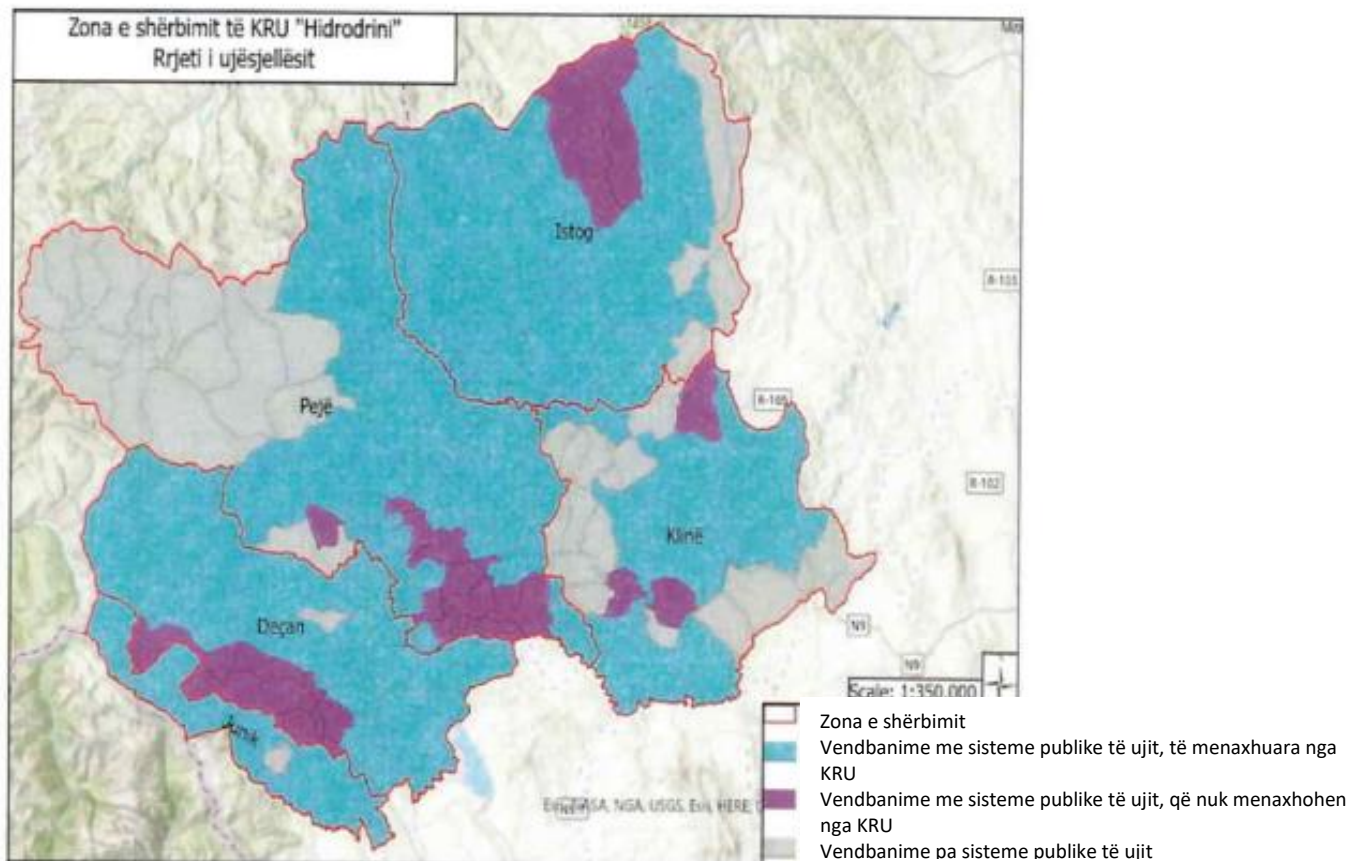

Figura 3: Vendbanimet me sistem publik të furnizimit me ujë të menaxhuar nga KRU "HidroDrini" (Burimi: Plani i Biznesit 2024–2026 për KRU HidroDrini)

Shumica e përdorimit të ujit në rajon është për furnizimin me ujë të pijshëm, që shërben për amvisëri dhe konsumatorë të tjerë përmes sistemeve publike. Ky përdorim mbështet direkt dhe indirekt të gjitha sektorët e shërbimeve, përfshirë ndërtimin, prodhimin dhe industrinë e tjera.

Bujqësia është gjithashtu një përdorues i madh i ujit, por aktualisht është e kufizuar për shkak të infrastrukturës së vjetruar dhe mungesës së investimeve. Shumica e aktiviteteve bujqësore varen nga sistemet e ujitjes me reshje, duke e bërë atë të ndjeshme ndaj kushteve të paqëndrueshme klimatike.

Cilësia e ujit përgjatë pellgut të Drinit të Bardhë ndryshon nga një vend në tjetrin. Fillimisht është shumë e pastër në burim, por bëhet gjithnjë e më e ndotur në rrjedhën e poshtme për shkak të derdhjes së ujërave industriale të patrajtuara dhe ujërave të zeza.

Ndotje shtesë vjen nga rrjedhjet nga tokat bujqësore, hedhjet ilegale të mbeturinave, ndotës të afërt me ura (thertore), përpunues të asfaltit, plehrat kimike, pesticide dhe nxjerrja e zhavorrit.

Deri në bashkimin me lumin e Istogut, uji mbetet kryesisht i pastër, por ndotja fillon ndjeshëm në zonat Zllakuqan–Ruhot dhe Zllakuqan–Klinë.

Cilësia e ujit përkeqësohet edhe më shumë në bashkimin e Drinit të Bardhë me lumin e Klinës për shkak të ndotjes nga nën-pellgjet. Kjo rënie vazhdon përmes Vllashnjës deri në pikën e derdhjes së Lumbardhit të Prizrenit¹³.

Ndotja e ujit është në rritje për shkak të aktiviteteve shtëpiake dhe industriale, me derdhje të ujërave të ndotura dhe industri që hidhin kimikate dhe mbeturina në lumej. Bujqësia gjithashtu kontribuon në ndotjen e ujit, veçanërisht nga plehrat e kafshëve. Ndotja e ujit nga këto aktivitete jo vetëm që paraqet rreziqe të drejtpërdrejta për shëndetin, por dëmton gjithashtu ekosistemet, cilësinë e ujërave nëntokësore dhe jetën akuatike në afat të gjatë.

Rrjeti i kanalizimit dhe trajtimi i ujërave të zeza : Aktualisht, vetëm 36 nga 223 vendbanime në rajon (ose 16%) janë të lidhura me rrjetin e kanalizimit që menaxhohet nga KRU Hidro-Drini (shih figurën më poshtë). Hidro-Drini ofron shërbime të kanalizimit për 45% të popullsisë së rajonit, por vetëm 77% e atij ujërash të ndotura trajtohen në Impiantin për Trajtimin e Ujërave të Zeza (ITUZ) në Gorazhdec, Pejë. Kjo do të thotë se vetëm 35% e popullsisë ka qasje në shërbime të trajtuara të ujërave të ndotura.¹⁴

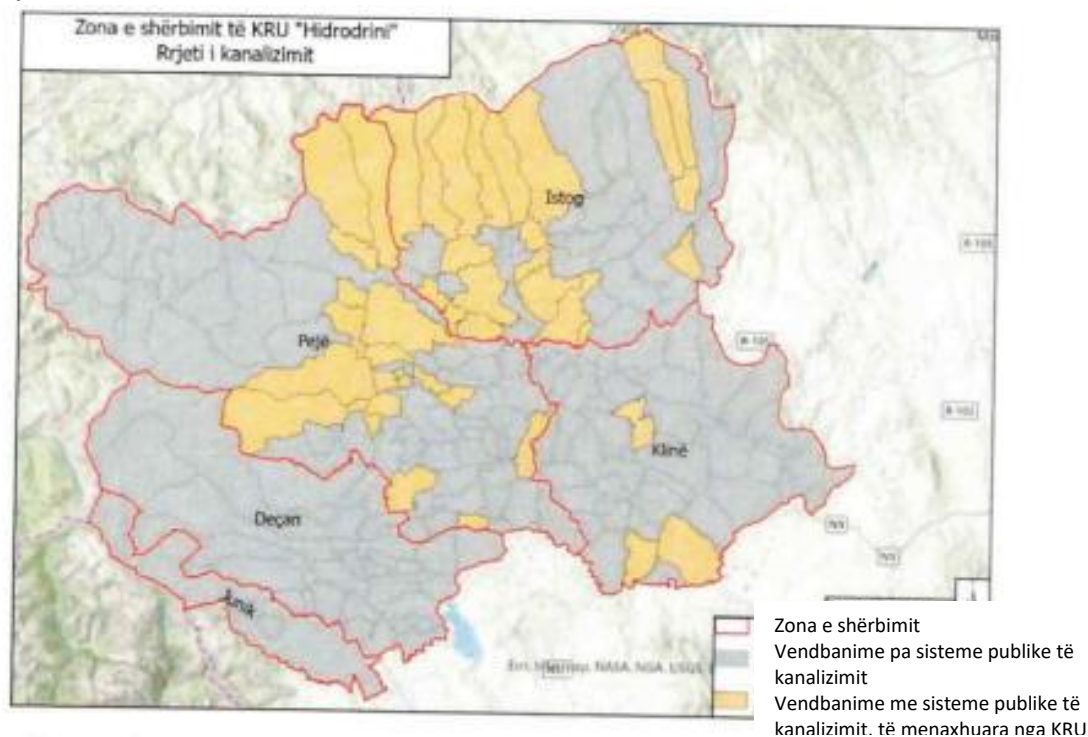

Figura 4: Vendbanimet me sistem publik të furnizimit me kanalizim të menaxhuar nga KRU "HidroDrini" (Burimi: Plani i Biznesit 2024–2026 për KRU HidroDrini)

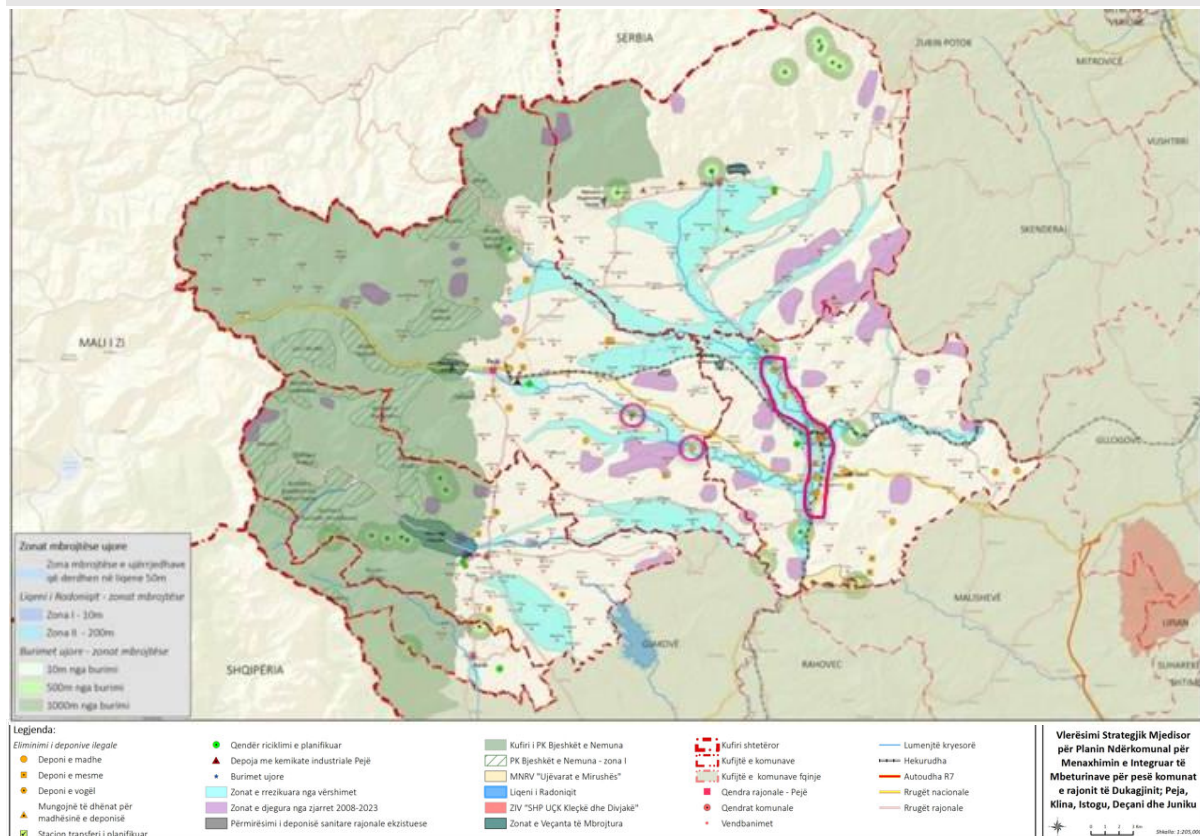
Impianti në Gorazhdec, Pejë, trajton ujërat e zeza nga amvisëritë dhe bizneset, përfshirë shkarkimet nga fabrika Birra e Pejës dhe e qumështit Rugova. Zgjerimi i kapaciteteve të implantit është planifikuar për tre vitet e ardhshme. Trajtimi fillestar përfshin ndarjen fizike të mbeturinave të

¹³ KEPA/MESPI "Report on the state of eaters in Kosovo 2020"

¹⁴ Source: Business Plan 2024-2026 for-RĚC Hidrodrini

ngurta nga ujërat e zeza. Megjithatë, pecetat e lagura janë identifikuar si një problem i madh për ITUZ-in dhe për këtë arsye është planifikuar një fushatë vetëdijësuese në shkollat fillore dhe të mesme. Një tjetër ITUZ ndodhet në Junik, ndërsa impiante më të vogla funksionojnë në Volljak (Klinë) dhe Banjë e Pejës (Istog)¹⁵. Deri në vitin 2027, janë planifikuar studime fizibiliteti për ndërtimin e ITUZ-ve në komunat Istog, Deçan dhe Klinë. Strategjia përfshin gjithashtu: Rehabilitimin e rrjetit të kanalizimit në Pejë, për të ndarë ujërat atmosferike nga ato të zeza, Përmirësimin e impiantit ekzistues të ujit të pijshëm në Klinë, Rivitalizimin e shtratit të lumit të Klinës (në Klinë) dhe Lumbardhit (në Pejë), Krijimin e një rrjeti monitorimi për ujërat nëntokësore përmes Institutit Hidrometeorologjik të Kosovës (IHMK).

Rrjeti i kufizuar i kanalizimit në rajon (vetëm 16% e vendbanimeve janë të lidhura me rrjetin e kanalizimit, duke shërbyer 45% të popullsisë) dhe kapacitetet e pamjaftueshme për trajtimin e ujërave të zeza, e bëjnë të vështirë trajtimin e duhur të ujërave të zeza urbane dhe industriale, shumica e të cilave përfundojnë duke ndotur trupat natyrorë të ujit. Pecetat e lagura janë një problem i rëndësishëm për impiantin e trajtimit. Ka hapësirë të madhe për përmirësim në infrastrukturën e kanalizimit dhe trajtimit të ujërave të zeza në rajon. Zgjerimi i kapaciteteve të impianteve të trajtimit, ngritja e vetëdijes publike dhe realizimi i përmirësimeve infrastrukturore do të jenë thelbësore për të siguruar një menaxhim më të mirë të ujërave të zeza dhe mbrojtjen e mjedisit.

Harta 1: Të dhëna të autorit: Hartë që ilustron vendgrumbullimet e paligjshme të mbeturinave në ose pranë trupave ujore

Kualiteti i ajrit

Rajoni përgjithësisht gëzon një mjedis të pastër. Sipas një deklarate për media të lëshuar nga ASK në vitin 2024, "Disa Fakte mbi Mjedisin", nivelet e ndotjes së ajrit në Kosovë gjatë viteve 2023 dhe 2024 kanë mbetur të qëndrueshme dhe të ngjashme me vitet e mëparshme. Burimet kryesore të ndotjes

¹⁵ Rishikimi i Strategjisë shtetërore për ujërat 2023 - 2027 dhe Plani i veprimit 2023 - 2025

janë kryesisht të njëjta, duke përfshirë emetimet nga automjetet e vjetra, rritjen e aktiviteteve industriale të nxitura nga investimet në ndërtimin e rrugëve dhe prodhimin si dhe përdorimin e lëndëve të ngurta djegëse, veçanërisht drurin për ngrohje dimërore. Tymosja nga djegia e drurëve kontribuon ndjeshëm në ndotjen e ajrit. Për më tepër, asnjë nga komunat në këtë rajon nuk ka sistem qendror ngrohjeje. Nga intervistat zyrtare (në Pejë), është bërë e qartë se terreni kodrinor dhe malor i këtyre komunave paraqet sfida të mëdha në ventilimin natyror. Peizazhi i thyer, me lugina dhe zona të ngritura, kufizon shpërndarjen natyrore të ajrit, duke bllokuar ndotësit në disa rajone. Mungesa e rrjedhjes së duhur të ajrit përkeqëson akumulimin e ndotjes, veçanërisht në zonat e ulëta ku ajri qëndron i palëvizshëm. Pa lëvizje të mjaftueshme të erërave apo ventilim natyror për të shpërndarë ndotësit në ajër, këto zona përjetojnë nivele më të larta të ndotjes së përqendruar, duke e degraduar më tej cilësinë e ajrit.

Djegia e mbeturinave është një kontribues i rëndësishëm në ndotjen e ajrit në komunat e ZMZ-së, kryesisht i nxitur nga papërgjegjësia publike dhe mungesa e përhapur e ndërgjegjësimit në lidhje me ndikimet mjedisore dhe shëndetësore. Shumë banorë përdorin djegien e mbeturinave, duke përfshirë plastikën, gomën dhe materiale të tjera jo-biodegraduese, si një metodë të shpejtë dhe të përshtatshme asgjësimi. Mbeturinat shtazore mund të kontribuojnë në ndotjen e ajrit përmes lirit të amoniakut (NH_3) dhe metanit (CH_4), të cilët të dy mund të ndikojnë negativisht në cilësinë e ajrit dhe shëndetin publik. Mbeturinat e të korrave (materiali bimor i mbetur pas korrjes së të korrave (si kashta, kashtë dhe gjethe), mund të kontribuojnë ndjeshëm në ndotjen e ajrit, veçanërisht kur ato digjen si metodë asgjësimi, duke çliruar lëndë grimcore, gazra serrë dhe ndotës të tjerë të dëmshëm.

ZKS1 (Drenasi, Mitrovica, Prizreni, Hani i Elezit, Pejë, Brezovicë dhe Gjilani), mesatare vjetore 2024, $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (Mikrogram m^3)

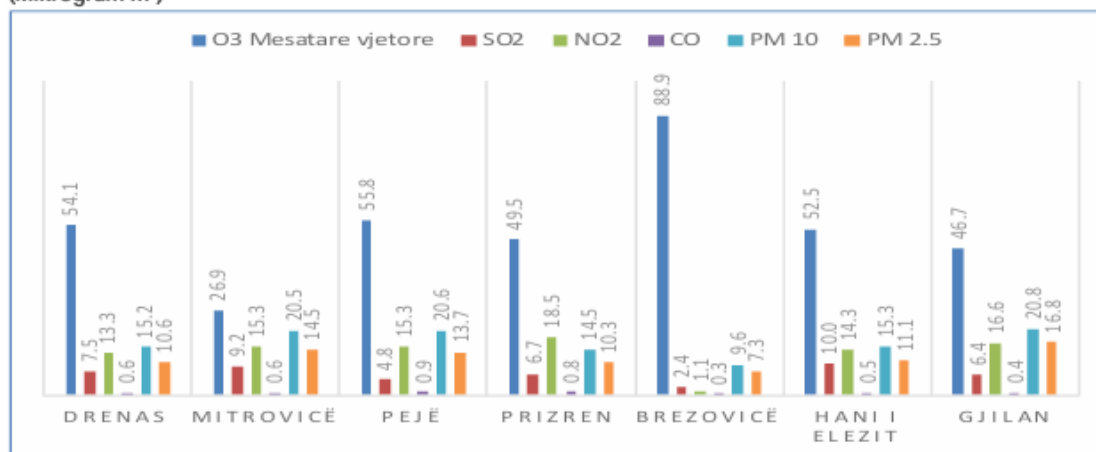

Figura 5: Komunikatë për shtyp e ASK 2024, "Disa fakte rreth mjedisit"

Grafiku i mësipërm tregon të dhënat e monitorimit të cilësisë së ajrit për zonën e monitorimit të Pejës. Rezultatet mund të interpretohen si më poshtë:

- Një mesatare vjetore e Ozonit (O_3) prej $55.8 \mu\text{g}/\text{m}^3$ është mjaft e lartë, veçanërisht për ozonin në nivelin e tokës (ozoni troposferik), i cili konsiderohet një ndotës i dëmshëm. Këta ndotës mund të emetohen nga burime të ndryshme, duke përfshirë djegien e mbeturinave. Kështu, përqendrimi i lartë i ozonit në nivelin e tokës mund të lidhet drejtpërdrejt me praktikën e menaxhimit të mbeturinave në rajon, veçanërisht nëse djegia e mbeturinave është e përhapur dhe nuk rregullohet siç duhet.
- Një nivel prej $48 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i SO_2 është shumë afër standardeve të OBSH-së, por prapëseprapë brenda një kufiri relativisht të sigurt për ekspozim afatshkurtër. Nuk përbën një rrezik të menjëhershëm për shëndetin, por ekspozimi afatgjatë ose i shpeshtë ndaj niveleve të larta të SO_2 mund të çojë në probleme të frymëmarrjes, veçanërisht për individët me astmë ose probleme të tjera të mushkërive.

Prania e SO₂ lidhet me djegien e mbeturinave, veçanërisht me djegien e materialeve si goma, plastika dhe lëndë djegëse të tjera të ngurta.

- Niveli i NO₂ ka të ngjarë të jetë brenda kufijve të sigurt për ekspozim afatshkurtër. Ai lidhet indirekt me mbeturinat, veçanërisht djegien e mbeturinave të ngurta. Kur mbeturinat organike ose plastikat digjen, ato mund të lëshojnë komponime azoti që kontribuojnë në formimin e NO₂ në atmosferë.
- CO në 0.9 µg/m³ (në mjedise të jashtme) është shumë poshtë çdo pragu të dëmshëm dhe ka të ngjarë të jetë brenda kufijve të pranueshëm për cilësinë e ajrit, duke mos paraqitur kështu një rrezik të menjëhershëm shëndetësor për shumicën e individëve.
- 20.6 µg/m³ e PM₁₀ konsiderohet e moderuar për sa i përket cilësisë së ajrit dhe bie brenda kufijve të pranueshëm si për ekspozimin afatshkurtër ashtu edhe për atë afatgjatë bazuar në udhëzimet e OBSH-së. Megjithatë, njerëzit me probleme shëndetësore ekzistuese mund të jenë ende të ndjeshëm ndaj këtyre grimcave.
- PM_{2.5} = 13.7 µg/m³ është një nivel i moderuar i ndotjes së ajrit. Në këtë nivel, individët e shëndetshëm nuk kanë gjasa të përjetojnë efekte dhe grupet e ndjeshme (p.sh., njerëzit me astmë, të moshuarit, fëmijët) mund të fillojnë të ndiejnë efekte të lehta nëse ekspozohen për periudha të zgjatura.

Djegia e mbeturinave në komunat e ZMM-së kontribuon ndjeshëm në ndotjen e ajrit, përfshirë nivele të dëmshme të ozonit, dioksidit të squfurit, dioksidit të azotit dhe grimcave të pluhurit. Edhe pse disa ndotës qëndrojnë brenda kufijve të pranueshëm për ekspozim afatshkurtër, ekspozimi afatgjatë ose i shpeshtë mund të paraqesë rreziqe për shëndetin, veçanërisht për grupet e ndjeshme të popullsisë. Mbeturinat shtazore kontribuojnë në ndotjen e ajrit kryesisht përmes lirimt të amoniakut dhe metanit, të cilët mund të çojnë në formimin e smogut, krijimin e grimcave të imëta dhe rritjen e emetimeve të gazeve serrë. Djegia e mbeturinave bujqësore është gjithashtu një burim i rëndësishëm i ndotjes së ajrit, duke çliruar grimca të dëmshme, gaze serrë dhe ndotës të tjerë të rrezikshëm. Këta faktorë theksojnë nevojën urgjente për praktika më të mira të menaxhimit të mbeturinave dhe një kalim drejt burimeve më të pastra të energjisë. Ulja e djegies së mbeturinave dhe përmirësimi i infrastrukturës së menaxhimit të tyre janë thelbësore për përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe mbrojtjen e shëndetit publik në rajon.

Dridhjet dhe zhurma

Ndotja nga zhurma është një shqetësim i rëndësishëm mjedisor dhe matja e niveleve të saj është thelbësore për të vlerësuar ekspozimin e popullatës. Megjithatë, si shumica e komunave në Kosovë, edhe rajoni i Dukagjinit nuk ka një sistem monitorimi apo pika të caktuara për matjen e zhurmës. Sipas Ligjit për Mbrojtjen nga Zhurma, komunat janë të obliguara ligjërisht të hartojnë një Hartë të Zhurmës dhe një Plan Veprimi për të identifikuar zonat me ekspozim të lartë dhe për të propozuar masa zbutëse. Asnjë nga komunat e ZMM nuk ka një plan të tillë.

Aktivitetet operationale të objekteve për menaxhimin e mbeturinave dhe praktikat e pamjaftueshme të menaxhimit të tyre, siç janë hedhja e papërshtatshme e mbeturinave ndërtimore dhe industriale, mund të shkaktojnë ndotje të zhurmës dhe dridhje. Trajtimi joefikas i mbeturinave, përfshirë mungesën e objekteve adekuate për trajtim apo stacioneve të transferimit, po kontribuon në përkeqësimin e përgjithshëm të mjedisit, duke ulur më tej cilësinë e jetës për banorët në zonat e prekura.

Zhurmat dhe dridhjet nga trafiku i rëndë dhe aktivitetet e përpunimit të mbeturinave dëmtojnë shëndetin dhe mirëqenien e banorëve duke shkaktuar stres dhe duke ulur përqendrimin. Objektet e menaxhimit të mbeturinave të mirëmbajtura dobët mund të krijojnë bezdi në jetën e përditshme, veçanërisht për ata që jetojnë afër tyre.

Ndryshimet klimatike dhe fatkeqësitë tjera të shkaktuara nga faktori njeri

Rajoni është i prirur ndaj disa rreziqeve natyrore, duke përfshirë përmbytjet, tërmetet, rrëshqitjet e tokës, por edhe fatkeqësitë e shkaktuara nga njeriu.

Përmbytjet dhe reshjet e mëdha: Përmbytjet në Kosovë pritet të bëhen më të shpeshta dhe intensive për shkak të ndryshimeve klimatike. Edhe pse reshjet totale vjetore mund të ulen, shpërthimet e shkurtra të reshjeve të dendura, shkrija e borës dhe tokat e ngopura rrisin ndjeshëm rrezikun e përmbytjeve të menjëhershme, shkarkimeve dhe vërshimeve të lumenjve. Pellgu i Lumit Drini i Bardhë, duke përfshirë degët e tij Erenik, Lumëbardhi i Deçanit, Lumëbardhi i Pejës, Klina, Istogu, Mirusha, Pllava dhe Toplluha, është veçanërisht i prekshëm, me rreth 5,000 hektarë tokë bujqësore në rrezik, që përbëjnë afërsisht 50% të zonave të prirura ndaj përmbytjeve të vendit. Në zonën e pellgut të Drinit, përmbytjet ndodhin çdo dy deri në tre vjet¹⁶.

Përmbytjet në rajon janë regjistruar që nga viti 1955, duke ndodhur mesatarisht çdo gjashtë muaj. Ngjarja më e fundit ka ndodhur në vitin 2023, duke shkaktuar humbje të mëdha në prodhimin bujqësor dhe në pasurinë e familjeve. Këto përmbytje zakonisht shkaktohen nga reshje të papritura të mëdha, shpesh të përkeqësuar nga shkrija e dëborës dhe nivelet e ngritura të ujërave nëntokësore. Raporti i MMPHI-së për përmbytjet në Kosovë 2023 thekson se në rajonin e Dukagjinit, përmbytjet e shpejta mund të ndodhin shpejt, veçanërisht në përrrenj të vegjël që rrjedhin nga zonat e larta malore, me rrezik të rrëshqitjeve të dheut. Në zonat urbane, përmbytjet lokale janë gjithashtu një shqetësim, shpesh të lidhura me gjendjen e sistemeve të drenazimit dhe mirëmbajtjen e shtretërve të lumenjve dhe kanalizimeve. Këto probleme kontribuojnë në ngritjen e niveleve të ujit dhe rrjedhjen e shtuar në lumenjtë kryesorë të rajonit, veçanërisht në sistemin e lumit Drini i Bardhë dhe afluentët e tij nga ana e djathtë (në Istog¹⁷: lumenjtë Shushica, Istog, Vrella dhe Kujafçi; në Klinë¹⁸: përrrenjtë Jashanicë, Renocit, Volujakës; në Pejë: Drini i Bardhë (rreth 50% e pellgut të tij është tërësisht i rrezikuar nga përmbytjet)¹⁹; në Deçan²⁰: lumenjtë Lumëbardhi dhe Lloqani dhe përroi Behoc; Junik: Lumi Erenik.

Mungesa e mirëmbajtjes së lumenjve dhe kanaleve të ujitjes, e shoqëruar me hedhjen e mbeturinave, përkeqëson përmbytjet dhe dëmton jetën ujore duke ulur nivelet e oksigjenit dhe duke rritur sedimentimin. Nga ana tjetër, përmbytjet krijojnë mbeturina ose mbeturina që kërkojnë menaxhim të duhur.

Kosova ka zhvilluar Strategjinë Kombëtare për Ndryshimet Klimatike (SKNK) dhe Planin e Veprimit (2019-2028) dhe ka përmbushur kërkesën e Direktivës së BE-së për Përmbytjet duke kryer një Vlerësim Paraprak të Rrezikut nga Përmbytjet (VPRP) për çdo pellg lumor. E mbështetur nga GIZ, pellgu i Drinit të Bardhë është pjesë e një iniciative më të gjerë për mbrojtjen nga përmbytjet. Programi përqendrohet në menaxhimin e qëndrueshëm, të bazuar në pellg, duke integruar masa strukturore dhe jo-strukturore.

¹⁶ Ministria e Punëve të Brendshme, 2023 "Strategjia shtetërore për uljen e rrezikut nga fatkeqësitë natyrore dhe fatkeqësitë e tjera 2023 – 2028"

¹⁷ Intervistë me përfaqësues të komunës, prill 2025

¹⁸ Draft Plani Zhvillimor Komunal i Klifnës 2025-2030

¹⁹ Plani Zhvillimor Komunal i Pejës 2019-2027

²⁰ Draft Plani Zhvillimor Komunal i Deçanit

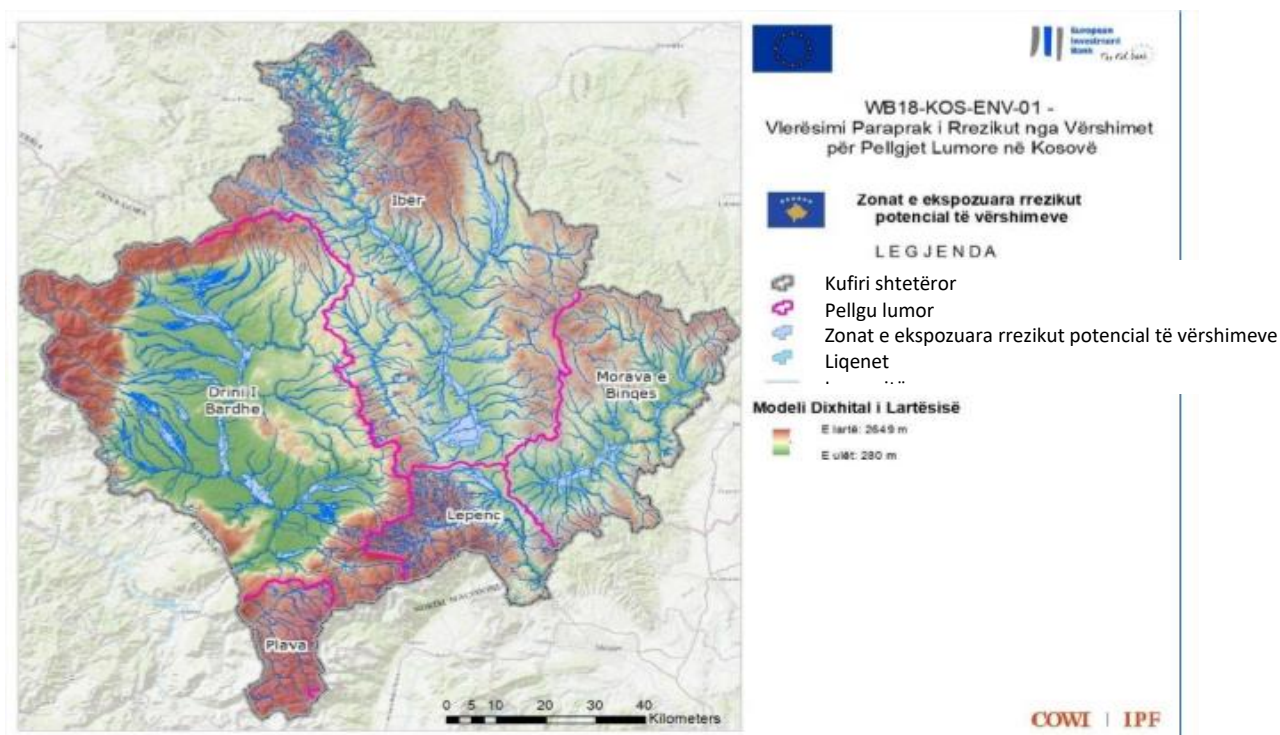
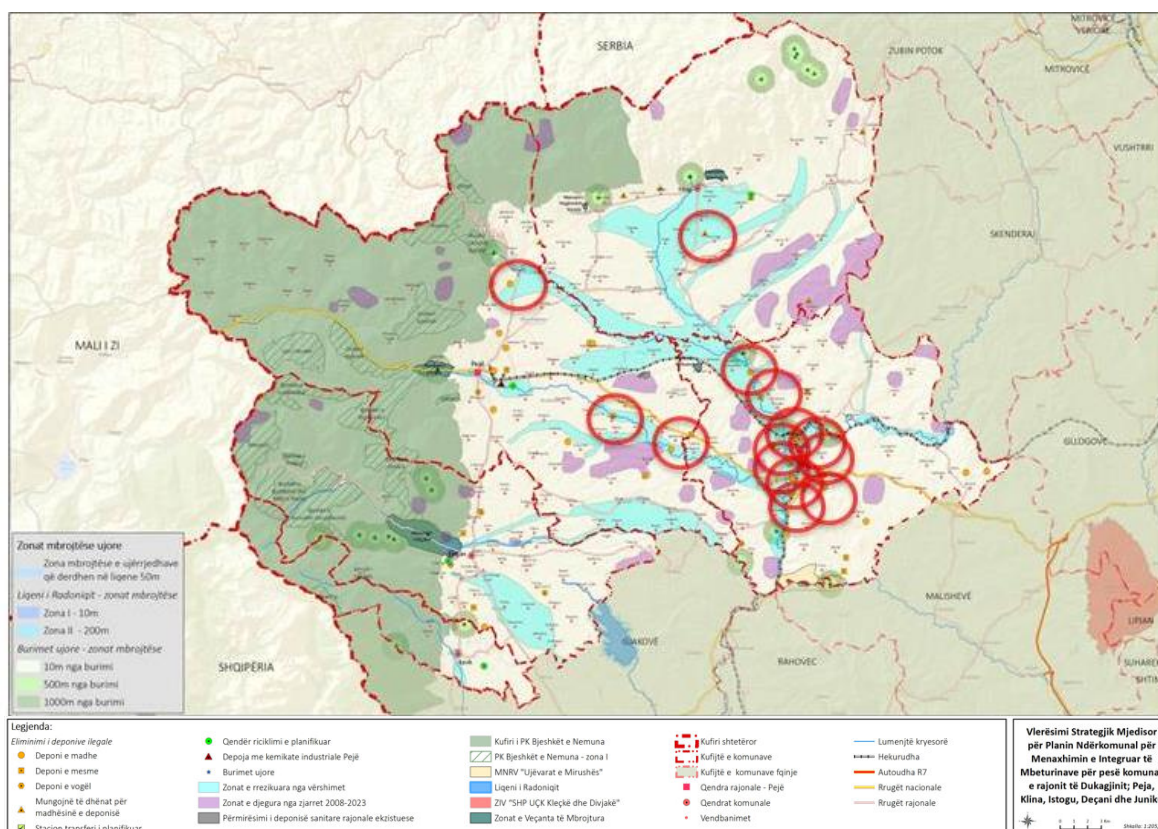

Figura 6: MMPHI 2023, Raporti i vërshimeve në Kosovë: Zonat e ekspozuara ndaj rrezikut të mundshëm të përmytjeve në Kosovë

Harta 2: Të dhënat e autorit: Zonat e ekspozuara ndaj rrezikut potencial nga përmytjet në rajonin e Dukagjinit

Frekuenca në rritje e përmbytjeve, veçanërisht në pellgun e lumit Drini i Bardhë, thekson kërcënimin e dyfishtë që paraqitet nga ndryshimet klimatike dhe menaxhimi i pamjaftueshëm i mbeturinave. Ndryshimet klimatike kontribuojnë në modele reshjesh më intensive dhe të paparashikueshme, duke çuar në rrjedhje më të larta dhe mbingarkesë të sistemeve natyrore dhe urbane të kullimit. Në të njëjtën kohë, menaxhimi i dobët i mbeturinave, veçanërisht hedhja e papërshtatshme e mbeturinave të ngurta në lumenj dhe kanale kulluese, bllokoi rrjedhat ujore dhe zvogëlon ndjeshëm kapacitetin e tyre për të përballuar ujërat e tepërta. Ky kombinim jo vetëm që rrit gjasat për përmbytje, por edhe e përkeqëson ashpërsinë e tyre, duke shkaktuar dëme më të mëdha në infrastrukturë, bujqësi dhe popullsinë në afërsi.

Thatësitrat dhe të nxehtit ekstrem: Rajoni përjeton valë të të nxehtit pothuajse çdo verë, ku zonat urbane preken më rëndë për shkak të absorbimit dhe mbajtjes së nxehtësisë. Korriku dhe gushti janë muajt më të thatë, bazuar në të dhënat mbi temperaturën e ajrit nga IHMK. Edhe pse ngjarjet ekstreme të të nxehtit zakonisht zgjasin pak, rritja e temperaturave dhe ulja e sasisë së reshjeve, së bashku me presionet socio-ekonomike, po rrisin ndjeshmërinë ndaj thatësirave dhe të nxehtit. Sipas Strategjisë për Ndryshimet Klimatike të Kosovës (SNKK) 2019-2028, këto rreziqe përkeqësohen nga qasja e kufizuar në ujë të pijshëm dhe në sistemet e kanalizimit, infrastruktura e vjetëruar, mungesa e një rrjeti të veçantë për ujërat atmosferike, planifikimi i dobët i përdorimit të tokës dhe mosrespektimi i kodeve ndërtimore, që lejon krijimin e sipërfaqeve të dendura me asfalt dhe beton, të cilat kanë aftësinë të mbajnë nxehtësinë.

Menaxhimi i dobët i mbeturinave përkeqëson situatën, sepse:

- Mbeturinave e hedhura në lumenj dhe kanale bllokojnë rrjedhën e ujit dhe ndotin burimet e ujore. Gjatë periudhave të thata, kjo do të thotë që ka edhe më pak ujë të pastër në dispozicion për familjet, bujqësinë dhe ekosistemet;
- Grumbujt e mbeturinave, sidomos në deponitë e hapura, thithin dhe ruajnë nxehtësinë gjatë ditës dhe e lirojnë ngadalë gjatë natës, duke rritur temperaturat lokale;
- Mbeturinave organike lëshojnë metan, një gaz serrë që shton mbajtjen e nxehtësisë në atmosferë;
- Mbeturinave shpesh grumbullohen mbi sipërfaqe që thithin nxehtësi si asfalti dhe betoni, të cilat tashmë kontribuojnë në efektin e "Ishullit të nxehtësisë urbane (Urban heat island)";
- Kanalizimet e bllokuara dhe mbeturinat e pa mbledhura zvogëlojnë hapësirat e gjelbra dhe qarkullimin e ajrit, duke kufizuar freskimin natyror të qyteteve;
- Nxehtësia përshpejton kalbjen e mbeturinave, duke krijuar erëra të forta dhe të pakëndshme. Në zonat ku grumbullohen mbeturinat apo bllokohen kanalizimet, era përhapet shpejt, sidomos gjatë valëve të të nxehtit kur ka pak reshje për t'i pastruar. Kjo jo vetëm që ul cilësinë e jetës, por tërheq insekte dhe rrezikon shëndetin publik.

Valët e të nxehtit, rritja e temperaturave dhe reshjet e zvogëluara e rrisin ndjeshmërinë e rajonit ndaj thatësirës dhe të nxehtit ekstrem. Praktikisht jo të duhura të menaxhimit të mbeturinave e përkeqësojnë ndikimin e të nxehtit dhe thatësirës duke ndotur burimet ujore, dëmtuar tokën dhe ulur çasjen në ujë të pastër. Me rritjen e temperaturave, mbeturinat dekompozohen më shpejt, duke shkaktuar aroma të pakëndshme që krijojnë bezdi në jetën e përditshme dhe shëndetin. Ka nevojë për përmirësim të praktikave të menaxhimit të mbeturinave dhe planifikim më të mirë urban për të rritur qëndrueshmërinë ndaj kushteve ekstreme të motit dhe për të ulur efektin e ishullit të nxehtësisë urbane.

Rrëshqitjet e dheut dhe erozioni: Ndërsa vegjetacioni i dendur pyjor në rajon ndihmon në mbrojtjen e shpatëve të pjerrëta malore nga erozioni dhe rrëshqitjet e dheut, erozioni mbetet një shqetësim, pasi shkakton sedimentim që ndikon në modelin e përmbytjeve.

Rrëshqitjet e dheut, të shkaktuara kryesisht nga reshjet e dendura ose shkrirja e borës, mund të ndërpresin transportin dhe të rrezikojnë vendbanimet.

Erozioni natyror ndodh në zonat malore.

Erozioni nga aktivitetet njerëzore ndodh kryesisht përgjatë lumenjve. Rreth 53% e sipërfaqes së pellgut lumor është e prekur nga proceset e erozionit. Kontribuesit kryesorë përfshijnë nxjerrjen e pakontrolluar të zhavorrit nga shtrati i lumenjve, mirëmbajtjen e pamjaftueshme të shtretërve lumorë, hudhjen e mbeturinave në lumenj, shpyllëzimin e përhapur dhe praktikën jo të qëndrueshme të përdorimit të tokës. Këto veprime përshejtojnë degradimin e tokës, rrisin sedimentimin dhe ulin qëndrueshmërinë e brigjeve të lumenjve.

Erozioni dhe rrëshqitjet e dheut shpesh përkeqësohen nga aktivitetet njerëzore si nxjerrja e zhavorrit, shpyllëzimi dhe menaxhimi i pamjaftueshëm i mbeturinave. Këto praktika çojnë në rritjen e sedimentimit, bllokimin e rrjedhjeve ujore dhe intensifikimin e erozionit, sidomos në zonat që tashmë janë më të cenueshme ndaj këtyre problemeve.

Termetet: Të dhënat historike për tërmetet në Kosovë dhe ato që e kanë pasur epiqendrën në vendet fqinje, veçanërisht në Mal të Zi dhe Shqipëri, tregojnë se rajoni (në veçanti Peja) mund të jetë i ndjeshëm ndaj aktivitetit sizmik. Rajoni ndodhet brenda një zone sizmike që varion nga shkalla VI deri në VII sipas shkallës Mercalli-Cancani-Sieberg (MCS). Megjithatë, nuk ka të dhëna të disponueshme për zonimin mikro-sizmik. Në zonat me aktivitet sizmik, menaxhimi i dobët i mbeturinave mund ta përkeqësojë situatën. Në rast të një tërmeti, deponitë e mbeturinave mund të dëmtohen dhe ndotja mund të përhapet në tokë dhe ujë, duke rrezikuar edhe më shumë shëndetin e njerëzve dhe mjedisin.

Menaxhimi i dobët i mbeturinave në zona me aktivitet sizmik rrit rreziqet, pasi tërmetet mund të dëmtojnë vendgrumbullimet e mbeturinave, duke shkaktuar ndotje të tokës dhe ujit në rajone që tashmë janë më të cenueshme.

Erërat e forta dhe stuhitë e breshërit janë të zakonshme në këtë rajon, sidomos në Istog (vendbanime kodrinore-malore nga Shushica deri në Kaliçan) me drejtime dominues të erës nga jugu, veriu dhe perëndimi. Forca e erës zakonisht varion nga 2.6 deri në 2.8 në shkallën Beaufort, me shpejtësi nga 4.4 deri në 9.5 m/s. Këto ngjarje moti zakonisht ndodhin nga fillimi i pranverës deri në fund të vjeshtës. Stuhitë me breshër zakonisht zgjasin nga disa sekonda deri në një orë, megjithatë shpesh ato zgjasin 10 deri në 15 minuta. Kur godasin stuhitë e forta, mbeturinat nga deponitë e hapura mund të shpërndahen, duke ndotur tokën, lumenjtë dhe vendbanimet përreth duke rritur kështu rreziqet për shëndetin dhe mjedisin. Nga ana tjetër, erërat e forta dhe stuhitë me breshër mund të dëmtojnë infrastrukturën dhe objektet e menaxhimit të mbeturinave.

Menaxhimi joadekuat i mbeturinave përkeqëson ndikimin e erërave të forta dhe stuhive me breshër, pasi mbeturinat e lirshme mund të shpërndahen, të bllokojnë kanalizimet, të dëmtojnë pasuritë dhe të përhapin ndotës, duke rritur kostot e pastrimit dhe rreziqet për shëndetin.

Zjarret:

Zjarret e egra, edhe pse relativisht të rralla në këtë rajon, janë një pasojë e mundshme e ndryshimeve klimatike. Rritja e temperaturave, periudhat e gjata të thatësisë dhe shtimi i valëve të të nxehtit krijojnë kushte të favorshme për zjarre, madje edhe në rajone ku këto ngjarje kanë qenë historikisht të rralla. Menaxhimi i dobët i mbeturinave, siç është grumbullimi i materialeve të thata dhe të djegshme në zona të pakontrolluara, mund të rrisë rrezikun e zjarreve duke ofruar lëndë djegëse për zjarret, veçanërisht gjatë periudhave të thata.

Zjarret në pyje të shkaktuara nga aktivitetet njerëzore janë kryesisht rezultat i pakujdesisë. Në zonat bujqësore, zjarret shpesh shkatojnë nga djegia e kashtës pas korres së grurit, pastrimi i barërave të këqija, ose djegia e qëllimshme e shkurreve për të zgjeruar tokën e

punueshme. Numri i zjarreve dhe sipërfaqeve të djegura është në rritje me rënien e bujqësisë tradicionale dhe shpërnguljen e njerëzve nga zonat rurale në ato urbane. Tokat bujqësore të braktisura po shndërrohen djerrina, ku rritja e shkurreve krijon zona me rrezik të lartë për zjarre. Meqë këto zona ndodhen pranë vendbanimeve dhe 90% e zjarreve shkaktohen nga njeriu për shkak të neglizhencës gjatë djegies së mbeturinave nga të korrat apo mbeturinave të tjera, rreziku është i lartë.

Tabela në vijim paraqet numrin e zjarreve në pyje dhe sipërfaqet e djegura për periudhën 2018–2021 në “Bjeshkët e Nemuna”, ndërsa Harta paraqet sipërfaqet e djegura nga zjarret në peizazh në Kosovë (2008 deri në 2023)²¹.

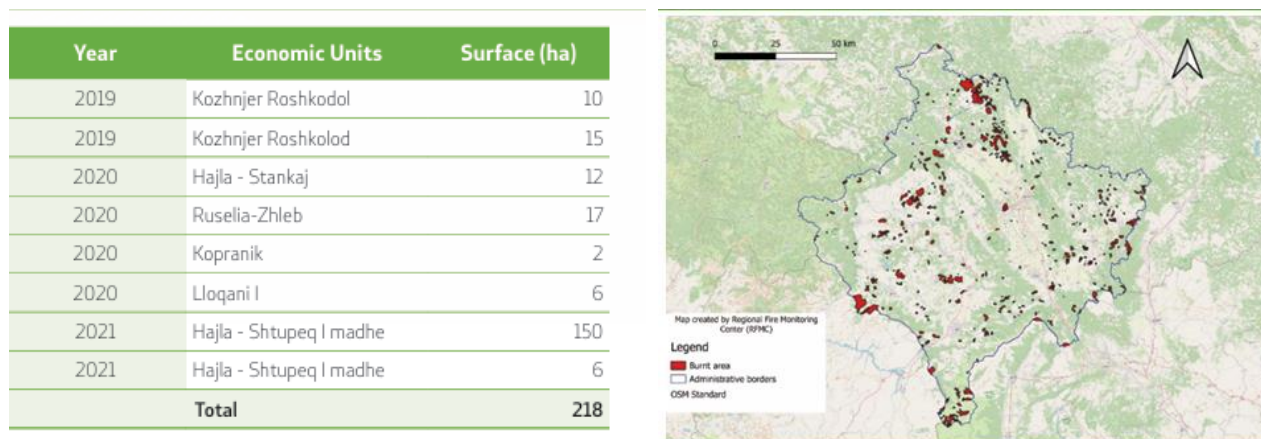
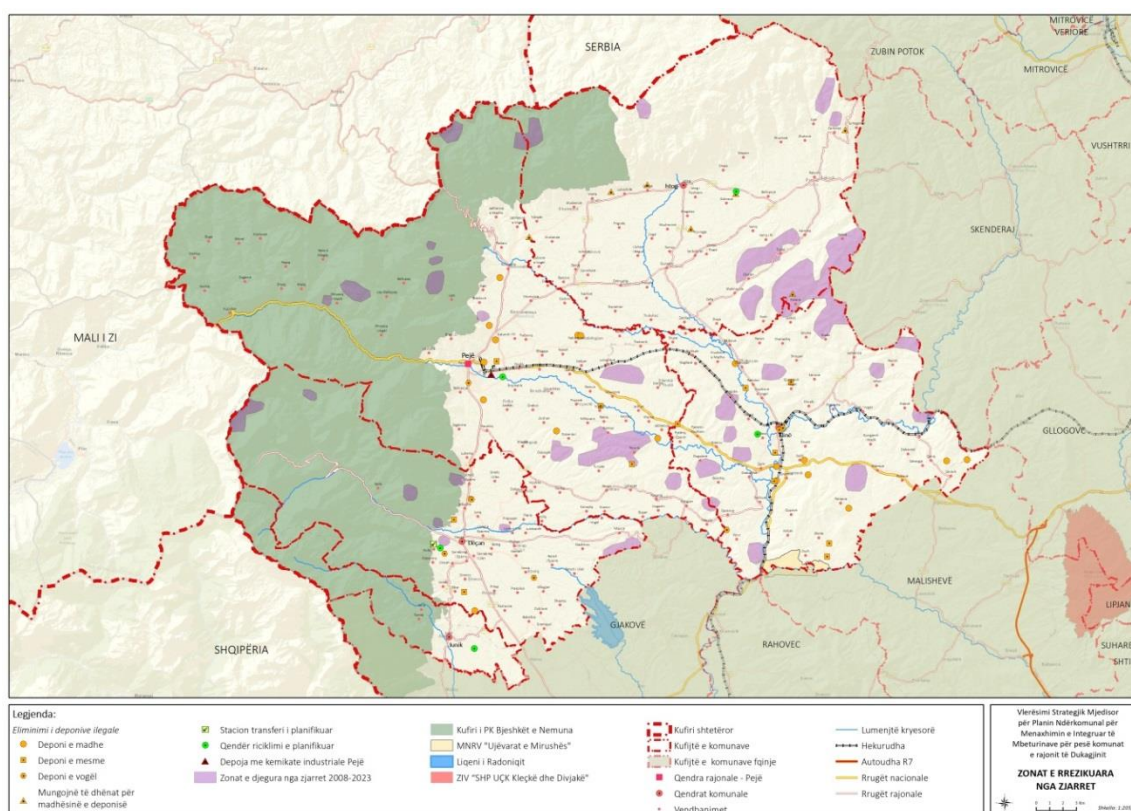

Figura 7: Zona të djegura nga zjarret në peizazh në Kosovë (2008 deri në 2023), Burimi: MPBZhR

Harta 3: Të dhënat e autorit: Zona e djegur nga zjarret peizazhore në Kosovë (2008 deri në 2023) në rajonin e Dukagjinit

²¹ Ministria e Pylltarisë, Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Raport i menaxhimit të zjarreve në peizazhe në Kosovës, 2023

Megjithëse zjarret e egra janë relativisht të rralla në këtë rajon, ndryshimet klimatike po e rrisin mundësinë e tyre për shkak të ngritjes së temperaturave dhe periudhave më të gjata të thatësisë. Menaxhimi i dobët i mbeturinave, veçanërisht grumbullimi i materialeve të djegshme, e rrit më tej rrezikun. Gjithashtu, aktivitetet njerëzore, si pakujdesia në praktikat bujqësore, kontribuojnë në shpërthimin e zjarreve, duke theksuar nevojën për një menaxhim më të mirë të mbeturinave dhe masa më të forta për parandalimin e zjarreve.

Trashëgimia kulturore

Rajoni është i pasur me trashëgimi kulturore, përfshirë trashëgiminë arkitektonike, arkeologjike dhe atë peizazhore. Ndër elementet kryesore të kësaj trashëgimie, Kullat luajnë një rol thelbësor në ruajtjen e historisë dhe identitetit të shqiptarëve. Përveç Kullave, rajoni zotëron edhe një numër të madh vlerash të tjera kulturore dhe arkitektonike, si: ansamble arkeologjike, lokalitete arkeologjike, monumente, peizazhe etj. Ekziston një listë e gjatë e trashëgimisë kulturore nën mbrojtje të përkohshme, e miratuar dhe e publikuar nga Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit për vitin 2018.

Tabela 7: Numri i vlerave të trashëgimisë kulturore nën mbrojtje sipas kategorisë

	Deçan	Pejë	Istog	Klinë	Junik
Kategoria	Nr.	Nr.	Nr.	Nr.	Nr.
Trashëgimia arkitektuale	64	88	35	25	20
Trashëgimia arkeologjike	10	26	26	23	/
Peizazh kulturor	3	2	2	9	4
Zona të vecanta të mbrojtura	1	1	3	2	/
Total	78	117	66	59	24

Zonat e veçanta të mbrojtura përfshijnë:

a) Zonat e mbrojtura të veçanta me kufij të përcaktuar nga një hartë e veçantë sipas aneksit të Ligjit për zonat e veçanta të mbrojtura ku bëjnë pjesë:

- Manastiri i Deçanit;
- Patriarkana e Pejës;
- Manastiri i Goriocit, Istog;
- Manastiri i Budisavcit, Klinë;
- Kisha e Eremitëve në Ujlaricë, Klinë;

b) Zonat e mbrojtura të veçanta me një perimetër prej 100 metrash: Manastiri i Shën Mërisë në Hvosno, Istog

c) Zonat e mbrojtura të veçanta me një perimetër prej 50 metrash përfshijnë: Manastirin e Dolacit/ Klinë dhe Kishën e Shën Nikollës në Gjurakoc/ Istog

Nga të gjitha asetet e përmendura të trashëgimisë kulturore, vetëm Manastiri i Deçanit është i përfshirë në listën e UNESCO-s për monumente dhe site nën mbrojtje.

Deponitë e hapura të mbeturinave mund të dëmtojnë trashëgiminë e pasur kulturore të rajonit duke ndotur vendet arkeologjike, monumentet dhe peizazhet përreth. Ndotja nga këto vende mund të çojë në ndotje të tokës dhe ujërave, duke shkaktuar dëme të mëtejshme në këto vlera të trashëgimisë.

Trashëgimia kulturore e pasur e rajonit është një pasuri me vlerë, por menaxhimi i dobët i mbeturinave paraqet rrezik për këto lokalitete. Deponimi jo-adekuat i mbeturinave, ndotja dhe neglizhenca mund të dëmtojnë monumentet e delikate, vendet arkeologjike dhe zonat e mbrojtura.

Peisazhi dhe aspekti visual

Rajoni krenohet me një gamë të larmishme peizazhesh, përfshirë zona natyrore, hidrografike, malore, kulturore dhe rurale, secila me veçoritë dhe rëndësinë e saj unike.

Peizazhe natyrore të spikatura përfshijnë Grykën e Rugovës, Burimin e Drinit në Radavc, Kopranikun, Rusolinë, Zhlebën, Majën e Leqinës, Radavcin, Lokalitetin e Jedovës, Rrasën e Zogut, Burimin e Drinit të Bardhë dhe lumin Erenik, majën e Gjeravicës dhe liqenet e saj, Ujëvarat e Mirushës, shpellat në Luginën e Rugovës, etj.

Urbanizimi po nxit një diversifikim më të madh të nevojave dhe interesave lokale, duke paraqitur sfida për planifikimin dhe transformimin e peizazhit të ndërtuar (pamjes urbane), i cili dikur kishte një karakter më rural të pasuruar me vlera të trashëgimisë kulturore (Peja, Juniku, Deçani).

Ekziston një tendencë në rritje për kalim nga përdorimi monofunksional në përdorim multifunksional të tokës, gjë që po shton presionin mbi karakterin dhe vlerat vizuale të peizazheve rurale. Ky ndryshim është veçanërisht i dukshëm në zonat me potencial për turizëm malor, ku ndërtimi i vilave është shtuar në mënyrë të pakontrolluar, pa planifikim adekuat dhe shpesh jo miqësor ndaj mjedisit (rasti i Bogës, ...).

Menaxhimi i dobët i mbeturinave dhe deponitë e hapura paraqesin kërcënim për peizazhet e larmishme të rajonit, duke ndotur burimet e ujit, dëmtuar ekosistemet dhe degraduar mjedisin përreth.

Rritja e urbanizimit, ndërtimet e pa planifikuara dhe prania e madhe e deponive ilegale, së bashku me menaxhimin e dobët të mbeturinave, degradojnë peizazhet dhe zvogëlojnë cilësinë vizuale dhe mjedisore të zonave rurale dhe natyrore, duke minuar vlerën e tyre turistike dhe ekologjike

Aspekte tjera

Mbeturinat dhe transporti i tyre

Në rajonin e Pejës, prodhimi mesatar i mbeturinave shtëpiake është 279 kg/për person/në vit, me ndryshime në varësi të komunës. Mbeturinat komerciale dhe institucionale vlerësohen të përbëjnë 15% të mbeturinave shtëpiake në zonat urbane dhe 5% në zonat rurale. Mbeturinat e gjelbra llogariten të jenë rreth 30 kg/për person/në vit në zonat urbane dhe 10 kg/për person/në vit në zonat rurale. Aktivitetet ndërtimore gjenerojnë rreth 70% të mbeturinave nga ndërtimi dhe prishja (MND), ndërsa familjet kontribuojnë vetëm me 3%.

Analiza e përbërjes së mbeturinave për periudhën 2021–2022 tregon se mbeturinat organike përbëjnë fraksionin më të madh (~30%), të ndjekura nga plastika dhe letra, ndërsa mbeturinat e rrezikshme përbëjnë vetëm 0.1%.

Menaxhimi i mbeturinave komunale në rajonin e Pejës bëhet nga një kompani rajonale në Pejë, Istog dhe Klinë; një kompani komunale në Deçan; dhe një kontraktor privat në Junik.

Shtrirja e shërbimit të mbledhjes së mbeturinave është pothuajse e plotë, me komunën e Klinës në 98% dhe synim për të arritur 100%. Mbledhja e ndarë e mbeturinave të riciklueshme ende nuk është zbatuar, por është planifikuar të fillojë në vitin 2025. Të gjitha komunat e rajonit i hedhin mbeturinat në deponinë e tejmbushur të Pejës, e cila nuk ka procedura të duhura operative.

Rajoni nuk ka stacione aktive të transferimit të mbeturinave apo objekte formale për trajtim të tyre. Edhe pse numri i deponive ilegale ka rënë, Juniku nuk ka pasur asnjë të tillë që nga viti 2019.

Riciklimi kryhet kryesisht në mënyrë informale, me të dhëna të kufizuara për sasinë e materialeve të ricikluara. Vlerësohet se rreth 12,176 tonë material riciklues janë eksportuar nga Peja në vitin 2023.

Sa i përket *menaxhimit të llojeve të tjera të mbeturinave*, mund të thuhet se Rajoni i Dukagjinit përballlet me boshllëqe të mëdha në menaxhimin e fraksioneve të veçanta të mbeturinave. Sistemet

e përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit (PZP) për mbeturina si automjetet mbeturinë, mbeturina të pajisjeve elektrike dhe elektronike, vajrat dhe bateritë ende nuk janë funksionale, megjithëse ekzistojnë rregullore në nivel kombëtar. Mbeturinat e rrezikshme shtëpiake nuk mbledhen veçmas, ndërsa mbeturinat e vëllimshme shpesh përfundojnë në deponi ilegale, edhe pse komuna e Pejës ofron mbledhje të kufizuar. Mbeturinat nga institucionet shëndetësore trajtohen me autoklavë në spitalin e Pejës. MND-të përgjithësisht nuk trajtohen, përveç në Junik. Mbeturinat bujqësore dhe industriale nuk kanë sisteme të dedikuara për menaxhim, dhe shumica e mbeturinave industriale përfundojnë në deponinë rajonale. Rajoni ka vetëm një impiant modern për trajtimin e ujërave të zeza, në Pejë, i cili është funksional që nga viti 2022.

Në ZMM ndodhen *dy pika të nxehta mjedisore*, të dyja në territorin e komunës së Pejës²²:

- *Magazina e Kimikateve Industriale*: Ky objekt, më parë në pronësi të Fabrikës së Autopjesëve në Pejë, tani shërben si depo për kimikate industriale të rrezikshme, të mbledhura nga KFOR-i pas luftës. Megjithatë, komuna dhe MMPHI nuk kanë informacione të sakta mbi origjinën, sasinë, llojin dhe nivelin e rrezikut të këtyre substancave. Të dhënat mbahen nga KFOR-i, i cili vazhdon të monitorojë vendin, që shtrihet në një sipërfaqe prej 0.12 hektarësh.
- *Deponia Sanitare në Pejë*: Duke mbuluar 4.85 hektarë, kjo deponi fillimisht u ndërtua sipas standardeve, por aktualisht menaxhohet keq. Ujërat sipërfaqësorë përzihen me rrjedhjet nga deponia, duke rritur rrezikun e ndotjes. Prania e metaleve të rënda, kimikateve dhe produkteve të naftës e bën këtë vend një burim potencial ndotjeje. Situata po përkeqësohet për shkak të mosfunksionimit të pompave të lagunës dhe mungesës së mbulimit të duhur të mbeturinave.

Transporti i mbeturinave bëhet përmes *kamionëve për mbledhjen e mbeturinave*, të cilët shpesh lidhen me disa shqetësime mjedisore për shkak të teknologjisë së vjetëruar. Procesi i mbledhjes përfshin ndalesa dhe nisje të shpeshta, gjë që rrit joefikasitetin dhe shton emetimet dhe konsumin e karburantit. Shumica e këtyre automjeteve funksionojnë me naftë dhe janë prodhuar në kohë kur standardet e emetimeve ishin më pak të rrepta. Si rezultat, motorët e vjetër emetojnë sasi të konsiderueshme të oksideve të azotit (NOx), grimcave të imëta (PM), monoksidit të karbonit (CO) dhe hidrokarbureve, duke ndikuar negativisht në cilësinë e ajrit. Në krahasim me automjetet moderne, këto mjete janë përgjithësisht më pak efikase dhe më ndotëse.

Tabela 8: Informacion rreth makinave për mbledhjen e mbeturinave

	Nr. i makinave	Viti i prodhimit		Kapaciteti i makinës	Ngjeshja
		I ri	I vjetër		
Pejë	17	5 prodhuar në 2022	12 të vjetër prodhuar ndërmjet 1985 dhe 2012	1 deri 8 tonë	S'ka info
Istog	10	1 prodhuar në 2022	8 të moshë ndërmjet 2000-2011 1 prodhuar në 1987	1 deri 11 tonë	Përveç atij të vitit 1987, të gjitha kamionët janë të pajisur me mekanizëm për ngjeshjen e mbeturinave.
Klinë	6	3 prodhuar në 2022	3 prodhuar ndërmjet 1997 dhe 2001	4 deri 10 tonë	Të gjithë kamionët janë të pajisur me mekanizëm për ngjeshje
Deçan	10	1 prodhuar në 2023	9 prodhuar ndërmjet 1996 dhe 2007	-	
Junik	1	-	Truck prodhuar in 2005	8m ³	

Siç u përmend më sipër, mbeturinat mbledhen dhe transportohen kryesisht me kamionë mjaft të vjetër, përfshirë edhe ata të prodhuar në vitet '90, të cilët zakonisht janë ndotës më të mëdhenj, më pak efikasë dhe më të zhurmshëm. Si rezultat, ata shkaktojnë ndotje të ajrit përmes emetimeve të dëmshme, ndotje të tokës dhe ujit (përmes rrjedhjeve), si dhe krijojnë shqetësime përmes zhurmës dhe dridhjeve.

²² MMPHI "Raporti i hotspoteve në Kosovë (2012)

Ka informacion të kufizuar mbi lëvizjen e mbeturinave brenda dhe jashtë ZMM-së. Komuna e Pejës vlerëson se rreth 12,176 tonë mbeturina të riciklueshme janë eksportuar në vitin 2023. Fraksionet e mbeturinave të riciklueshme dhe ato nën sistemin e PZP-së transportohen brenda dhe jashtë rajonit, në varësi të lokacionit të objekteve të licencuara për mbledhje, deponim, përpunim/riciklim/trajtim. Aktualisht, në ZMM nuk ka stacione transferimi funksionale. Një lokacion në Istog ishte planifikuar fillimisht të shërbente si stacion transferimi, nga ku mbeturinat do të transportoheshin në deponinë rajonale të Pejës. Megjithatë, për shkak të problemeve fillestare me pajisjet dhe kostove të larta të transportit deri në Pejë, vendi në Istog përfundoi duke u përdorur si vend deponimi. Ky vend tani është mbyllur, dhe mbeturinat nga Istogu transportohen drejtpërdrejt në deponinë rajonale të Pejës²³. Kjo ka shkaktuar rritje të qarkullimit të mjeteve, duke shkaktuar bllokime të përkohshme ose afatgjata në rrjetin rrugor të afërt, me ndikime të mundshme në komunitetet lokale dhe ekosistemet përreth.

Transporti i mbeturinave i menaxhuar në mënyrë të papërshtatshme ngre gjithashtu shqetësime për sigurinë në trafik. Kur mbeturinat nuk janë të vendosura në mënyrë të sigurtë ose automjetet mirëmbahen dobët, mund të krijohen pengesa në rrugë dhe të rritet rreziku i aksidenteve. Këto rreziqe jo vetëm që vënë në rrezik shoferët dhe këmbësorët, por gjithashtu ndërpresin qarkullimin e trafikut duke nxjerrë më tej në pah joefikasitetin e sistemit aktual të transportit të mbeturinave. Rreziqet bëhen edhe më të mëdha kur përfshihen mbeturinat e rrezikshme, pasi trajtimi i papërshtatshëm i tyre mund të sjellë pasoja shumë më të rënda për shëndetin publik dhe mjedisin. Edhe pse ekziston legjislacion i mjaftueshëm në fuqi që përcakton se si duhet të trajtohet heqja, mbledhja, transporti dhe deponimi i mbeturinave voluminoze, mbeturinave të pajisjeve dhe makinerive me përmasa të mëdha fizike, si dhe një Ligj i veçantë për transportin tokësor të mallrave të rrezikshme, zbatimi i tyre mbetet i dobët.

Kjo situatë paraqet disa rreziqe mjedisore:

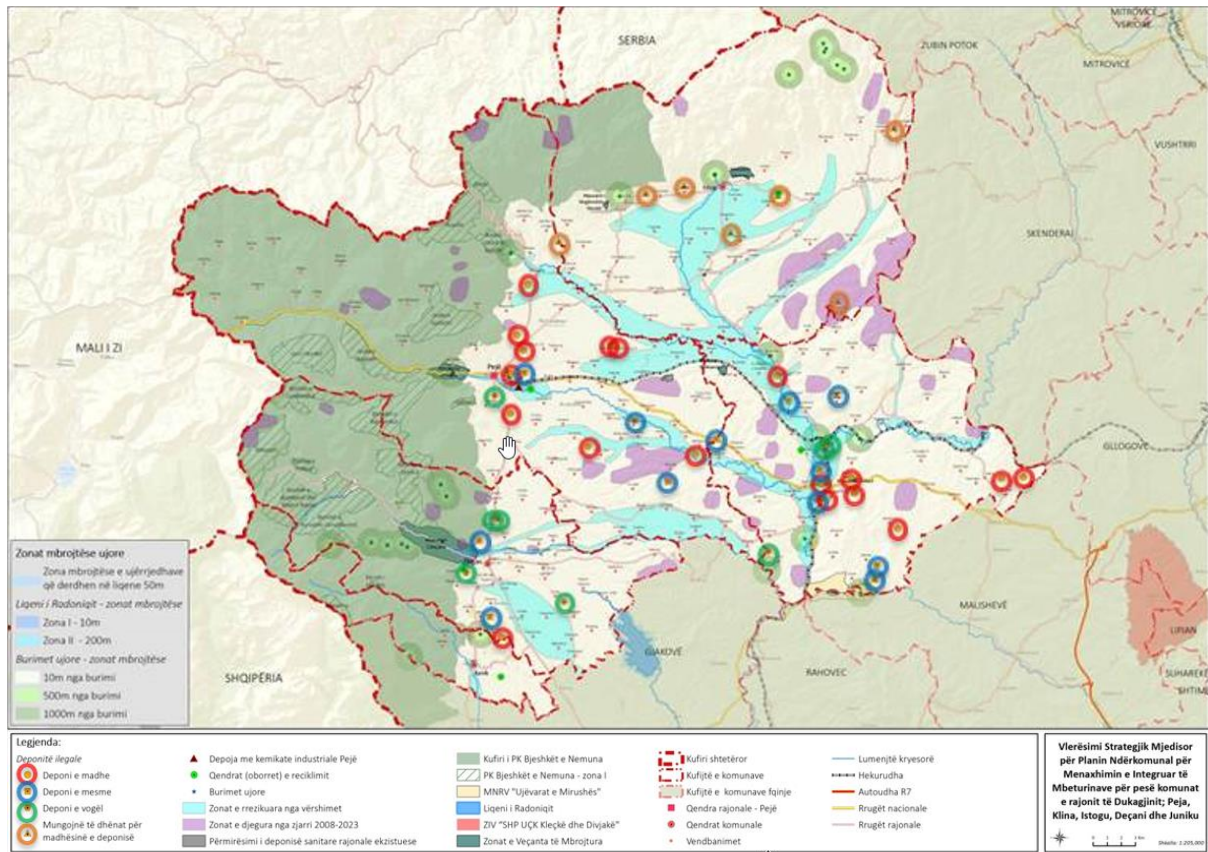
- Mbështetja në deponinë e tejmbushur të Pejës çon në ndotje të tokës dhe ujit, pasi mbeturinat mund të lëshojnë kimikate të dëmshme në mjedis.
- Mungesa e impianteve të trajtimit formal do të thotë se mbeturinat nuk përpunohen siç duhet, duke kontribuar potencialisht në ndotjen e ajrit, tokës dhe ujërave.
- Menaxhimi i joadekuat i mbeturinave të rrezikshme, bujqësore dhe industriale rrit rrezikun e ndotjes dhe dëmtimit të ekosistemeve.
- Riciklimi informal i përhapur, ndonëse ndihmon në reduktimin e disa mbeturinave, shpesh realizohet në mënyrë joefikase dhe të pasigurt, duke dëmtuar më tej mjedisin.
- Deponitë ilegale, veçanërisht ato me mbeturina të mëdha, kontribuojnë në degradimin e peizazhit dhe humbjen e biodiversitetit.
- Sektori i mbeturinave përfaqëson 5% të emetimeve totale të gazeve serrë në Kosovë, çka tregon se ndonëse ka një rol më të vogël krahasuar me sektorë të tjerë, mbetet një kontribuues i rëndësishëm dhe ofron mundësi për ndërhyrje të synuara për reduktim.
- Ndotja e tokës dhe burimeve ujore, ndotja e ajrit, zhurma dhe dridhjet, sidomos në zonat urbane për shkak të funksionimit të kamionëve të vjetër.

Menaxhimi i mbeturinave në rajon përballet me një sërë sfidash. Edhe pse mbulimi me shërbime të grumbullimit të mbeturinave është relativisht i lartë, programe të veçanta për riciklim nuk pritet të fillojnë gjatë këtij viti (2025). Aktualisht, rajoni varet nga deponia e tejmbushur në Pejë, pa stacione transferi ose objekte zyrtare për trajtimin e mbeturinave. Riciklimi jonformal është i zakonshëm, por mungojnë të dhënat e besueshme mbi shkallën dhe efektivitetin e tij. Menaxhimi fraksioneve tjera të

²³ Draft PNMIM

mbeturinave, si mbeturinat e rezikshme shtëpiake dhe ato ndërtimore, është i pamjaftueshëm, dhe ka boshllëqe të mëdha në zbatimin e sistemit të përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit. Mbeturinat bujqësore dhe industriale gjithashtu nuk menaxhohen siç duhet, ndërsa mbeturinat e mëdha shpesh hidhen ilegalisht në zona të hapura. Kamionët e vjetër për grumbullimin e mbeturinave kontribuojnë në ndotjen e ajrit, ndotjen e tokës dhe ujit si dhe në rritjen e zhurmës dhe dridhjeve, veçanërisht në zonat urbane, për shkak të motorëve të vjetruar dhe sistemeve të amortizuara.

Me infrastrukturë të kufizuar si stacionet e transferit, sistemi aktual shpesh çon në rritje të trafikut, rreziqe për sigurinë dhe ngarkesë mjedisore, pasi mbeturinat duhet të transportohen në distanca të

gjata nga vendi i gjenerimit deri në deponinë e Pejës.

Harta 4: Të dhëna të autorit: Deponia rajonale dhe deponitë ilegale sipas madhësisë së tyre në rajonin e Dukagjinit

2.2. Analiza e problemeve ekzistuese mjedisore dhe mundësitë relevante për PNMIM

Bazuar në kontekstin mjedisor dhe socio-ekonomik të paraqitur në kapitullin e mëparshëm si dhe në të dhënat e mbledhura nga takimet me palët e interesit, është përpiluar një listë e sfidave kyçe mjedisore, e paraqitur në tabelën më poshtë.

Sfidat e identifikuara kanë shërbyer si bazë për zhvillimin e objektivave të VSM-së, të cilat janë organizuar sipas fushave tematike të përcaktuara në Ligjin për VSM: biodiversiteti, popullsia dhe shëndeti i njeriut, toka, uji, ajri dhe klima, peizazhi dhe trashëgimia kulturore, si dhe asetet materiale.

Tabela 9: Çështjet kryesore mjedisore, ndikimet e mundshme të tyre dhe mundësitë

Biodiversiteti dhe zonat natyrore të mbrojtura	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundshëm i tyre	Mundësitë

Praktikat e papërshtatshme aktuale për menaxhimin e mbeturinave ndikojnë negativisht në biodiversitetin dhe ekosistemet, veçanërisht në zonat ekologjike të ndjeshme. Ndikimet përfshijnë: - Kafshët mund të gëlltisnin ose të ngatërrohen me mbeturinat. - Habitata natyrore shqetësohen ose shkatërrohen, duke çuar në humbjen e specieve. - Përhapja e specieve invazive. Deponitë ilegale si dhe deponia rajonale e mbingarkuar në Pejë është i mbingarkuar dhe nuk ka masa mbrojtëse mjedisore, duke shkaktuar ndotje të tokës, ujërave nëntokësore dhe ajrit, që dëmton ekosistemet. Funksionimi i infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave, veçanërisht rreth deponive të mbeturinave, shkakton emetime në ajër, tokë dhe ujë, të cilat mund të ndikojnë në habitatet, speciet dhe qëndrueshmërinë më të gjerë të ekosistemit. Mungesa e përvojës në menaxhimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore dhe të ruajtjes së tyre e bën më të ndieshme këto zona nga hedhja e paligjshme e mbeturinave, për shkak edhe të mos-zbatimit të ligjeve ose mungesës së monitorimit të duhur.	Përmirësimi i sistemeve të menaxhimit të mbeturinave përmes investimeve në infrastrukturë më të mirë të mbeturinave për të zbutur dëmet ndaj ruajtjes së natyrës dhe biodiversitetit. Fuqizimi i monitorimit kundër hedhjes së paligjshme të mbeturinave mund të mbrojë ekosistemet. Projektet e restarurimit në zonat e degraduara mund të përmirësojnë disa nga dëmet mjedisore. Organizimi i aktiviteteve për menaxhimin, ruajtjen dhe mbrojtjen e biodiversitetit mund të gjenerojë vende të reja pune. Organizimi i kampanjave vetëdijësuese
Popullsia dhe shëndeti	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundëshmë i tyre	Mundësitë
Ndryshimet demografike në rajonin e Dukagjinit, veçanërisht emigrimi i të rinjve, ndikojnë në nevojat për resurse njerëzore në menaxhimin e mbeturinave dhe planifikimin e shërbimeve. Rënia e popullsisë mund të ketë efekte pozitive dhe negative në menaxhimin e mbeturinave: Pozitive – gjenerim më i ulët i mbeturinave, kërkesë më e vogël për burime dhe shpërndarje më efikase e mbeturinave Negative – ndikim ekonomik në sistemet e mbeturinave, mungesë e fuqisë punëtore, braktisje e pronave dhe grumbullim i mbeturinave Praktikat dhe menaxhimi i jo i mirëfilltë i mbeturinave, veçanërisht në deponi të hapura, mund të: - çojnë në rreziqe për shëndetin publik, veçanërisht diarre të akute dhe sëmundje të transmetueshme nëpërmjet ushqimit - lirim të gazra të dëmshëm si metani dhe toksina si plumbi apo mercuri në mjedis. Këto kontribuojnë në ndotjen e ajrit, e cila lidhet me sëmundje respiratore si astma, bronkiti dhe gjendje të tjera kronike të mushkërive që ndikojnë shëndetin e njeriut - përhapjen e sëmundjeve përmes kontaktit të drejtpërdrejtë ose përmes tërheqjes së insekteve dhe kafshëve që bartin mikrobe - çojnë në aksidente nga trajtimi manual i përdorimit duke paraqitur kështu efekte profesionale në shëndetin e punëtorëve të grumbullimit të mbeturinave - krijojnë ndotje akustike dhe erëra të pakëndshme gjatë ndërtimit dhe funksionimit të infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave, që gjithashtu mund të kenë efekte negative në shëndetin dhe mirëqenien e njerëzve - kontaminojnë tokën dhe ujin, duke mundësuar përhapjen e patogjenëve, gjë që ndikon negativisht në	Përshtatja e planeve lokale të menaxhimit të mbeturinave në: - politikat lokale që lidhen me shëndetin e njeriut, duke marrë parasysh nevojat urbane dhe rurale, si dhe duke adresuar ndryshimet demografike dhe kapacitetet vendore; - kombinim me politikat ekonomike lokale, mund të mbështesin zhvillimin e ekonomisë qarkore duke siguruar një qasje të qëndrueshme. Investimi në mbledhje më të mirë të mbeturinave, depozitim të sigurt dhe objektet sanitare ndihmon në uljen e ndotjes dhe rrezikut nga sëmundjet. Ndërtimi i infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave kërkon investime të konsiderueshme, por mund të krijojë vende pune dhe të rrisë aftësitë e fuqisë punëtore. Angazhimi i komunitetit dhe ngritja e ndërgjegjësimit: - përmes paraqitjes së shembujve konkretë të mënyrave më të mira për menaxhimin e mbeturinave dhe inkurajimit të pjesëmarrjes së banorëve; - përmes mbështetjes së projekteve që promovojnë ndryshimin e sjelljes së konsumatorëve, si riciklimi ose përdorimi i produkteve të ripërdorshme, për të përmirësuar menaxhimin e mbeturinave; - për mënyrën se si ndryshimet në mbledhjen e mbeturinave mund të ndikojnë pozitivisht me kalimin e kohës në

shëndetin e njeriut	mundësitë e punësimit në sektorin e mbeturinave.
Toka dhe shfrytëzimi i tokës	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundëshëm i tyre	Mundësitë
Hedhja e papërshtatshme e mbeturinave, deponitë ilegale, deponia e mbingarkuar në Pejë dhe riciklimi i kufizuar mund: - dëmtojnë cilësinë e tokës dhe ulin produktivitetin bujqësor - shkaktojnë degradim të tokës, duke reduktuar pjellorinë dhe kapacitetin prodhues të saj - kufizojnë aftësinë e tokës për të mbështetur zhvillimin e ardhshëm (si zgjerimi urban, duke kufizuar hapësirën e disponueshme për banim, infrastrukturë apo zhvillim ekonomik) - shkaktojnë ndotje të ujërave	Përmirësimi i praktikave të menaxhimit të mbeturinave dhe sistemeve përkatëse përmes modernizimit të deponisë rajonale në Pejë dhe vendosjes së praktikave më të mira për depozitimin e mbeturinave. Zbatimi i iniciativave më efektive dhe gjithëpërfshirëse për riciklimin mund të: - ndihmojë në zvogëlimin e mbeturinave, ruajtjen e burimeve dhe parandalimin e degradimit të tokës; - minimizojë nevojën për vendgrumbullime të reja; - ofrojë mundësi për përdorimin e mbeturinave organike të kompostuara. Ndërmarrja e iniciativave që synojnë rikuperimin e pjellorisë së tokës do të mbështesë bujqësinë dhe do të ruajë ekosistemet. Fuqizimi i zbatimit të legjislacionit dhe gjobave për deponim të mbeturinave
Uji	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundëshëm i tyre	Mundësitë
Ndotja e ujit nga hedhja e mbeturinave e llojeve të ndryshme si dhe praktikat e tjera të jo të mirëfillta të menaxhimit të mbeturinave mund të: - ndikojnë në cilësinë e ujit; - ndotin tokat bujqësore duke reduktuar produktivitetin bujqësor; - përhapin sëmundje të transmetueshme përmes ujit; - shkaktojnë humbje të biodiversitetit, veçanërisht të specieve të ndjeshme; - kontaminojnë ujërat nëntokësore duke ndikuar në cilësinë e ujit të pijshëm. Mungesa e impianteve të mjaftueshme për trajtimin e mbeturinave bën që mbeturinat e patrajuara të derdhen në trupat natyrorë të ujit.	Përmirësimi i rrjetit dhe investimi në infrastrukturë të modernizuar për mbeturinat që parandalojnë ndotjen e ujit duke reduktuar rrjedhjen e mbeturinave, kontrolluar rrjedhjet sipërfaqësore dhe mbrojtur ujërat nëntokësore dhe burimet e afërta të ujit nga ndotësit e dëmshëm. Investimi në ndarjen e sistemit të ujërave të shiut nga ujërat e zeza Vendosja e monitorimit të ujërave nëntokësore nga IHMK Fushatat e vetëdijesimit publik mund të reduktojnë ndotjen e ujit nga kategori të ndryshme mbeturinash.
Kualiteti i ajrit, zhurma dhe dridhjet	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundëshëm i tyre	Mundësitë
Ndotja e ajrit: - Djegia e mbeturinave liron ndotës toksikë në atmosferë, duke paraqitur rreziqe serioze për shëndetin publik, përfshirë sëmundjet respiratore dhe kardiovaskulare si dhe degradimin e ekosistemeve; - Emetimet e metanit nga deponitë e hapura të mbeturinave mund të shkaktojnë shqetësime për shëndetin publik dhe ekosistemet; - Pluhuri i shkaktohet nga lëvizjet logjistike të makinerive për grumbullimin e mbeturinave	Cilësia e ajrit: - Përmirësimi i gjelbërimit urban dhe planifikimit për të ndihmuar në përthithjen e ndotësve. - Përmirësimi i menaxhimit të mbeturinave përmes zhvillimit të një sistemi të duhur të grumbullimit, ndarjes dhe riciklimit të mbeturinave për të reduktuar nevojën për djegie. - Nisja e fushatave të vetëdijesimit për të dekurajuar djegien joformale të mbeturinave. - Parandalimi i gjenerimit të mbeturinave dhe ripërdorimi i materialeve mund të zvogëlojë sasinë e

mund të çojë në probleme të frymëmarrjes dhe të sistemit kardiovaskular për punëtorët, si dhe në parehati të përgjithshme për banorët përreth. Ndotja akustike dhe dridhjet nga trafiku i makinerisë së mbeturinave, aktivitetet e përpunimit të mbeturinave ndikojnë negativisht në shëndetin dhe mirëqenien e njerëzve, duke kontribuar në stres, ulje të përqendrimit dhe ndërprerje të përditshme për banorët përreth.	mbeturinave në deponi duke parandaluar kështu emetimet e dëmshme në ajër. Zhurma dhe dridhjet: - Zhvillimi i brezave mbrojtës, barrierave të gjelbra dhe teknologjive izoluese të zërit përreth impianteve të mbeturinave dhe venddepozitimeve redukton zhurmën pranë zonave të banuara. - Për zhvillime të reja në fushën e menaxhimit të mbeturinave, në fazat e planifikimit të kërkohet vlerësimi i ndikimit të zhurmës si pjesë e VNM-së - Promovimi i fushatave të vetëdijësimit mbi ndikimet shëndetësore të zhurmës nga aktivitetet dhe objektet e menaxhimit të mbeturinave dhe mënyrat për ta zbutur atë.
Faktorët klimatikë dhe ndryshimet klimatike	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundshëm i tyre	Mundësitë
Menaxhimi i joadekuat i mbeturinave, veçanërisht hedhja e mbeturinave të ngurta në lumenj dhe kanale, bllokun rrjedhat e ujit dhe zvogëlon kapacitetin e tyre, duke rritur si rrezikun ashtu edhe ashpërsinë e <i>përmbytjeve</i>. Përmbytjet e shpeshta, veçanërisht në pellgun e lumit Drini i Bardhë, mund të dëmtojnë infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave, ndërsa mbeturinat në sistemet ujore e përkeqësojnë më tej rrezikun e përmbytjeve. Menaxhimi i joadekuat i mbeturinave dhe deponitë e hapura përkeqësojnë efektet e <i>nxehtësisë dhe thatësisë</i>, pasi temperaturat e larta përshpejtojnë dekompozimin e mbeturinave, duke lëshuar gazra dhe erëra të dëmshme, ndërsa thatësitat mund të kufizojnë ujin e nevojshëm për menaxhimin dhe izolimin e sigurt të mbeturinave. <i>Rrëshqitjet e dheut</i>, të shkaktuara nga deponite ilegale sidomos atyre të ngurta, çojnë në bllokime dhe rrisin paqëndrueshmërinë e tokës në zonat e ndjeshme. Menaxhimi i dobët i mbeturinave në zonat e rrezikuara nga <i>tërmetet</i> shton rreziqet, pasi tërmetet mund të dëmtojnë venddepozitimet dhe ndotin tokën dhe ujin. Menaxhimi i dobët i mbeturinave përkeqëson ndikimet e <i>erërave dhe stuhive të breshërit</i>, duke shpërndarë mbeturinat, bllokuar kanalizimet dhe rritur rreziqet për shëndetin dhe pastrimin. Erërat e fuqishme dhe stuhitë mund të dëmtojnë gjithashtu infrastrukturën dhe objektet e menaxhimit të mbeturinave. <i>Zjarret</i>, aktualisht ende jo të shkaktuara nga faktorët e ndryshimeve klimatike, por kryesisht nga neglizhenca njerëzore, po bëhen një rrezik në rritje për shkak të akumulimit të mbeturinave të djegshme dhe praktikave të këqija bujqësore. Menaxhimi i dobët i mbeturinave, veçanërisht materialet e djegshme, dhe praktikatat e pakujdesshme bujqësore rrisin rrezikun e zjarreve në pyje. Emetimet e <i>gazeve serrë</i> nga sektori i mbeturinave në Kosovë përbëjnë 5% të totalit, duke treguar një ndikim modest, por domethënës, me potencial për reduktime të synuara.	Zvogëlimi i mbeturinave në zonat natyrore mund të zbusë rrezikun nga përmbytjet, erozioni dhe zjarret. Brezat mbrojtës përreth venddepozitimeve dhe infrastrukturës së mbeturinave, si dhe hapësirat e gjelbra, rrisin qëndrueshmërinë ndaj përmbytjeve dhe valëve të të nxehtit. Prezantimi i infrastrukturës për ftohje rezervuarëve të ujit dhe planifikimit urban rezistent ndaj nxehtësisë ndihmon në uljen e efektit të “ishujve të nxehtësisë urbane”. Rritja e vetëdijes së komunitetit mbi ndikimet e ndryshimeve klimatike dhe lidhjen e tyre me praktikatat e duhura të menaxhimit të mbeturinave mund të përmirësojë reagimin ndaj fatkeqësive natyrore.
Trashëgimia kulturore	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundshëm i tyre	Mundësitë
Praktikat e papërshtatshme të hedhjes së mbeturinave në afërsi të vendeve të trashëgimisë kontribuojnë në dëmtimin e trashëgimisë kulturore dhe prishjen e pamjes. Funksionimi i infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave pranë vendeve të trashëgimisë mund të ndikojë negativisht në rëndësinë e tyre, duke rrezikuar dëmtimin si të pasurive, ashtu edhe të mjedisit përreth, në varësi të afërsisë dhe	Përmirësimi i menaxhimit të mbeturinave pranë vendeve të trashëgimisë përmes krijimit të stabilimenteve të përshtatshme për hedhjen e mbeturinave dhe zbatimit të iniciativave të rregullta për pastrim në zonat me rëndësi kulturore. Rritja e ndërgjegjësimit të publikut mbi vlerën e mbrojtjes së trashëgimisë dhe rolin

vendndodhjes së infrastrukturës.	e menaxhimit të mbeturinave.
Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundshëm i tyre	Mundësitë
Deponitë e hapura ilegale pranë vendeve natyrore dhe ekologjike ikonike e dëmtojnë peizazhin dhe pamjen vizuale dhe minojnë aftësinë e tyre për të tërhequr dhe zhvilluar turizmin.	Eliminimi i deponive ilegale të mbeturinave dhe rikthimi i tyre në habitate natyrore Zbatimi i programeve për zvogëlimin e mbeturinave, pastrimin dhe mbrojtjen mjedisore për të ruajtur bukurinë e vendeve natyrore me rëndësi,
Aspekte të tjera të rëndësishme	
Çështjet mjedisore dhe ndikimi i mundshëm i tyre	Mundësitë
Mbeturinat Deponia e mbingarkuar në Pejë krijon ndotje dhe rreziqe mjedisore. Menaxhimi i dobët i mbeturinave të rrezikshme shtëpiake, ndërtimore, bujqësore dhe industriale mund të shkaktojë ndotje të ajrit, tokës dhe ujërave. Mbeturinat voluminoze shpesh përfundojnë në deponi ilegale duke shkaktuar dëme në ekosisteme dhe humbje të biodiversitetit. Emetimet e metanit nga deponitë mund të shkaktojnë pasoja serioze për mjedisin dhe shëndetin, duke kontribuar në ndryshimet klimatike, duke krijuar rreziqe për zjarr dhe shpërthime, si dhe duke ndikuar në cilësinë e ajrit. Transporti i mbeturinave Grumbullimi i mbeturinave me makineri të vjetra dhe të rënda shkakton pengesa në trafik dhe shton presionin mbi rrjetet rrugore, veçanërisht në zonat urbane dhe të mbingarkuara. Distanca midis gjenerimit të mbeturinave dhe vendndodhjes së hapësirave për menaxhimin e tyre ndikon në gjatësinë e transportit, duke rritur kostot e transportit dhe ndotjen e shkaktuar nga trafiku. Transporti dhe grumbullimi i jo-adekuat i mbeturinave mund të paraqesin rreziqe për sigurinë rrugore, pengesa në qarkullim dhe rritje të mundësisë për aksidente. Trajtimi i jo-adekuat i mbeturinave të rrezikshme gjatë transportit mund të paraqesë rreziqe për shëndetin e njerëzve, sigurinë e punonjësve dhe mjedisin.	Mbeturinat Programet e planifikuara për riciklim të ndarë janë mundësi për të formalizuar dhe zgjeruar përpjekjet për riciklim. Mundësia për të ndërtuar impiante të trajtimit të mbeturinave dhe stacione të transferit paraqet përfitime afatgjata në uljen e ndotjes, përmirësimin e shëndetit publik dhe mbrojtjen e ekosistemeve. Integrimi i ricikluesve informalë në sistemin formal mund të përmirësojë efikasitetin dhe mbledhjen e të dhënave. Zbatimi dhe fuqizimi i zbatimit të përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit (EPR) mund të përmirësojë menaxhimin e mbeturinave dhe përgjegjshmërinë. Krijimi i sistemeve të dedikuara për mbeturinat e rrezikshme, ndërtimore, bujqësore dhe voluminoze mund të zvogëlojë ndikimin mjedisor. Transporti i mbeturinave Ndryshimet në sistemet e grumbullimit të mbeturinave ofrojnë mundësi për të përmirësuar efikasitetin dhe për të ulur presionin mbi rrjetet rrugore të mbingarkuara. Nxitja e zhvillimit të impianteve për trajtimin e mbeturinave më afër pikave të gjenerimit mund të zvogëlojë distancat e transportit, të ulë kostot dhe të zvogëlojë ndotjen e lidhur me trafikun.

2.3. Objektivat e VSM-së

Bazuar në problemet e identifikuar nga vlerësimi i mësipërm, janë përcaktuar objektiva të VSM-së për secilin aspekt mjedisor, të cilët janë përshkruar në tabelën më poshtë.

Tabela 10: Objektivat e VSM-së

Temat e VSM-së sipas kornizës	Temat e VSM-së të ndërlidhura me	Objektivat e VSM-së
-------------------------------	----------------------------------	---------------------

ligjore	PNMIM-në	
Biodiversiteti	Biodiversitetit (Flora, Ffuna) dhe zonat natyrore të mbrojtura	O1. Mbrojtja dhe përmirësimi i biodiversitetit dhe ekosistemeve nëpërmjet adoptimit të praktikave për menaxhimin e mbeturinave që janë të qëndrueshme dhe miqësore ndaj mjedisit
Popullsia dhe shëndeti i popullatës	Mirëqenia e popullatës dhe ekonomia lokale	O2. Mbështetja e zhvillimit ekonomik lokal (ekonomia qarkore) përmes zbatimit të praktikave innovative dhe efikase të menaxhimit të mbeturinave që zvogëlojnë konsumin e burimeve dhe gjenerimin e mbeturinave.
	Shëndeti i popullatës	O3. Eliminimi ose zvogëlimi i rreziqeve shëndetësore të lidhura me hedhjen dhe trajtimin e mbeturinave si rezultat i zbatimit të PNMIM-së. O4. Zvogëlimi i shqetësimeve për banorët lokal që rrjedhin nga zbatimi i aktiviteteve të PNMIM-së.
Toka	Shfrytëzimi i tokës dhe cilësia e saj	O5. Mbrojtja e tokës (tokës bujqësore) nga ndikimet e mundshme negative të aktiviteteve të PNMIM-së.
Uji	Uji	O6. Të mbrohen burimet ujore dhe të parandalohet ndotja e mundshme si rezultat i zbatimit të aktiviteteve të PNMIM-së. O7. Të përmirësohet cilësia e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore dhe të promovohet menaxhimi i qëndrueshëm i ujit përmes zbatimit të PNMIM-së.
	Kualiteti i ajrit, zhurma dhe dridhjet	O8. Të zvogëlohen emetimet e gazeve dhe grimcave të dëmshme nga aktivitetet e trajtimit dhe transportit të mbeturinave O9. Të minimizohen shqetësimet nga zhurmat dhe dridhjet e shkaktuara nga aktivitetet që lidhen me zbatimin e PNMIM-së..
Ndryshimet klimatike	Ndryshimet klimatike	O10. Të minimizohen emetimet e gazërave serrë që rezultojnë nga aktivitetet e PNMIM-së dhe të rritet qëndrueshmëria ndaj ndikimeve të ndryshimeve klimatike. O11. Të merren parasysh dhe të minimizohen rreziqet që lidhen me ndryshimet klimatike, veçanërisht përmbytjet, gjatë planifikimit dhe zbatimit të PNMIM-së.
Peisazhi dhe trashëgimia kulturore	Trashëgimia kulturore dhe arkeologjike	O12. Të ruhet dhe mbrohet trashëgimia kulturore dhe asetet e saj, së bashku me mjedisin përreth, gjatë zbatimit të aktiviteteve të PNMIM-së.
	Peisazhi i ndërtuar dhe i pandërtuar	O13. Të mbrohet dhe përmirësohet cilësia e peizazhit natyror dhe urban, si dhe pamja vizuale, gjatë planifikimit dhe zbatimit të aktiviteteve të PNMIM-së.
Asetet tjera	Mbeturinave	O14. Të përmirësohet menaxhimi i mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit, të promovohet ekonomia qarkore, të reduktohen ndikimet mjedisore dhe shoqërore, si dhe të mbështetet përdorimi i qëndrueshëm i burimeve.
	Transportimi i mbeturinave	O15. Të minimizohet volumi i trafikut të lidhur me aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave në kuadër të PNMIM-së dhe të promovohen zgjedhje më të qëndrueshme të transportit.

III. PËRSHKRIMI I PËRMBAJTJES SË PLANIT NDËRKOMUNAL PËR MENAXHIMIN E INTEGRUAR TË MBETURINAVE (PNMIM) NË RAJONIN E DUKAGJINIT

3.1. Përshkrim i shkurtër i përmbajtjes së PNMIM-së

PNMIM-ja përbëhet nga katër komponentë:

1. Vlerësimi i gjendjes fillestare dhe nevojave
2. Raporti i parashikimit (projeksioneve) dhe kompozicionit të mbeturinave

3. Analiza e opsioneve
4. Plani i veprimit për zbatimin e PNMIM-së

3.1.1. Vlerësimi fillestar dhe i nevojave

Qëllimi i PNMIM-së

Vlerësimi fillestar dhe i nevojave përcakton qëllimin kryesor të këtij PNMIM-i për rajonin e Dukagjinit, i cili është përmirësimi i kushteve për ofrimin e shërbimeve publike dhe zhvillimin e ekonomive lokale në përputhje me kërkesat e BE-së, përmes promovimit të bashkëpunimit ndërkomunal rajonal dhe transferimit të njohurive ndërmjet sektorit publik, sektorit privat dhe shoqërisë civile. Duke paraqitur një vizion për menaxhimin e mbeturinave në vitet e ardhshme dhe duke identifikuar masat për përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit, Plani synon gjithashtu të sigurojë vendosjen e praktikave më të mira mjedisore për menaxhimin e integruar të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit.

Plani synon t'u mundësojë autoriteteve lokale përmirësimin e shërbimeve komunale në përputhje me Agjendën e Gjellbër të BE-së për Ballkanin Perëndimor, duke kontribuar në arritjen e Agjendës 2030 dhe Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm.

Korniza ligjore dhe rregullative

Brenda kornizës ligjore dhe rregullative, përshkruhen Direktivat kryesore të BE-së dhe Legjislacioni për Menaxhimin e Mbeturinave në Kosovë (primar dhe sekondar). Plani i referohet Direktivës Kornizë për Mbeturinat (Direktiva 2008/98/KE) si direktiva kryesore e BE-së, e cila konfirmon 'parimin ndotësi paguan (PNP)', sipas të cilit prodhuesi fillestar i mbeturinave duhet të paguajë për kostot e menaxhimit të mbeturinave. Ajo prezanton konceptin e 'përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit (PZP)', sipas të cilit prodhuesit e produkteve mbajnë përgjegjësi financiare ose përgjegjësi financiare dhe organizative për menaxhimin e mbeturinave gjatë fazës së fundit të ciklit jetësor të produktit.

Dispozitat kryesore të Direktivës përfshijnë:

- Menaxhimi i mbeturinave duhet të kryhet pa rrezik për ujin, ajrin, tokën, bimët apo kafshët, pa shkaktuar shqetësime përmes zhurmës apo aromave të pakëndshme, ose duke dëmtuar peizazhin apo vendet me interes të veçantë.
- Prodhuesit ose mbajtësit e mbeturinave duhet t'i trajtojnë ato vetë ose t'i dorëzojnë një operatori të njohur zyrtarisht. Të dyja rastet kërkojnë leje dhe inspektohen periodikisht.
- Autoritetet kompetente kombëtare duhet të hartojnë plane për menaxhimin e mbeturinave dhe programe për parandalimin e tyre.
- Aplikohen kushte të veçanta për mbeturinat e rrezikshme, vajrave mbeturinë dhe bio-mbeturinat.
- Ajo vendos objektiva për riciklimin dhe rikuperimin që duhet të arrihen deri në vitin 2020 për mbeturinat shtëpiake (50%) dhe mbeturinat nga ndërtimi dhe demolimi (70%).

Direktiva përcakton hierarkinë e mëposhtme të veprimtarive të menaxhimit të mbeturinave:

- Parandalimi
- Përgatitja për ripërdorim
- Riciklimi
- Rikuperimi
- Deponimi

Direktivat e tjera të lidhura janë paraqitur dhe elaboruar shkurtimisht.

Në lidhje me ligjin përkatës të Kosovës, nr. 04/L-060 për mbeturinat, Plani thekson dobësinë e tij për shkak të mungesës së skemave të përcaktuara për "kërkesat minimale për përgjegjësinë e zgjeruar të prodhuesit (PZP)" dhe procedurës së lejeve për organizatat që zbatojnë detyrimet e PZP-së në

emër të prodhuesve të produkteve, e cila duhet të trajtohet në Ligjin e ri që pritet të përgatitet, për të cilin është zhvilluar një Koncept-dokument dhe është në pritje të miratimit nga Qeveria.

Në lidhje me harmonizimin e kornizës ligjore të Kosovës për mbeturinat me acquis-në e BE-së, ende ekzistojnë boshllëqe të konsiderueshme në kornizën ligjore ekzistuese që duhet të adresohen, në mënyrë që të mund të zbatohet politika kombëtare për menaxhimin e mbeturinave, siç është parashikuar në SKMIM-në e rishikuar.

Korniza institucionale dhe organizative

Entitetet institucionale përgjegjëse për menaxhimin e mbeturinave në të dy nivelet janë listuar dhe përgjegjësitë e tyre janë shpjeguar.

Raporti me planet dhe programet e tjera përkatëse dhe Direktivat e BE-së

Përgatitja e PNMIM-it udhëhiqet nga **Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (SKMIM) 2024-2035** dhe Plani i Veprimit për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PVMIM) 2024-2026. PNMIM përshkruan shkurtimisht objektivat e SKMIM-së dhe qëllimet e saj, të cilat përfshijnë: objektiva për ripërdorimin dhe riciklimin e mbeturinave komunale; objektiva për grupe specifike mbeturinash, objektiva për riciklimin e mbeturinave nga ndërtimi dhe demolimi. Këto objektiva duhet të përfshihen në PNMIM. Plani ka identifikuar një boshllëk, pasi disa objektiva kalojnë afatin kohor të PVMIM-it.

Është dhënë një pasqyrë e **Planeve të menaxhimit të mbeturinave inerte komunale (PMMIK)** për komunat në rajonin e Dukagjinit, duke dëshmuar se të gjitha komunat në këtë rajon kanë miratuar PMMIK-të deri në vitin 2027 dhe Juniku deri në vitin 2025.

Përshkrimi i karakteristikave të rajonit

Kapitulli i dytë i PNMIM-së ofron një përshkrim të karakteristikave fiziko-gjeografike, popullsisë dhe profilit socio-ekonomik të rajonit. Kushtet e mira klimatike, pozita gjeografike dhe relievi e mbështesin bujqësinë, blegtorinë, bletarinë dhe pylltarinë, ndërsa lumenjtë dhe burimet natyrore të ujit sigurojnë burime të rëndësishme ujore për ujitje dhe pije. Rajoni është i pasur me burime minerale, përfshirë plumbin, zinkun dhe argjendin, megjithëse aktivitetet minerare kanë ndikuar në mjedis. Meqenëse popullsia rurale është mbizotëruese, bujqësia, pylltaria dhe turizmi janë shtytësit kryesorë të ekonomisë lokale, duke bërë që punësimi të jetë i përqendruar kryesisht në bujqësi (bujqësi, blegtori dhe pylltari), si dhe në sektorin e shërbimeve (shitje me pakicë, mikpritje dhe administratë publike), industri (ndërmarrje të vogla dhe të mesme të tekstit, mobilieve dhe përpunimit të ushqimit) dhe sektorin publik (arsim, shëndetësi dhe qeverisje lokale). Shkalla e papunësisë, veçanërisht te të rinjtë dhe gratë, është relativisht e lartë në Kosovë, përfshirë edhe Pejë. Faktorët kontribues përfshijnë mospërputhjen e aftësive me kërkesat e tregut, mungesën e mundësive të punësimit jashtë qendrave urbane dhe varësinë ekonomike nga remitancat, gjë që e bën ekonominë të ndjeshme ndaj kushteve të jashtme ekonomike. Sfidat infrastrukturore, veçanërisht në transport dhe shërbime komunale, gjithashtu pengojnë rritjen ekonomike dhe qasjen në shërbime. Modernizimi i bujqësisë, promovimi i praktikave të qëndrueshme dhe rritja e produktivitetit mund të rrisin të ardhurat në zonat rurale. Zhvillimi i turizmit, veçanërisht eko-turizmit në zona si Gryka e Rugovës, dhe mbështetja për bizneset e vogla me trajnime dhe financime mund të krijojnë vende pune. Investimi në arsim dhe aftësim profesional do të përmirësojë mundësitë për punësim. Përmirësimi i infrastrukturës, si rrugët, shërbimet komunale dhe telekomunikimi, do të tërheqë investime dhe do të përmirësojë standardin e jetesës.

Adresimi i këtyre sfidave do të ndihmojë në nxitjen e një rritjeje të qëndrueshme, uljen e varfërisë dhe përmirësimin e cilësisë së jetës në Pejë.

Gjendja Fillestare e Menaxhimit të Mbeturinave

Kapitulli i tretë jep një përmbledhje të vlerësimit të sasisë së mbeturinave të prodhuara në rajonin e Dukagjinit nga secila prej tre kategorive kryesore: *a) amvisëritë, b) bizneset dhe c) institucionet.*

Gjenerimi mesatar i mbeturinave nga amvisëritë për person ndryshon midis komunave nga 133 (Junik) në 374 (Pejë) kg/vit me një mesatare të përgjithshme për rajonin prej 279 kg/person/vit ose 0.76 kg/person/ditë.

Vlerësimi i **mbeturinave të gjeneruara nga subjektet komerciale** dhe institucionet, të njohura si mbeturina të ngjashme me ato shtëpiake, bazohet zakonisht në dy supozime: në zonat urbane ato përbëjnë 15% të totalit të mbeturinave shtëpiake, ndërsa në zonat rurale përbëjnë 5%. Ky vlerësim përdoret në mungesë të të dhënave të besueshme.

Sa i përket **mbeturinave nga ndërtimi dhe demolimi (MND)**, burimi më i rëndësishëm i gjenerimit të MND-ve është sektori i ndërtimit – rreth 70%. Sipas Planit Kombëtar për Menaxhimin e Mbeturinave nga Ndërtimi dhe Demolimi (PKMMND), amvisëritë kontribuojnë në gjenerimin e përgjithshëm të MND-ve me vetëm 3%.

Vlerësimi i **mbeturinave të gjelbra nga hapësirat publike të gjelbra** zakonisht bazohet në dy supozime: në zonat urbane ato përbëjnë 30 kg për person në vit, ndërsa në zonat rurale përbëjnë 10 kg për person në vit. Ky vlerësim përdoret në mungesë të të dhënave të besueshme.

Sa i përket **përbërjes së mbeturinave**, përbërja e mbeturinave komunale në këtë rajon nga tetori 2021 deri në nëntor 2022 ka treguar se mbeturinat organike përbëjnë përqindjen më të lartë (~30%), të ndjekura nga plastika dhe letra/kartoni. Mbeturinat e rrezikshme paraqesin përqindjen më të ulët, me vetëm 0.1% nga kategoria e mbeturinave.

Tabela 11: Përbërja e mbeturinave

Kategoria e mbeturinave	Rezultati mesatar	Kategoria e mbeturinave	Rezultati mesatar
Mbeturinat organike	29.7%	Xham	7.1%
Mbeturinat e gjelbra	3.3%	Dru	1.8%
Tetrapak	1.9%	MND	2.4%
Plastikë	18.5%	Mbeturinat e rrezikshme	0.1%
Letër/karton	16.8%	Pelenat	2.4%
Tekstil	6.8%	Mbeturinat e imëta	7.4%
Metal	1.8%		
Gjithsej	100.0%		

Në kuadër të seksionit të shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave komunale, shërbimi i mbledhjes së mbeturinave (SHMM) në Pejë, Istog dhe Klinë kryhet nga një Kompani Rajonale e Mbeturinave (KRM), Deçani ka kompaninë e vet dhe në Junik përmes një kompanie private të kontraktuar. Shërbimi i mbledhjes së mbeturinave ofrohet për 100% të banorëve të përhershëm në 4 nga 5 komunat e rajonit. Në Klinë, raportohet se mbledhja e mbeturinave ofrohet për 98% të popullsisë me plane për të rritur mbulimin e shërbimit në 100%.

Edhe pse një përpjekje e tillë në Pejë nuk pati sukses, **mbledhja e ndarë e mbeturinave** për materialet e riciklueshme ende nuk është e organizuar në asnjë nga pesë komunat. Megjithatë, komunat planifikojnë të fillojnë zbatimin e saj në vitin 2025. Të gjitha pesë komunat kanë identifikuar lokacionet për ngritjen e oborreve të riciklimit (OR).

Asnjë **stacion transferi** nuk është në përdorim në ZMM. Një lokacion në Istog fillimisht ishte paraparë të shfrytëzohej si stacion transferi nga ku mbeturinat do të transportoheshin në deponinë rajonale të Pejës. Mirëpo, për shkak të problemeve fillestare të pajisjeve dhe kostove të larta të

transportit deri në deponinë e Pejës, lokacioni në Istog përfundoi duke u përdorur si deponi. Ky i fundit tani është i mbyllur dhe mbeturinat nga Istogu transportohen direkt në deponinë rajonale në Pejë.

Në ZMM mungojnë **objektet formale të trajtimit** të mbeturinave, gjë që kufizon menaxhimin e duhur të tyre. SKMIM-i i përditësuar parasheh infrastrukturë për riciklimin dhe rikuperimin e mbeturinave për të gjitha ZMM-të.

Të gjitha komunat e rajonit i **deponojnë mbeturinat e tyre komunale** në deponinë e Pejës. Aktualisht, trupi i deponisë është shumë i lartë dhe pothuajse nuk zbatohen procedura operative. Kapaciteti i deponisë është varfëruar për një kohë të gjatë. Numri i **deponive të hapura** ka shënuar rënie të ndjeshme vitet e fundit; Në vitin 2021 ishin evidentuar 70 deponi ilegale të mbeturinave. Juniku është përjashtim, pasi nuk ka **deponi të hapura** që nga viti 2019.

Informacioni mbi **lëvizjen e mbeturinave** brenda dhe jashtë ZMM-së është i kufizuar. Komuna e Pejës ka vlerësuar se në vitin 2023 janë eksportuar 12,176 tonë mbeturina të riciklueshme. Mbeturinat e riciklueshme dhe fraksionet tjera të mbeturinave nga PZP-të transportohen brenda dhe jashtë rajonit në varësi të lokacionit të objekteve të licencuara për mbledhje, ruajtje, përpunim/riciklim/trajtim të tyre. Sektori informal luan një rol kyç në procesin e riciklimit në gjithë vendin, veçanërisht në ZMM, duke ndarë materialet e riciklueshme. Ai mbledh materiale të riciklueshme me vlerë tregu dhe i dorëzon te operatorët e riciklimit. Të dhënat mbi sasi të materialeve të riciklueshme të mbledhura veçmas në ZMM nuk janë të disponueshme.

PNMIM ofron gjithashtu informacion mbi **stafin dhe tarifat e menaxhimit të mbeturinave**.

PNMIM gjithashtu ofron informacion mbi menaxhimin e llojeve të tjera të mbeturinave, përfshirë:

- **Fraksionet e veçanta të mbeturinave** (automjete jashtë përdorimit – AJP, vakra të përdorur, mbeturina nga pajisjet elektrike dhe elektronike – MPEE, goma të vjetra dhe të shpenzuara, bateri të shpenzuara). Megjithatë korniza rregullative kombëtare përcakton që këto duhet të menaxhohen përmes mekanizmit të përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit (PZP), një mekanizëm i tillë ndërkohë nuk është krijuar. PNMIM identifikon boshllëqe në kuadrin rregullativ, i cili nuk përcakton kërkesat minimale për themelimin e skemave të PZP-së, siç parashihet në Direktivën Kuadër për Mbeturinat.
- **Mbeturinat e rrezikshme të amvisërisë (MRrA):** Asnjë nga komunat e Rajonit të Dukagjinit nuk zbaton sistem për mbledhjen e ndarë të mbeturinave të rrezikshme të amvisërisë.
- **Mbeturinat medicinale** gjenerohen përmes shërbimeve të kujdesit parësor shëndetësor në secilën komunë dhe përmes shërbimeve dytësore dhe tretësore në Pejë. Mbeturinat infektive dhe të mprehta trajtohen në autoklava hibride në spitalin rajonal në Pejë. Autoklava është instaluar në vitin 2012 dhe ka kapacitet prej 350 litra për cikël.
- **Mbeturinat e ndërtimit dhe demolimit (MND)** aktualisht trajtohen vetëm në Komunën e Junikut, e cila ka marrëveshje me operatorë privat në ZMM. Disa komuna, si Peja dhe Klina, kanë ndarë lokacione specifike për deponim të përkohshëm.
- **Mbeturinat e vëllimshme:** Nuk ka të dhëna të disponueshme për sasinë e mbeturinave të vëllimshme në mbeturinat e përziera komunale dhe raportohet se këto mbeturina shpesh përfundojnë në deponitë ilegale. Megjithatë, mbeturinat e vëllimshme nuk u hasën në deponitë ilegale në vitin 2022 (AMMK). Komuna e Pejës ofron shërbimin e grumbullimit të mbeturinave të vëllimshme edhe pse ende nuk ka një sistem për trajtimin e tyre.
- **Mbeturinat bujqësore:** Nuk ka informacion mbi menaxhimin e mbeturinave bujqësore, të cilat pritet të gjenerohen në sasi të konsiderueshme çdo vit. Menaxhimi i mbeturinave

bujqësore duhet të ndjekë parimin “ndotësi paguan”, sipas të cilit prodhuesit janë përgjegjës për menaxhimin dhe kostot e tyre.

- **Mbeturinat industriale:** Asnjë minierë aktive nuk është në funksion në rajon. Mbeturinat industriale të rrezikshme, të cilat gjenden vetëm në Pejë, përbëjnë 1% të mbeturinave në deponitë ilegale. Mbeturinat industriale jo të rrezikshme, rreth 8,500 tonë në vitin 2023, deponohen në deponinë rajonale. Industrive të mëdha u kërkohet të kenë plane për menaxhimin e mbeturinave për tu pajisur me Lejet Mjedisore të integruara (LMI) për parandalimin dhe kontrollin e ndotjes së integruar.
- **Mbeturinat nga ITUZ:** Në rajon ekziston vetëm një impiant për trajtimin e ujërave të zeza (ITUZ), në qytetin e Pejës, i ndërtuar në vitin 2022. Proceset e trajtimit që përdoren në impiant janë stacionet e pompimit, trajtimi mekanik dhe biologjik i kanalizimeve, tretja anaerobe e lymit, prodhimi dhe shfrytëzimi i biogazit dhe prodhimi i energjisë elektrike dhe nxehtësisë që mbulojnë shumicën e kërkesave të impiantit për furnizim me energji elektrike.

Seksioni i **Analizës së mangësive** të situatës aktuale të menaxhimit të mbeturinave paraqet masat për përmirësim dhe vendos objektiva të qarta.

3.1.2. Raporti për parashikimin dhe përbërjen e mbeturinave

Parashikimi i popullsisë është zhvilluar bazuar në të dhënat e Regjistrimit të publikuara në vitin 2024. Pritet që popullsia e Rajonit të Dukagjinit të zvogëlohet në mënyrë të papërfillshme gjatë periudhës së planifikimit dhe të mbetet pak nën 180,000 banorë. Megjithatë pritet që popullsia e rajonit të mbetet relativisht e qëndrueshme, sasia e mbeturinave pritet të rritet për 7% në fund të periudhës së planifikimit dhe të arrijë rreth 73,000 tonë në vitin 2035. Kjo rritje i atribuohet pritjes për rritje të BPV-së gjatë kësaj periudhe. Brenda përbërjes së mbeturinave, fraksioni më i madh është ai i mbeturinave ushqimore (29.74%), i ndjekur nga plastika (18.45%) dhe letra dhe kartoni (16.82%).

3.1.3. Analiza e opsioneve

Objektivat dhe synimet për sistemin e menaxhimit të mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit, në përputhje me dispozitat e SKMIM 2024-2035, përfshijnë:

O.1. Rritja e mbulueshmërisë së shërbimit të mbledhjes së mbeturinave në 100% deri në vitin 2026

O.2. Rritja e riciklimit dhe rikuperimit të burimeve

- Mbeturinat komunale të përgatitura për ripërdorim dhe riciklim nga <5% në 20% deri në vitin 2030, 50% deri në vitin 2035 dhe 60% deri në vitin 2045.
- Popullsia e pajisur me shërbime për mbledhje të veçantë të mbeturinave: 80% deri në vitin 2030, 90% deri në vitin 2035 dhe 100% deri në vitin 2045.
- Rikuperimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit nga <5% (aktualisht) në 45% deri në vitin 2028, 60% deri në vitin 2030 dhe 70% deri në vitin 2035.
- Riciklimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit (Plastikë, Letër dhe karton, Xham, Metale të hekurta, Alumini dhe Dru) nga niveli aktual bazë prej <5% në objektiva të ndryshme për secilin lloj ambalazhi gjatë periudhës 2028–2035.

O.3. Reduktimi i varësisë nga depozitimi i mbeturinave

- Depozitimi i mbeturinave komunale nga >95% aktualisht në <30% deri në vitin 2035 dhe <10% deri në vitin 2045.
- Mbyllja e 70 deponive komunale deri në vitin 2028.

O.4. Rritja e riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave nga ndërtimi dhe shembjet

- Ripërdorimi dhe riciklimi i mbeturinave nga ndërtimi dhe demolimi (MND) nga 0% aktualisht në 40% deri në vitin 2030 dhe 50% deri në vitin 2035.

- Ripërdorimi, riciklimi dhe rikuperimi i materialeve të tjera nga MND nga 0% aktualisht në 60% deri në vitin 2030 dhe 70% deri në vitin 2035.

Analiza e Opsioneve

Metodologjia për zhvillimin e opsioneve për një sistem të integruar të menaxhimit të mbeturinave në ZMM bazohet në kritere që përfshijnë infrastrukturën ekzistuese dhe të planifikuar, vlerësimin e nevojave aktuale dhe të ardhshme, përputhshmërinë me legjislacionin dhe objektivat e SKMIM 2024-2035 dhe analizën e opsioneve bazuar në praktikën më të mira, standardet e BE-së, mundësinë financiare dhe aplikueshmërinë lokale. Analiza e opsioneve bazohet në supozimin kryesor që shërbimet e menaxhimit të mbeturinave në ZMM do të ofrohen ose në bazë rajonale ose në bazë nën-rajonale, përkundër ofrimit të shërbimeve të mbeturinave nga çdo autoritet lokal publik.

Përshkrimi në terma të situatës aktuale, opsioneve, krahasimit të kostove të opsioneve, teknologjive që do të përdoren, etj., për **komponentët e mëposhtëm të mbeturinave** (Parandalimi i mbeturinave, Deponimi i mbeturinave, Transporti dhe transferimi i mbeturinave, Mbledhja e ndarë e mbeturinave, Riciklimi dhe rikuperimi i mbeturinave dhe depozitimi i mbeturinave) është ofruar.

Menaxhimi i fraksioneve tjera të mbeturinave

- *Mbeturinat nga ndërtimi dhe demolimi i objekteve (MND):* MND-të e gjeneruara nga kantieret ndërtimore komunale dhe private përfshijnë dheun nga gërmimet, mbeturinat e ndërtimit dhe mbeturinat nga demolimi si betoni, tullat, druri dhe plastika. Një pjesë e konsiderueshme (~80-85%) e MND-ve përbëhet nga materiale të riciklueshme si betoni, asfalti, qeramika, shpatat dhe mbeturinat minerale, të cilat mund të ripërdoren në aplikime si ndërtimi i rrugëve, ngritja e argjinaturave dhe sistemet e kullimit. Për të menaxhuar këtë në mënyrë efektive, Rajoni i Dukagjinit duhet të zhvillojë një sistem të integruar për menaxhimin e mbeturinave, në përputhje me Planin Kombëtar për Menaxhimin e Mbeturinave nga Ndërtimi dhe Demolimi (PKMMND). Deri në vitin 2030, pritet që Rajoni i Dukagjinit të gjenerojë 59,010 tonë (71,045 m³) MND, që kërkon ngritjen e një rrjeti pikash për hedhjen e mbeturinave (PH) në: Pejë (që do të shërbejë për Deçan dhe Junik), Istog, Klinë, dhe Deçan. Secila pikë do të jetë e pajisur për mbledhjen dhe deponimin e përkohshëm të këtyre mbeturinave. Një qendër rajonale e riciklimit, e pajisur me një makinë lëvizëse për thërmimin e mbeturinave (kapaciteti: 12,800 m³/vit), është planifikuar për përpunimin dhe ndarjen e MND-ve për qëllime ripërdorimi. Ndërkohë, 15% e mbeturinave hyrëse dhe atyre të pambledhura do të përfundojnë në deponi. Një seksion i veçantë do të përdoret për trajtimin e mbeturinave të rrezikshme që përmbajnë azbest (500 m³/vit), ndërsa kostot e menaxhimit do të mbulohen nga përdoruesit, jo nga amvisëritë.
- *Mbeturinat e vëllimshme:* Në nivel ndërkombëtar, mbeturinat e vëllimshme përbëjnë rreth 5% të mbeturinave komunale dhe përfshijnë artikuj si mobilje të vjetra, dyshekë, pajisje të mëdha shtëpiake dhe disa mbeturina ndërtimi ose kopshti. Menaxhimi fillestar në rajon do të përqendrohet në mbledhjen e planifikuar komunale dhe PH-të e centralizuara. Mbeturinat e vëllimshme do të çmontohen në deponinë rajonale ose në objektin e TMB-së, me copëtim për të zvogëluar vëllimin. Strategjitë afatgjata përfshijnë promovimin e ripërdorimit përmes donacioneve, shitësve të dorës së dytë ose qendrave të riparimit që përfshijnë OJQ-të dhe grupet vulnerabël.
- *Fraksionet e veçanta të mbeturinave:* Pasi të zbatohen plotësisht skemat e përgjegjësisë së zgjeruar të prodhuesit (PZP), komunat brenda ZMM do të bashkëpunojnë me operatorët PZP-së për të menaxhuar fraksione specifike të mbeturinave, duke përfshirë: pajisjet elektronike, vajrat, bateritë, gomat, dhe automjetet. Do të krijohen Oborret e Riciklimit (OR) në të pesë qendrat komunale, për të mbledhur materiale të riciklueshme, mbeturina të vëllimshme, mbeturina të rrezikshme dhe lloje të tjera të veçanta të mbeturinave, në lokacione të përshtatshme të identifikuara tashmë.

- *Mbeturinaturinat bujqësore*, të cilat përfshijnë indet bimore, nënprodukte shtazore, plehun organik, dhe mbeturinave agro-kimike, nuk kanë një sistem të dokumentuar të menaxhimit dhe duhet të trajtohen nga vetë prodhuesit, në përputhje me parimin "ndotësi paguan".
 - Mbeturinat e indeve bimore duhet të menaxhohen siç duhet për të parandaluar dëmet mjedisore, siç janë emetimet e metanit, ndotja e ujërave dhe ndotja e ajrit. Menaxhimi i tyre duhet të ndjekë hierarkinë e mbeturinave, duke prioritetizuar riciklimin (p.sh. kompostimi ose përdorimi industrial), dhe, kur kjo nuk është e realizueshme, shfrytëzimin për prodhimin e energjisë. Kostot e trajtimit duhet të mbulohen nga prodhuesit e mbeturinave.
 - Lidhur me nënproduktet e kafshëve (NeK), një objekt qendror për trajtimin e NeK-ve është ndërtuar afër Prishtinës, por ende nuk është funksional; derisa të bëhet funksionalizimi i tij dhe të ofrohet shërbimi i mbledhjes dhe trajtimit të NeK-ve për të gjithë prodhuesit në mbarë vendin, NeK-të duhet të deponohen në lokacione të autorizuar.
 - Përqendrimi total i lëndëve të ngurta përcakton nëse plehu i bagëtive klasifikohet si i ngurtë, gjysmë i ngurtë apo i lëngshëm, gjë që ndikon në trajtimin dhe përshtatshmërinë e tij për metodat e menaxhimit siç janë deponimi, aplikimi në tokë, kompostimi ose tretja anaerobe.
 - Mbeturinat e rrezikshme agrokimike, siç janë lubrifikantët e përdorur, pesticidet dhe herbicidet, kërkojnë menaxhim të veçantë, mundësisht përmes riciklimit ose djegies në temperaturë të lartë (p.sh. në furrat e çimentos që përmbushin standardet e BE-së). Nëse trajtimi nuk është i realizueshëm, ato duhet të ruhen në mënyrë të sigurt derisa të vihet në funksion objekti kombëtar për menaxhimin e mbeturinave të rrezikshme i parashikuar nga SKMIM-ja.

Analiza gjithashtu shqyrton Opsionet për ngritjen e strukturës institucionale dhe organizative.

- Lidhur me **mbledhjen e mbeturinave**, është vendosur tashmë që deponia rajonale e përmirësuar në Sferkë do të operohet nga Kompania për Menaxhim të Deponive të Kosovës (KMDK). Megjithatë, për aktivitetet e tjera të menaxhimit të mbeturinave u morën në konsideratë opsione të ndryshme për aranzhime operationale dhe opsioni 1: Ruajtja e situatës aktuale është zgjedhur si më i përshtatshmi. Sipas këtij opsioni, KRM Ambienti do të vazhdojë të ofrojë shërbime të mbledhjes së mbeturinave për komunat e Pejës, Istogut dhe Klinës, ndërsa Deçani do të shërbehet nga ndërmarrja e saj komunale Higjiena, dhe Juniku do të vazhdojë me aranzhime vetanake.
- Analiza rekomandon **stacione transferimi** për Istogun dhe Deçanin përfshirë Junikun. Sipas opsionit të preferuar, komunat do të menaxhojnë stacionet dhe do të vendosin për operatorët, ku Istogu potencialisht do të zgjedhë KRM Ambienti ose një operator privat, dhe Deçani do të vendosë midis kompanisë së tij Higjiena ose një operatori privat.
- Opsioni i preferuar për **kompostimin e mbeturinave të gjelbra të mbledhura ndaras** është një model i decentralizuar me objekte në secilën komunë. Ai përfshin menaxhimin komunal të objekteve, ku komunat zgjedhin operatorët e tyre. Peja, Istogu dhe Klina mund të zgjedhin KRM Ambienti ose një operator privat, ndërsa Deçani mund të zgjedhë kompaninë e saj Higjiena ose një operator privat. Komunat gjithashtu mund të përdorin shërbimet e departamenteve të tyre të përgjegjëse për mirëmbajtjen e hapësirave publike.
- Rekomandohet që **grumbullimi ndaras dhe klasifikimi i mëpasshëm i mbeturinave të ambalazhit** të menaxhohet përmes skemave të ardhshme PZP.
- **Operacionet e rikuperimit të mbeturinave:** Objektet e rikuperimit të mbeturinave do të jenë objekte rajonale.

- Opsionet e preferuara marrin në konsideratë **integrimin gjinor dhe grupet e cënueshme**. Mbledhësit informalë të mbeturinave, rreth 2,000 në Kosovë, mbledhin materiale të riciklueshme dhe ua shesin ato kompanive të licencuara. Përpjekjet për të formalizuar punën e tyre kanë qenë të kufizuara dhe investimet e propozuara mund të ndikojnë në grupet e cënueshme dhe barazinë gjinore. Janë identifikuar ndikimet dhe masat e mundshme për integrimin gjinor dhe përfshirjen sociale.

Një përmbledhje e sistemit të preferuar për menaxhimin e integruar të mbeturinave të ngurta është dhënë në tabelën në vijim, ndërsa lokacioni i objekteve të parashikuara për menaxhimin e mbeturinave në ZMM paraqitet në hartën më poshtë.

Tabela 12: përmbledhje e sistemit të preferuar për menaxhimin e integruar të mbeturinave të ngurta

Përbërësit e sistemit	Përshkrimi	Kapaciteti	Viti/periudha
Parandalimi i mbeturinave	Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të kompostimit shtëpiak Miratimi i udhëzimeve për prokurimin e gjelbër publik Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës njëpërdorimshe	n/a	Vazhdimisht
Grumbullimi i mbeturinave të përziera	Shporta individuale plastike 120/240 l për shtëpi familjare Shporta plastike individuale 120/240 l ose kontejnerë 1.1 m ³ për ndërtesa shumëkatëshe në zonat urbane	54,234 tonë mbeturina të përziera të mbledhura në vitin 2026 37,644 ton të mbledhura në vitin 2035	Ndërrimi gradual i kontejnerëve dhe automjeteve grumbulluese
Mbledhja ndaras e mbeturinave	Shporta individuale plastike 120/240 l për grumbullimin e materialeve të riciklueshme, Kontejnerë 1.1 - 1.5 m ³ për grumbullimin e veçantë të qelqit	100% e banorëve në zonat urbane dhe 80% e banorëve në zonat rurale 19,000 tonë mbeturina të mbledhura ndaras më 2035	2026 në zonat urbane 2030 për zonat rurale
Oborret e Riciklimit (OR)	Oborret e Riciklimit (OR)	Fraksionet e mbeturinave që do të grumbullohen: - Mbeturinat e vëllimshme - Mbeturinat e rrezikshme shtëpiake - Fraksionet e veçanta të mbeturinave	2025
Transporti dhe transferimi	Stacionet e transferit do të ngriten në Istog dhe Deçan	- Istog – kapacitet prej 9,700 tonë /vit - Deçan – kapacitet prej 6,700 tonë/vit	2026
Klasifikimi i mbeturinave	Një stacion klasifikimi për materialet e grumbulluara ndaras do të ngritet në deponinë rajonale në Sferkë	Kapaciteti i objektit ORM – 21,000 tonë/vit të lëndëve të riciklueshme të mbledhura ndaras	2026
Kompostimi	Katër objekte kompostimi për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara veçmas do të ngriten në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan. Kompostimi në Pejë do të organizohet në lokacion të përhershëm, ndërsa në komunat tjera do të zbatohet kompostimi i decentralizuar duke përdorur pajisje mobile.	- Objekti i kompostimit në Pejë – kapacitet prej 2,400 tonë/vit - Objekti i kompostimit në Istog – kapacitet 600 tonë/vit - Objekti i kompostimit në Klinë – kapacitet 600 tonë/vit - Objekti i kompostimit në Deçan – kapacitet 550 tonë/vit	2026
	Filiimi me kompostimin shtëpiak në zonat rurale	n/a	I përhershëm
Rikuperimi i mbeturinave	Do të ngritet 1 impiant TMB i cili do të trajtojë mbeturinat e përziera komunale nga të pesë komunat	- Kapaciteti prej 40,000 tonë/ vit - Prodhimi prej 12,000 tonë/vit KDM	2031
	1 impiant kompostimi brenda kontonjerëve të specializuar do të ngritet ²⁴ në hapësirën e	Kapaciteti prej 3500 tonë/vit	2031

²⁴ Si alternativë, mund të ngrihet një impiant tretjeje anaerobe në vendin e planit të TMB-së, varësisht nga gjetjet e studimit përkatës të fizibilitetit.

Tabela 12: përmbledhje e sistemit të preferuar për menaxhimin e integruar të mbeturinave të ngurta

Përbërësit e sistemit	Përshkrimi	Kapaciteti	Viti/periudha
	impiantit TMB ose në objektin e kompostimit në Pejë		
Deponimi i mbeturinave	Përmirësimi i deponisë sanitare rajonale ekzistues për të gjithë ZMM	• Kapaciteti i deponisë prej rreth 475 mijë tonë ²⁵ për një periudhë 20-vjeçare	2026 për qelinë e parë dhe infrastrukturën e përbashkët
MND	Rrjeti i pikave të hedhjes	• Pejë (që shërben edhe Deçanin dhe Junikun) me kapacitet prej 5,400 m ³ /vit	2025-2027
		• Istog - kapaciteti 2,900 m ³ /vit	2025-2027
		• Kline - kapaciteti 2,400 m ³ /vit	2025-2027
		• Decan (që shërben edhe Junikun) me kapacitet 2,400 m ³ /vit	2025-2027
	Një objekt riciklimi me një thërmues mobil	• Kapaciteti 12,800 m ³ /vit	2027
	Një objekt deponimi	• kapaciteti 19,300 m ³ /vit	2027

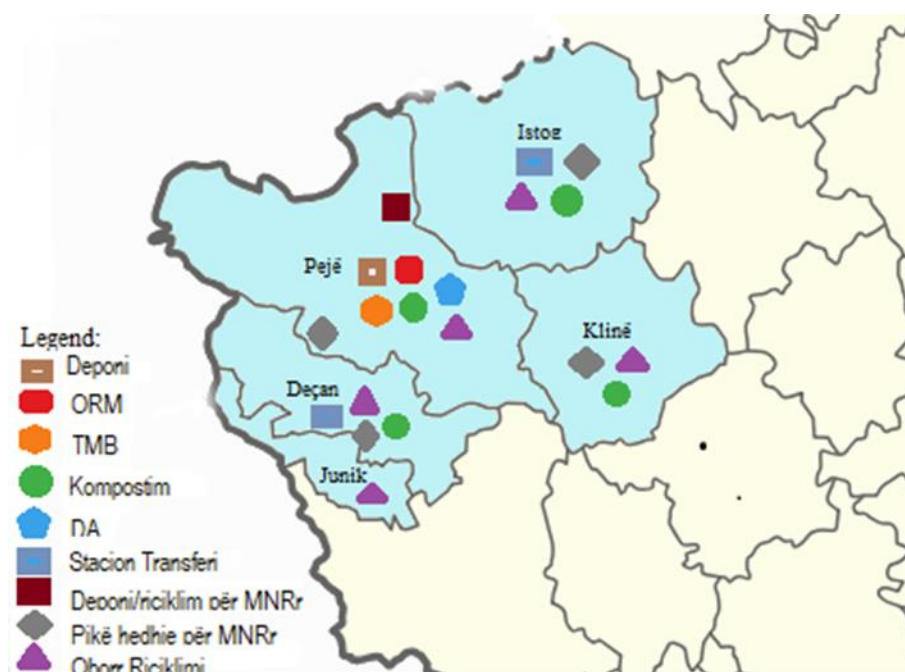

Figura 8: Veprimet e propozuara gjatë periudhës 2025-2035 (burimi: PNMIM)

Pjesa financiare e analizës tregon se **kostot e investimit** gjatë periudhës së planifikimit vlerësohen në 54.6 milionë euro, duke përfshirë zëvendësimin e aseteve. Kostoja më e ulët për **njësi për ton mbeturina** është në Pejë (115.82 euro), dhe më e larta është në Klinë (147.40 euro), me një mesatare prej 127.29 euro. Deri në vitin 2035, shkalla e riciklimit do të arrijë në 50.1%, dhe mbeturinat e deponuara do të reduktohen në 17.8%.

3.1.4. Plani i Veprimit për zbatimin e PNMIM

Plani i Veprimit përfshin aktivitete që do të trajtohen nga secila komunë veçmas si dhe aktivitete të tjera që lidhen me ngritjen e objekteve rajonale për menaxhimin e mbeturinave, të cilat do të kërkojnë bashkëpunimin e të gjitha komunave (shih tabelën më poshtë).

Tabela 13: Projektet kryesore që do të zbatohen në nivel rajonal dhe në komunat individuale

²⁵ Nuk përfshihen mbeturinat industriale jo të rrezikshme

Niveli rajonal	Komunat individuale
Përmirësimi i deponisë rajonale sanitare ekzistuese në Sverkë, Pejë	Masat për parandalimin e mbeturinave
Objekti për klasifikim të mbeturinave të riciklueshme të mbledhura veç e veç	Të fillohet me grumbullimin veç e veç të mbeturinave të riciklueshme të thata
Ngritja e një impianti për trajtimin e mekanik-biologjik të mbeturinave të përziera komunale. Idealisht, objekti duhet të ndërtohet në vendin e deponisë aktuale, ndërsa një studim fizibiliteti do të përcaktojë lokacionin e saktë.	Ngritja e oborreve të riciklimit (lokacionet janë identifikuar)
Ngritja e një objekti riciklimi për mbeturinat e ndërtimit dhe demolimit	Stacionet e transferimit të mbeturinaveve (për komunën e Istogut vendndodhja ende nuk është përcaktuar, ndërsa për Deçanin ekziston një studim)
Ngritja e një impianti për trajtimin e mbeturinave organike - Studimi i fizibilitetit do të përcaktojë se cili lloj objekti për trajtimin e mbeturinave do të jetë më i përshtatshmi; studimi i fizibilitetit është planifikuar për vitin 2028, ndërsa objekti për trajtimin e mbeturinave organike për vitin 2031.	Krijimi i një objekti kompostimi për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara veç e veç (në komunën e Pejës- lokacioni i padefinuar, fillimisht të bëhet studimi i fizibilitetit) dhe zbatimi i kompostimit të decentralizuar të mbeturinave të gjelbra duke përdorur pajisje mobile në komunat Istog, Klinë, Deçan dhe Junik
Ngritja e një objekti riciklimi për mbeturinat e ndërtimit dhe demolimit	Të fillohet me kompostimin shtëpiak në zonat rurale
	Krijimi i katër pikave të hedhjes së mbeturinave nga ndërtimi dhe demolimi (në komunat Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan)

Dokumenti përshkruan masat kyçe për të gjitha fraksionet prioritare të mbeturinave sipas PNMIM-së, me aktivitete që duhet të kenë përparësi në periudhën afatshkurtër 2025–2027 dhe ato për periudhën afatgjatë 2028–2035. Ai përfshin veprime të detajuara, buxhete, burime financimi, palët përgjegjëse, afatet kohore dhe indikatorët e performancës për të mbështetur monitorimin dhe zbatimin efektiv.

3.2. Vlerësimi i skenarëve alternativë

Skenarët për zhvillimin e një sistemi për menaxhimin e integruar të mbeturinave janë formuluar si një kombinim i alternativave të ndryshme për operacionet individuale të menaxhimit të mbeturinave dhe janë analizuar përmes pesë opsioneve të paraqitura në tabelën më poshtë.

Tabela 14: Skenarët për zhvillimin e sistemit për menaxhimin e integruar të mbeturinave

Elementet e Sistemit	Opsioni 1	Opsioni 1a	Opsioni 2	Opsioni 3	Opsioni 4	Opsioni 5
Grumbullimi i mbeturinave të përziera ²⁶	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l	Sistemi aktual i grumbullimit i bazuar në kontejnerë 1.1 m ³ dhe shporta individuale 240 l
Mbledhja ndaras e mbeturinave	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Sistemi për sjelljen e mbeturinave me kontejnerë të llojit Igloo me ngjyra 3x1.5 m ³	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq	Shporta individuale plastike 240 l për ambalazhim të përzier dhe kontejnerë Igloo 1.5 m ³ për qelq
Transferimi dhe	ST pa ngjeshje në Istog, transport direkt për	ST pa ngjeshje në Istog, Klinë dhe Deçan (që	Transport direkt, pa stacione	ST pa ngjeshje në Istog, Klinë dhe Deçan (që	Transport direkt, pa stacione	ST me ngjeshje në Istog dhe Deçan. Transport direkt

²⁶ Distanca të ndryshme transporti në varësi të disponueshmërisë së stacionit të transferit në komunat përkatëse

Tabela 14: Skenarët për zhvillimin e sistemit për menaxhimin e integruar të mbeturinave

Elementet e Sistemit	Opsioni 1	Opsioni 1a	Opsioni 2	Opsioni 3	Opsioni 4	Opsioni 5
transporti	komunat tjera	shërben edhe Junikun)	transfer	shërben edhe Junikun)	transfer	për Klinë
Klasifikimi i mbeturinave	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë	Instalime individuale të klasifikimit me kapacitet të vogël në Pejë, Istog , Klinë dhe Deçan	Objekt i centralizuar për klasifikim në Pejë
Kompostimi i mbeturinave të gjelbra	Lokacion për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	Lokacion për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	Lokacion për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	Lokacion për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	Lokacion për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik	Lokacion për kompostim në Pejë, pajisje mobile kompostimi për Istog , Klinë, Deçan dhe Junik
Kompostimi shtëpiak	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale	Të gjitha zonat rurale
Mbeturinat organike	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Impianti i kompostimit brenda kontejnerëve të specializuar në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë	Objekti për djegje anaerobe në Pejë
TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB	Impianti i centralizuar TMB
Deponitë	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale	Deponia rajonale

Është bërë një krahasim i kostove të skenarëve, duke vënë në dukje se të gjithë skenarët kanë kosto të krahasueshme për ton dhe janë të zbatueshëm, megjithatë rekomandohet Skenari 3 për zhvillim të mëtejshëm. Ky opsion propozon një qasje të integruar për menaxhimin e mbeturinave, me fokus në riciklim, kompostim dhe zvogëlimin e ndikimit mjedisor të mbeturinave. Sistemi kombinon përdorimin e kontejnerëve individualë dhe atyre më të mëdhenj, si dhe objekte të centralizuara për ndarje dhe kompostim. Mbeturinat në disa zona (Istog, Klinë dhe Deçan, i cili shërben edhe për Junikun) transportohen pa kompresim, gjë që mund të ndikojë në efikasitetin e transportit. Kompostimi realizohet në mënyrë të centralizuar në Pejë, si dhe përmes njësive mobile që shërbejnë zonat rurale, me një objekt të mbyllur (in-vessel) për procese të kontrolluara në Pejë. Kompostimi në kushte shtëpiake gjithashtu inkurajohet në të gjitha zonat rurale.

Sistemi përfshin trajtim mekanik dhe biologjik të mbeturinave, me një Impiant të centralizuar TMB (Trajtim Mekanik-Biologjik), i cili trajton mbeturinat e përziera, ndan materialet e riciklueshme dhe ato të kompostueshme, si dhe përpunon mbeturinat e mbetura.

Deponia rajonale shërben si lokacion përfundimtar për depozitim të mbeturinave nga rajoni të cilat nuk mund të riciklohen apo kompostohen.

IV. VLERËSIMI I EFEKTEVE TË MUNDSHME NË MJEDIS SI RRJEDHOJË E ZBATIMIT TË AKTIVITETEVE TË PNMIM DHE MASAT LEHTËSUESE

4.1. Metodologjia e vlerësimit

Në realizimin e vlerësimit të draftit të PNMIM-it për rajonin e Dukagjinit në raport me objektivat e VSM-së, është marrë parasysh:

- Informacioni bazë, përfshirë problemet ekzistuese mjedisore dhe rritja e tyre në rajonin e Dukagjinit;
- Aktivitetet e mundshme dhe burimet e potenciale të efekteve që lidhen me ndërtimin dhe funksionimin e infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave dhe burimeve, siç është përshkruar në planin e veprimit të PNMIM-it;
- Kuadri ligjor i Kosovës, veçanërisht Ligji Nr. 03/L-230 për Vlerësimin Strategjik Mjedisor dhe shtojcat e tij (Shtojca 1: Kriteret për përcaktimin e rëndësisë së efekteve të mundshme në mjedis dhe Shtojca 2: Informacioni që duhet të sigurohet në raportet e VSM-së).

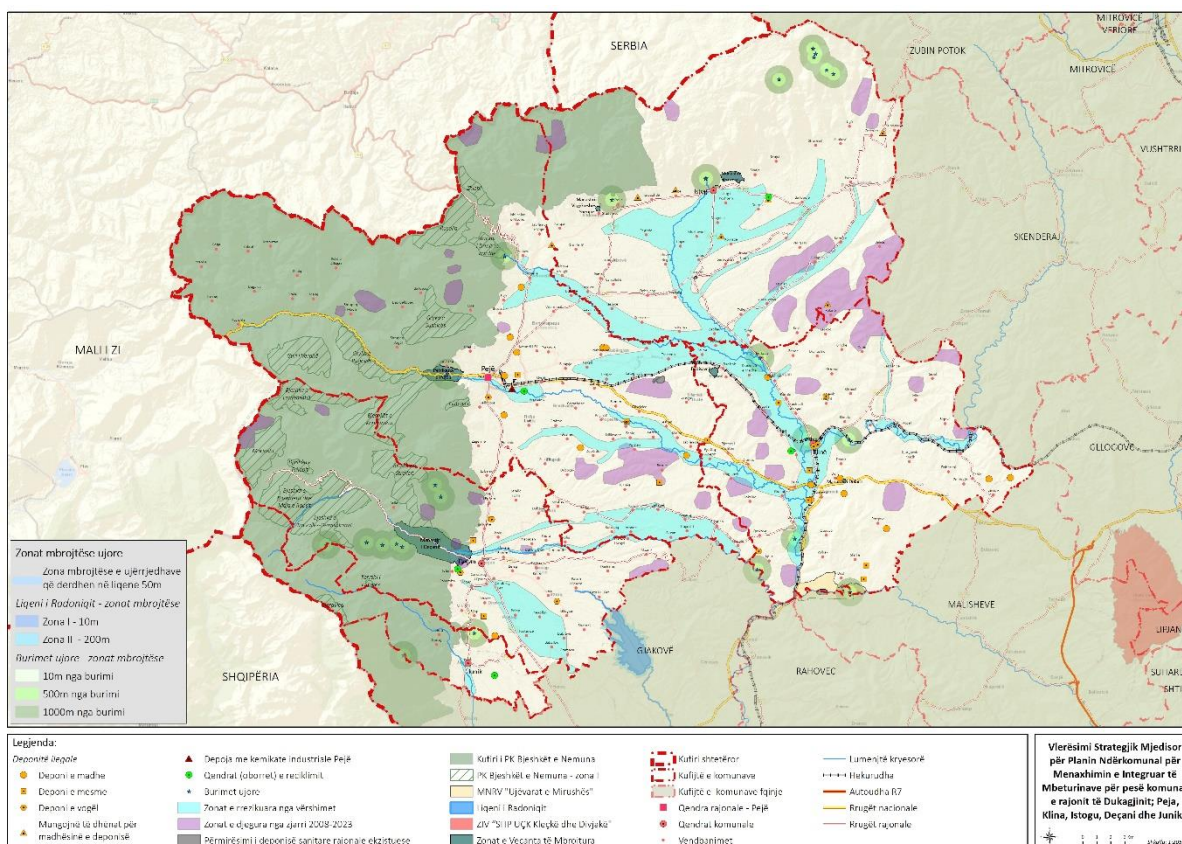
Efektet janë përshkruar (kur është e mundur) në terma të shkallës së tyre gjeografike, periudhës kohore gjatë së cilës mund të ndodhin, nëse efektet do të jenë të përkohshme apo të përhershme, pozitive apo negative, të mundshme apo të pamundura, të shpeshta apo të rralla.

Tabela 15: Kriteret për vlerësim

Efekti		Përshkrimi
++	Pozitiv i rëndësishëm	PNMIM ka të ngjarë të ketë një ndikim pozitiv të konsiderueshëm mbi qëllimet e VSM-së.
+	Pozitiv	PNMIM ka të ngjarë të ketë një efekt të vogël pozitiv në objektivat e VSM-së.
0	Neutral	PNMIM ka të ngjarë të ketë një efekt neutral në objektivat e VSM-së.
-	Negativ	PNMIM ka të ngjarë të ketë një efekt të vogël negativ në objektivat e VSM-së.
--	Negativ i rëndësishëm	PNMIM ka të ngjarë të ketë një efekt negativ të rëndësishëm në objektivat e VSM-së.
?	I pasigurt	Efektet e PNMIM-it në objektivat e VSM janë të pasigurta në këtë fazë.

VSM-ja është një vlerësim i draftit të PNMIM-it dhe për këtë arsye nuk merr në konsideratë propozime specifike për infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave. Megjithatë, kur shqyrton efektet e mundshme të rëndësishme që mund të shfaqen si rezultat i PNMIM-it, merr parasysh, aty ku është e nevojshme, aktivitetet e mundshme dhe burimet e potenciale të efekteve që lidhen me ndërtimin dhe funksionimin e infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave.

Për të ofruar një vlerësim më të saktë dhe realist, si dhe një vizuelizim hapësinor, është përgatitur gjithashtu një paraqitje grafike e zhvillimeve të planifikuara në kuadër të PNMIM. Kjo lejon një kuptim më të qartë të mënyrës se si këto zhvillime synohet të shpërndahen dhe zbatohen gjeografikisht. Ju lutemi referojuni hartës më poshtë për më shumë detaje.

Harta 5: Të dhënat e autorit Paraqitja grafike e zhvillimeve të planifikuara në kuadër të PNMIM-së, duke theksuar zonat kyçe potencialisht të ekspozuara ndaj përmbytjeve, zjarreve dhe burimeve natyrore

4.2. Vlerësimi i përputhshmërisë së prioriteteve të PNMIM-së dhe efekteve të tyre me objektivat e VSM-së

4.2.1. Parandalimi i mbeturinave

Parandalimi i mbeturinave është përparësi e madhe e PNMIM-së dhe mbështet fuqimisht arritjen e objektivave të VSM-së. Me zvogëlimin sasisë së mbeturinave të gjeneruara në burim, parandalimi i mbeturinave kontribuon drejtpërdrejt në minimizimin e presioneve mjedisore në disa fusha. Ai ndihmon në mbrojtjen e biodiversitetit (O1) duke kufizuar dëmtimin e habitateve dhe ndotjen, mbështet ekonominë lokale (O2) përmes përdorimit efikas të burimeve dhe ul rreziqet për shëndetin që lidhen me asgjësimin e mbeturinave (O3). Parandalimi i mbeturinave poshtu lehtëson presionin mbi tokën (O5) dhe burimet ujore (O6, O7), si dhe kontribuon në uljen e emetimeve në ajër dhe ndikimeve nga ndryshimet klimatike (O8, O10). Ai gjithashtu përputhet me objektivin për promovimin e një ekonomie qarkore dhe menaxhimit të qëndrueshëm të burimeve (O14). Përmes veprimeve si kompostimi në shtëpi, reduktimi i plastikës njëpërdorimshe, prokurimi publik i gjelbër dhe ulja e mbeturinave ushqimore, masat për parandalimin e mbeturinave të parashikuara në kuadër të PNMIM-së pritet të kenë një ndikim pozitiv të rëndësishëm në arritjen e këtyre objektivave të VSM-së.

Tabela 16: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për prandalimin e mbeturinave

P1. PARANDALIMI I MBETURINAVE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të mbrojtura	Mirëqenia e popullsisë dhe ekonomia lokale	Shëndeti publik		Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i dheut	Uji		Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike		Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të kompostimit shtëpiak /shpërndarja e kompostuesve shtëpiak tek amvisëritë	++	++	+	0	+	+	+	++	0	+	0	0	0	++	++
D2. Aktivitete ndërgjegjësuere lidhur me zhvillimin dhe zbatimin e programeve të kompostimit shtëpiak	+	++	+	+	+	+	+	0	0	0	0	0	0	++	++
D3. Miratimi i udhëzuesve për prokurimin publik të gjelbër	+	++	+	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0	++	+
D4. Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore	++	++	0	0	+	+	+	++	0	+	0	0	0	++	++
D5. Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës një-përdorimesh	++	++	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0	++	++
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035															
D1. Zhvillimi dhe zbatimi i programeve të kompostimit shtëpiak	++	++	+	0	+	+	+	++	0	+	0	0	0	++	++
D2. Futja e “kritereve të gjelbra” në procedurat e prokurimit publik (blerja e mallrave dhe e punëve nga autoritetet publike)	+	++	+	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0	++	+
D3. Mbështetja e bizneseve lokale në zbatimin e masave për parandalimin e mbeturinave ushqimore	++	++	0	0	+	+	+	++	0	+	0	0	0	++	++
D4. Pjesëmarrja në nismat kombëtare për reduktimin e plastikës një-përdorimesh	++	++	0	0	+	+	+	+	0	+	0	0	0	++	++
Sub-totali P1	++	++	+	0	+	+	+	++	0	+	0	0	0	++	++

Vlerësimi i përputhshmërisë midis veprimeve për parandalimin e mbeturinave dhe objektivave të VSM-së tregon një korrelacion pozitiv. Masat e propozuara në kuadër të parandalimit të mbeturinave, si promovimi i kompostimit në shtëpi (D1), mbështetja për parandalimin e mbeturinave ushqimore (D4) dhe pjesëmarrja në nisma për reduktimin e plastikës njëpërdorimshe (D5), kontribuojnë në mënyrë domethënëse (++)/+ në disa objektiva të VSM-së, veçanërisht ato që lidhen me mbrojtjen e biodiversitetit (O1), promovimin e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore (O2, O14), reduktimin e ndotjes mjedisore (O5, O6, O7, O8), si dhe përmirësimin e shëndetit publik dhe cilësisë së jetës (O3).

Gjatë vlerësimit nuk u identifikuan ndikime negative (–) apo ndikime negative të konsiderueshme (– –). Përkundrazi, parandalimi i mbeturinave njihet si një faktor kyç për qëndrueshmërinë brenda PNMIM-së dhe një shtyllë qendrore për uljen e barrës mjedisore në të ardhmen.

4.2.2. Deponimi i mbeturinave

Aktivitetet e deponimit të mbeturinave, përfshirë përmirësimin e planifikuar të deponisë rajonale dhe mbylljen e deponive ilegale, janë të lidhura ngusht me objektivat e VSM-së. Deponimi i duhur i mbeturinave redukton rreziqet e ndotjes për tokën, ujin dhe ajrin dhe në uljen e emetimeve në ajër dhe ndikimeve nga ndryshimet klimatike (O5, O6, O7, O8, O10, O11), minimizon ndikimet mbi biodiversitetin dhe peizazhet natyrore (O1, O4), si dhe mbron shëndetin e njeriut (O3). Duke kaluar nga deponimi i pakontrolluar drejt praktikave të deponive më të rregulluara dhe më të sigurta nga prizimi i mbrojtjes së mjedisit, PNMIM adreson sfida të rëndësishme mjedisore dhe siguron përputhshmëri me objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm. Për më tepër, këto masa kontribuojnë në mbrojtjen e vlerave të pasurive materiale (O12) dhe janë thelbësore për përmirësimin e cilësisë së jetës në rajonin e Dukagjinit.

Tabela 17: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për deponimin e mbeturinave

P2. DEPONIMI I MBETURINAVE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të mbrojtura	Mirëqenia e popullsisë dhe ekonomia lokale	Shëndeti publik		Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i dheut	Uji		Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike		Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Përfundimi i projektit të detajuar për përmirësimin e deponisë së Sferkës	+	+	+	0	++	++	+	+	0	+	0	+	+	-	-
T2. Punimet e ndërtimit për Dërmirësimin e deponisë së Sverkës	-	+	+	-	-	-	-	+	-	-	0	0	0	-	-
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035															
D1. Deponia rajonale funksionon sipas kërkesave për leje dhe standardeve të fundit mjedisore	+	+	++	0	++	++	++	+	+	0	++	++	+	+	+
D2. Nuk kriohen deponi ilegale në territorin e komunave	++	+	++	+	++	++	++	+	+	0	++	++	+	+	+
Sub-totali P2	+/-	+	+	+	+	+	+/-	+	+/-	+/-	0	+	+	+/-	+/-

Veprimet kyçe si përmirësimi i deponisë sanitare rajonale dhe mbyllja sistematike me rehabilitim e deponive ilegale, kontribuojnë në mënyrë domethënëse (++) në arritjen e objektivave për mbrojtjen e tokës, ujit dhe ajrit (O5, O6, O7, O8), forcimin e ruajtjes së biodiversitetit (O1), si dhe përmirësimin e shëndetit të njeriut dhe kushteve të jetesës (O3). Megjithatë, deponia nuk konsiderohet pjesë e koncepteve të ekonomisë qarkore (O14) dhe gjithashtu nuk ndihmon në minimizimin e trafikut të lidhur me aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave (O15), anipse një deponi e re, e projektuar sipas standardeve dhe praktikave më të mira, duhet të marrë parasysh mbrojtjen e burimeve ujore, kontrollin e gazrave dhe emetimeve, si dhe vendndodhjen për të shmangur transportin e tepërt.

Funksionimi i deponisë rajonale sipas standardeve përmirëson shëndetin publik (O3), mbron tokën dhe ujin (O5, O6), mbështet infrastrukturën (O14, O15) dhe siguron përputhshmëri me kërkesat mjedisore (O7). Ka gjithashtu efekte pozitive të lehta në biodiversitet dhe peizazh (O1, O4), megjithëse këto nuk janë objektivat kryesore. Eliminimi i deponive ilegale ka efekte shumë të forta pozitive (++): përmirëson drejtpërdrejt cilësinë mjedisore (O5, O6, O7), mbron biodiversitetin (O1),

redukon rreziqet për shëndetin publik (O3), mbështet peizazhin (O4) dhe rregullimin e infrastrukturës së mbeturinave dhe transportimit të tyre (O15).

Ndërkohë që funksionimi i deponisë mbart natyrshëm disa ndikime të mbetura mjedisore, zbatimi i standardeve moderne të menaxhimit dhe monitorimi i rregullt do të sigurojnë që këto ndikime të minimizohen dhe të jenë plotësisht në përputhje me objektivat për mbrojtjen e mjedisit.

Nuk u identifikuan konflikte madhore me objektivat e VSM-së. Investimet në përmirësimin e deponisë dhe veprimet për eliminimin e deponive ilegale, të planifikuara dhe menaxhuara sipas praktikave më të mira, shërbejnë si një shtyllë themelore për arritjen e objektivave më të gjera mjedisore dhe sociale të PNMIM-së.

4.2.3. Transporti dhe transferimi i mbeturinave

Organizimi efikas i transportit dhe operacioneve të transferimit të mbeturinave kontribuon në arritjen e disa objektivave të VSM-së. Duke optimizuar rrugët e grumbullimit të mbeturinave, duke krijuar stacione transferimi dhe duke reduktuar transportin në distanca të gjata, PNMIM mbështet uljen e emetimeve në ajër (O8) dhe kufizon ndikimin mjedisor të lidhur me logjistikën e mbeturinave (O7, O5). Sistemet e duhura të transportit dhe transferimit gjithashtu minimizojnë rrezikun e derdhjeve aksidentale të mbeturinave, mbrojnë tokën (O5) dhe burimet ujore (O6) si dhe kontribuojnë në mjedise më të sigurta dhe më të pastra të banimit. Për këtë arsye, përmirësimi i infrastrukturës së transportit dhe transferimit është thelbësor për të siguruar një sistem menaxhimi të mbeturinave që është i qëndrueshëm nga aspekti mjedisor dhe ekonomik.

Tabela 18: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për transportin dhe transferimin e mbeturinave

P3. TRANSPORTI DHE TRANSFERIMI I MBETURINAVE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të	Mirëqenia e popullsisë dhe	Shëndeti publik		Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i	Uji		Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike		Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave
	O1	O2	O3	O4		O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Identifikimi i lokacionit dhe dizajni i detajuar për stacionin e transferit për Komunën e Istogut	+	+	+	0	++	++	+	+	0	+	0	+	+	+	+
D2. Punimet e ndërtimit të stacionit të transferit për Komunën e Istogut	-	+	+	-	-	0	0	+	-	0	0	0	0	+	+
D3. Hartimi i studimit të fizibilitetit dhe dokumentacionit të projektimit për ngritjen e stacionit të transferit për Komunën e Deçanit (që shërben edhe për komunën e Junikut)	+	+	+	0	++	++	+	+	0	+	0	+	+	+	+
D4. Punimet për ndërtimin e stacionit të transferit për Komunën e Deçanit	-	+	+	-	-	0	0	+	-	0	0	0	0	+	+
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035															
D1. Stacionet e Transferit në Istog dhe Deçan funksionojnë sipas kërkesave për leje	+	+	+	0	+	+	++	+	+	0	+	+	+	++	++
Sub-totali P3	+/-	+	+	+/-	+	+	+/-	+	-	+/-	0	+	+	+	+

Analiza tregon se masat e planifikuara për transportin dhe transferimin e mbeturinave janë në masë të madhe të përputhshme dhe mbështetëse ndaj objektivave të VSM-së.

Krijimi i stacioneve të transferit në Istog dhe Deçan, së bashku me organizimin më të mirë të sistemeve të transportit të mbeturinave, sjell ndikime pozitive (++) veçanërisht në objektivat që lidhen me reduktimin e ndotjes së ajrit dhe emetimeve të gazeve serrë (O8), mbrojtjen e tokës dhe burimeve ujore (O5, O6, O7), promovimin e efikasitetit të energjisë (O14), si dhe përmirësimin e shëndetit publik dhe sigurisë (O3). Stacionet e transferit reduktojnë rreziqet mjedisore duke parandaluar hedhjet e paligjshme, përmirësuar efikasitetin e trajtimit dhe minimizuar ndotjen. Vlerësimi tregon ndikim shumë pozitiv (++) për O14 dhe O15, pasi stacionet e transferit përbëjnë infrastrukturë të rëndësishme për logjistikën rajonale të mbeturinave. Nuk u identifikuan efekte negative të rëndësishme. Stacionet e transferimit, megjithëse të dobishme, mund të shkaktojnë probleme lokale mjedisore si aromë, pluhur, zhurmë dhe rritje të trafikut, sidomos kur ndodhen pranë zonave të banuara ose të ndjeshme. Për të minimizuar këto ndikime, nevojitet një përzgjedhje e kujdesshme e vendndodhjes përmes VNM-së, si dhe dizajnim dhe menaxhim i mirë operacional. Rasti i Deçanit ilustron rëndësinë e shmangies së afërsisë me zonën e veçantë të mbrojtur të Manastirit të Deçanit. Në përgjithësi, përmirësimi i sistemeve të transportit dhe transferimit të mbeturinave në kuadër të PNMIM-së përbën një hap kyç drejt një sistemi më të qëndrueshëm, efikas dhe mjedisor të menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Dukagjinit.

4.2.4. Krijimi i sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave

Zhvillimi i sistemeve për riciklimin dhe rikuperimin e mbeturinave është një veprim themelor që mbështet fuqishëm objektivat e VSM-së. Me drejtimin e mbeturinave nga deponia, promovimin e përdorimit efikas të burimeve, iniciativat për riciklim dhe rikuperim kontribuojnë drejtpërdrejt reduktimin e ndotjes mjedisore (O5, O6, O7, O8), si dhe në promovimin e ekonomisë qarkore (O14). Për më tepër, këto aktivitete ndihmojnë në ruajtjen e biodiversitetit (O1) dhe përmirësimin e shëndetit dhe mirëqenies së njerëzve (O3) përmes uljes së gjurmës mjedisore të menaxhimit të mbeturinave. Ndërtimi i objektit për ndarjen e mbeturinave, kompostimin, tretjen anaerobe dhe rikuperimin e materialeve siguron që PNMIM-ja të avancojë drejt objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm dhe të jetë në përputhje me standardet mjedisore të Bashkimit Evropian dhe ato vendore.

Tabela 19: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për krijimin e sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit të mbeturinave

P4. KRIJIMI I SISTEMEVE TË RICIKLIMIT DHE RIKUPERIMIT TË MBETURINAVE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të	Mirëqenia e popullsisë dhe	Shëndeti publik		Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i	Uji		Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike		Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Krijimi i Oborreve të Riciklimit (OR)	++	++	+	+	++	++	++	-	-	+	++	0	0	++	++

D2. Menaxhimi i mbeturinave të ambalazhit Aktivitetet kryesore përfshijnë marrëveshje komunale me OPP-të, krijimi i sistemeve për grumbullimin ndaras të materialeve të riciklueshme, themelimi i një qendre për klasifikimin e materialeve dhe zhvillimi i fushatave ndërgjegjëse për të rritur pjesëmarrjen e publikut.	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
D3. Menaxhimi i mbeturinave të gjelbra Aktivitetet kryesore: objekti për kompostim në Pejë, duke përfshirë studimin e fizibilitetit dhe projektimin, ndërsa Istogu, Klina, Deçani pajisen me pajisje mobile për kompostim.	++	++	+	+	++	++	++	-	-	+	0	0	0	++	++
D4. Menaxhimi i MNRR Aktivitetet kryesore: Pikat e grumbullimit do të përzgjidhen dhe ndërtohen në Pejë, Istog, Klinë dhe Deçan, së bashku me furnizimin me pajisje për grumbullim dhe transport. Një qendër riciklimi dhe një objekt për deponim do të ndërtohen në Pejë, me pajisjet e nevojshme që do të sigurohen për të dyja.	++	++	+	+	++	++	++	-	-	+	0	0	0	++	++
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035															
D1. Krijimi i Oborreve të Riciklimit (OR). OR funksion në përputhje me kërkesat mjedisore	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	++	0	0	++	++
D2. Menaxhimi i mbeturinave të ambalazhit. Aktivitetet kryesore: Sisteme të ndara për grumbullimin e mbeturinave komunale dhe ambalazhit të mbështetura, fushata ndërgjegjëse për të rritur pjesëmarrjen e publikut.	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
D3. Menaxhimi i mbeturinave të gjelbra	Nuk parashihen aktivitete.														
D4. Menaxhimi i MNRR Zbatimi i legjislacionit dhe rregulloreve që kontrollojnë deponimin e mbeturinave të ndërtimit dhe rrënim	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
D5. Ngritja e objekteve të rikuperimit të mbeturinave Aktivitetet kryesore: studim fizibiliteti paraprakisht projektimit dhe ndërtimit të objektit për trajtim mekaniko-biologjik dhe objektit për rikuperimin e mbeturinave ushqimore.	+	++	+	+	++	+	++	-	-	+	++	++	+	++	+
Sub-totali P4	++	++	+	+	++	++	++	-	-	+	+	+	+	++	++

Analiza tregon një nivel të lartë përputhshmërie pozitive ndërmjet krijimit të sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit dhe objektivave të VSM-së. Investimet e planifikuara në impiante për ndarje, kompostimin e mbeturinave të gjelbra dhe organike, tretjen anaerobe dhe operacionet për rikuperimin e materialeve tregojnë efekte shumë pozitive (++) në objektivat që lidhen me mbrojtjen e tokës (O5), uljen e emetimeve të gazeve serrë (O8), promovimin e ekonomisë qarkore (O14), mbrojtjen e biodiversitetit dhe peizazhit (O1), si dhe përmirësimin e kushteve të jetesës dhe shëndetit publik (O3).

Nuk janë identifikuar ndikime negative. Rreziqe të vogla që lidhen me menaxhimin e impianteve, si erërat apo emetimet lokale, mund të trajtohen në mënyrë efektive përmes përdorimit të teknikave më të mira të disponueshme dhe monitorimit të rreptë mjedisor. Në tërësi, krijimi i sistemeve për riciklimin dhe rikuperimin e mbeturinave shihet si një faktor kyç për përmbushjen e ambicieve për qëndrueshmëri të PNMIM-së dhe mbështet realizimin e objektivave të VSM-së. Për shkak të afërsisë së tyre me zona të banuara dhe vendndodhjes në zona të rrezikuara nga përmytjet, siç janë Oborret e riciklimit (OR) në Pejë dhe Klinë, si dhe afërsisë me zona me rrezik përmytjeje si në rastin e OR-së në Istog dhe OR-së në Deçan pranë zonës së veçantë të mbrojtur të Manastirit, të gjitha projektet e kësaj natyre duhet t'i nënshtrohen VNM-së dhe të kenë plane përkatëse të menaxhimit të përcaktuara dhe të zbatuara.

Menaxhimi i duhur i mbeturinave ndërtimore përmes pikave të planifikuara të grumbullimit në secilën komunë, e veçanërisht ripërdorimi dhe riciklimi i tyre përmes planifikimit të qendrës për riciklim dhe objektit për grumbullim në Pejë do të ketë ndikime të rëndësishme pozitive mjedisore. Riciklimi i materialeve inerte si betoni, tulla dhe asfalti redukton nevojën për nxjerrjen dhe përpunimin e materialeve të reja, duke ruajtur kështu burimet natyrore dhe duke reduktuar degradimin mjedisor që lidhet me nxjerrjen e minierave dhe lëndëve të para. Rreziqet e vogla që lidhen me emetime të pluhurit, zhurmës, substancave të rrezikshme në këto mbeturina si azbesti, ngjyra me bazë plumbi etj. Edhe pse këto zhvillime kanë ndikime të ulëta mjedisore (sidomos pikat e grumbullimit), objekti i riciklimit dhe deponia për grumbullim duhet t'i nënshtrohen procesit të VNM-së. Gjatë planifikimit të tyre të shmanget afërsia nga zonat me dendësi të madhe të banimit, zonat ekologjike të ndjeshme, zonat e rrezikuara nga përmytjet, Brenda zonave të mbrojtura kulturore apo natyrore si dhe në afërsi të burimeve ujore apo akuifereve.

Në Objektet e rikuperimit të materialeve mund të lindin ndikime të ndryshme mjedisore si aromë e pakëndshme, pluhur dhe zhurmë. Këto emetime janë të zakonshme për operacionet e menaxhimit të mbeturinave, por mund të kontrollohen në mënyrë efektive me teknologjinë moderne dhe praktikatat e menaxhimit. Gjatë studimit të fizibiliteti për planifikimin e lokacionit të objektit të tillë në Pejë duhet të mirret parasysh që zona e përzgjedhur të mos jetë në afërsi të zonave ekologjike si dhe zonave me dendësi të madhe të banimit. Gjithashtu edhe për këtë zhvillim duhet të përgatitet VNM-ja me të cilin do të identifikohen ndikimet dhe masat më specifike për të zvogëluar apo eliminuar efektet mjedisore.

4.2.5. Menaxhimi i mbeturinave bujqësore

Menaxhimi i duhur i mbeturinave bujqësore luan një rol të rëndësishëm në arritjen e objektivave të VSM-së. Hedhja e pakontrolluar e mbeturinave bujqësore mund të çojë në ndotjen e tokës, ujit dhe ajrit (O5, O6, O7, O8), dhe të ndikojë negativisht në biodiversitet (O1) dhe shëndetin publik (O3). Duke promovuar praktika të qëndrueshme si kompostimi në fermë, rikuperimi i mbeturinave organike dhe menaxhimi korrekt i mbeturinave të rrezikshme bujqësore, PNMIM synon të mbrojë burimet natyrore, të reduktojë emetimet e gazeve serrë dhe të përmirësojë cilësinë e përgjithshme të mjedisit. Menaxhimi i mbeturinave bujqësore gjithashtu është në përputhje me objektivat që

mbështesin përdorimin e qëndrueshëm të tokës (O5), zhvillimin rural dhe parimet e ekonomisë qarkore (O14).

Tabela 20: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për menaxhimin e mbeturinave bujqësore

P5. MENAXHIMI I MBETURINAVE BUIQËSORE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të	Mirëqenia e popullsisë dhe	Shëndeti publik		Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i	Uji		Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike	Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave	
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Zhvillimi dhe shpërndarja e materialeve informative mbi menaxhimin e mbeturinave bujqësore (p.sh. udhëzime për ruajtjen e plehut organik në fermë, kompostimin e mbeturinave bujqësore, rikuperimin e energjisë nga biomasa, etj.)	++	+	++	+	++	++	++	+	0	+	0	0	+	++	+
D2. Përmirësimi i kushteve për ruajtjen dhe trajtimin e plehut organik të kafshëve	++	+	++	+	++	++	++	++	0	+	0	0	+	++	++
D3. Masat për parandalimin e djegies së mbeturinave bujqësore në mjedise të hapura, duke përfshirë djegien e fushave, në instalime që nuk janë të pajisura me sisteme të trajtimit të gazrave të rrjedhshme dhe në instalime pa rikuperim të energjisë	++	+	++	+	++	++	++	++	0	++	0	0	++	++	++
D4. Mirëmbajtja dhe përditësimi i rregullt i inventarit të magazinave të agrokimikateve të vjetruara	++	+	++	+	++	++	++	++	0	+	0	0	+	++	++
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035	Nuk parashihen aktivitete.														
Sub-totali P5	++	+	++	+	++	++	++	++	0	+	0	0	+	++	++

Vlerësimi i përputhshmërisë tregon se masat e propozuara për menaxhimin e mbeturinave bujqësore kanë një efekt shumë pozitiv (++)/+ në arritjen e disa objektivave të VSM-së. Në veçanti, futja e praktikave të kompostimit në vend, mbështetja për rikuperimin e mbeturinave bujqësore dhe promovimi i asgjësimit mjedisor të qëndrueshëm të mbeturinave të rrezikshme nga bujqësia kontribuojnë drejtpërdrejt në mbrojtjen e cilësisë së tokës dhe ujit (O5, O6), reduktimin e emetimeve në ajër (O8), mbrojtjen e biodiversitetit (O1) dhe përmirësimin e shëndetit publik dhe kushteve mjedisore në zonat rurale (O3).

Nuk janë identifikuar efekte negative të rëndësishme. Sfidat e vogla që lidhen me rritjen e ndërgjegjësimit të fermerët dhe zbatimin e praktikave të reja mund të adresohen përmes trajnimeve të synuara dhe masave mbështetëse të përshtatshme.

4.2.6. Menaxhimi i fraksioneve tjera të mbeturinave

Menaxhimi i duhur i fraksioneve tjera të mbeturinave, si mbeturinat e rrezikshme shtëpiake, mbeturinat nga ndërtimi dhe demolimi, si dhe fraksionet tjera si pajisjet elektrike dhe elektronike,

bateritë dhe automjetet mbeturinë është thelbësor për arritjen e objektivave të VSM-së. Këto lloje mbeturinash përbëjnë rreziqe të veçanta për tokën, ujin, ajrin, biodiversitetin dhe shëndetin e njeriut nëse nuk trajtohen në mënyrë të përshtatshme (O1, O3, O5, O6, O7, O8). Përmes veprimeve të synuara për grumbullimin e veçantë, trajtimin, riciklimin dhe deponimin e sigurt, PNMIM-ja mbështet drejtpërdrejt parandalimin e ndotjes, mbrojtjen e burimeve natyrore, krijimin e mjedisve më të sigurta për banim dhe promovon praktikën e ekonomisë qarkore (O14). Menaxhimi efektiv i këtyre është kritik për të minimizuar rreziqet mjedisore dhe për të siguruar përputhshmëri me legjislacionin e BE-së për mbeturinat.

Tabela 21: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për menaxhimin e fraksioneve tjera të mbeturinave

P6. MENAXHIMI I FRAKSIONEVE TJERA TË MBETURINAVE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të	Mirëqenia e popullsisë dhe ekonomia lokale	Shëndeti publik		Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i dheut	Uji		Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike		Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Menaxhimi i MPEE Aktivitetet kryesore: Nënshkrimi i marrëveshjes me OPP-të për MPEE pasuar nga zhvillimi dhe zbatimi i sistemit të grumbullimit ndaras të MPEE, Zbatimi i fushatave të ndërgjegjësimit të publikut të përcaktuara për modelet e reja të konsumit të qëndrueshëm dhe pjesëmarrja në skemat e grumbullimit ndaras	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
D2. Menaxhimi i baterive dhe akumulatorëve. Aktivitetet kryesore: Marrëveshje me OPP-të për bateritë e përdorura, do të krijohet një inventar i shitoreve që shesin bateri dhe do të zhvillohet e zbatohet një sistem i veçantë për grumbullimin e baterive të përdorura.	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
D3. Menaxhimi i automjeteve mbeturinë (AM). Aktivitetet kryesore: marrëveshje me OPP-të për Mjetet në Fund të Jetës (MFJ), caktimi i vendeve për ruajtje të përkohshme dhe çmontim, zhvillim dhe zbatim i kërkesave për heqjen dhe grumbullimin e MFJ-ve të braktisura në rrugë publike dhe zona parkimi.	++	++	+	+	++	++	++	-	-	+	0	0	0	++	++

D4. Menaxhimi i gomave të shpenzuara. Aktivitetet kryesore: Nënshkrimi i marrëveshjeve me OPP-të për AM-të, Përcaktimi i vendeve për magazinimin e përkohshëm (dhe çmontimin) e AM-ve, Zhvillimi dhe zbatimi i kërkesave për largimin dhe grumbullimin e AM-ve të braktisura në rrugë publike dhe zona parkimi	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
D5. Menaxhimi i vajrave të përdorura. Aktivitetet kryesore: Nënshkrimi i marrëveshjeve me OPP-të për vajrat e përdorura, Inventarizimi i dyqaneve të riparimit të makinave dhe vendeve për zëvendësimin e vajrave motorikë, Ndalimi i zëvendësimit të vajrave të përdorura motorike në zona publike dhe vende të papajisura për këtë qëllim	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035	Nuk parashihen aktivitete.														
Sub-total P6	++	++	+	+	++	++	++	+	0	+	0	0	0	++	++

Analiza konfirmon se masat e propozuara për menaxhimin e fraksioneve tjera të mbeturinave kanë përputhshmëri shumë pozitive (++) me objektivat e VSM-së. Përmes krijimit të sistemeve të grumbullimit të veçantë, impianteve të përshtatshme për trajtim dhe promovimit të mekanizmave të përgjegjësive të zgjeruar të prodhuesit (PZP) për mbeturinat e rrezikshme dhe të veçanta, PNMIM-ja ndikon pozitivisht në objektivat që lidhen me mbrojtjen e shëndetit të njeriut (O3), ruajtjen e tokës dhe ujit (O5, O6), përmirësimin e cilësisë së ajrit (O8), mbrojtjen e biodiversitetit (O1) dhe ekonominë qarkore (O14).

Megjithëse ekzistojnë rreziqe të vogla në rast të keqmenaxhimit (p.sh., nëse mbeturinat e rrezikshme trajtohen apo ruhen në mënyrë të pasigurt), këto rreziqe janë të parandalueshme përmes zbatimit të standardeve të rrepta operationale, monitorimit të vazhdueshëm dhe fushatave për rritjen e ndërgjegjësimit. Gjatë planifikimit të lokacioneve për magazinimin e përkohshëm dhe çmontimin e mbeturinave të gomës dhe automjeteve jashtë përdorimit, është thelbësore të shmangen zonat e banuara, zonat ekologjikisht të ndjeshme, ato të rrezikuara nga përmytjet, afërsia me burime ujore dhe akuifere, zonat me rrezik të lartë nga zjarret si dhe zonat e mbrojtura kulturore ose arkeologjike. Këto mbeturina përmbajnë substanca të rrezikshme si vajra, lëngje industriale dhe metale të rënda, të cilat mund të ndotin mjedisin dhe të paraqesin rrezik për shëndetin publik. Prandaj, për çdo lokacion të tillë duhet të bëhet VNM dhe të hartohen plane të qarta menaxhimi për kontrollin e ndotjes, trajtimin e mbeturinave dhe monitorimin e vazhdueshëm të aktiviteteve.

4.2.7. Fuqizimi i strukturës institucionale

Fuqizimi i strukturës institucionale për menaxhimin e mbeturinave është thelbësor për zbatimin e suksesshëm të PNMIM-së dhe për arritjen e objektivave të VSM-së. Një strukturë institucionale e mirë-koordinuar siguron zbatimin e standardeve mjedisore, ofrimin efikas të shërbimeve, monitorim efektiv dhe reagim të shpejtë ndaj çështjeve të reja mjedisore. Institucionet e forta mbështesin objektivat që lidhen me mbrojtjen e shëndetit të njeriut (O3), mbrojtjen e cilësisë së tokës, ujit dhe

ajrit (O5, O6, O7, O8), si dhe promovimin e qeverisjes së mirë dhe zhvillimit të qëndrueshëm (O14). Forcimi i bashkëpunimit ndërkomunal dhe ndërtimi i kapaciteteve teknike dhe administrative është thelbësor për të siguruar përfitimet afatgjata mjedisore dhe socio-ekonomike që synon PNMIM.

Tabela 22: Vlerësimi i objektivave të VSM-së kundrejt përparësisë së PNMIM-së për fuqizimin e strukturës institucionale

P7. FUQIZIMI I STRUKTURËS INSTITUCIONALE	OBJEKTIVAT E VSM-së														
	Biodiversiteti, zonat nat. të	Mirëqenia e popullsisë dhe Shëndeti publik			Shfrytëzimi i tokës dhe kualiteti i	Uji			Kualiteti i ajrit	Zhurma dhe vibrimi	Faktorët e ndryshimeve klimatike	Trashëgimia kulturore	Peizazhi dhe vlerat vizuale estetike	Mbeturinat	Transportimi i mbeturinave
	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	O9	O10	O11	O12	O13	O14	O15
Prioritetet afatshkurta 2025-2027															
D1. Përgatitja dhe nënshkrimi i marrëveshjes së bashkëpunimit ndërkomunal (MBNK)	+	+	+	0	+	+	+	+	+	0	++	++	++	++	++
D2. Emërimi i koordinatorit të BNK-së	+	+	+	0	+	+	+	+	+	0	++	++	++	++	++
D3. Takime dy-vjeçare për zbatimin e marrëveshjes së PNMIMB-së dhe marrëveshjes për BNK	+	+	+	0	+	+	+	+	+	0	++	++	++	++	++
D4. Zhvillimi i një modeli për kontratën e shërbimit publik (KShP) që do të përdoret për ofrimin e shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave	+	+	+	0	+	+	+	+	+	0	++	++	++	++	++
D5. Hartimi dhe miratimi i planit të biznesit për KRM 'Ambienti'	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	++	++	+	++	++
D6. Miratimi i raporteve vjetore dhe planeve vjetore për operimin e KRM 'Ambienti'	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	++	++	+	++	++
Prioritetet afatmesme dhe afatgjata 2028-2035	Nuk parashihen aktivitete.														
Sub-total P7	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+	++	++	++	++

Analiza tregon se masat që synojnë fuqizimin e strukturës institucionale kanë përputhshmëri pozitive të fortë (++) me objektivat e VSM-së. Përmes përmirësimit të strukturave të qeverisjes, qartësimi të roleve dhe përgjegjësi midis aktorëve, rritjes së kapaciteteve operacionale dhe promovimit të koordinimit më të mirë në nivelet rajonale dhe lokale, PNMIM-ja ofron mbrojtje më efektive të mjedisit (O1, O3, O5, O6, O7, O8, O11) dhe mbështet objektivin më të gjerë të kalimit drejt një ekonomie të qëndrueshme dhe qarkore (O14). Nuk janë identifikuar efekte negative. Megjithatë, suksesi i këtyre masave do të varet nga vullneti politik i vazhdueshëm, investimi i qëndrueshëm në ndërtimin e kapaciteteve institucionale dhe përfshirja efektive e aktorëve të interesuar.

4.3. Gjetjet kryesore mbi efektet e pritshme nga zbatimi i PNMIM-së

Vlerësimi i veprimeve të PNMIM tregon se efektet mjedisore në përgjithësi janë kryesisht pozitive, duke kontribuar në arritjen e objektivave strategjike mjedisore. Shumica e veprimeve të propozuara, si parandalimi i mbeturinave, përmirësimi i mbulimit të mbledhjes së mbeturinave, ngritja e sistemeve të riciklimit dhe rikuperimit, krijimi i impiantit për kompostim dhe rikuperim materialesh, si dhe forcimi i kuadrit institucional, pritet të përmirësojnë cilësinë mjedisore, të reduktojnë ndotjen dhe të mbështesin kalimin drejt një ekonomie qarkore.

Megjithatë, kapitulli i mëparshëm tregoi se disa nga prioritetet kryesore të PNMIM mund të kenë konflikt të vogël me disa nga objektivat e VSM-së. Ky kapitull evidenton veprimet që ka gjasa të kenë ndikime të rëndësishme mjedisore dhe propozon masa përkatëse lehtësuese për të minimizuar efektet negative.

Përfundimet kryesore të përmbledhura si më poshtë:

- **Efektet Pozitive:**

- Zvogëlim i ndjeshëm i sasisë së mbeturinave të depozituara në deponinë rajonale dhe në deponitë ilegale, duke çuar në përmirësim të cilësisë së tokës, ujit dhe ajrit.
- Mbrojtje e biodiversitetit dhe e peizazheve natyrore nëpërmjet zvogëlimit të deponimit të pakontrolluar të mbeturinave dhe menaxhimit më të mirë të vendeve të trajtimit.
- Ulja e ndotjes së mjedisit përmes rritjes së riciklimit, kompostimit dhe përmirësimit të logjistikës së transportit.
- Përmirësim i shëndetit publik përmes trajtimit më të mirë të mbeturinave, uljes së ekspozimit ndaj mbeturinave të rrezikshme dhe zgjerimit të mbulimit të shërbimeve.
- Nxitje e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve dhe mbështetje për ekonominë qarkore.

- **Efektet e mundshme negative:**

- Ndërtimi dhe funksionimi i impianteve të reja (p.sh., stacione transferimi, objektit për klasifikimin e mbeturinave të riciklueshme, objektit për kompostim etj) mund të shkaktojë rritje të përkohshme të zhurmës, pluhurit dhe trafikut lokal sidomos gjatë fazës së ndërtimit dhe e mundshme edhe gjatë operimit.
- Rrezik i emetimit të erërave të pakëndshme nga impiantet e kompostimit dhe trajtimit të mbeturinave organike.
- Rreziqe të vogla të mundshme për aksidente ose për trajtim të papërshtatshëm të flukseve të mbeturinave të rrezikshme ose të veçanta.
- Reagime sociale të mundshme që lidhen me ndryshimet në skemat e mbledhjes së mbeturinave dhe formalizimin e roleve të sektorit informal.

PNMIM-ja pritet të gjenerojë përfitime të konsiderueshme mjedisore dhe socio-ekonomike. Efektet e mundshme negative të identifikuar janë të lokalizuara, afatshkurtra dhe të menaxhueshme përmes aplikimit të masave të përshtatshme lehtësuese, kontrolleve të rrepta mjedisore dhe monitorimit të vazhdueshëm. Për këtë arsye, VSM rekomandon që masat lehtësuese dhe aktivitetet e monitorimit të integrohen në mënyrë sistematike në fazën e zbatimit të PNMIM për të siguruar që efektet pozitive të maksimizohen dhe ato negative të minimizohen.

4.4. Masat e parapara lehtësuese

Masat lehtësuese të parapara përfshijnë veprime për të:

- Shmangur ndikimet mjedisore,
- Zvogëluar madhësinë, shtrirjen, mundësinë dhe/ose seriozitetin e tyre,
- Riparuar dëmet pasi ndikimet të kenë ndodhur
- Kompensuar ndikimet duke balancuar efektet negative me rezultate pozitive.

Efektet negative të mundshme të identifikuar janë kryesisht të lokalizuara, afatshkurtra dhe të menaxhueshme. Përmes zbatimit të masave të propozuara lehtësuese, pritet që rreziqet mjedisore dhe sociale të minimizohen dhe ndikimet pozitive të PNMIM të realizohen plotësisht.

Tabela 23: Përmbledhje e efekteve të mundshme negative dhe masave për zbutjen e tyre

Efektet e mundshme negative	Masat lehtësuese
Zhurmë, pluhur dhe trafik gjatë ndërtimit të impianteve (stacione transferimi, OR, objekti për riciklim dhe kompostim) si dhe transportit të mbeturinave ndërtimore/demolimit	Zbatimi i masave të parapara me raportet e VNM-së për këto projekte, të cilat padyshim që do të përfshijnë masa për largimin dhe kontrollin e pluhurit (p.sh. spërkatje me ujë, ventilim, kapsulimin e makinerive), masa për zvogëlimin e zhurmës (p.sh. kufizimi i orarit të punës, izolimi i zërit, mirëmbajtja e rregullt e makinerisë) dhe plane për menaxhimin e trafikut. Monitoroni

	aktivitetet e ndërtimit për të siguruar përputhshmëri me këto masa. Rekomandohet përpilimi dhe zbatimi edhe i Planit të Menaxhimit Mjedisor (PMM) si pjesë e VNM-së për të siguruar zbatimin e masave gjatë fazës së ndërtimit dhe operimit të këtyre objekteve.
Emetime erërash të pakëndshme nga objekti i kompostimit dhe trajtimi i mbeturinave, ndikim në biodiversitet	Gjatë përpilimit të studimit të fizibilitetit për vend-ndodhjen e objektit të kompostimit, të sigurohet që është bërë zgjedhja e duhur të vendndodhjes për objektin (larg zonave të banimit, larg zonave ekologjikut të ndjeshme, planifikimi i zonës tampon të gjelbër) dhe se është hartuar raporti i VNM-së për këtë. Zbatoni masat e parapara me raportin e VNM-së për këtë projekt të cilat duhet të përfshijnë, përdorimin e teknologjisë të përshtatshme për kontrollin e erërave (biofiltra, sisteme të mbyllura); Monitorimi të rregullt të emetimeve; aplikimin e praktikave të mira operative (p.sh., kthimi i grumbujve të kompostit, ventilim i mjaftueshëm).
Aksidente të mundshme ose trajtim i papërshtatshëm i flukseve të mbeturinave të rrezikshme/të veçanta	Kryeni trajnime të rregullta për stafin mbi trajtimin e mbeturinave të rrezikshme; zbatoni protokolle të rrepta operative dhe procedura reagimi në raste emergjente; sigurohuni për etiketimin, ruajtjen dhe transportimin e duhur të materialeve të rrezikshme.
Rritje e përkohshme e ndotjes gjatë aktiviteteve të ndërtimit për shkak të makinerive dhe transportit	Përdorni makineri dhe mjete që përmbushin standardet e emetimeve; optimizoni logjistikën e ndërtimit për të minimizuar udhëtimet; inkurajoni përdorimin e teknologjive me konsum efikas të karburantit, kryerja e inspektimeve të rregullta.
Rezistencë e mundshme e operatorëve joformalë ndaj ndryshimeve në sistemet e mbledhjes së mbeturinave ose ndërprerje e aktiviteteve të sektorit informal	Përfshini palët e interesuara që në fazat e para; organizoni fushata informacioni për të shpjeguar ndryshimet; ofroni mundësi integrimi për punëtorët informalë në sistemin formal të riciklimit (trajnime, mundësi punësimi).
Rrezik i krijimit të deponive të reja ilegale gjatë periudhave të tranzicionit (përpara se shërbimet e mbeturinave të jenë plotësisht funksionale)	Forconi mekanizmat e zbatimit dhe mbikëqyrjes; kryeni fushata ndërgjegjësimi për shërbimet e reja; ofroni mundësi ligjore për depozitim të mbeturinave tek Qendrat e riciklimit sa më shpejt të jetë e mundur.

V. KORNIZA E MONITORIMIT

Direktiva e VSM-së kërkon që efektet e rëndësishme mjedisore të zbatimit të PNMIM-it të monitorohen, për të identifikuar në një fazë të hershme çdo efekt negativ të paparashikuar, në mënyrë që autoritetet të jenë në gjendje të ndërmarrin veprimet e duhura korrigjuese.

Monitorimi gjithashtu mund të përdoret për të analizuar nëse PNMIM po arrin objektivat e tij dhe ato të mbrojtjes së mjedisit, nëse këto objektiva duhet të rishikohen dhe nëse masat e propozuara për zbutje po zbatohen.

Tabela në vijim paraqet Planin e Monitorimit, duke ofruar tregues për matjen e shkallës në të cilën po arrihen objektivat e VSM-së, frekuencën e monitorimit, autoritetet përgjegjëse për monitorimin dhe kohën e reagimit të mundshëm.

Tabela 24: Plani i Monitorimit për zbatimin e masave lehtësuese të identifikuar në VSM

Tema e VSM-së	Biodiversiteti dhe zonat natyrore të mbrojtura		
Objektivat e VSM-së	O1. Mbrojtja dhe përmirësimi i biodiversitetit dhe ekosistemeve nëpërmjet adoptimit të praktikave për menaxhimin e mbeturinave që janë të qëndrueshme dhe miqësore ndaj mjedisit		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit

Aplikohen praktika të reja të menaxhimit	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-102 për Mbrojtjen nga Zhurma (e vogël, për shqetësimin e specieve) Ligjin Nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës	Inspektorati I Mjedisit; AMMK Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-102 për Mbrojtjen nga Zhurma (e vogël, për shqetësimin e specieve) Ligjin Nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës	Nëse objektet ndodhen brenda ose pranë zonave të ndjeshme pa masa zbutëse.
Numri i deponive ilegale të eliminuara	Dy herë në vit Bazuar në: Ligjin Nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës	Komunat, Inspektorët e mjedisit, MMPHI Bazuar në: Ligjin Nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës	Nëse vërehet rritje e hedhjes së paligjshme të mbeturinave.
Tema e VSM-së	Popullsia, mirëqenia e popullatës dhe ekonomia lokale		
Objektivat e VSM-së	O2. Mbështetja e zhvillimit ekonomik lokal (ekonomia qarkore) përmes zbatimit të praktikave innovative dhe efikase të menaxhimit të mbeturinave që zvogëlojnë konsumin e burimeve dhe gjenerimin e mbeturinave.		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Punësimi i gjeneruar përmes aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave dhe riciklimit.	Çdo vit	Komunat, KRM Ambienti	Nëse nivelet e punësimit ulen ose nuk krijohen mundësi të reja.
Numri i bizneseve që marrin pjesë në programet e riciklimit dhe rikuperimit.	Çdo vit	Komunat	Nëse pjesëmarrja e bizneseve është e ulët ose në rënie.
Tema e VSM-së	Shëndeti i popullatës		
Objektivat e VSM-së	O3. Eliminimi ose zvogëlimi i rreziqeve shëndetësore të lidhura me hedhjen dhe trajtimin e mbeturinave si rezultat i zbatimit të PNMIM-së.		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Shkalla e ankesave të lidhura me aromat e pakëndshme, dëmtuesit ose derdhjet e mbeturinave.	Çdo tre muaj – Sipas Ligjit Nr. 02/L-78 për Shëndetin Publik	Inspektorati Shëndetësor (Komunal dhe Kombëtar – Institucionet Shëndetësore Publike), MSH	Nëse ankesat rriten ndjeshëm.
Numri i rasteve të raportuara të problemeve shëndetësore të lidhura me objektet e trajtimit të mbeturinave.	Çdo vit Bazuar në: Ligjit Nr. 02/L-78 për Shëndetin Publik; Ligjin Nr. 04/L-161 për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë Ligjin Nr. 04/L-183 për Transportin Tokësor të Mallrave të Rrezikshme	Institucionet Shëndetësore Publike, Inspektorati i Mjedisit, MSH Bazuar në: Ligjit Nr. 02/L-78 për Shëndetin Publik; Ligjin Nr. 04/L-161 për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë; Ligjin Nr. 04/L-183 për Transportin Tokësor të Mallrave të Rrezikshme	Nëse identifikohen raste të shumta
	O4. Zvogëlimi i shqetësimeve për banorët lokal që rrjedhin nga zbatimi i aktiviteteve të PNMIM-së.		
Numri dhe lloji i ankesave nga banorët (aromë e keqe, zhurmë, trafik, ndikim vizual)	Çdo tre muaj – Sipas Ligjit Nr. 02/L-78 për Shëndetin Publik	Komunat, KRM Ambienti	Nëse ankesat në një lokacion të caktuar shtohen ose mbeten të pazgjidhura
Afërsia e infrastrukturës së re të mbeturinave me zonat e banuar	Gjatë fazës së planifikimit	Autoritetet e Planifikimit Hapësinor Komunal	Nëse infrastruktura ndodhet shumë afër pa masa të përshtatshme zbutëse
Nivelet e zhurmës dhe pluhurit gjatë ndërtimit të objekteve	Gjatë ndërtimit	Inspektorati Mjedisor, Kontraktorët	Nëse nivelet tejkalojnë kufijtë ligjorë ose kontraktualë
Emetimet e aromave të pakëndshme pranë objekteve të	Çdo tre muaj	Operatorët, Komunat	Nëse tejkalohen ankesat ose pragjet e aromave të

Rezultatet e sondazheve të kënaqshmërisë së publikut në lidhje me shërbimet e menaxhimit mbeturinave.	Çdo vit	Komunat, OJQ-të	Nëse pakënaqësia e publikut është në rritje ose shërbimet perceptohen si shqetësuese.
Tema e VSM-së	Shfrytëzimi i tokës dhe cilësia e saj		
Objektivat e VSM-së	O5. Mbrojtja e tokës dhe tokës bujqësore nga ndikimet e mundshme negative të aktiviteteve të PNMIM-së.		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Ndotësit e cilësisë së tokës pranë impianteve të mbeturinave	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (detyrimet e përgjithshme për zbutien)	Inspektorati i Mjedisit, MPBZHR Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (detyrimet e përgjithshme për zbutjen)	Nëse tejkalohen pragjet e ndotjes
Ndryshimet e përdorimit të tokës për shkak të infrastrukturës së re të mbeturinave	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore; Udhëzimi Administrativ Nr. 41/2006 për ndërrimin e destinimit të tokës bujqësore	Komunat, Autoritetet e Planifikimit Hapësinor, MPBZHR Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore; Udhëzimin Administrativ Nr. 41/2006 për ndërrimin e destinimit të tokës bujqësore	Nëse toka bujqësore me vlerë të lartë kompromentohet
Tema e VSM-së	Uji		
Objektivat e VSM-së	O6. Të mbrohen burimet ujore dhe të parandalohet ndotja e mundshme si rezultat i zbatimit të aktiviteteve të PNMIM-së.		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Cilësia e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore pranë objekteve të mbeturinave (parametrat kimikë)	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligji Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	AKMM, Inspektorati i Mjedisit, IHMK Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligji Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	Nëse nivelet e ndotjes rriten ose tej kalojnë standardet
Numri i deponive ilegale pranë trupave ujorë	Dy herë vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligji Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	Komunat, Inspektorati i Mjedisit, IKHM Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	Nëse zbulohen raste të reja
	O7. Të përmirësohet cilësia e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore dhe të promovohet menaxhimi i qëndrueshëm i ujit përmes zbatimit të PNMIM-së.		
Cilësia e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore pranë deponive operative dhe të mbyllura (psh., KKO, KBO, metalet e rënda)	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	AKMM, Inspektorati i Mjedisit, IHMK Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	Nëse përqendrimet e ndotësve tej kalojnë pragjet rregullatore ose tregojnë një trend në rritje

Numri i rrjedhjeve ose derdhjeve të lëngut kullues të raportuara në deponi, stacione të transferit dhe lokacione të kompostimit	Çdo tre muaj Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	KRM Ambienti, Operatorët e objekteve Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	Nëse ndodh ndonjë shkarkim i pakontrolluar ose trajtimi i lëngut kullues nuk funksionon siç duhet.
Zbatimi dhe mirëmbajtja e sistemeve të mbledhjes dhe trajtimit të lëngut kullues	Dy herë në vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (mbrojtja e përgjithshme e ujit)	KRM Ambienti, Komunitat	Nëse sistemet nuk janë vendosur, nuk funksionojnë mirë ose janë në gjendje të keqe
Incidentet e ndotjes së ujit të lidhura me hedhjen e paligjshme të mbeturinave (p.sh., pranë lumenjve ose puseve)	Incident i vazhdueshëm Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës	Komunitat, Inspektorati i Mjedisit	Kërkohej veprim i menjëhershëm nëse zbulohet ndonjë ndotje
Tema e VSM-së		Kualiteti i ajrit, zhurma dhe dridhjet	
Objektivat e VSM-së		O8. Të zvogëlohen emetimet e gazeve dhe grimcave të dëmshme nga aktivitetet e trajtimit dhe transportit të mbeturinave	
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Niveli i emetimeve në ajër (pluhur, NOx, CO2) nga objektet e mbeturinave dhe transporti	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit	AKMM, Inspektorati i Mjedisit Bazuar në: Ligjin Nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit	Nëse nivelet e ndotësve të ajrit tejkalojnë pragjet ligjore
Objektivat e VSM-së		O9. Të minimizohen shqetësimet nga zhurmat dhe dridhjet e shkaktuara nga aktivitetet që lidhen me zbatimin e PNMIM-së.	
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Nivelet e zhurmës pranë objekteve të reja të trajtimit ose transferimit të mbeturinave	Dy herë në vit Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-102 për Mbrojtje nga Zhurma	Inspektorati i mjedisit: Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-102 për Mbrojtje nga Zhurma	Nëse nivelet e zhurmës tejkalojnë kufijtë e lejuar të decibelëve
Tema e VSM-së		Ndryshimet klimatike	
Objektivat e VSM-së		O10. Të minimizohen emetimet e gazrave serrë që rezultojnë nga aktivitetet e PNMIM-së dhe të rritet qëndrueshmëria ndaj ndikimeve të ndryshimeve klimatike.	
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Emetimet e gazrave serrë që lidhen me operacionet e menaxhimit të mbeturinave (të vlerësuara)	Çdo vit Bazuar në: Strategjinë e ndryshimeve klimatike 2019–2028 (politikë) Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (detyrimet e përgjithshme për zbatimin)	AKMM, KRM Ambienti Bazuar në: Strategjinë e ndryshimeve klimatike 2019–2028 (politikë) Ligjin Nr. 03/L-025 për mbrojtjen e Mjedisit (detyrimet e përgjithshme për zbatimin)	Nëse emetimet e gazrave serrë rriten në vend që të ulen
		O11. Të merren parasysh dhe të minimizohen rreziqet që lidhen me ndryshimet klimatike, veçanërisht përmbytjet, gjatë planifikimit dhe zbatimit të PNMIM-së.	

Vlerësimet e rrezikut të kryera për objektet e reja (rreziqet e përmbajtjeve, rrëshqitjeve të dheut)	Gjatë fazës së planifikimit për secilin objekt Bazuar në: Strategjinë e ndryshimeve klimatike 2019–2028 (politikë) Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (detyrimet e përgjithshme për zbutjen)	Komunat, Inspektorati I Mjedisit, ARPL, Agjencia e Menaxhimit të Emergjencave Bazuar në: Strategjinë e ndryshimeve klimatike 2019–2028 (politikë); Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit (detyrimet e përgjithshme për zbutjen)	Nëse objektet janë të vendosura në zona me rrezik të lartë pa masa zbutëse
Tema e VSM-së	Trashëgimia kulturore dhe arkeologjike		
Objektivat e VSM-së	O12. Të ruhet dhe mbrohet trashëgimia kulturore dhe asetet e saj, së bashku me mjedisin përreth, gjatë zbatimit të aktiviteteve të PNMIM-së		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Numri i projekteve të menaxhimit të mbeturinave pranë lokacioneve të trashëgimisë kulturore	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-88 për Trashëgimi Kulturore Ligjin Nr. 03/L-039 për Zonat e Veçanta të Mbrojtura	Ministria e kulturës Rinisë dhe sportit, Komunat Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-88 për Trashëgimi Kulturore; Ligjin Nr. 03/L-039 për Zonat e Veçanta të Mbrojtura	Nëse ndodhin ndikime të paautorizuara në lokacionet kulturore
Zbatimi i masave mbrojtëse gjatë punës pranë zonave të trashëgimisë	Per projekt Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-88 për Trashëgimi Kulturore Ligjin Nr. 03/L-039 për Zonat e Veçanta të Mbrojtura	Autoritetet e Trashëgimisë Kulturore (Instituti I Kosovës për Mbrojtjen e Monumenteve, Inspektorati për Trashëgimi Kulturore) Bazuar në: Ligjin Nr. 02/L-88 për Trashëgimi Kulturore Ligjin Nr. 03/L-039 për Zonat e Veçanta të Mbrojtura	Nëse masat nuk janë zbatuar
Tema e VSM-së	Peizazhi i ndërtuar dhe i pandërtuar		
Objektivat e VSM-së	O13. Të mbrohet dhe përmirësohet cilësia e peizazhit natyror dhe urban, si dhe pamja vizuale, gjatë planifikimit dhe zbatimit të aktiviteteve të PNMIM-së.		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Vlerësimet e ndikimit vizual të kryera para ndërtimit të objektit të mbeturinave	Për projekt Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-174 për Planifikim Hapësinor Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtje të Mjedisit (peizazhi si vlerë mjedisore)	Komunat (Drejtoritë e urbanizmit dhe Planifikimit hapësinor), Autoritetet e Planifikimit Hapësinor Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-174 për Planifikim Hapësinor; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtje të Mjedisit (peizazhi si vlerë mjedisore)	Nëse nuk janë kryer vlerësimet ose gjenden ndikime të mëdha negative
Numri i aktiviteteve të restaurimit të peizazhit pas mbylljes së deponisë së mbeturinave	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-174 për Planifikim Hapësinor Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtje të Mjedisit (peizazhi si vlerë mjedisore)	Komunat Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-174 për Planifikim Hapësinor; Ligjin Nr. 03/L-025 për Mbrojtje të Mjedisit (peizazhi si vlerë mjedisore)	Nëse deponitë e mbeturinave mbyllen pa restaurim të peizazhit
Tema e VSM-së	Aspektet tjera-Mbeturinat		

Objektivat e VSM-së	O14. Të përmirësohet menaxhimi i mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit, të promovohet ekonomia qarkore, të reduktohen ndikimet mjedisore dhe shoqërore, si dhe të mbështetet		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Përqindja e mbeturinave të devijuara nga deponia (shkallët e riciklimit dhe kompostimit)	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-060 për Mbeturinat (përmend hierarkinë e mbeturinave dhe riciklimin)	KRM Ambienti, Komunat Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-060 për Mbeturinat (përmend hierarkinë e mbeturinave dhe riciklimin)	Nëse normat e devijimit ngecin ose bien
Zbatimi i iniciativave të ekonomisë qarkore (qendra ripërdorimi, programe kompostimi)	Çdo vit Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-060 për Mbeturinat (përmend hierarkinë e mbeturinave dhe riciklimin)	Komunat Bazuar në: Ligjin Nr. 04/L-060 për Mbeturinat (përmend hierarkinë e mbeturinave dhe riciklimin)	Nëse iniciativat e reja vonohen ose nuk funksionojnë siç duhet
Tema e VSM-së	Transportimi i mbeturinave		
Objektivat e VSM-së	O15. Të minimizohet volumni i trafikut të lidhur me aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave në kuadër të PNMIM-së dhe të promovohen zgjedhje më të qëndrueshme të transportit..		
Treguesit për monitorim	Frekuenca	Përgjegjësia	Koha e reagimit
Numri dhe optimizimi i rrugëve të transportit të mbeturinave	Çdo vit Bazuar në: Ligji Nr. 08/L-186 për Rregullat e trafikut Rrugor; Ligjin Nr. 04/L-183 për Transportin Tokësor të Mallrave të Rrezikshme	Komunat, KRM Ambienti Bazuar në: Ligji Nr. 08/L-186 për Rregullat e trafikut Rrugor; Ligjin Nr. 04/L-183 për Transportin Tokësor të Mallrave të Rrezikshme	Nëse ndikimet e trafikut në komunitetet lokale përkeqësohen
Emetimet nga flota e transportit të mbeturinave (përputhshmëria me standardet)	Çdo vit Bazuar në: Ligji Nr. 08/L-186 për Rregullat e trafikut Rrugor Ligjin Nr. 04/L-183 për Transportin Tokësor të Mallrave të Rrezikshme	KRM Ambienti, Inspektorati I Mjedisit Bazuar në: Ligji Nr. 08/L-186 për Rregullat e trafikut Rrugor; Ligjin Nr. 04/L-183 për Transportin Tokësor të Mallrave të Rrezikshme	Nëse automjetet që nuk janë në përputhje me rregullat vazhdojnë të funksionojnë

VI. KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

Plani Ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave propozon një kornizë gjithëpërfshirëse për menaxhimin e mbeturinave në Rajonin e Dukagjinit për periudhën 2025–2035. Plani parasheh përmirësime të ndjeshme në efikasitetin, qëndrueshmërinë dhe ndikimin mjedisor të sistemeve të menaxhimit të mbeturinave në të pesë komunat pjesëmarrëse. Objektivat e tij përfshijnë mbulimin 100% me shërbime të grumbullimit të mbeturinave, rritjen e normave të riciklimit dhe rikuperimit, uljen e konsiderueshme të sasisë së mbeturinave që dërgohen në deponi, si dhe mbylljen e deponive ilegale.

PNMIM-ja është e strukturuar në katër komponentë kryesorë: vlerësimi fillestar dhe analizë e nevojave, raporti mbi parashikimin dhe përbërjen e mbeturinave, analiza e opsioneve që shqyrton skenarë të ndryshëm zhvillimi dhe plani i detajuar i veprimit. PNMIM-ja përcakton objektiva ambicioze, si arritja e një norme riciklimi të mbeturinave komunale prej 50% deri në vitin 2035 dhe ulja e deponimit të mbeturinave në më pak se 30% të totalit deri në të njëjtin vit. Për të mbështetur këto qëllime, do të ndërtohen infrastrukturë e re si Qendrat e riciklimit për shërbime qytetare, dy stacione të transferimit të mbeturinave, objekti për riciklim dhe kompostim, objekti për riciklimin e mbeturinave të ndërtimit dhe demolimit etj.

Nga ana tjetër, VSM-ja mbulon një gamë të gjerë çështjesh mjedisore, përfshirë biodiversitetin, tokën, ujin, cilësinë e ajrit, ndryshimet klimatike, peizazhin, shëndetin e njeriut dhe trashëgiminë kulturore. Analiza e gjendjes ekzistuese në këto fusha tregon se Rajoni i Dukagjinit posedon burime natyrore të rëndësishme, të karakterizuara nga toka pjellore, burime të bollshme ujore, biodiversitet të pasur dhe zona me rëndësi kulturore dhe historike. Megjithatë, rajoni përballët edhe me sfida të mëdha mjedisore, veçanërisht në lidhje me menaxhimin e mbeturinave. Ndonëse shërbimet për grumbullimin e mbeturinave ofrohen në shumicën e zonave, grumbullimi i ndarë për materialet e riciklueshme mbetet i pazhvilluar, deponitë ilegale vazhdojnë të ekzistojnë, megjithëse numri i tyre është duke rënë. Deponia rajonale në Pejë është e mbingarkuar dhe i mungojnë procedurat operative të nevojshme për një depozitim të sigurt dhe të qëndrueshëm mjedisor. Për më tepër, mungojnë objektet e dedikuara për trajtimin e mbeturinave, ndërsa aktivitetet e riciklimit kryhen kryesisht nga sektori informal. Trupat ujorë, cilësia e tokës dhe ajri në rajon janë në rrezik degradimi për shkak të praktikave të papërshtatshme të menaxhimit të mbeturinave. Biodiversiteti është i kërcënuar nga shqetësimi i habitateve dhe ndotja, ndërsa ka shqetësime serioze edhe për ndikimet në shëndetin publik që rrjedhin nga trajtimi i pamjaftueshëm i mbeturinave. Nga pikëpamja socio-ekonomike, rajoni është kryesisht rural, me nivele të larta papunësie dhe varësi ekonomike nga bujqësia, remitantat dhe shërbimet në shkallë të vogël. Zhvillimi i infrastrukturës mbetet një nevojë kritike për të nxitur rritjen ekonomike dhe për të përmirësuar kushtet e jetesës.

VSM-ja ka identifikuar disa efekte pozitive mjedisore që priten nga zbatimi i PNMIM-së si:

- të ndikojë në zvogëlim të ndjeshëm të ndotjes nga mbeturinat e pakontrolluara, duke përmirësuar kështu cilësinë e ajrit, ujit dhe tokës.
- të kontribuojë në mbrojtjen e biodiversitetit përmes zvogëlimit të ndotjes së habitateve dhe të mbështesë zbutjen e ndryshimeve klimatike përmes uljes së emetimeve të gazeve serrë nga deponitë.
- të përmirësojë vizualitetin e peizazhit dhe të rrisë cilësinë e shëndetit publik duke minimizuar ekspozimin ndaj mbeturinave dhe duke promovuar një mjedis më të pastër në zonat urbane dhe rurale.

Megjithatë, VSM-ja vë në pah se gjithashtu se ka disa ndikime të mundshme negative që mund të shfaqen gjatë ndërtimit dhe funksionimit të infrastrukturës së re për menaxhimin e mbeturinave me zbatimin e PNMIM-së të cilat përfshijnë:

- shqetësime të përkohshme si zhurma, pluhuri dhe rritja e trafikut;
- rreziqe të vogla që lidhen me vendndodhjen e objekteve të reja, nëse nuk menaxhohen siç duhet;
- rrezikun që mbulimi i pamjaftueshëm i shërbimeve ose mungesa e zbatimit efektiv gjatë fazave të hershme të zbatimit mund të çojë në vazhdimësi apo edhe rritje të aktiviteteve të hedhjes ilegale të mbeturinave.

Vlerësimi në përgjithësi arriti në përfundimin se ndikimet pozitive të PNMIM-së tejkalojnë çdo ndikim të mundshëm negativ, me kusht që masat përkatëse të zbatohen në mënyrë efektive.

Për të maksimizuar përfitimet mjedisore dhe për të minimizuar efektet negative, si pjesë e VSM-së, janë propozuar disa masa zbutëse si:

- zbatimin e standardeve të rrepta mjedisore gjatë ndërtimit dhe operimit të objekteve të reja
- përdorimin e teknologjive më të mira të disponueshme për trajtimin e mbeturinave
- përfshirjen e kriterëve mjedisore në procedurat e prokurimit (prokurimi i gjelbër) dhe operimit
- t'i kushtohet vëmendje vendndodhjes së objekteve për mbeturina për të shmangur zonat e ndjeshme mjedisore dhe për të minimizuar ndikimin vizual
- të zhvillohen strategji për menaxhimin e trafikut për të kufizuar emetimet gjatë transportimit të mbeturinave
- të zbatohen me rigorozitet masa për shëndetin dhe sigurinë në punë për të gjithë punonjësit e menaxhimit të mbeturinave
- Meqenëse shumë nga vendndodhjet e infrastrukturës dhe objekteve të planifikuara për mbeturina nuk janë identifikuar ende dhe studimet e fizibilitetit janë parakusht, VSM-ja rekomandon kryerjen e VNM-ve për zhvillimet e tilla. Gjithashtu, VSM-ja ofron kriterë të vlefshme për përzgjedhjen e vendeve të përshtatshme, së bashku me të dhëna të bazuara në GIS që evidentojnë zonat e rrezikuara nga përmbytjet dhe ato me histori zjarresh
- Fushatat për ngritjen e ndërgjegjësimit të publikut që do të luajnë një rol kyç në promovimin e ndarjes së mbeturinave në burim dhe në inkurajimin e pjesëmarrjes së komunitetit në programet e riciklimit
- Zbatim më i fuqishëm i legjislacionit, duke përfshirë inspektime të rregullta dhe ndëshkime për hedhjen e paligjshme të mbeturinave, gjithashtu i nevojshëm për të siguruar përputhshmërinë.

Plani i detajuar i monitorimit që është pjesë e këtij raporti ka për qëllim të sigurojë që objektivat mjedisore të përmbushen dhe të merren masa korrigjuese kur është e nevojshme. Plani i monitorimit përfshin tregues kyç si: normat e riciklimit, mbylljen e deponive ilegale, masat e cilësisë mjedisore dhe të dhënat për shëndetin publik. Monitorimi do të kryhet me frekuenca të ndryshme në varësi të treguesit, nga monitorimi i vazhdueshëm operativ deri te raportimet tremujore dhe vjetore.

Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK), Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI), autoritetet komunale të menaxhimit të mbeturinave dhe institucionet e shëndetit publik do të ndajnë përgjegjësinë për zbatimin e aktiviteteve të monitorimit. Të dhënat e mbledhura do të përdoren për rishikime periodike të Planit dhe për të mundësuar menaxhimin adaptues në përgjigje të sfidave apo mundësive të paparashikuara.

VSM-ja përfundon se PNMIM-ja për Rajonin e Dukagjinit është i qëndrueshëm nga aspekti mjedisor, ashtu edhe përfitues në aspektin socio-ekonomik. Nëse zbatohet siç duhet dhe mbështetet nga masat e propozuara të zbutjes dhe monitorimit, PNMIM-ja do të sjellë përmirësime të mëdha në cilësinë e mjedisit, do të përmirësojë shëndetin publik, do të mbështesë përpjekjet për zbutjen e ndryshimeve klimatike dhe do të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit.

Miratimi i PNMIM-së, i udhëhequr nga gjetjet e këtij vlerësimi, përfaqëson një hap të rëndësishëm drejt një Rajoni të Dukagjinit më të pastër, më të shëndetshëm dhe më të begatë, në përputhje me prioritetet kombëtare dhe objektivat mjedisore të Bashkimit Evropian.

ANEKSI 1. PËRMBLEDHJA JO-TEKNIKE

(është pjesë e shkoqitur e këtij raporti e destinuar për përdorim të publikut)